Модуль 3.1.
Урок 24.

План уроку:

Архітектура періоду класики

1. **Храми періоду ранньої класики**
   Храм Афіни-Афайї на острові Егіна
   Храм Зевса у святилищі Зевса в Олімпії
2. **Храми періоду високої класики**
   Ансамбль Афінського акрополя
   у святилищі Афіни (пропілеї, храм Ніки Аптерос, Парфенон, Ерехтейон)

МИСТЕЦТВО СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

ПЕРІОД КЛАСИКИ

Архітектура

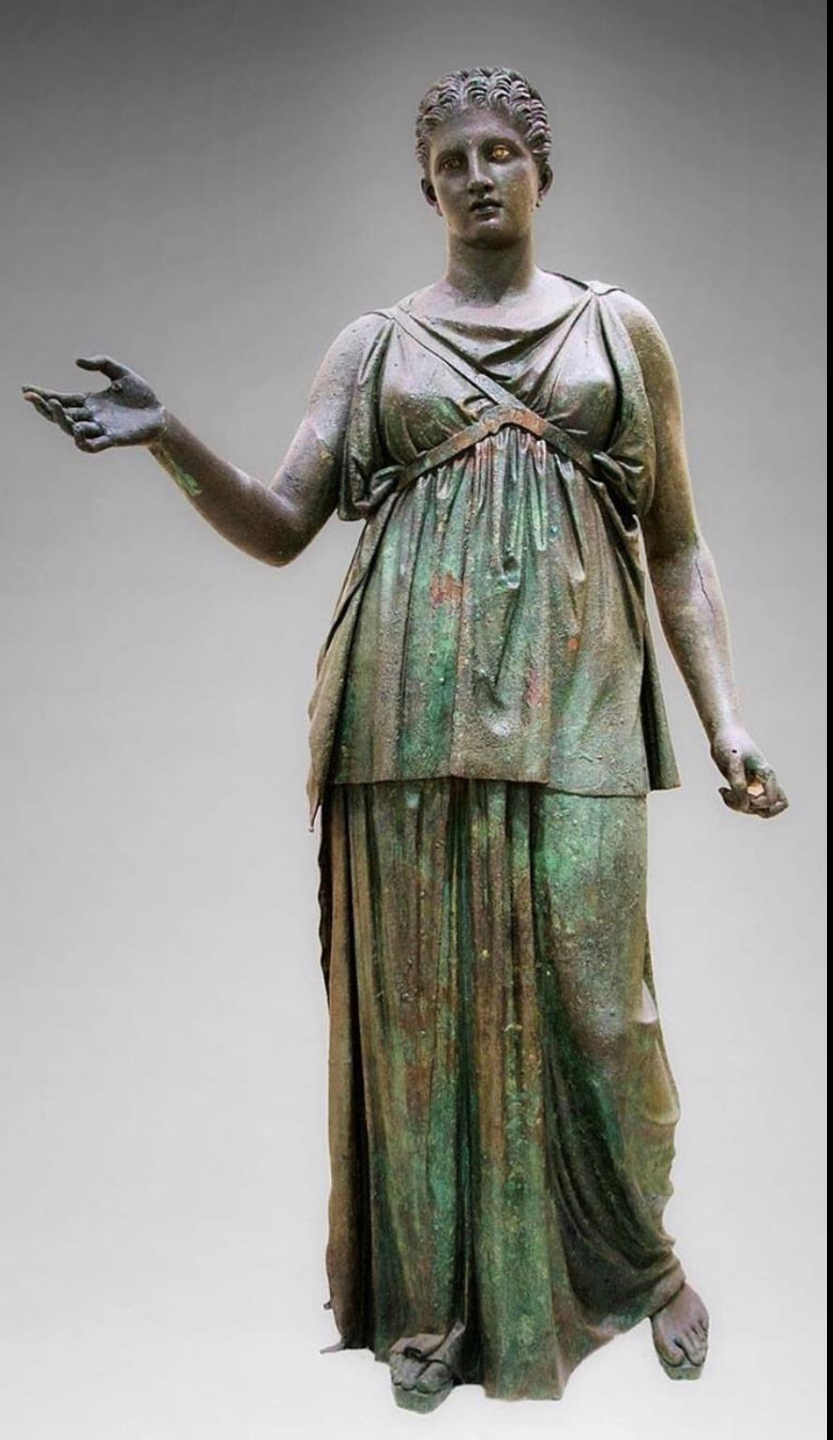

ПЕРІОД КЛАСИКИ
V – три чверті IV ст. до н. е.

Класичний період – **період найвищого розквіту** грецького мистецтва

Назва періоду походить **від латинського слова classicus – «взірцевий»**, адже класичні твори відрізнялися красою та гармонійними пропорціями

Твори періоду класики **стали взірцем для наслідування в подальші епохи**, зокрема, першими, хто наслідуватиме грецьке мистецтво, будуть давні римляни, після підкорення Греції

Бронзова статуя Артеміди
середина IV ст. до н. е., бронза
Археологічний музей у Піреї

ПЕРІОД КЛАСИКИ
V – три чверті IV ст. до н. е.

Період класики поділяється на три періоди:

1) РАННЯ КАСИКА – перша половина V ст. до н. е.

2) ВИСОКА КЛАСИКА – друга половина V ст. до н. е.

3) ПІЗНЯ КЛАСИКА – три чверті IV ст. до н. е.

Бронзова статуя Артеміди, фрагмент, середина IV ст. до н. е., Археологічний музей у Піреї

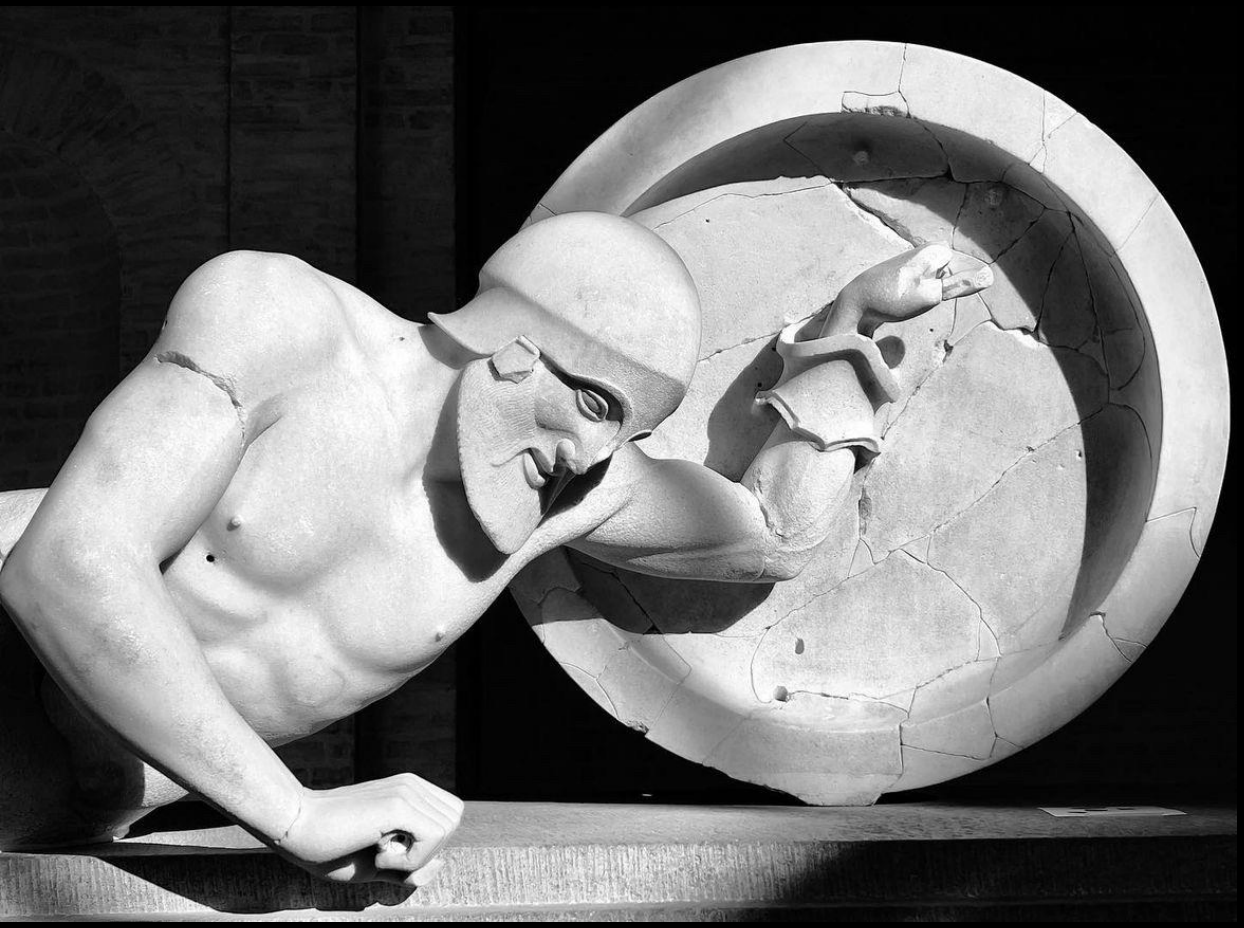

ПЕРІОД РАННЬОЇ КЛАСИКИ

РАННЯ КЛАСИКА

«Битва грека з персом»
тондо червонофігурного кіліка
V ст. до н. е.
Національний археологічний музей, Афіни

У період ранньої класики відбувається Греко-перська війна (500 – 449 рр. до н. е.), яка згуртувала розрізнені грецькі поліси у боротьбі з ворогом

У мистецтві в цей період розвинувся так званий «суворий стиль», для якого характерним було зображення тіла людини з ідеальними класичними пропорціями, проте дещо в застиглій позі

У храмовій архітектурі панівного значення набув доричний периптер

До найвідоміших пам’яток періоду ранньої класики відносяться храм Афіни Афайї на острові Егіна та храм Зевса в Олімпії

ХРАМ АФІНИ-АФАЙЇ, острів ЕГІНА

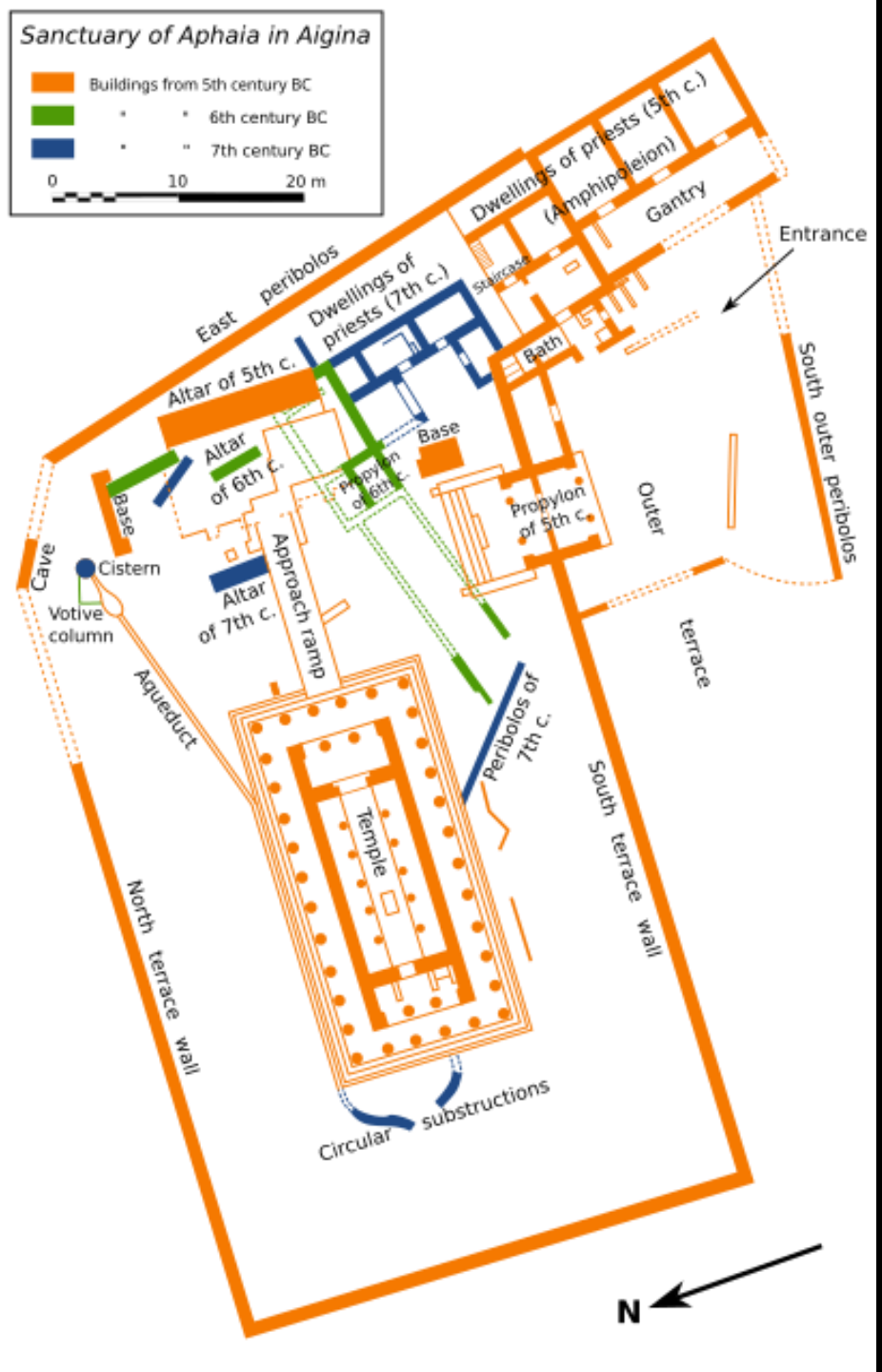

ХРАМ АФІНИ-АФАЙЇ
на острові Егіна, бл. 500 р. до н. е.

Острів Егіна знаходиться неподалік узбережжя материкової Греції, його видно з території Афін

На вершині пагорба в північно-східній частині острова було влаштовано давнє святилище з храмом місцевої богині Афайї (бл. 570 р. до н. е.) – покровительки острова, богині родючості

Храм був знищений під час пожежі бл. 510 р. до н. е., на його місці наприкінці VI – на початку V ст. до н. е. збудували з вапняку новий храм, присвячений Афіні у вигляді дорічного периптеру, що є одним з найкраще збережених

План святилища Афіни-Афайї на острові Егіна

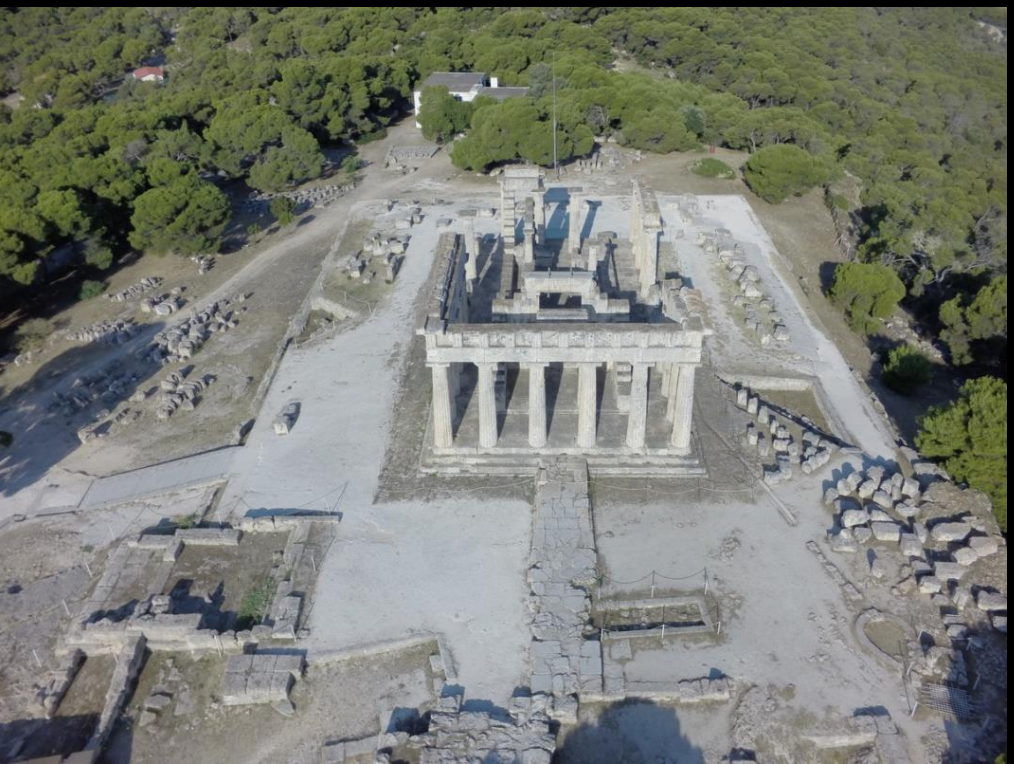

Входили на подвір’я храму через пропілеї (вхід) на південній стороні огородженої священної ділянки

Жертвоприношення богині приносились жерцями на вівтарі ззовні храму на сході

Нахилена мощена платформа поєднувала храм з вівтарем

Вотивні (посвячувальні) підношення прикрашали святилище, серед них була відома висока колона, увінчана сфінксом

Руїни храму Афіни-Афайї, о. Егіна
Вид з південної сторони: вхід до святилища

Вид зі східної сторони: пандус та жертовник перед входом до храму

Руїни храму Афіни-Афайї на о. Егіна
Південна сторона з пандусом, що був входом до святилища

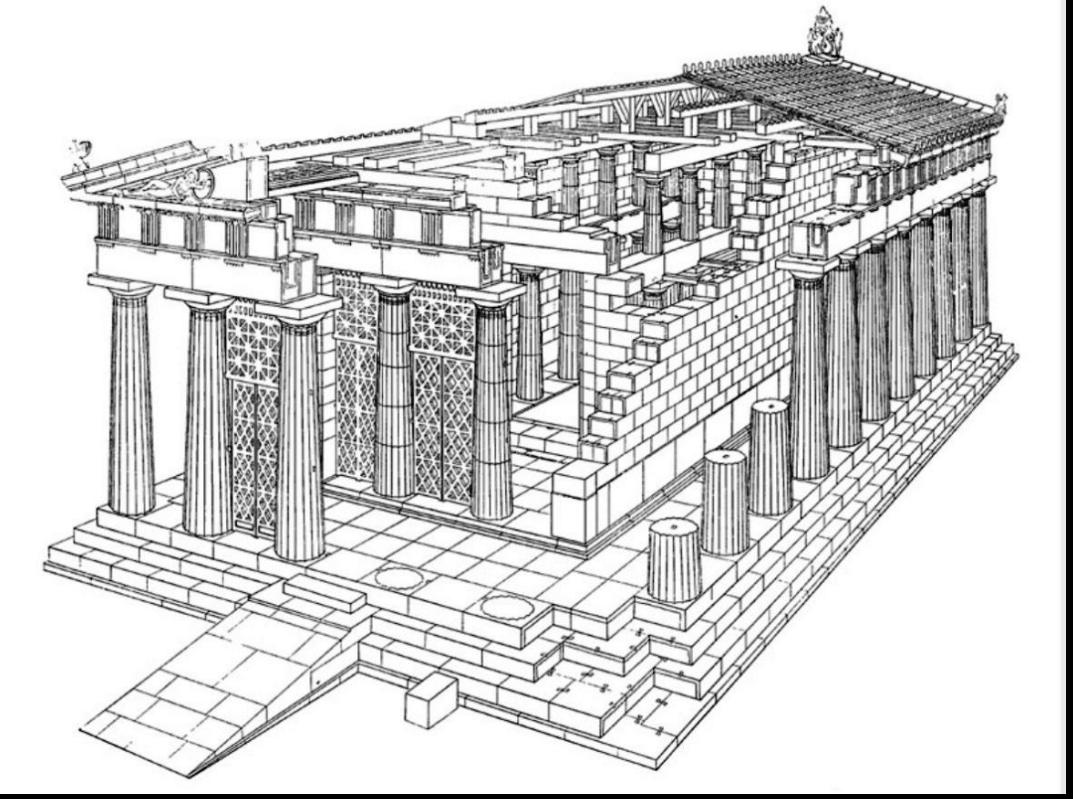

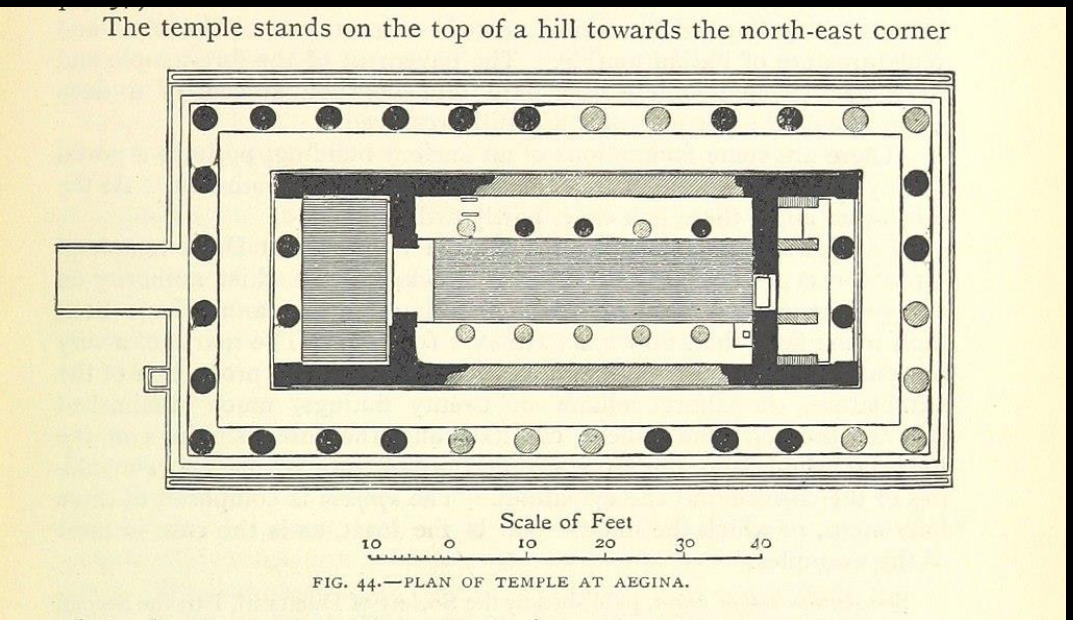

КОНСТРУКЦІЯ ХРАМУ АФІНИ-АФАЙЇ

Храм доричного ордеру в плані мав 6x12 колон по коротким і довгим сторонам

Він складався з прямокутної цели або наосу (внутрішньої камери), пронаосу (портика) та опістодому (задньої камери) з двома колонами між пронаосом та опістодомом

Реконструкція і план храму Афіни-Афайї, острів Егіна

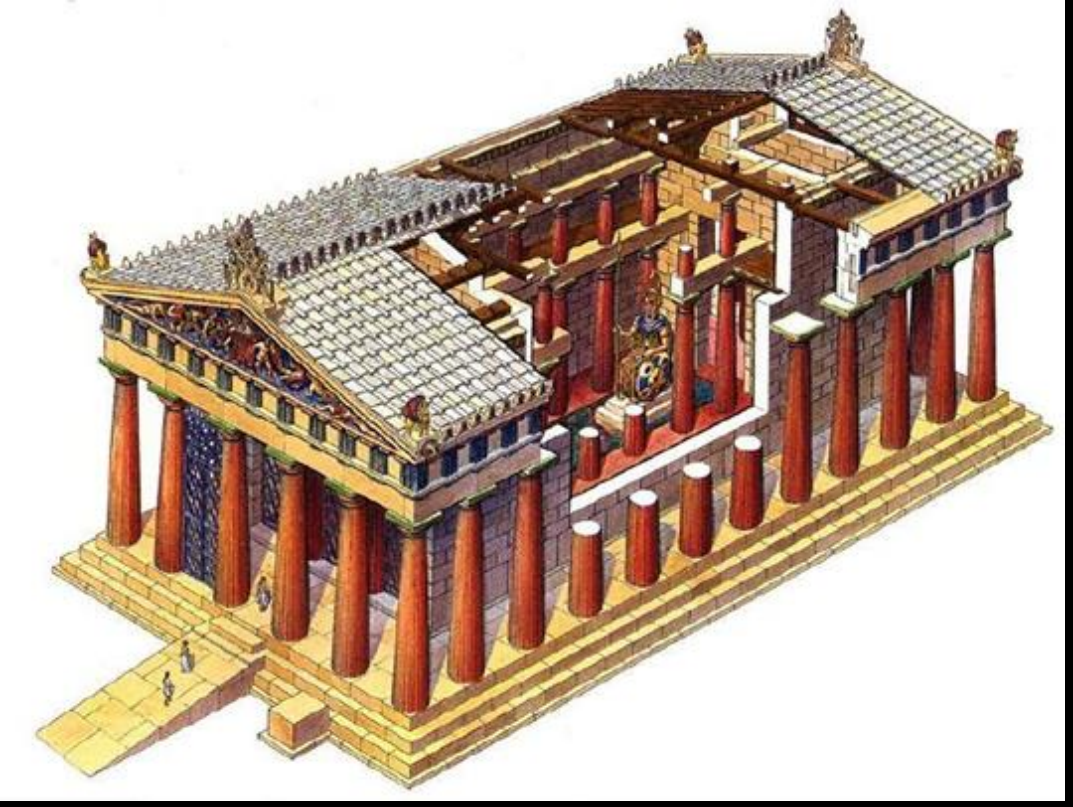

Характерним конструктивним елементом у період класики стала двохярусна колонада у два ряди, яка розділяла внутрішній простір цели на три частини

Поява двоярусної колонади давала можливість збільшити внутрішній простір храму

Всередині цели стояла культова статуя богині

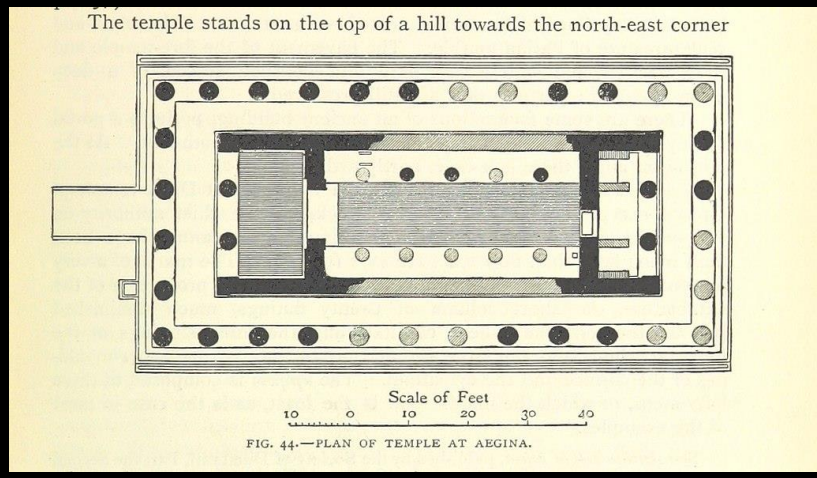

FIG. 44.—PLAN OF TEMPLE AT AEGINA.

Реконструкція, руїни і план храму Афіни-Афайї, о. Егіна

Руїни храму Афіни-Афайї
на острові Егіна

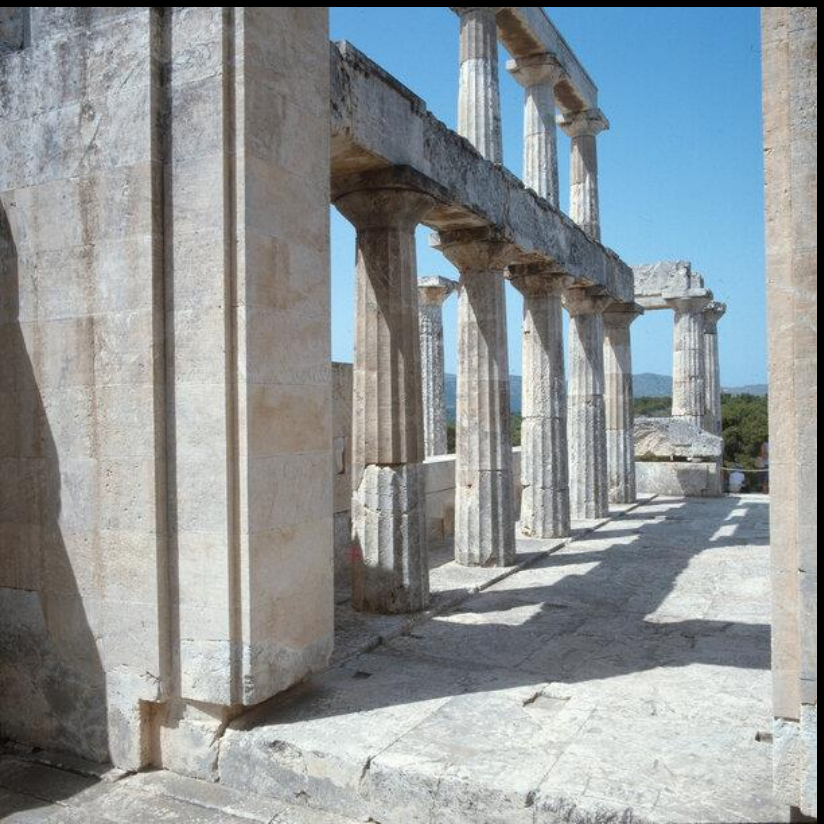

Руїни храму Афіни-Афайї на острові Егіна

ОЗДОБЛЕННЯ ХРАМУ АФІНИ-АФАЙЇ

Кожна видима частина храму була вкрита шаром білої штукатурки для захисту вапняку

Метопи не були прикрашені скульптурою

Дах був покритий мармуровою черепицею, краї першого ряду черепиці закривали мармурові антефікси у формі пальмет

Два фронтони прикрашали по центру мармурові акротерії у вигляді пальмети, оточеної двома корами в іонічному одязі

На бокових кутах фронтону були розміщені акротерії у вигляді сфінг (або грифонів)

Храм Афіни-Афайї, реконструкції фасаду Гліптотека, Мюнхен

Акротерій (від грец. «вершина») – скульптурна прикраса, розміщена на вершині або кутах фронтону

Акротерії на фронтоні храму Афіни-Афайї, реконструкція фасаду
Гліптотека, Мюнхен

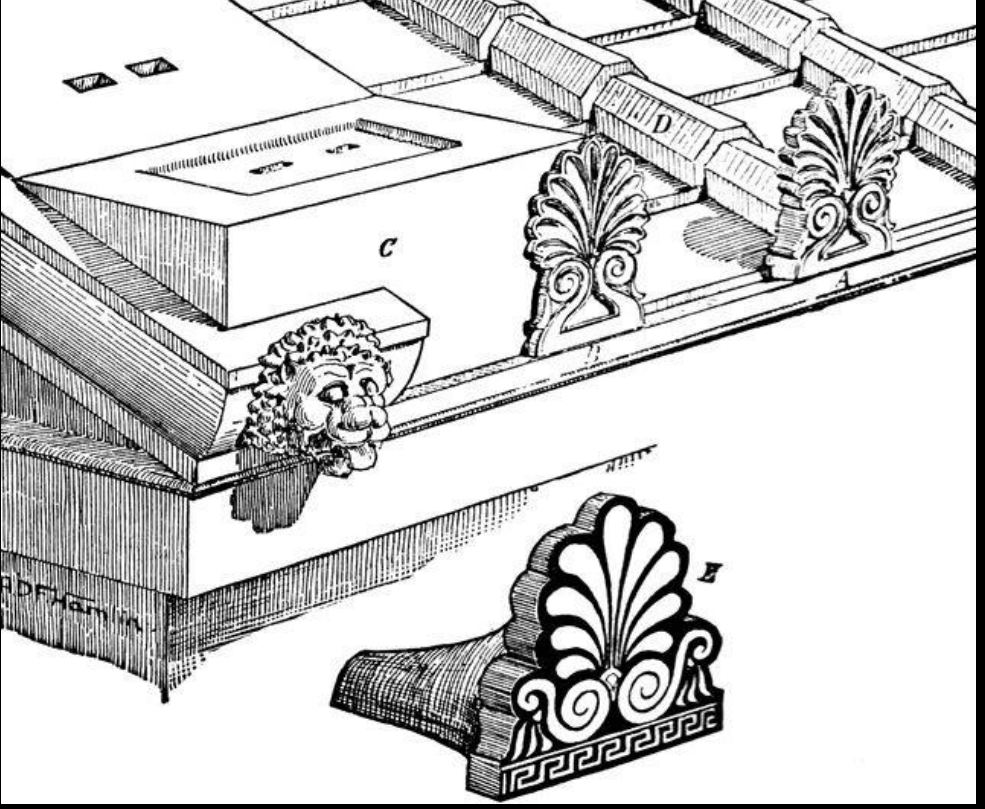

Антефікс (від лат. «попереду прикріплений») – декоративний скульптурний елемент, що закривав край черепичної покрівлі бокових фасадів будівлі, найчастіше мав півкруглу форму у вигляді пальмет (стилізованого листя пальми) або маскаронів (голів тварин, людей, горгони Медузи тощо)

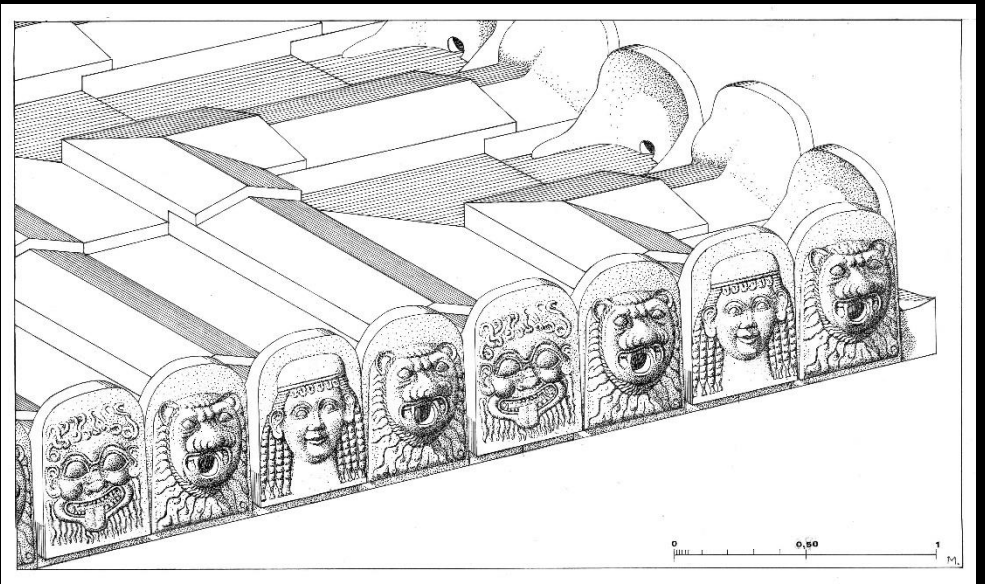

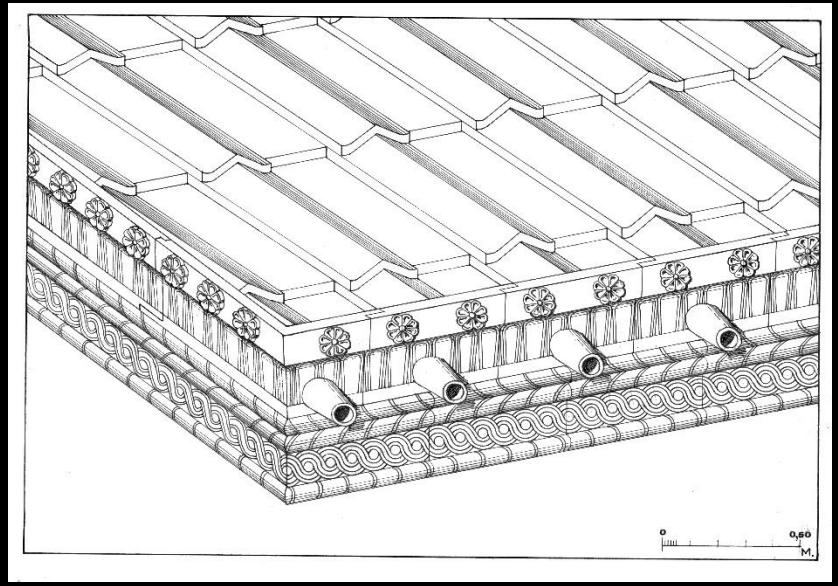

Антефікси та водомети у вигляді пальмет, маскаронів та розеток

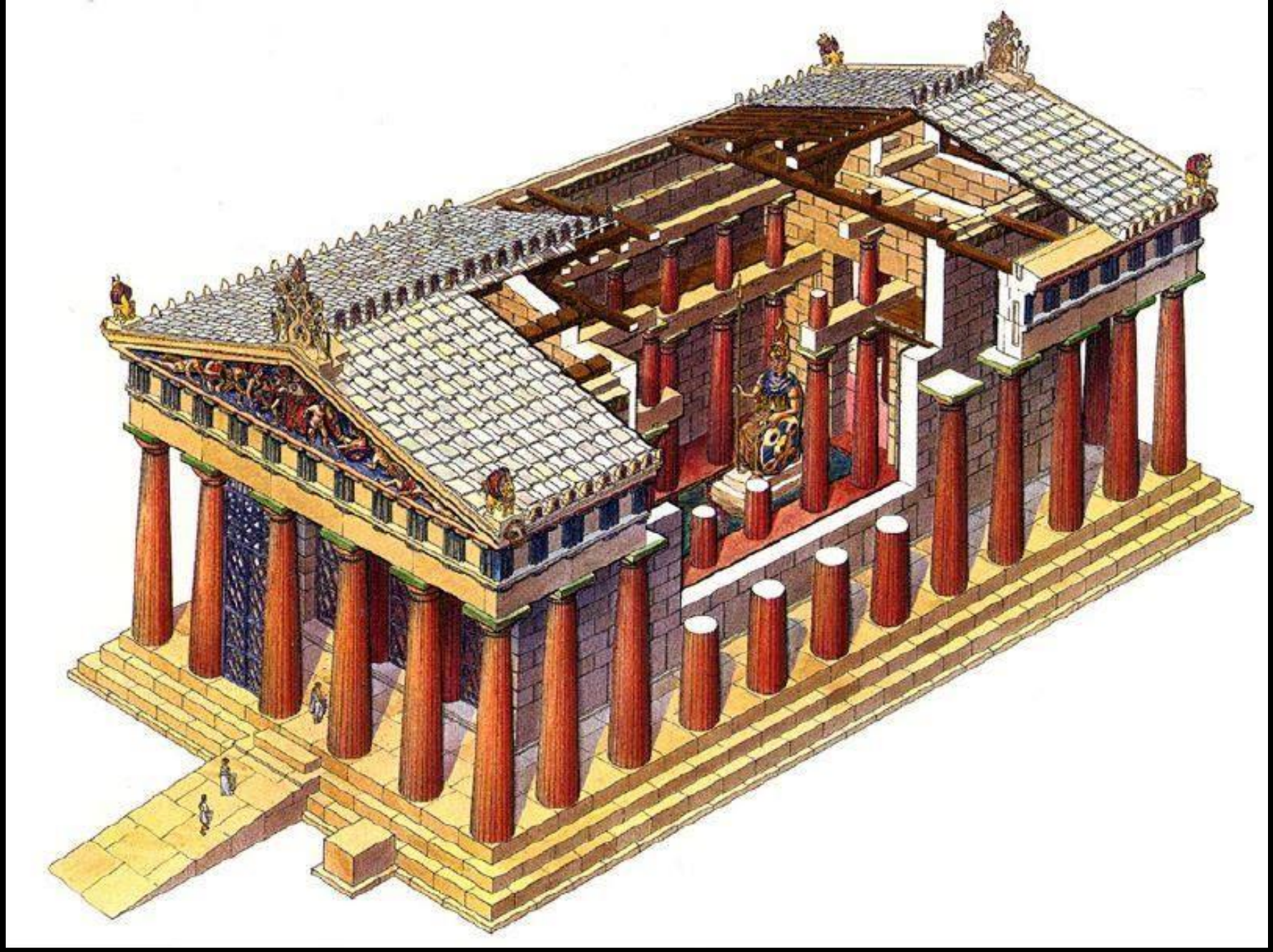

Храм Афіни-Афайї на острові Егіна, реконструкція

Храм Афіни-Афайї на острові Егіна, реконструкція

Храм Афіни-Афайї, реконструкція фасаду та фронтонів (за Бертелем Торвальдсеном), Гліптотека, Мюнхен

ФРОНТОННІ СКУЛЬПТУРИ

Фронтонні скульптури храму Афіни-Афайї на острові Егіна (бл. 500/490 – 490/480 рр. до н. е.) – одні з найвідоміших з усіх грецьких мармурових скульптур

Їх відкрили німецькі археологи в 1811 році, з 1827 року вони є частиною колекції Мюнхенської гліптотеки

Храм будувався в період, коли тривала Греко-перська війна, тому для фронтонних скульптур обрали сюжети Троянської війни, у якій греки перемогли троянців

Серед фронтонних скульптур зображені егінські герої династії Еакідів, зокрема, Аякс і Теламон, які брали участь у Троянській війні

Два варіанти реконструкцій фронтонів
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

РЕКОНСТРУКЦІЯ
скульптур фронтонів

У 1815 році данський скульптор Бертель Торвальдсен створив реконструкцію скульптур фронтонів, яких не вистачало

Наприкінці XIX ст. ці реставрації стали предметом суперечок

У 2011 році Гліптотека виставила в Мюнхені нові зліпки зі штучного мармуру з оригінальних скульптур

Ці два ансамблі реконструкцій фронтонів тепер експонуються в ротонді Старого музею у Берлінських державних музеях

Також у другій половині XX – на початку XXI ст. були створені кольорові реконструкції фронтонних скульптур

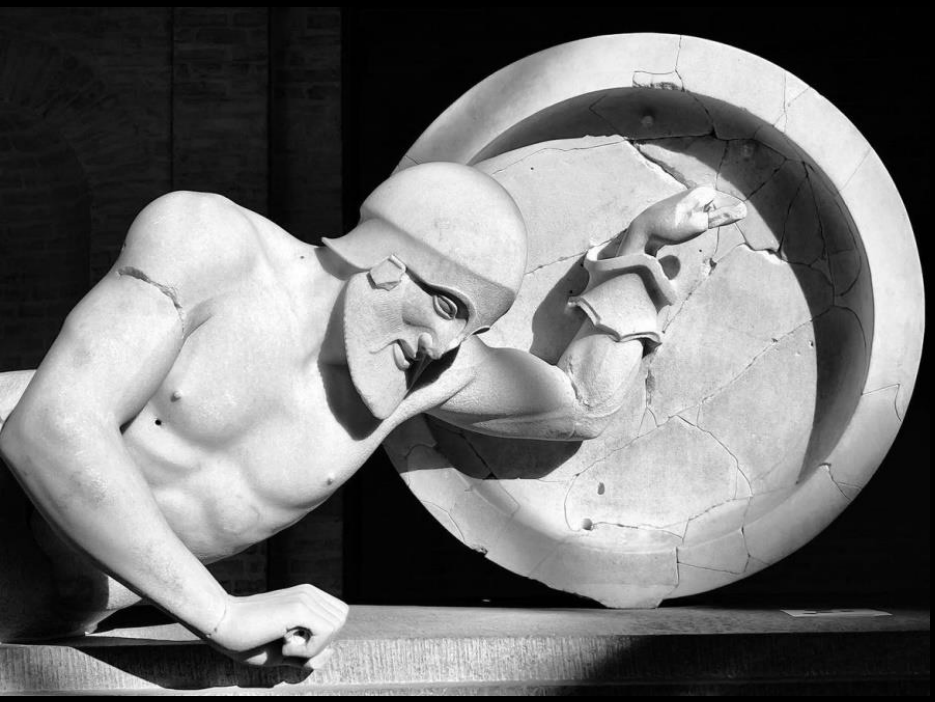

Храм Афіни-Афайї, реконструкція східного і західного фронтонів

ФРОНТОНИ ХРАМУ АФІНИ-АФАЙЇ

Фронтонна скульптура храму Афіни-Афайї дає можливість простежити еволюцію грецької скульптури

Більш раннім вважається західний фронтон, який був створений одночасно з будівництвом храму на самому початку періоду класики бл. 490 р. до н. е., у його скульптурах помітні ще архаїчні риси (зокрема, на обличчях воїнів зображена «архаїчна усмішка»)

Східний фронтон був створений пізніше, і в скульптурах простежуються класичні риси

Темою скульптур обох фронтонів була «Троянська війна» між троянцями і греками, про яку греки знали з поеми Гомера «Іліада»

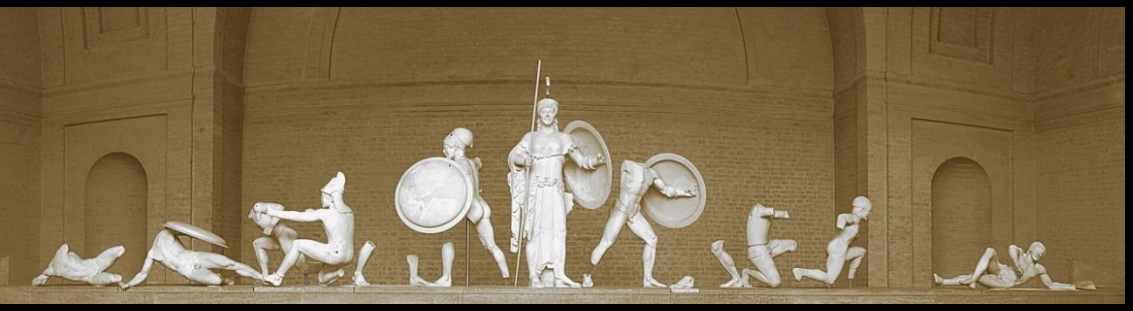

Храм Афіни-Афайї,
Скульптурна та графічна реконструкція фронтонів
Гліптотека, Мюнхен

КОМПОЗИЦІЯ ФРОНТОНІВ

Трикутну архітектурну форму фронтону складно заповнити скульптурою, особливо вузькі бокові кути

В архаїчних фронтонних композиціях фігури були різномасштабними, залежали від місця розташування у трикутній формі (посередині розміщувалася найбільша фігура, у кутах – менші за розміром фігури)

У період класики фігури фронтонної композиції стають співрозмірними – масштаб фігур однаковий, пози скульптур вписуються в трикутну форму

У трикутній фронтонній композиції можна побачити, як вписані фігури в різних позах: посередині вертикальна, ближче до кутів – фігури в нахилених, сидячих і лежачих позах

По центру західного і східного фронтонів зображено стоячу фігуру Афіни, богині справедливої війни і мудрості

Храм Афіни-Афайї,
реконструкція східного і західного фронтонів
Гліптотека, Мюнхен

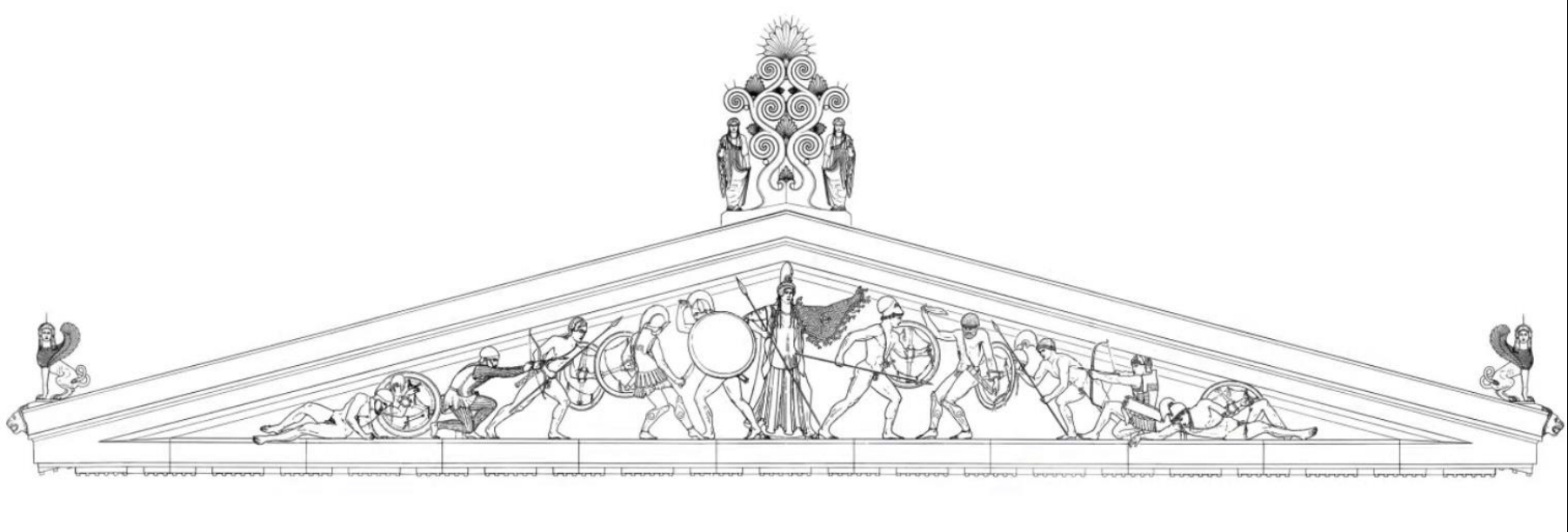

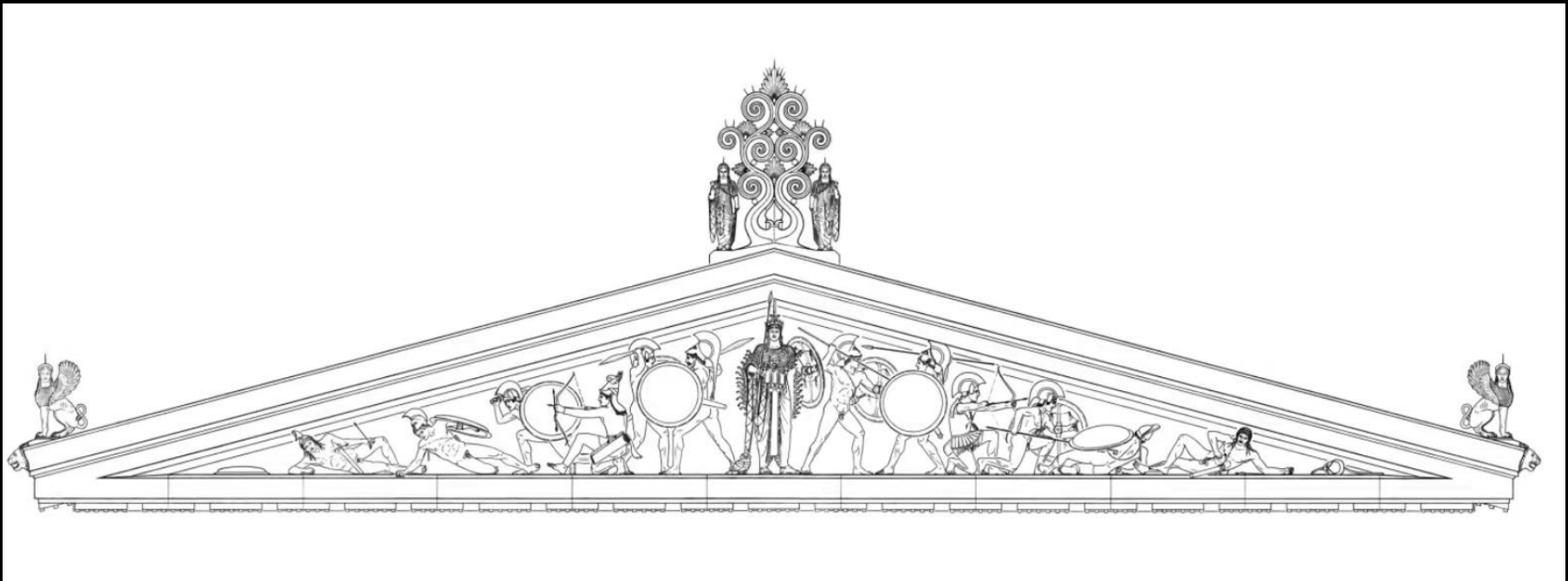

Храм Афіни-Афайї, графічні реконструкції східного і західного фронтонів
Гліптотека, Мюнхен

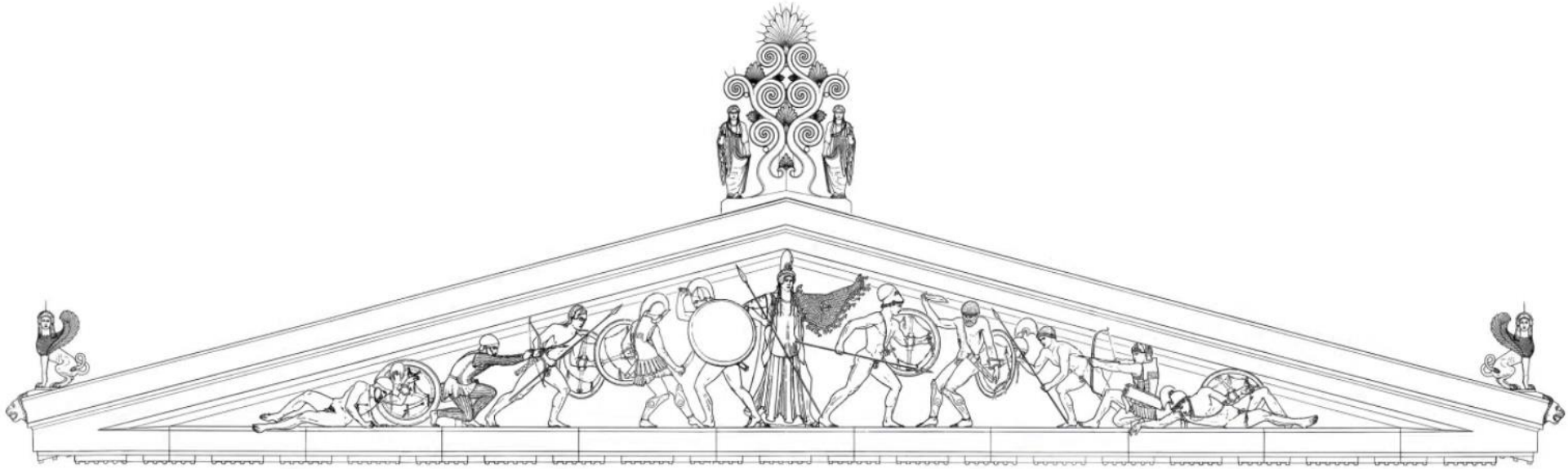

Храм Афіни-Афайї,
Графічна і скульптурна реконструкція східного фронтону
Гліптотека, Мюнхен

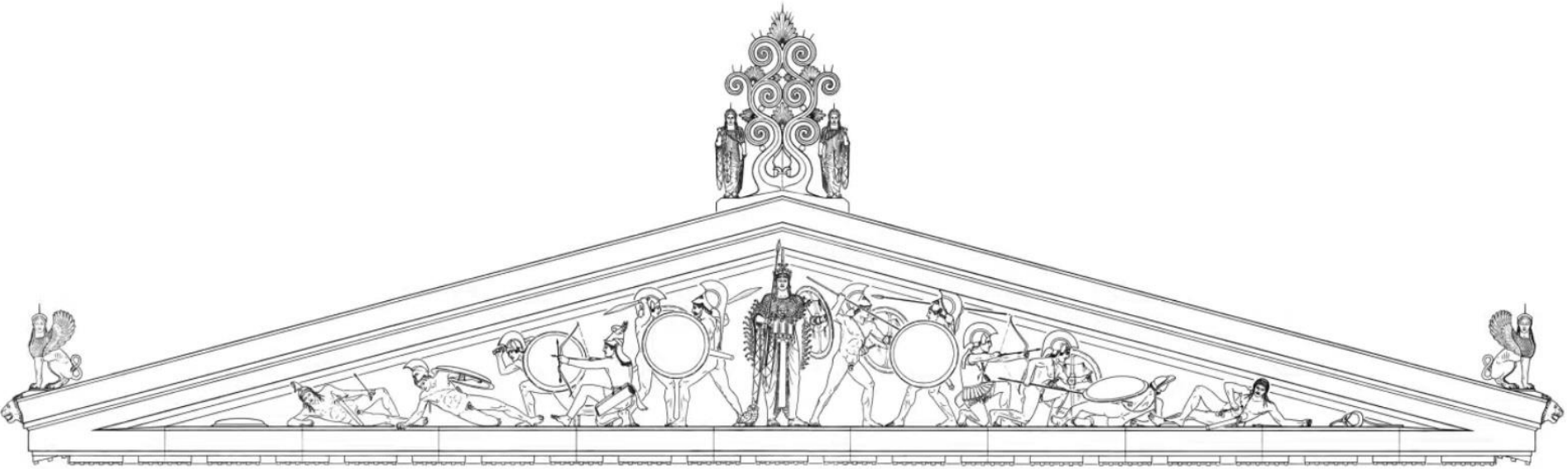

Храм Афіни-Афайї, графічна і скульптурна реконструкція західного фронтону
Гліптотека, Мюнхен

КОМПОЗИЦІЯ ЗАХІДНОГО ФРОНТОНУ

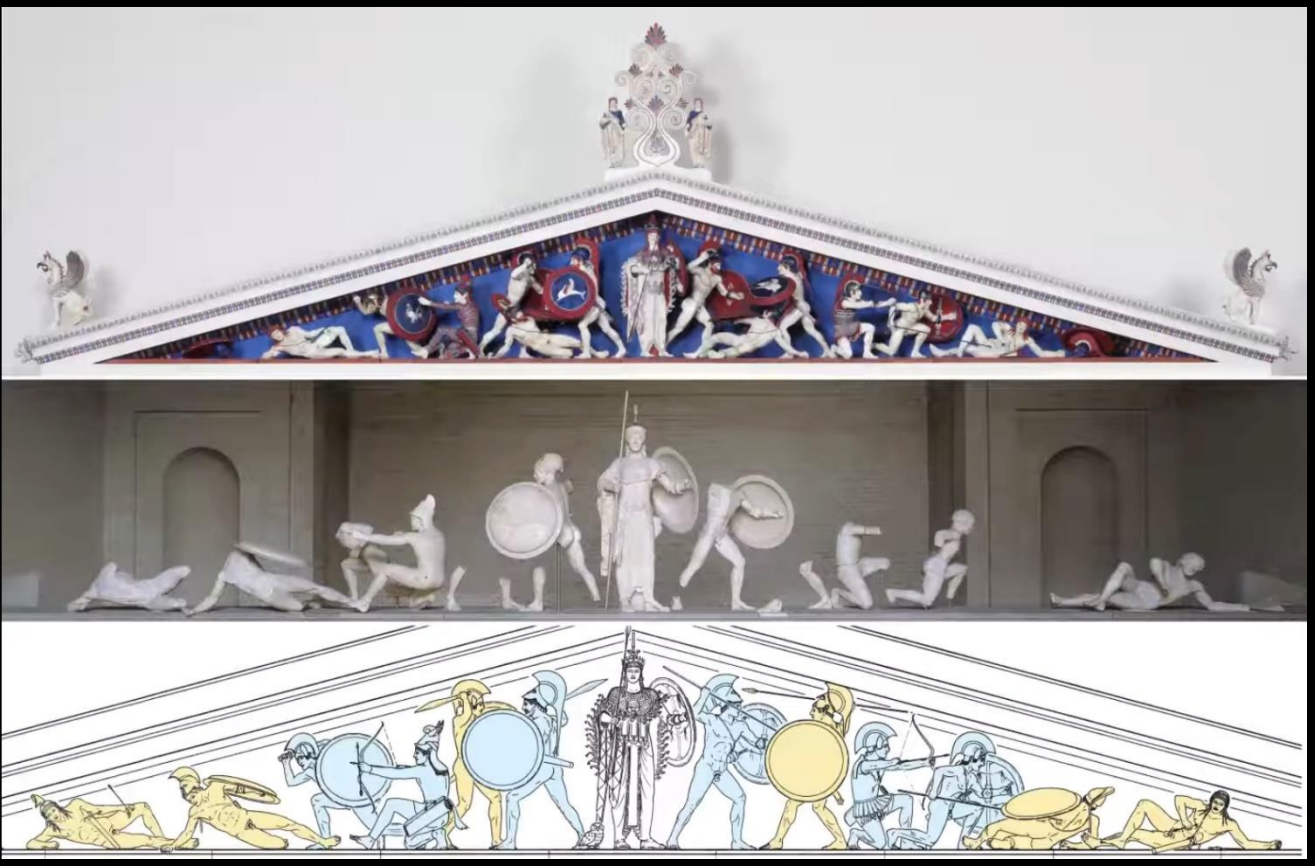

Реконструкція західного фронтону
храму Афіни-Афайї,
Гліптотека, Мюнхен

Темою західного фронтону була Троянська війна, яку очолив **Агамемнон проти Пріама**

Композиція західного фронтону виглядає **динамічною,** оскільки фігури воїнів розходяться від центральної фігури Афіни і **рухаються в кути фронтону,** поступово нахиляючись і падаючи

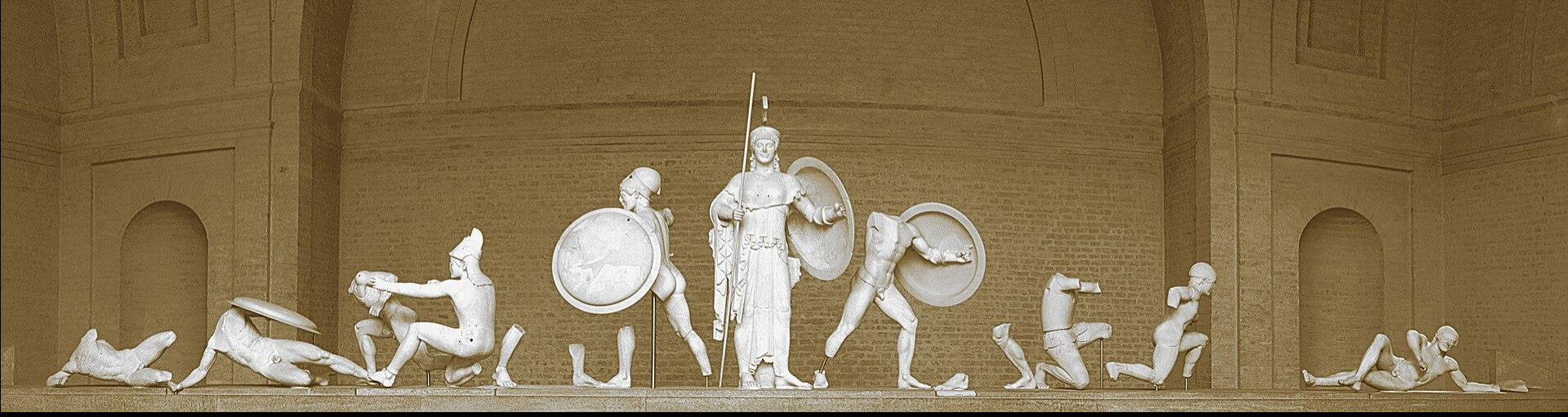

Центральна фігура західного фронтону Афіна тримає в руках спис та щит

Статуя Афіни має ще архаїчні риси: фігура фронтальна, статична, досить симетрична, драперії одягу лінійні, на обличчі типова «архаїчна усмішка»

Реконструкція західного фронтону храм Афіни-Афайї, Гліптотека, Мюнхен

Кольорова реконструкція, Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Статуя Афіни, реконструкція західного фронтону храму Афіни-Афайї, Гліптотека, Мюнхен

Статуя Афіни, кольорова реконструкція західного фронтону храму Афіни-Афайї, Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

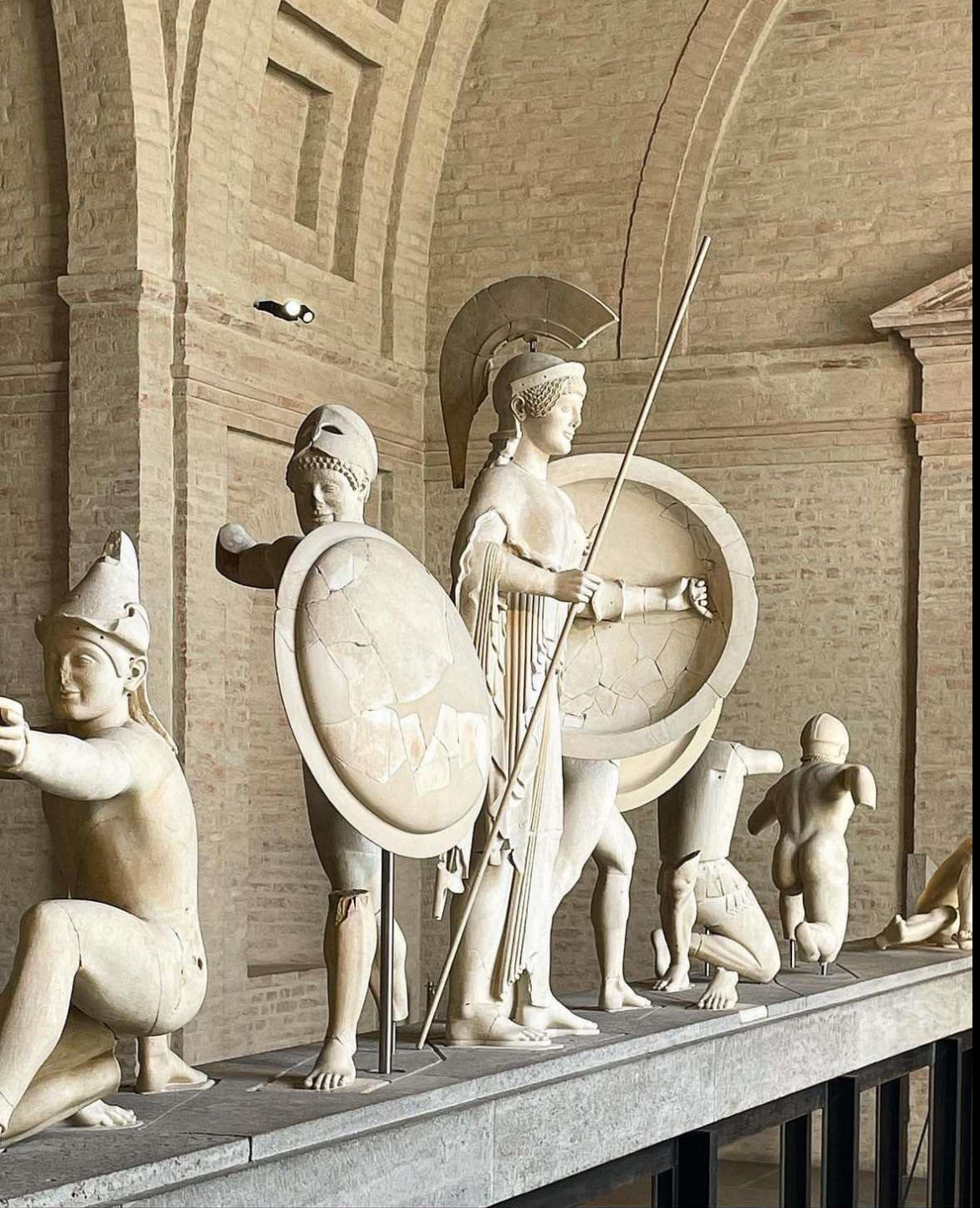

Статуя Афіни,
фрагмент західного фронтону
храму Афіни-Афайї,
Гліптотека, Мюнхен

Статуя Афіни із західного фронтону храму Афіни-Афайї, Гліптотека, Мюнхен

Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

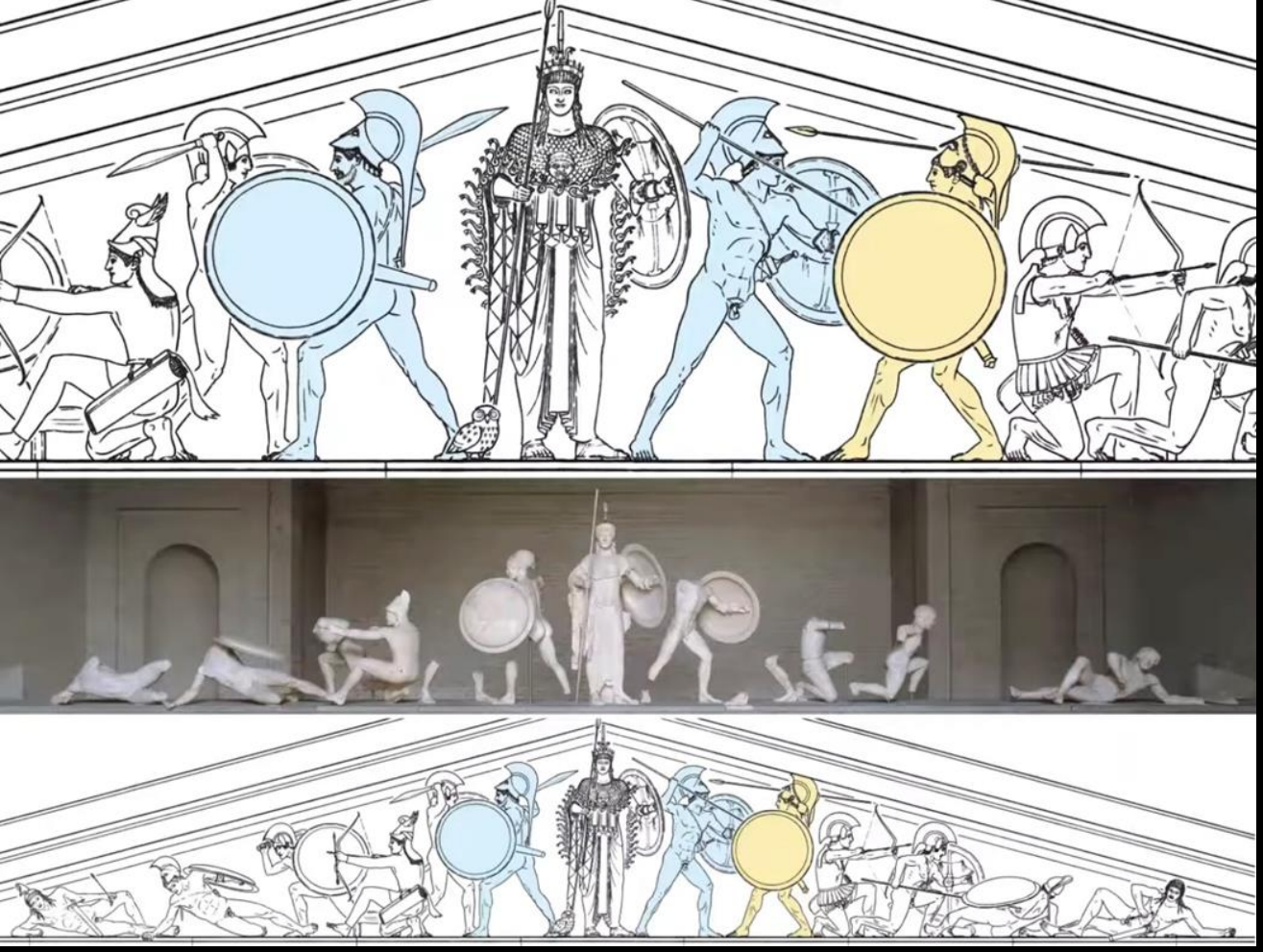

Реконструкція західного фронтону
храму Афіни-Афайї,
Гліптотека, Мюнхен

По обидві сторони від Афіни зображені два грецькі воїни – Аякс та Ахілл, які рухаються у різні боки з мечем, списом і щитами

Їхні фігури дещо нижчі за Афіну, коліна зігнуті

Права нога троянця, на якого напав Ахілл, показує, що він уже переможений, і падає на коліно

Кольорова реконструкція західного фронтону храму Афіни-Афайї. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

В одного з грецьких воїнів (Аякса) на щиті, оберненому назовні, зображений орел зі змією в дзьобі (орел – образ весняно-літнього сонця, яке піднімається високо в небо)

В іншого воїна-троянця, який бореться з ним, на щиті, оберненому назад, зображений кабан (образ «мертвого» осінньо-зимового сонця)

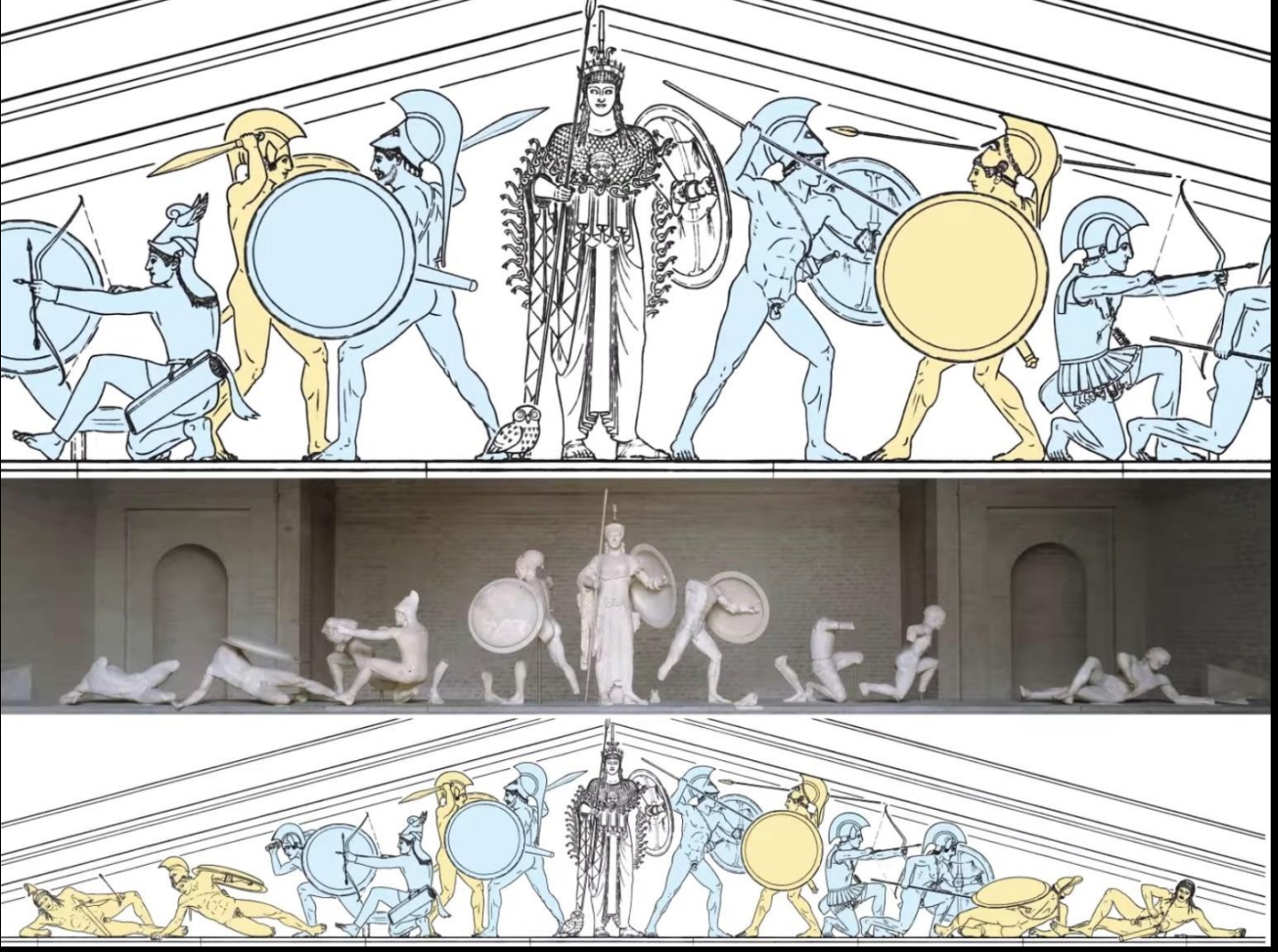

Реконструкція західного фронтону
храму Афіни-Афайї,
Гліптотека, Мюнхен

По обидві сторони від цих воїнів зображені лучники, що стоять на колінах і стріляють з луків

Один з них, той що ліворуч, – троянець, інший праворуч – грек

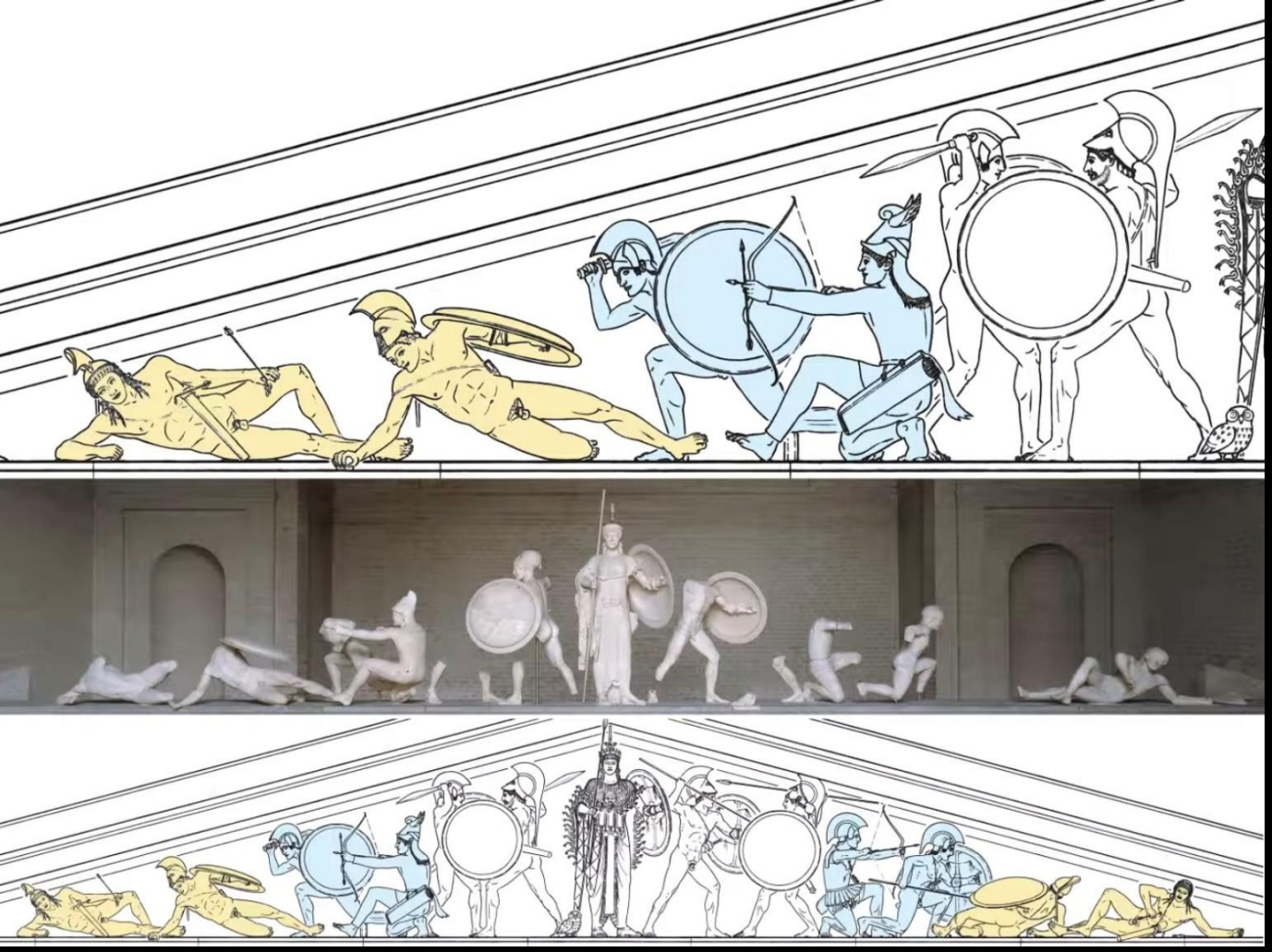

Реконструкція західного фронтону
храму Афіни-Афайї,
Гліптотека, Мюнхен

У лівому куті фронтону зображено групу з **чотирьох воїнів** – троянського лучника, воїна з мечем і двох полеглих воїнів

Композиція з чотирьох воїнів створює реальне відчуття динаміки, можна уявити, що перед нами **розкадровка руху,** такий прийом не був характерним для архаїчного періоду

Троянський лучник зображений у шкіряній шапці із загнутим зверху кінчиком наперед, яка має назву «фрігійський ковпак», та еластичних штанях

Імовірно, цей лучник – троянський принц Паріс

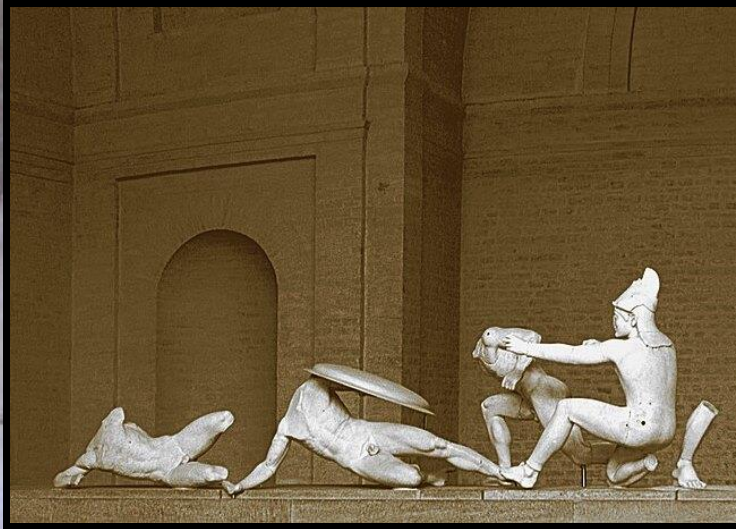

Скульптури воїнів із західного фронтону храму Афіни-Афайї

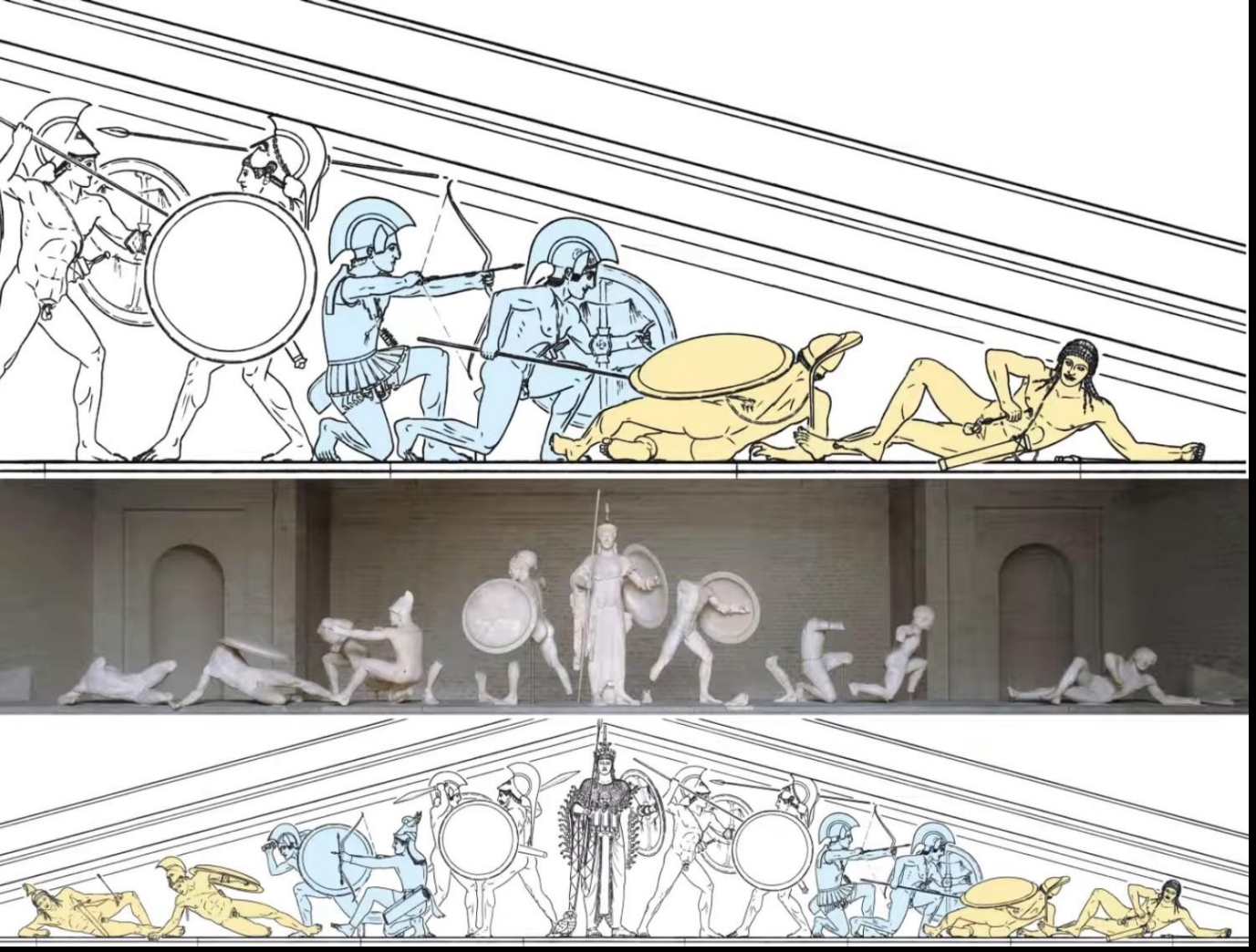

Реконструкції західного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

У правому куті фронтону зображено дві фігури грецьких воїнів з луком та списом у нахилених позах та двох загиблих троянських воїнів (одна фігура втрачена)

Скульптури воїнів із західного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

Поранений воїн з правого кута фронтону лежить на лівому стегні, спираючись на лікоть

Він намагається витягнути стрілу, якою його поранено

Вмираючий воїн зображений дещо неправдоподібно: поза тіла не схожа на позу пораненої людини – одна нога зігнута у коліні, правий лікоть зігнутий у незручному положенні

Скульптура воїна із західного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

На обличчі вмираючого воїна усмішка,
як у архаїчного куроса

Це не спроба передати справжні емоції, його фігура є символічним зображенням воїна, який загинув на Троянській війні

Деякі воїни фронтону зображені з обладунками, проте без одягу – в період класики з’являється образ воїна або атлета, героїчно оголеного

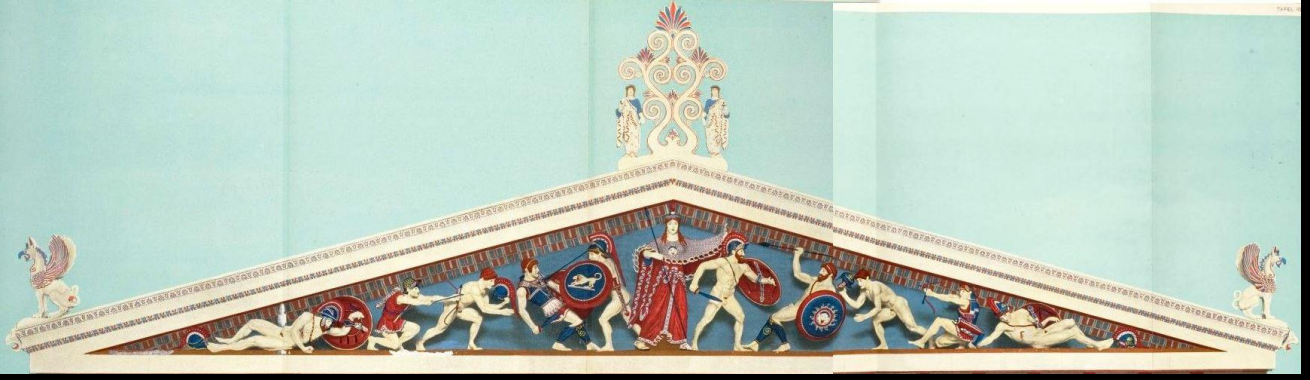

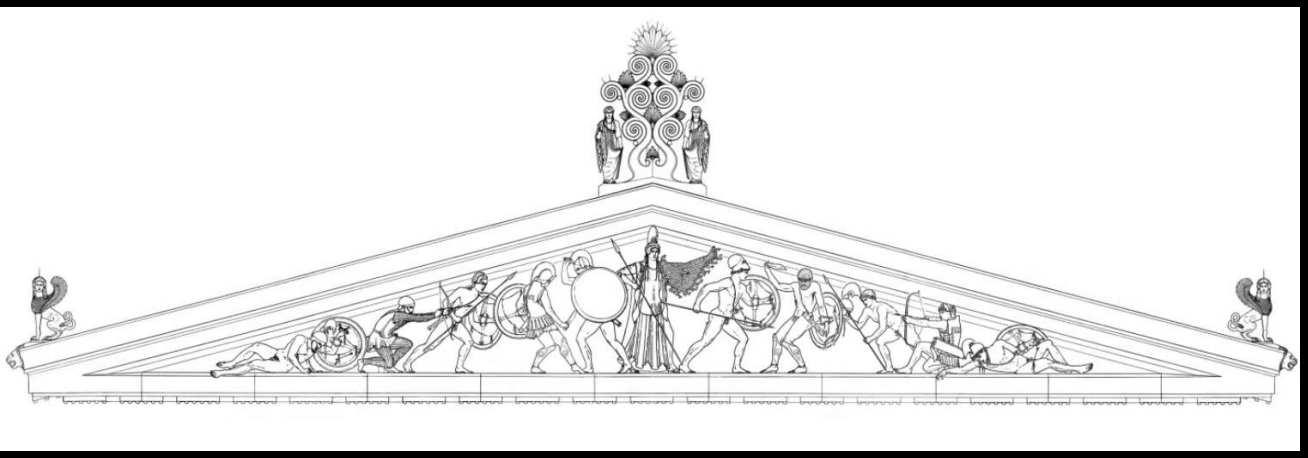

Реконструкції східного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

КОМПОЗИЦІЯ СХІДНОГО ФРОНТОНУ

Темою східного фронтону стала Троянська війна, яку очолив Геракл разом з Теламоном проти троянського царя Лаомедонта

Реконструкції східного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

Композиція східного фронтону більш динамічна в порівнянні із західним

Східний фронтон зберігся гірше

Ліва його частина дійшла у великій кількості фрагментів, проте фігура воїна, що впав, збереглася добре

Частина східного фронтону була зруйнована під час греко-перських воєн

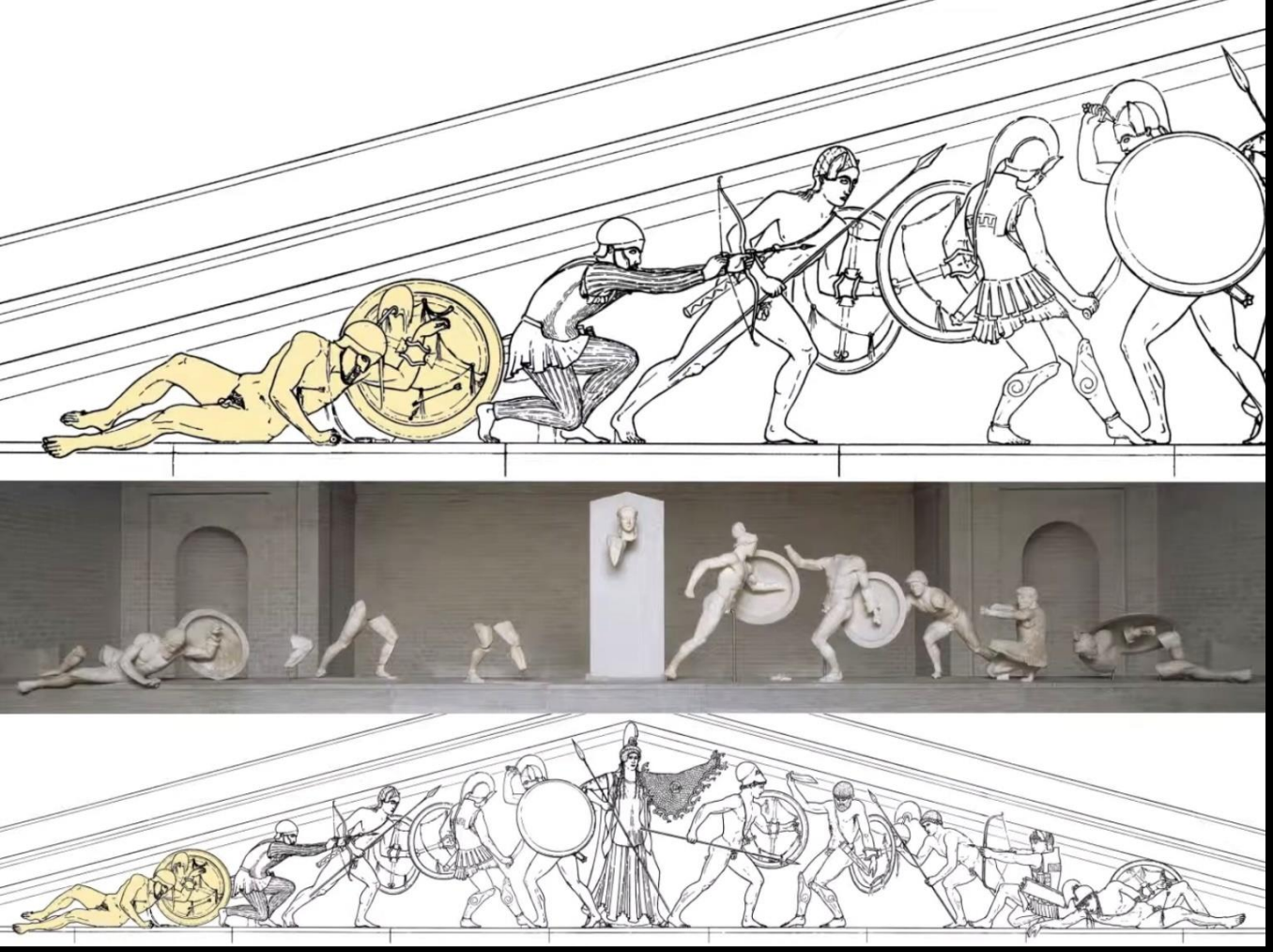

Реконструкції східного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

Фігури воїнів, які помирають, розміщені в кутах фронтону, мали ураження стрілами (залишилися отвори в тілі, де кріпилися металеві стріли)

Вмираючий воїн у лівому куті східного фронтону – троянський цар Лаомедонт

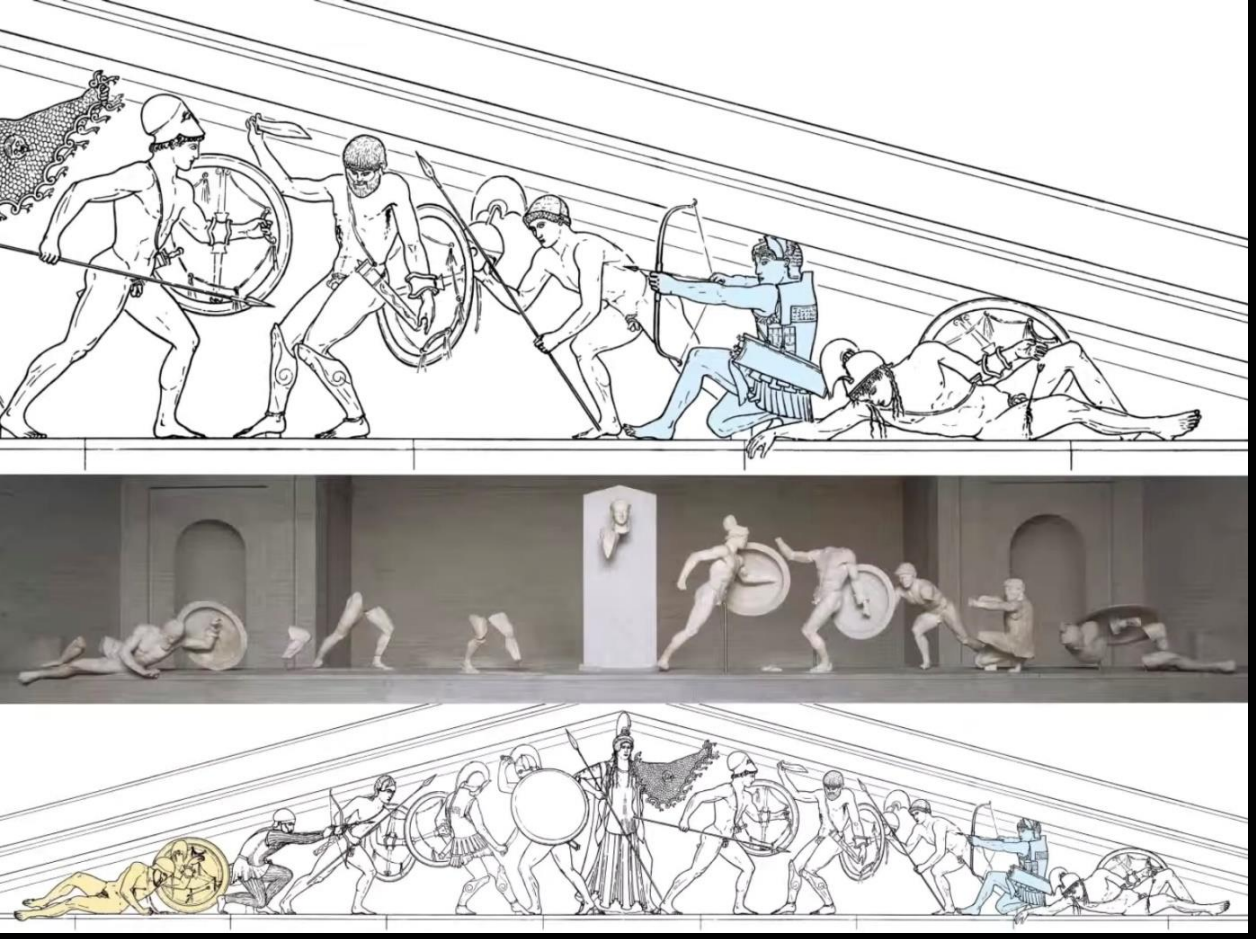

У кутах фронтону розміщені фігури лучників, які стріляють у протилежні боки фронтону, вражаючи противників

Фігуру Геракла-лучника розміщено в правій частині східного фронтону, його можна впізнати за власним атрибутом – накинутою на голову шкурою немейського лева з відкритою пащею

Реконструкція східного фронтону храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

Геракл зі східного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

Реконструкціїі східного фронтону
храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

Троянські воїни
зазнали поразки
і падають

Один з них має
бороду та обладунки,
обидва воїни
героїчно оголені

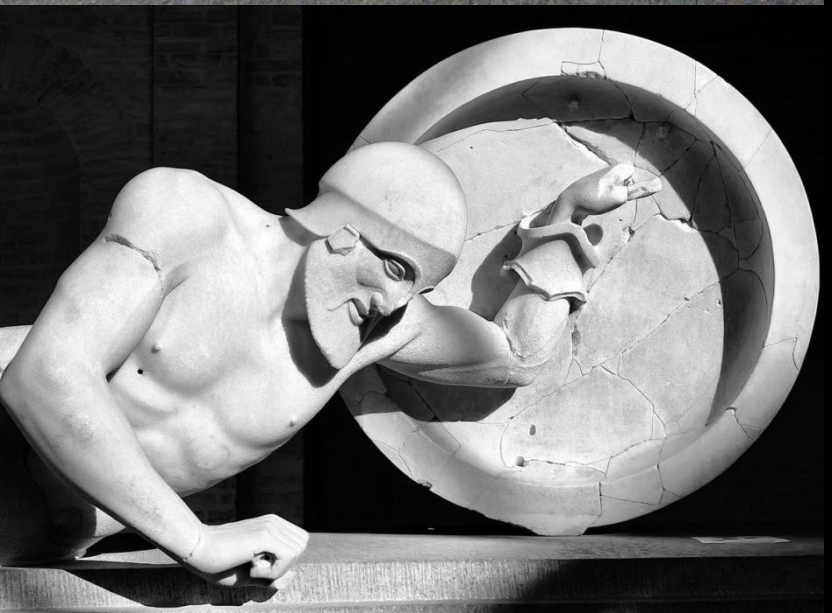

Фігури воїнів, що помирають, із західного та східного фронтонів відрізняються

Хоча обличчя воїна зі східного фронтону також зберігає архаїчну усмішку, **поза його тіла виглядає натуралістично,** правдоподібно, таке зображення стане характерним **для класичного періоду**

Видно **різницю у зображенні м'язів**: в архаїчний період видно було межі між м'язами та частинами тіла

У скульптурах тіл воїнів м'язи м'яко перетікають одні в інші, створюється **відчуття справжньої шкіри, з-під якої проступає скелетна структура**

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї, близько 490 р. до н. е.

Скульптура воїна зі східного фронтону храму Афіни-Афайї, близько 480 р. до н. е.

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї, близько 490 р. до н. е.

Скульптура воїна зі східного фронтону храму Афіни-Афайї, близько 480 р. до н. е.

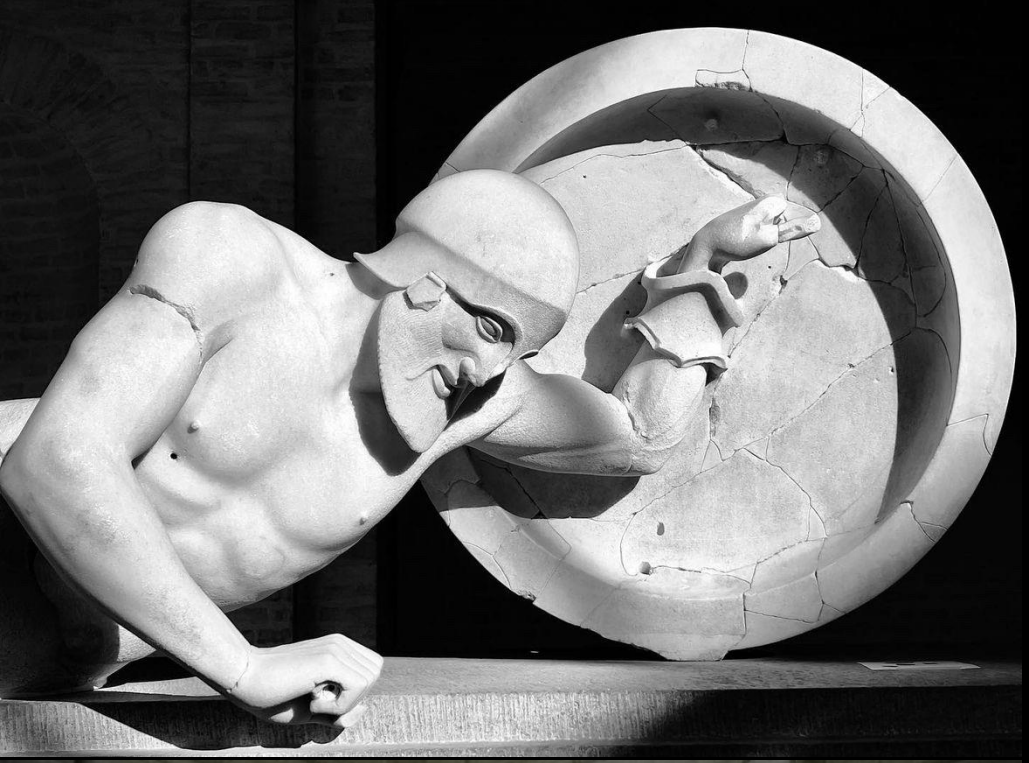

Відчувається, що вмираючий воїн зі східного фронтону робить останній подих

Він тримає меч правою рукою і намагається підняти руку

Ліва рука тримає щит, він наче балансує перед тим, як впаде

Виникає відчуття, що він підтримує себе, поступово опускаючи тіло, по мірі того, як помирає, він дивиться вниз, на землю

Скульптура воїна зі східного фронтону храму Афіни-Афайї, бл. 480 р. до н. е. Гліптотека, Мюнхен

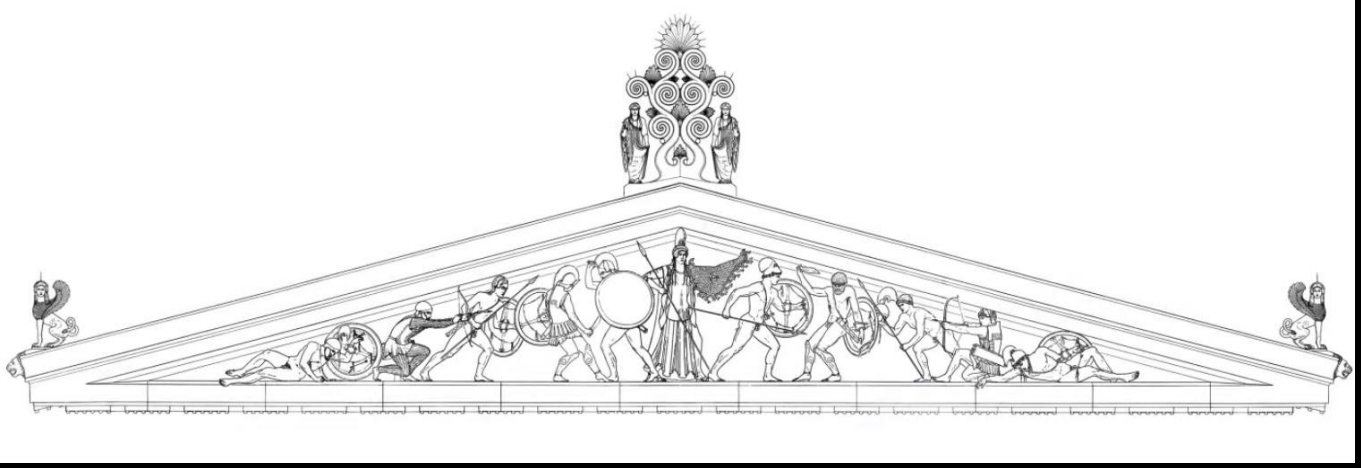

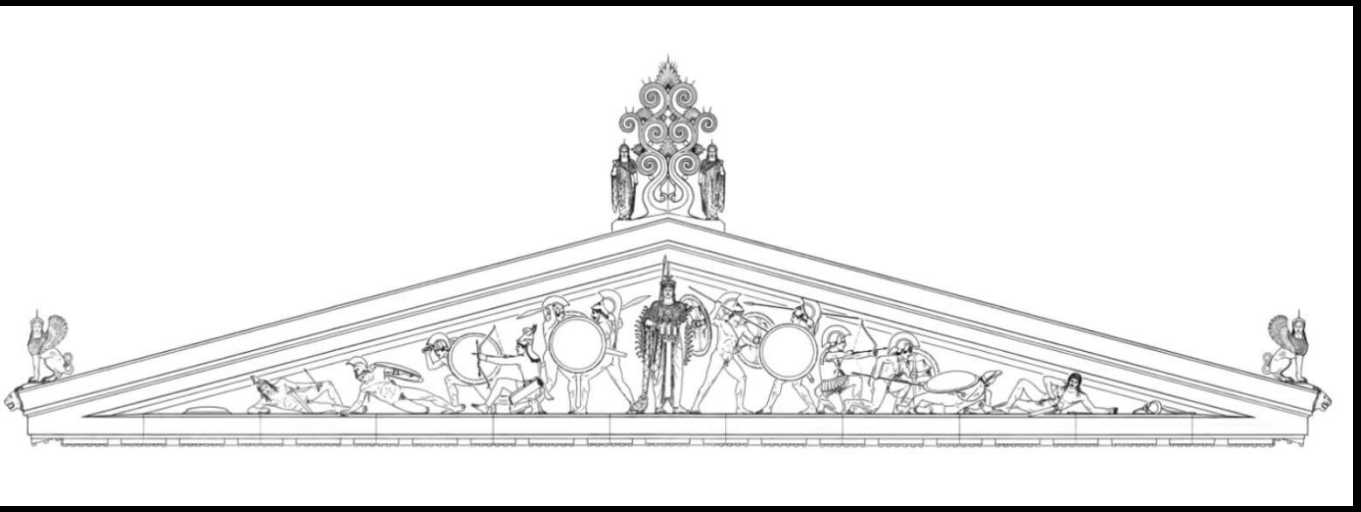

Храм Афіни-Афайї,
Графічна реконструкція східного і західного фронтонів
Гліптотека, Мюнхен

СИМВОЛІКА КОМПОЗИЦІЙ ФРОНТОНІВ

Рухи воїнів у композиціях двох фронтонів мають **різний напрямок**

На східному фронтоні групи воїнів спрямовані **від кутів фронтону** до центральної фігури Афіни

На західному фронтоні навпаки – **напрямки руху** воїнів йдуть від центру, фігури Афіни, **до кутів фронтону**

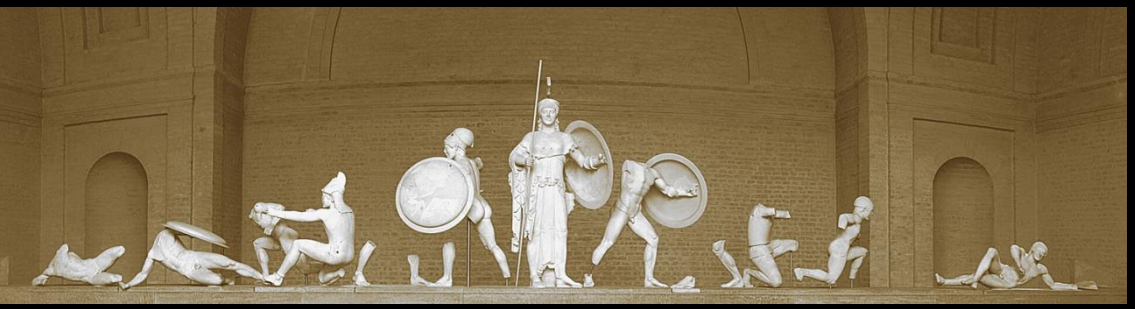

Якщо уявити фронтон храму як небесний простір над лінією горизонту, то щити і пози Афіни та воїнів нагадують рух сонця

На східному фронтоні рух піднімається від кутів до центральної найвищої точки фронтону (місця переходу з підводного простору смерті/відродження до життя, на небо)

На західному фронтоні рух розходиться від найвищої точки фронтону до кутів (сонце опускається з неба до краю горизонту, помирає)

Східний і західний фронтони храму Афіни-Афайї
Гліптотека, Мюнхен

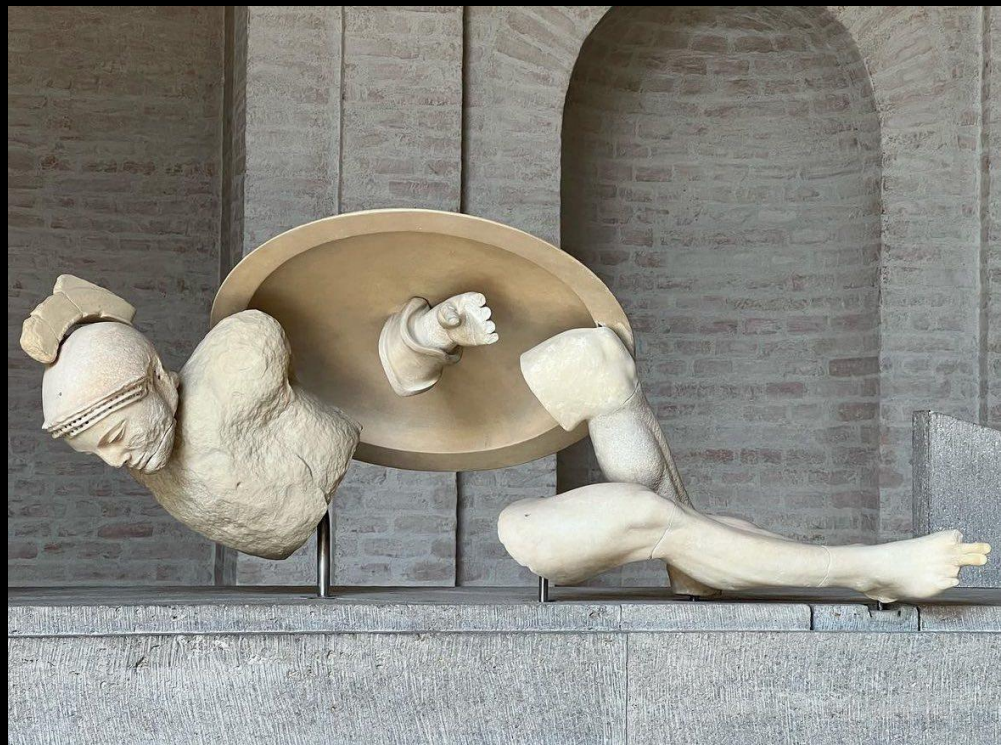

Скульптура фронтонів храму Афіни-Афайї

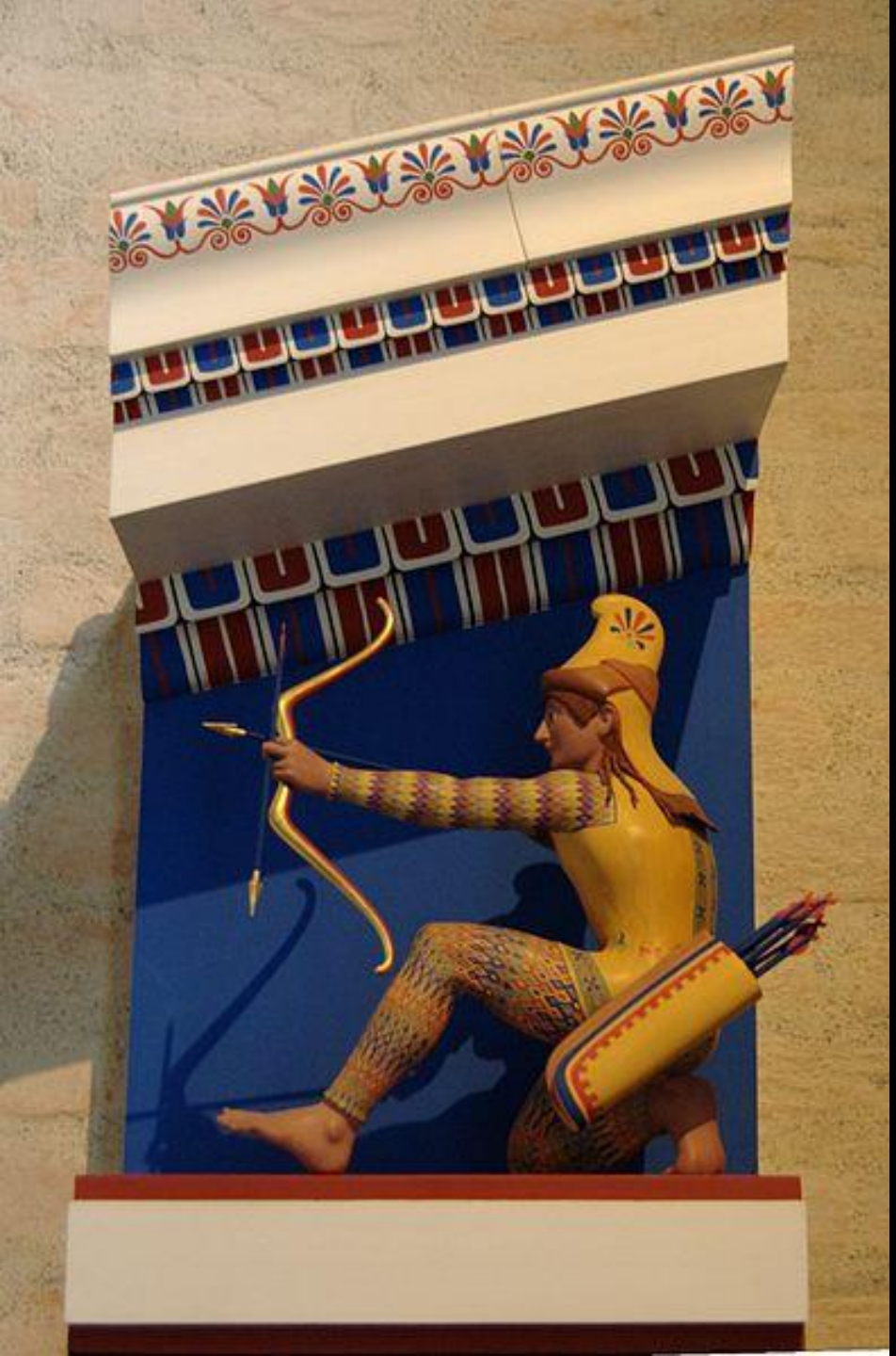

ПОЛІХРОМІЯ У ХРАМІ АФІНИ-АФАЙЇ

Скульптура храму та архітектурні елементи первинно були яскраво розфарбовані, домінували червоний, синій і жовтий кольори

Дослідження решток пігментів на поверхні статуй дало змогу зробити кольорові реконструкції

У 1980-х роках у німецькому музеї Лібігхаус вчені вперше зробили кольорову реконструкцію фігури лучника, згодом у 2006 році було здійснено нову реконструкцію, а у 2019 статую відтворили за допомогою 3D-друку

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї
Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Кольорові реконструкції скульптур західного фронтону храму Афіни-Афайї. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Музеєм Лібігхаус було організовано виставку «Боги в кольорі», яку експонували в музеях Європи та Америки:

2003, 2014 – Гліптотека, Мюнхен;
2008 – Гетті музей, Лос-Анджелес;
2012 – Музей історії мистецтв, Відень;
2015 – музей Ешмола, Оксфорд;
2020 – Лібігхаус, Франкфурт-на-Майні

Кольорова реконструкція скульптур західного фронтону храму Афіни-Афай., Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Статуя Афіни, фрагмент західного фронтону храму Афіни-Афайї, Гліптотека, Мюнхен

Кольорова реконструкція статуї Афіни із західного фронтону храму Афіни-Афайї. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

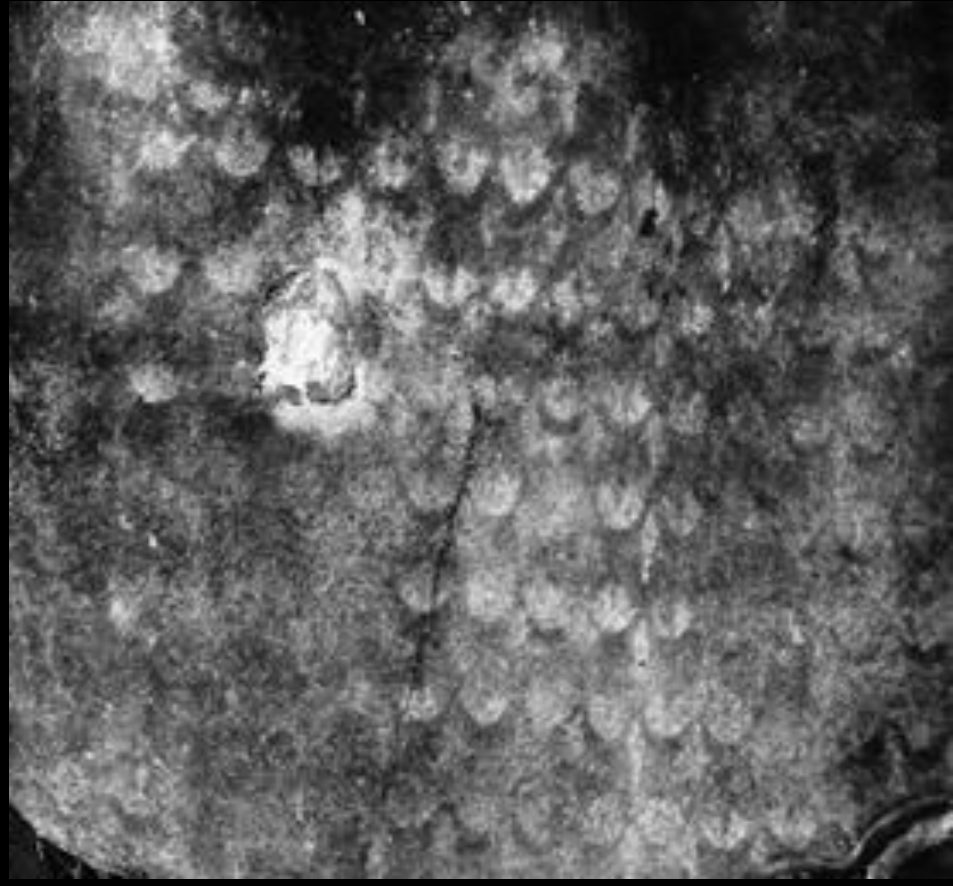

Кольорова реконструкція скульптур
західного фронтону храму Афіни-Афайї.
Колекція скульптур Лібігхауса,
Франкфурт-на-Майні
Фрагмент рентгенографії одягу статуї Афіни

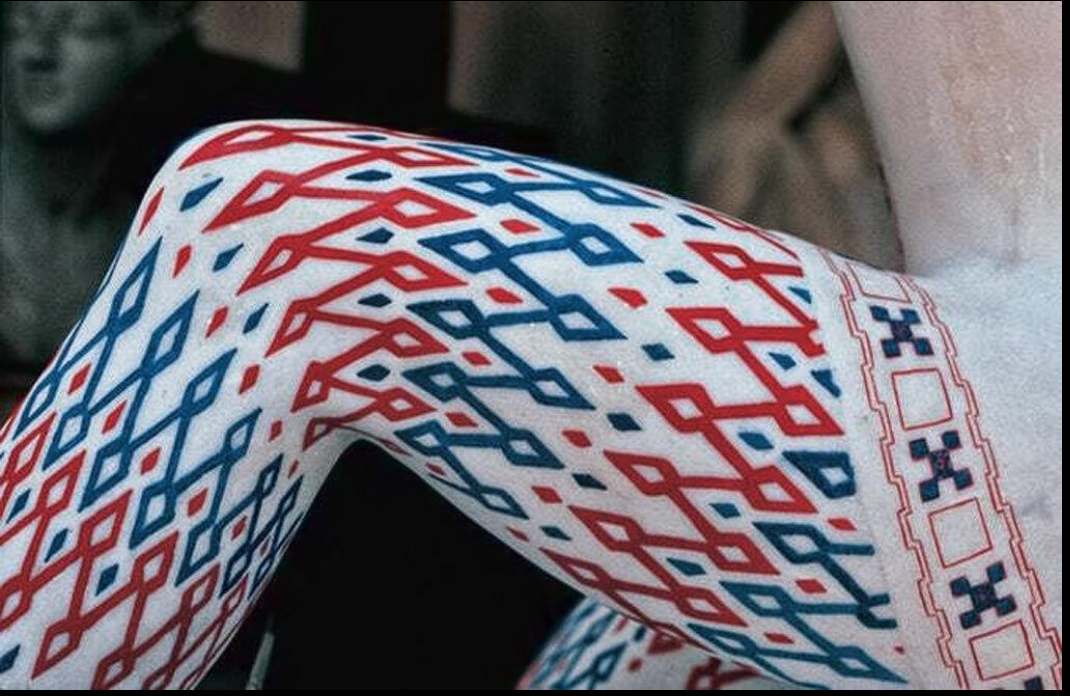

Скульптура троянського воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї, Гліптотека, Мюнхен

Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Скульптура троянського воїна
із західного фронтону храму Афіни-Афайї, Гліптотека, Мюнхен

Кольорова реконструкція
Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Скульптура троянського воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї
Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї
Кольорова реконструкція.
Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї
Кольорова реконструкція. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

СКУЛЬПТУРА ФРОНТОНІВ ХРАМУ АФІНИ-АФАЙЇ Металеві деталі

Мармурову розфарбовану скульптуру фронтонів прикрашали металеві свинцеві деталі: волосся, зброя, обладунки, про що свідчать отвори на статуях

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї Гліптотека, Мюнхен

Скульптура воїна із західного фронтону храму Афіни-Афайї Кольорові реконструкції. Колекція скульптур Лібігхауса, Франкфурт-на-Майні

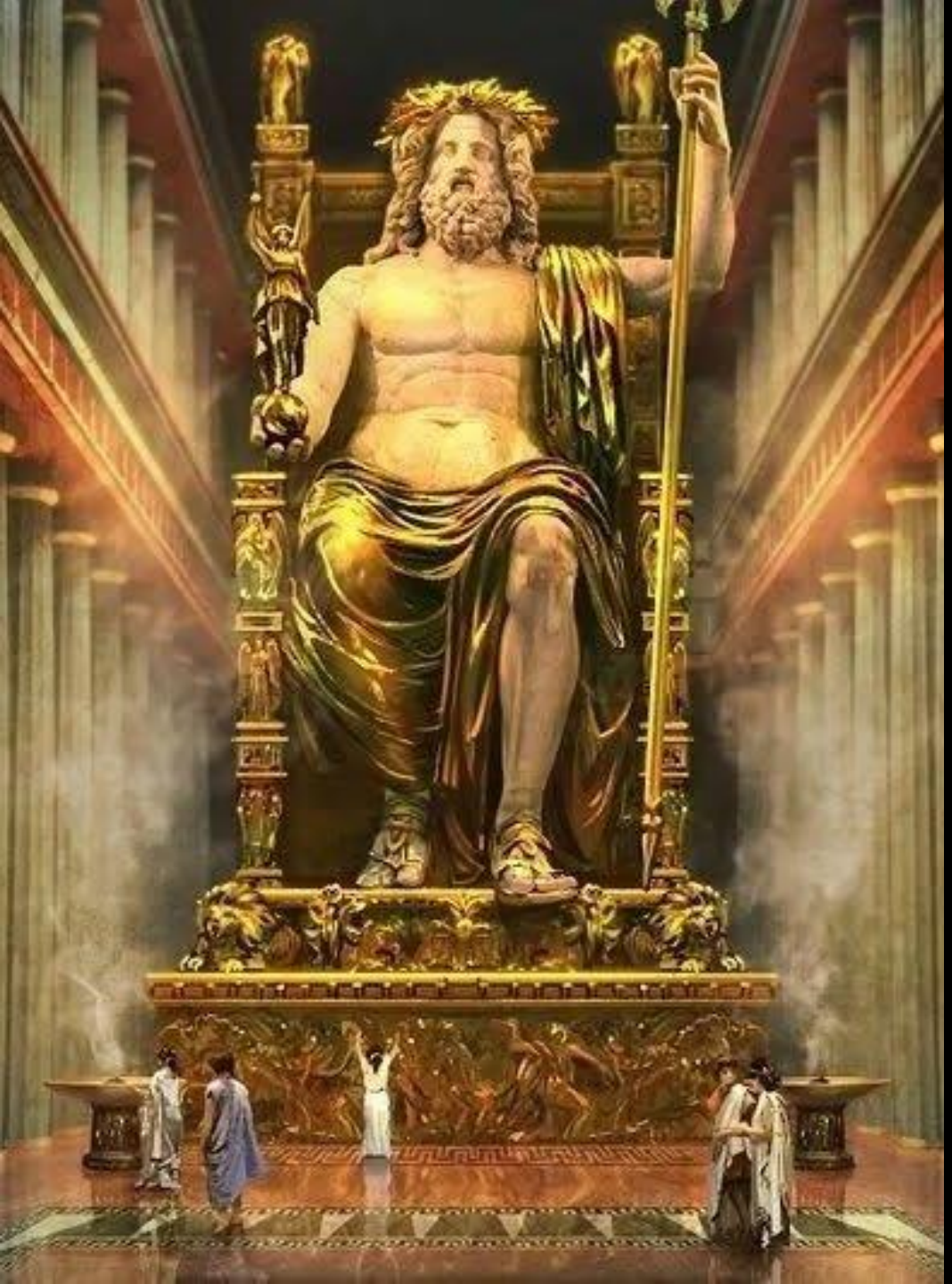

СВЯТИЛИЩЕ ЗЕВСА в Олімпії

План і вид на руїни святилища Зевса в Олімпії

СВЯТИЛИЩЕ ЗЕВСА В ОЛІМПІЇ

Святилище Зевса було одним із найважливіших загальногрецьких (панелліністичних) святилищ

Воно знаходилося в Олімпії на півострові Пелопоннес, у долині річки Алфей, де впадає її притока Кладей

Комплекс храмів святилища загинув під час повені, руїни збереглися погано, археологічні дослідження велися з XIX ст.

За міфами священну ділянку Алтіс (священний гай) заснував Геракл поруч з могилою легендарного царя Пелопса і присвятив її Зевсу

Геракл дав цій священній ділянці назву «Пагорб Кроноса» й започаткував Олімпійські ігри

Реконструкція і план святилища Зевса в Олімпії
Кольори на мапі позначають різні періоди:
архаїчний, класичний, елліністичний та римський

ОСНОВНІ СПОРУДИ СВЯТИЛИЩА ЗЕВСА В ОЛІМПІЇ

Головним храмом святилища був храм Зевса, північніше від нього знаходився жертовник

Біля північної стіни святилища розташовувалися храми-скарбниці міст, де зберігали підношення богам

У східній частині розміщувався Олімпійський стадіон

На палестрі атлети тренувалися, поруч був гімнасій та леонідайон – місце для проживання атлетів, які брали участь в Олімпійських змаганнях, також поруч розміщувалися купальні (грецькі лазні) для атлетів

1 – північно-західні пропілеї
2 – пританей (будинок ради)
4 – храм Гери (Герайон)
5 – Пелопіон (святилище Пелопса)
10 – стадіон
15 – храм Зевса
20 – гімнасій
21 – палестра
24 – майстерня Фідія
29 – Леонідайон (місце проживання атлетів, які брали участь в Олімпійських змаганнях)

Вид на руїни святилища Зевса в Олімпії

Реконструкція
святилища Зевса в Олімпії

Руїни палестри
Колонада, патіо (праворуч) – квадратне подвір’я, вкрите піском для тренувань у боротьбі панкратіон, та кімнати (ліворуч)

Руїни палестри (кінець III ст. до н. е.) для спортивних тренувань атлетів Святилище Зевса в Олімпії

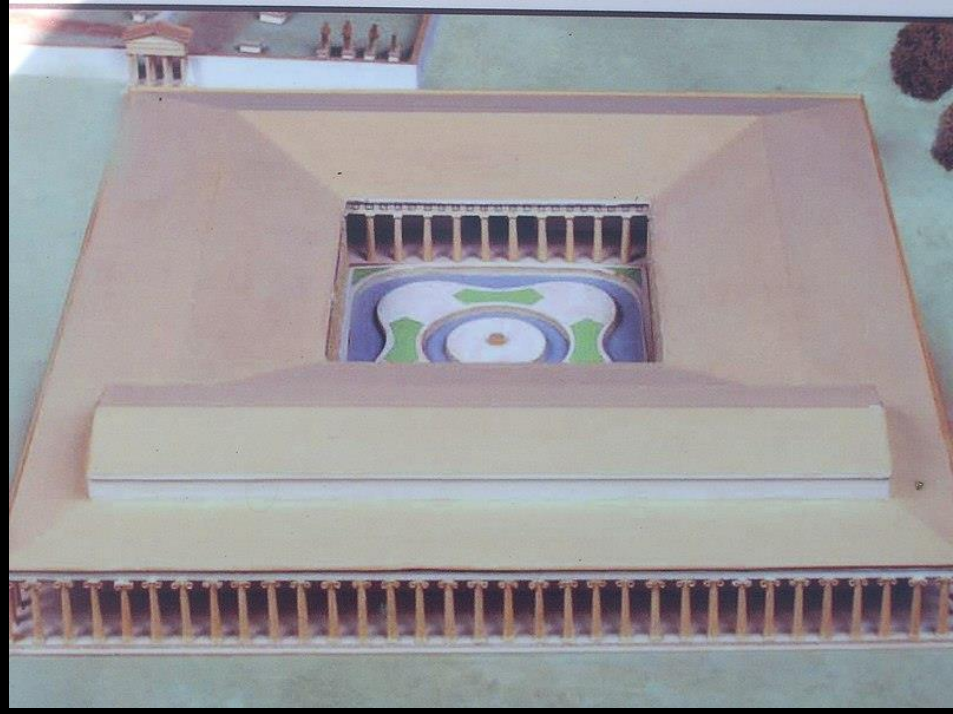

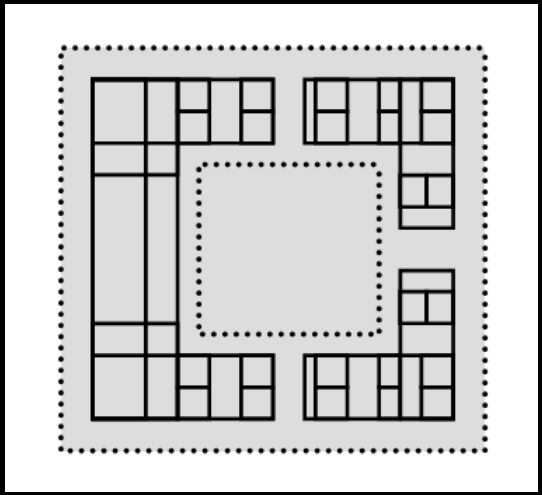

Руїни леонідайона, рештки зовнішньої колонади, реконструкція і план, IV ст. до н. е., для проживання атлетів, які брали участь в Олімпійських змаганнях

ОЛІМПІЙСЬКИЙ СТАДІОН

Олімпійський стадіон був розрахований на 40 тисяч глядацьких місць, мав 20 доріжок завдовжки 192,24 м, що складало 600 стоп Геракла

Олімпійський стадіон у святилищі Зевса в Олімпії
Художня реконструкція та руїни

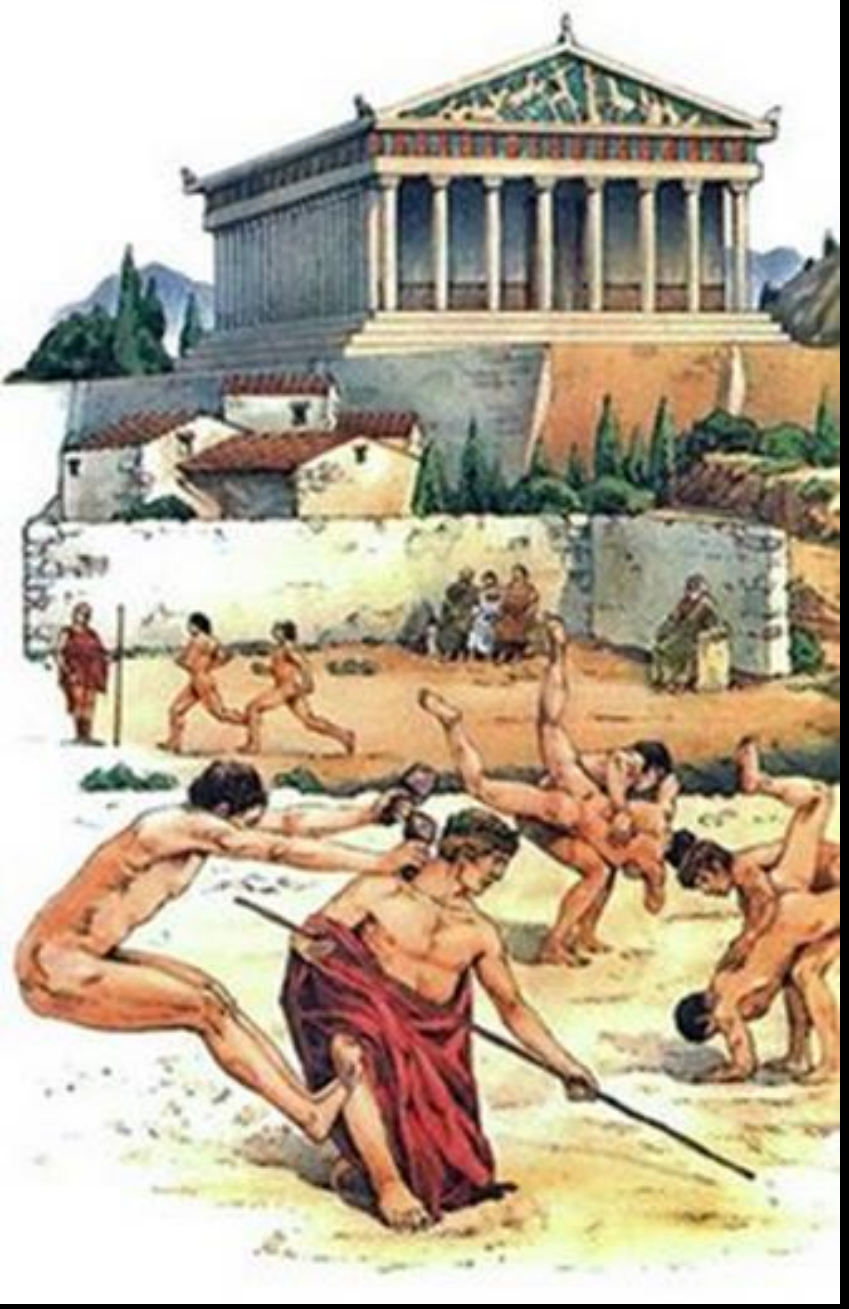

«Змагання атлетів на Олімпійських іграх», ілюстрація

ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ
у святилищі Зевса в Олімпії

Свята на честь Зевса та Олімпійські ігри, проходили влітку в перший повний Місяць після літнього сонцестояння, раз на чотири роки

Олімпійські ігри були присвячені Зевсу та їх легендарному засновнику Пелопсу

Перші Олімпійські ігри відбулися в 776 р. до н. е., останні – у 393 р. н. е.

Перед початком ігор у всі міста відправлялися вісники, які проголошували священне перемир'я: на цей час припинялися війни і відкладали виконання смертних вироків

Олімпійські ігри символізували політичну і культурну єдність Греції

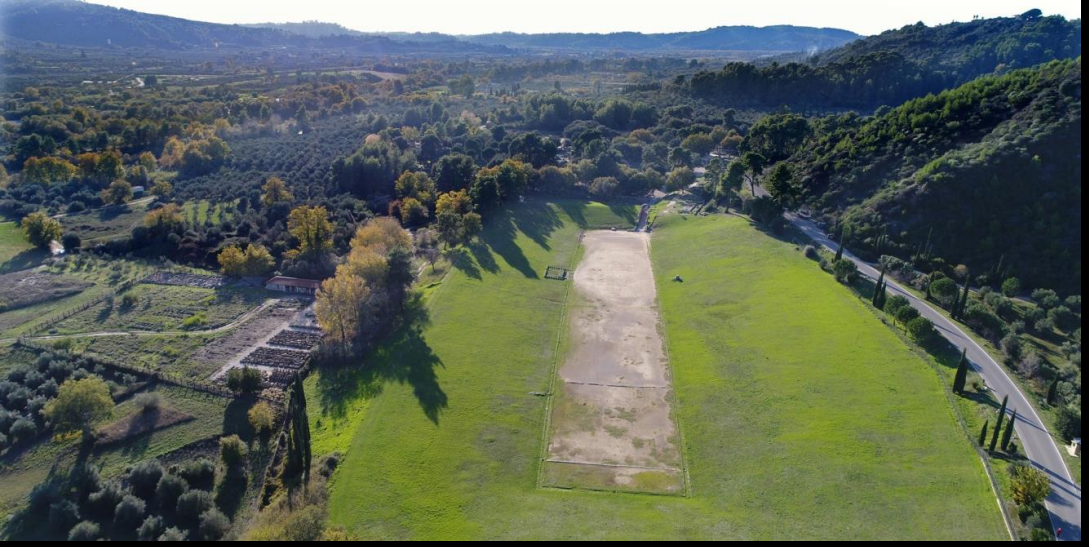

Олімпійський стадіон, святилище Зевса

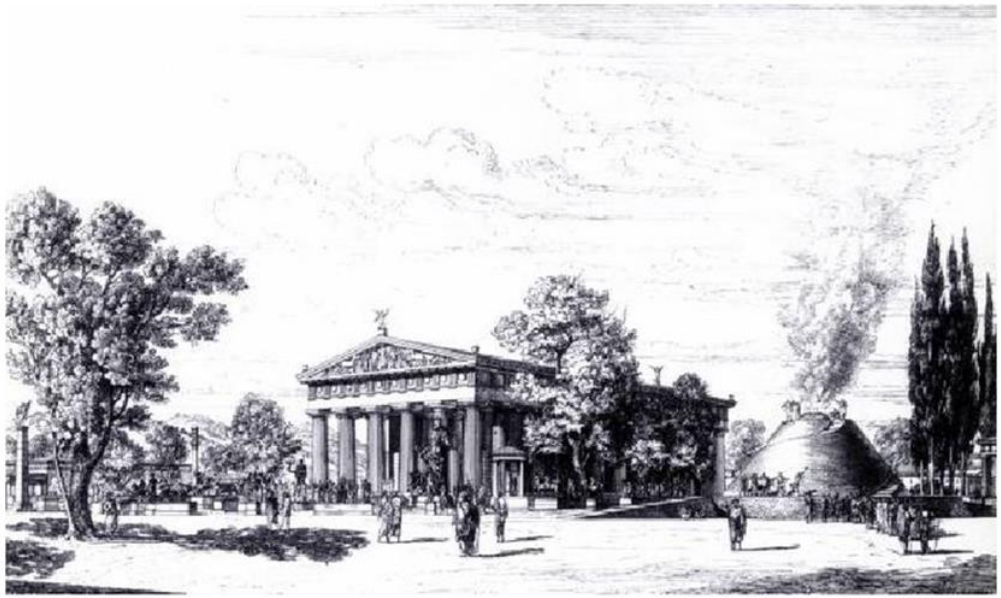

ЗМАГАННЯ на Олімпійських іграх у святилищі Зевса в Олімпії

Участь в Олімпійських іграх могли брати атлети – вільні громадяни полісів

Олімпіада тривала п’ять днів

У 1-й день відбувалися релігійні церемонії

Перед іграми Зевсові жертвували кабана, атлети клялися тренуватися десять місяців

Ілюстрація храму Зевса в Олімпії Вівтар Зевса для жертвоприношень у вигляді пагорбу з попелу та кісток тварин. Висота цього пагорбу сягала 9 метрів

Пентатлон включав: біг, стрибки у довжину, метання списа, метання диска і боротьбу

«Пентатлоністи Олімпіади», тондо червонофігурного кіліка, близько 490 р. до н. е.

На 2-й день проводили змагання з бігу

3-й день – єдиноборства

4-й день – перегони на колісницях та п’ятиборство (пентатлон – метання диска, стрибки в довжину, метання списа, біг на короткі дистанції та боротьба)

5-й день – проводили нагородження олімпіоніків та завершальні церемонії

Усі учасники змагалися оголеними (слово «гімнастика» походить від грецького hymnos – «оголений»)

Одягненими змагалися лише візники в перегонах на колісницях

Переможцем у заїзді вважався не візник, а власник колісниці

Переможці здобували оливковий вінок з гілок священного дерева, посадженого Гераклом

На честь триразового переможця ігор на території святилища Зевса в Олімпії встановлювали його статую як подяку богу

Руїни палестри та Олімпійського стадіону

Храм Зевса Олімпійського
Святилище Зевса в Олімпії
Реконструкція виконана Джоном Гудінстоном, 2019 р.

Руїни храму Зевса в Олімпії

ХРАМ ЗЕВСА ОЛІМПІЙСЬКОГО
Святилище Зевса в Олімпії
Архітектор Лібон

Одним із найвеличніших зразків ранньої класики є храм Зевса в Олімпії (470 – 456 рр. до н. е.), зведений архітектором Лібоном незабаром після битви греків з персами під Платеями (479 р. до н. е.) на кошти, отримані в результаті перемоги

Реконструкція храму Зевса в Олімпії та план святилища

Руїни храму Зевса в Олімпії

Храм був **найбільшим на півострові Пелопоннес** – 72х30 метрів

Побудований **у доричному ордері периптер** мав класичні пропорції: 6х13 колон по короткій та довгій сторонам

Храм Зевса звели з твердого місцевого **вапняку**, покритого тонким **шаром білого мармурового тиньку**

З мармуру були виготовлені черепиця і скульптури

Колони мали стрункі пропорції, заввишки майже 10,5 м

Реконструкція храму Зевса в Олімпії

З краю даху виступали 102 водяні свердловини або зливостоки у формі лев’ячих голів, з яких збереглися 39

Невідповідності в стилях носиків свідчать про те, що дах був відремонтований у римський період

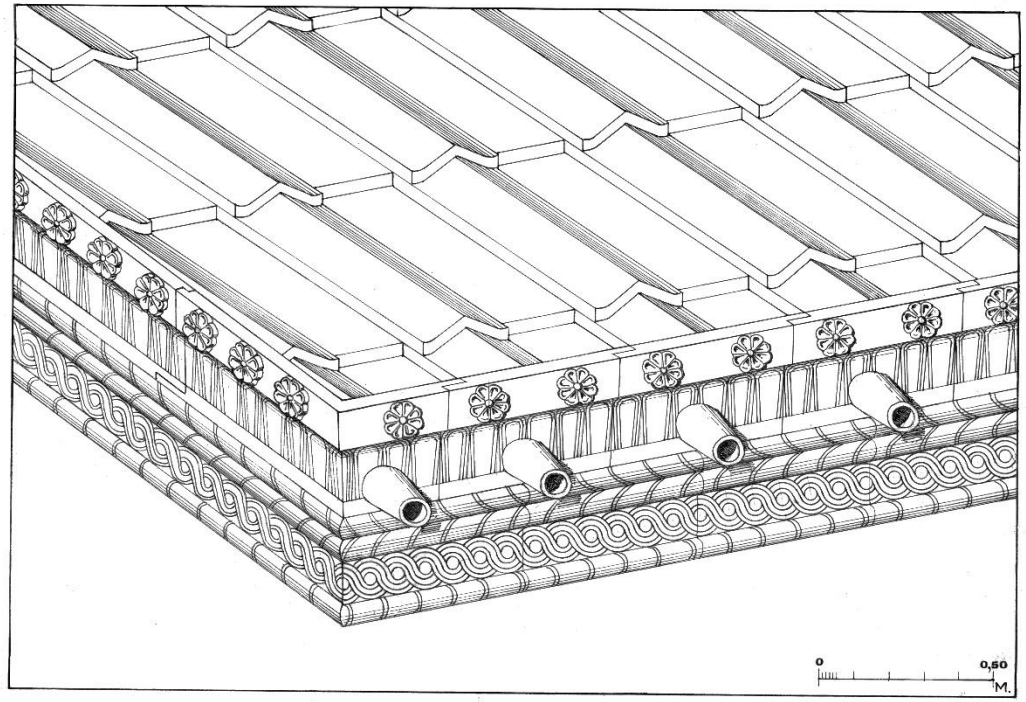

Зливостоки храму Зевса в Олімпії
Фрагменти та реконструкція

Реконструкція храму Зевса в Олімпії

Кути фронтонів вінчали позолочені триніжки з чашами, а в центрі – позолочена статуя богині перемоги Ніки

Храм мав поліхромне оздоблення, де переважали синій і червоний кольори

Руїни храму Зевса Олімпійського
Святилище Зевса в Олімпії

Зливостоки та сходи, що вели до храму
Зевса Олімпійського
Святилище Зевса в Олімпії

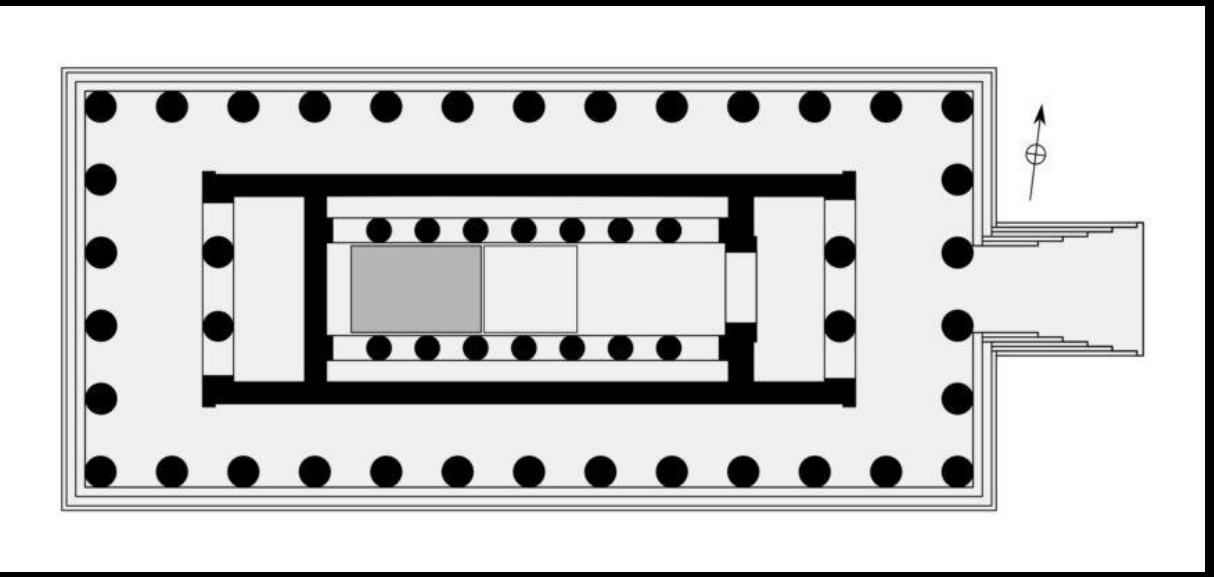

Храм Зевса в Олімпії
Реконструкція Raiden studio та план

ІНТЕР'ЄР ХРАМУ ЗЕВСА в Олімпії

Цела була розділена двома рядами двоярусної колонади, яка підтримувала перекриття даху та дозволяла збільшити внутрішній простір для величезної статуї Зевса

Дерев'яні балки підтримували дах храму, який був вкритий напівпрозорими мармуровими плитками, що дозволяло природному світлу потрапляти в інтер'єр та освітлювати статую

Середину наосу перед статуєю було відділено від передньої частини і бокових нефів мармуровим бар'єром

Спереду статуя закривалася величезною розшитою завісою, пофарбованою фінікійським пурпуром

Храм Зевса Олімпійського
Реконструкції

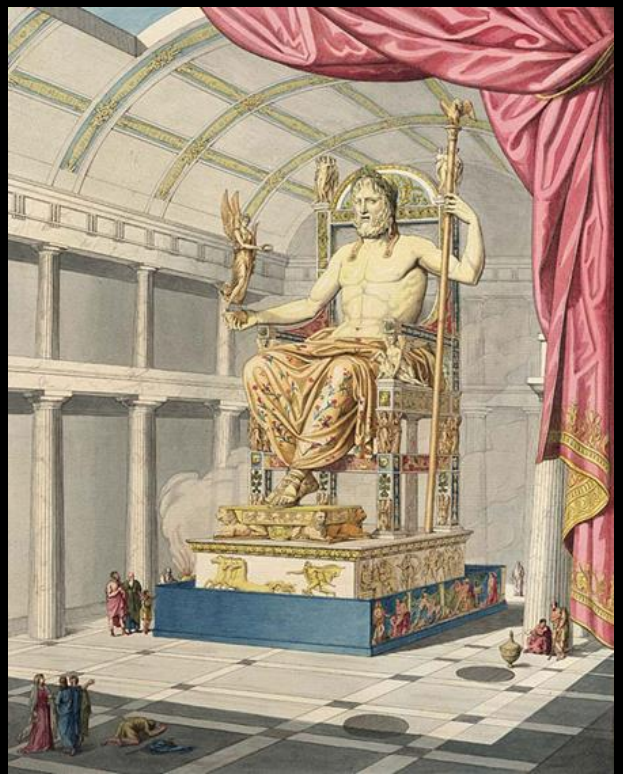

Голова статуї Зевса майже сягала стелі

Навколо трону Зевса розміщувалися шість панно живописця Панена

Інтер’єр храму Зевса Олімпійського
Реконструкція виконана Джоном Гудінстоном, 2019 р.

Храм Зевса Олімпійського разом зі статуєю,
3D реконструкція

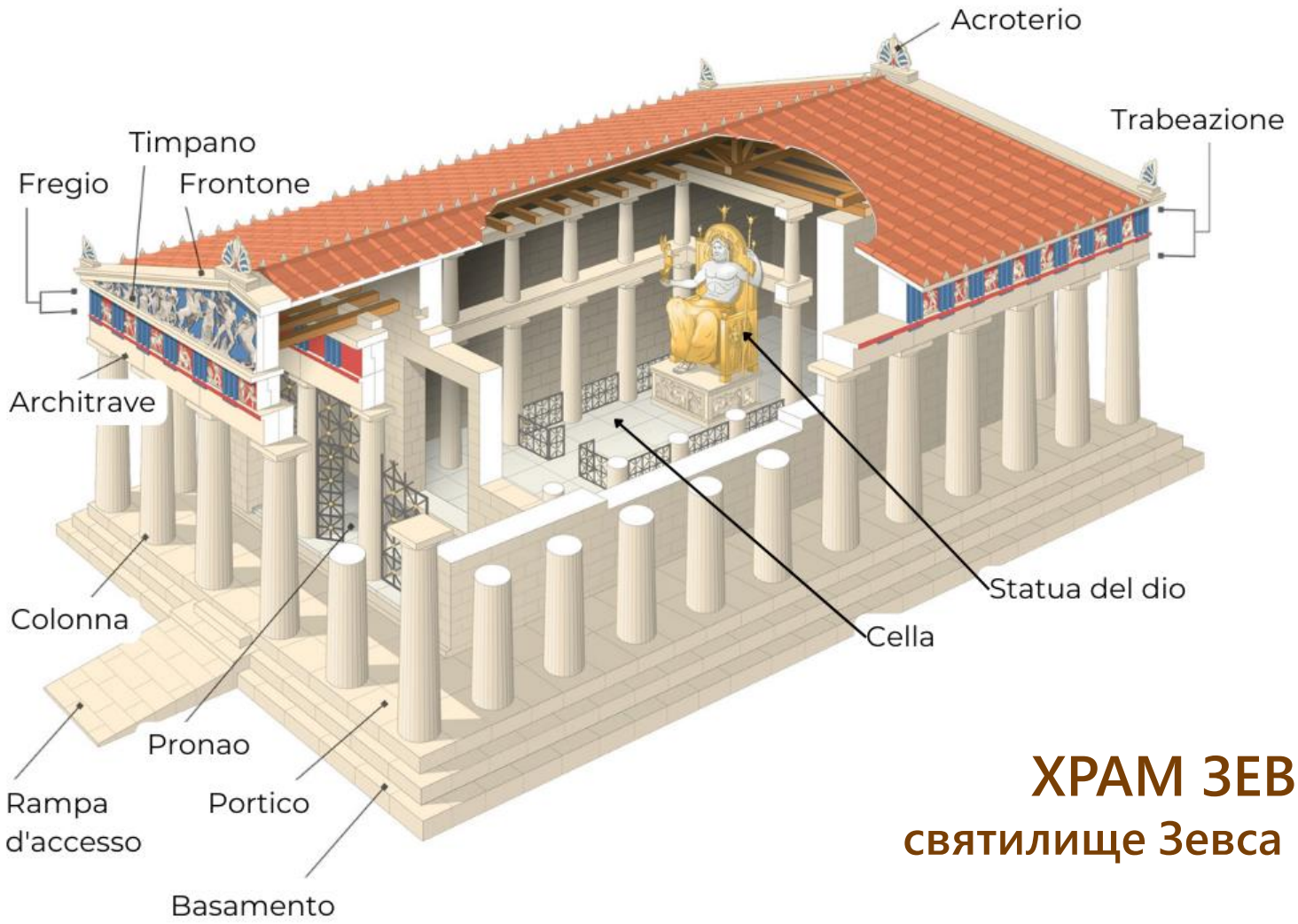

ХРАМ ЗЕВСА

святилище Зевса в Олімпії

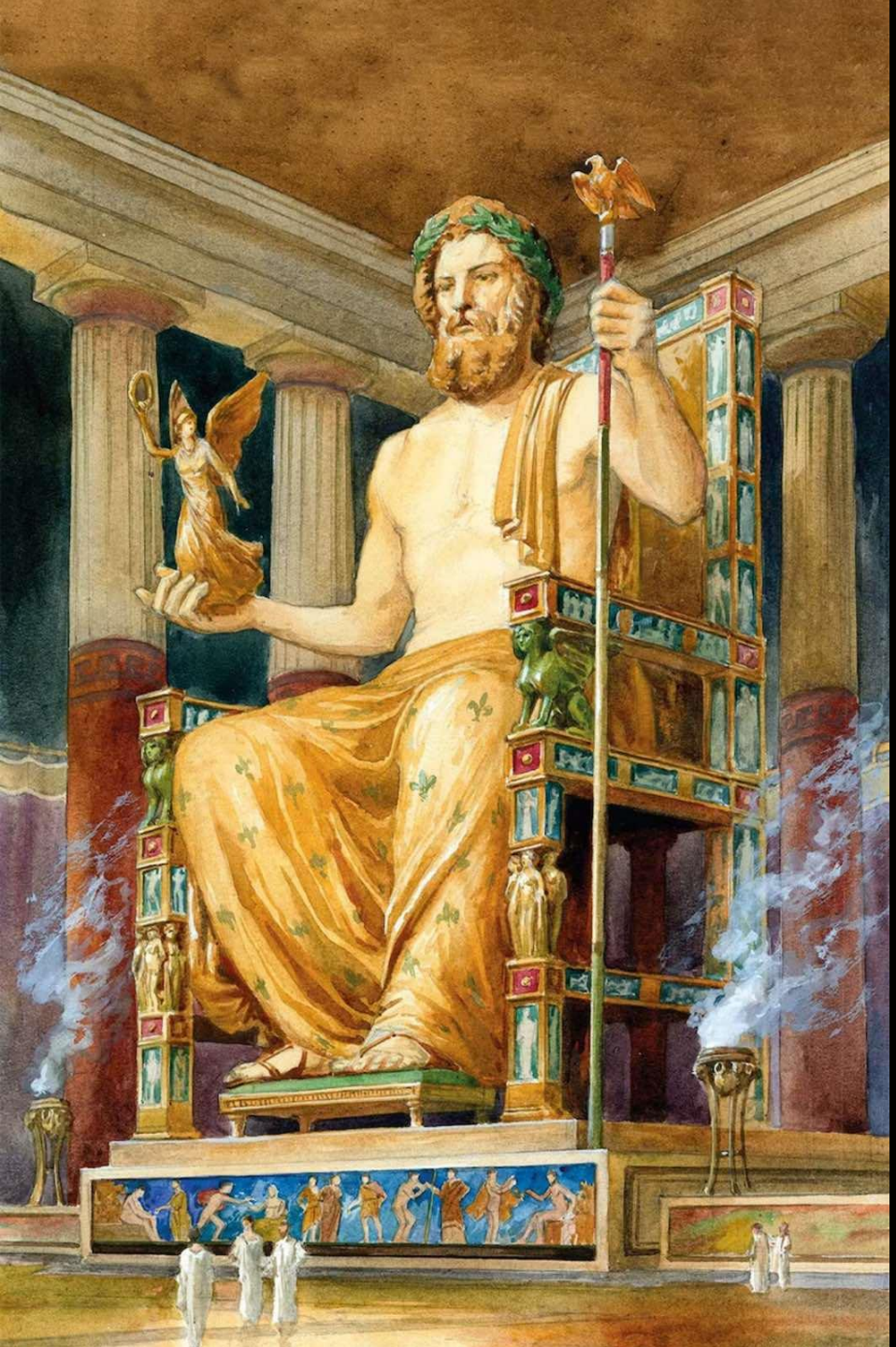

СТАТУЯ ЗЕВСА
у храмі Зевса в Олімпії
435 р. до н. е.
Скульптор Фідій

Храм Зевса Олімпійського збудували в 456 р. до н. е., проте статую для храму не могли відразу створити через брак коштів, які збирали від меценатів з усієї Греції, і врешті через 26 років (близько 440-х рр. до н. е.) за створення статуї взявся афінський скульптор Фідій

Фідій, статуя Зевса Олімпійського
Графічна реконструкція

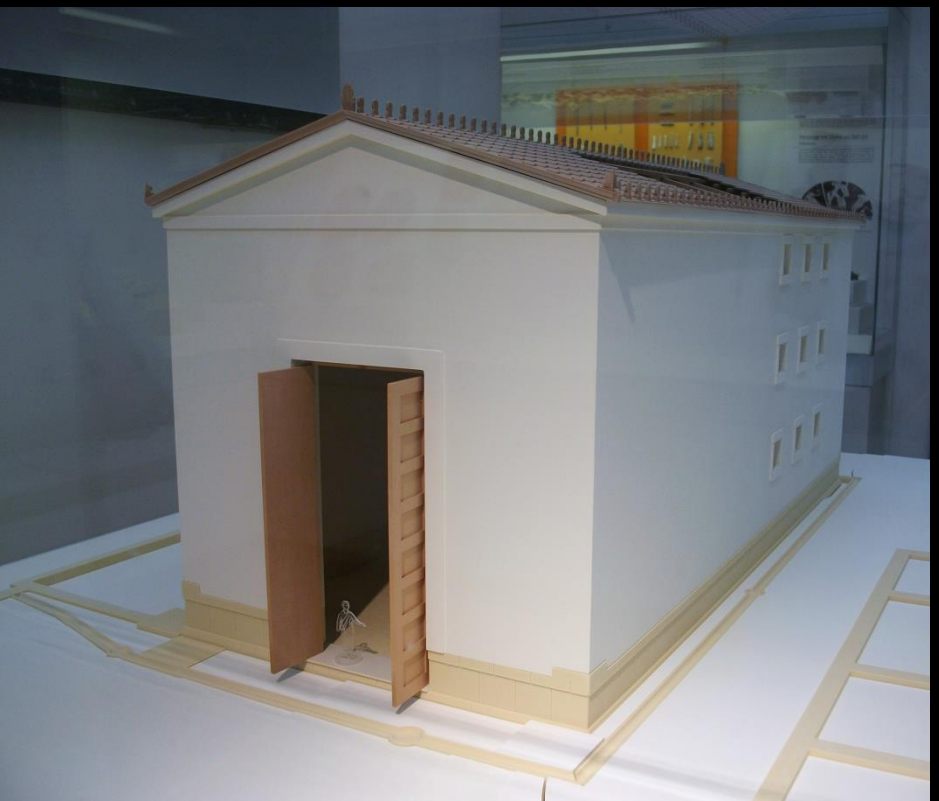

МАЙСТЕРНЯ ФІДІЯ
у святилищі Зевса в Олімпії

Фідій працював над 12-метровою статуєю близько 10 років

Він наказав побудувати майстерню такого ж розміру, що і цела храму Зевса (32,18х14,57 м), щоб можна було співвіднести пропорції, розміри статуї Зевса та інтер'єру храму, а також врахувати освітлення

У середині XX ст. під час розкопок святилища були знайдені фундаменти майстерні, на яких у пізніші часи була побудована ранньохристиянська візантійська церква

Руїни майстерні Фідія (інтер’єр) та ранньохристиянської базиліки
Макет майстерні Фідія у святилищі Зевса
Археологічний музей в Олімпії

Ойнохойя з давньогрецьким надписом ΦΕΙΔΙΟ ΕΙΜΙ («я Фідія»), знайдена під час археологічних розкопок майстерні Фідія друга половина V ст. до н. е.

Під час археологічних розкопок у приміщеннях майстерні були знайдені інструменти: різці по кістці, долота, невелике ковадло, молоточок для інкрустації або закріплення, бронзові інструменти

Були знайдені численні «відходи обробки» від статуї Зевса: фрагменти слонової кістки, скляні прикраси, теракотові матриці для позолочених частин та невелика глиняна ойнохойя з надписом на дні ΦΕΙΔΙΟ ΕΙΜΙ, тобто «Я (власність) Фідія», що доводило перебування в Олімпії великого скульптора

На території, колись зайнятої печами, знайдені рештки бронзи та інших металів, а також шматки напівкоштовних каменів

«Юпітер», римська мармурова копія I ст. н. е. з бронзовими деталями зі статуї Фідія «Зевса Олімпійського» V ст. до н. е.

ХРИСОЕЛЕФАНТИННА ТЕХНІКА

Статуя була виготовлена з дерева та облицьована пластинами зі слонової кістки (тіло) і листового золота завтовшки близько 1 мм (елементи одягу, вінець, атрибути Зевса)

Статуя не зберіглася, згоріла під час пожежі, була у свій час одним із семи чудес світу

Її зображення дійшли до нас на античних грецьких монетах та в римській копії Юпітера

Монета Адріана із зображенням статуї Зевса на реверсі, викарбована в Еліді

«Юпітер Олімпійський»
Реконструкція виконана Катремером де Квінсі, 1814 р.

Павсаній про статую ЗЕВСА

Давньогрецький письменник Павсаній бачив статую на власні очі у II ст. н. е. і залишив про неї опис:

Зевс сидів на троні, його голову прикрашала гірлянда з оливкових пагонів

У лівій руці він тримав скіпетр, увінчаний фігурою орла, у правій – статую богині Ніки (Перемоги)

Ноги Зевса стояли на невеликій лавочці, яку підтримували два леви

На чотирьох ніжках трону були зображені танцюючі богині Ніки

Сандалії і мантія Зевса були золотими, мантію прикрашали фігури тварин і квіти лілії

«Статуя Зевса в храмі в Олімпії»
Художня реконструкція французького архітектора
і художника Віктора Лалу, 1883 р.

Висота статуї сягала 12 метрів (за іншою версією 17 метрів)

Статуя була урочисто відкрита в 435 р. до н. е. і простояла майже 900 років

У 391 р. н. е. імператор Феодосій заборонив поклоніння язичницьким богам та проведення Олімпійських ігор

На початку V ст. н. е. статую перевезли в Константинополь, де вона була втрачена, імовірно, під час пожежі

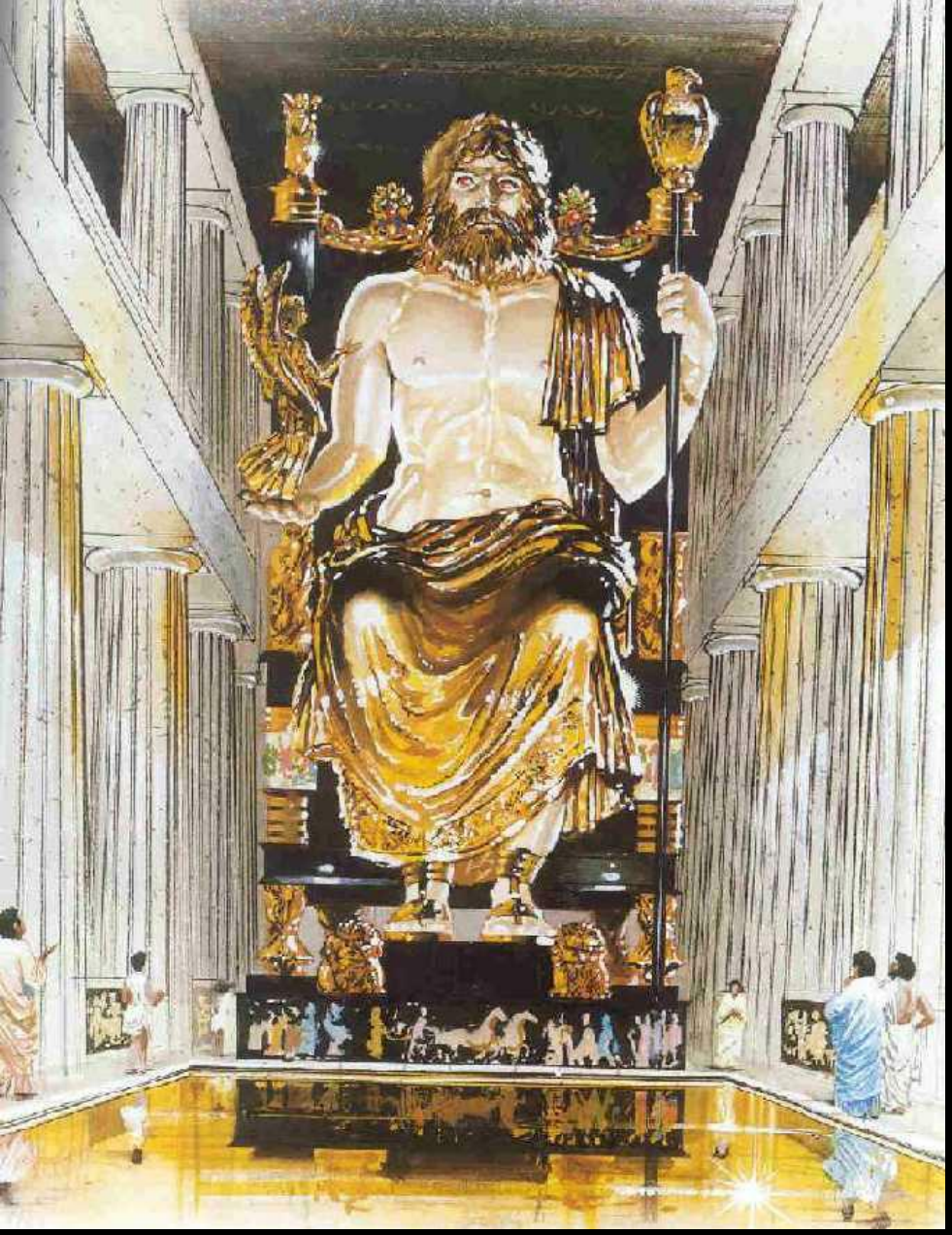

Статуя Зевса Олімпійського
Художня реконструкція

БАСЕЙН перед статуєю ЗЕВСА

Статуї, створені в хрисоелефантинній техніці, встановлювали в інтер'єрі храму

Щоб кістка і дерево не деформувалися, потрібно було підтримувати відповідну вологість

Для цього перед статуєю влаштовували басейн з водою, а поверхню частин статуї зі слонової кістки змащували оливковою олією

Коли олія стікала зі статуї в басейн, на поверхні води утворювалася плівка, яка створювала дзеркальний ефект: вона відбивала світло від золотих елементів, підсвітлюючи статую знизу, що додавало містичності образу бога

Фідій «Зевс Олімпійський», 435 р. до н. е.
Художня реконструкція 12-метрової статуї Зевса,
створеної у хрисоелефантинній техніці (зі слонової кістки та золота)

«Зевс Олімпійський» 3D реконструкція хрисоелефантинної статуї Зевса, автор Мануель Браво, 2024 р.

Статуя Зевса в храмі Зевса Олімпійського, реконструкція виконана Віктором Лалу, 1883 р.

Храм Зевса в Олімпії
Цифрова реконструкція
(анімаційний кадр © Microsoft
разом з Міністерством культури і спорту Греції та Iconem)

Храм Зевса Олімпійського,
реконструкція

Східний та західний фронтони храму Зевса в Олімпії, Археологічний музей в Олімпії

СКУЛЬПТУРНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ХРАМУ ЗЕВСА

Скульптурне оздоблення було виконано з привозного парійського мармуру і включало різьблені метопи та фронтонні композиції

Скульптури створені в суворому стилі періоду ранньої класики, названого через простоту, серйозність і важкість фігур

Скульптури фронтонів і метоп мають стилістичну єдність, авторство приписують «Майстру Олімпії» та його майстерні (також вважають, що над скульптурним оздобленням могли працювати Агелад, Пеоній або Алкамен)

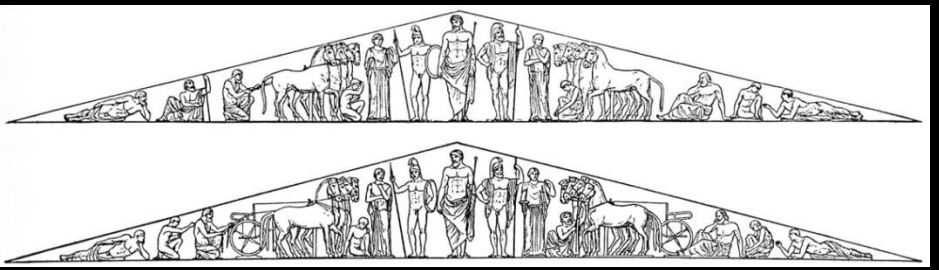

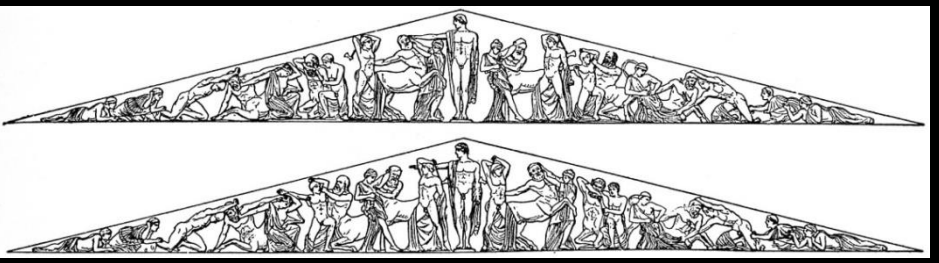

Храм Зевса в Олімпії,
графічні варіанти реконструкції
східного та західного фронтонів

ФРОНТОНИ ХРАМУ ЗЕВСА

Скульптура фронтонів була виконана круглою і кріпилася до фону фронтону

Більшість спинок статуй незавершені, деякі порожнисті, мабуть, щоб заощадити вагу

У тимпані східного фронтону (головний фасад храму) зображено підготовку колісниць до змагання між Пелопсом та Еномаєм

Тема західного фронтону – битва лапіфів (греків) з кентаврами

Ці сюжети образно показували початок олімпійського спортивного руху, що єднав еллінів, які, згуртувавшись, змогли перемогти персів

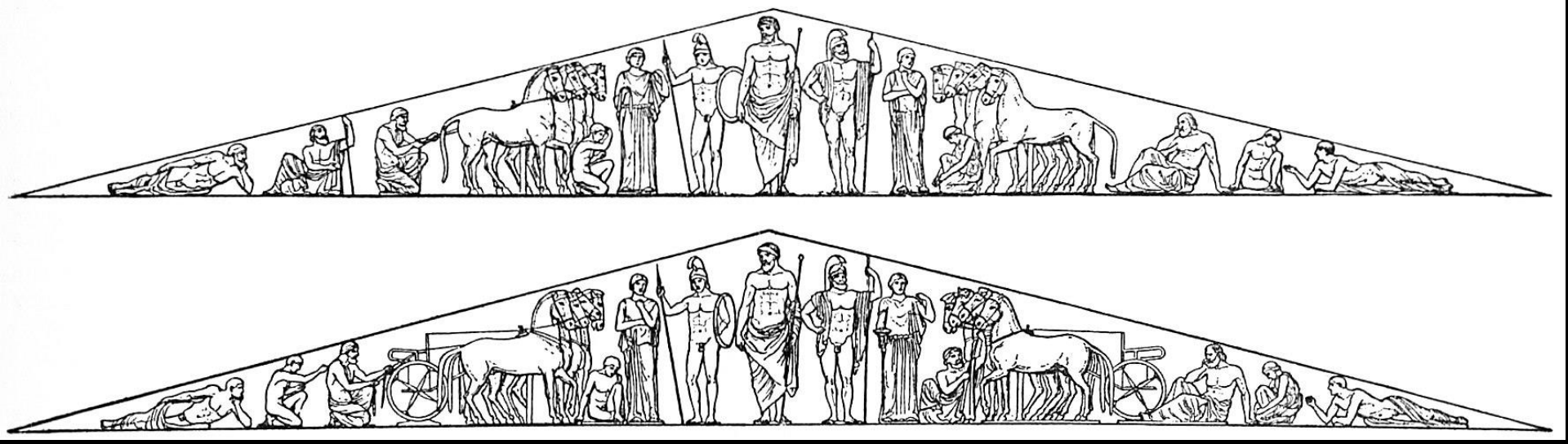

Храм Зевса в Олімпії,
графічні варіанти реконструкції
східного фронтону
Реконструкція головного східного фасаду

СХІДНИЙ ФРОНТОН ХРАМУ ЗЕВСА

У композиції східного фронтону по центру зображений Зевс як світова вісь та уособлення космічного порядку

По обидва боки від нього зображені по дві пари чоловічих і жіночих фігур: Пелопс з дружиною Стеропою знаходяться праворуч від Зевса, Еномай з Гіпподамією (дочкою Пелопса) – ліворуч від Зевса

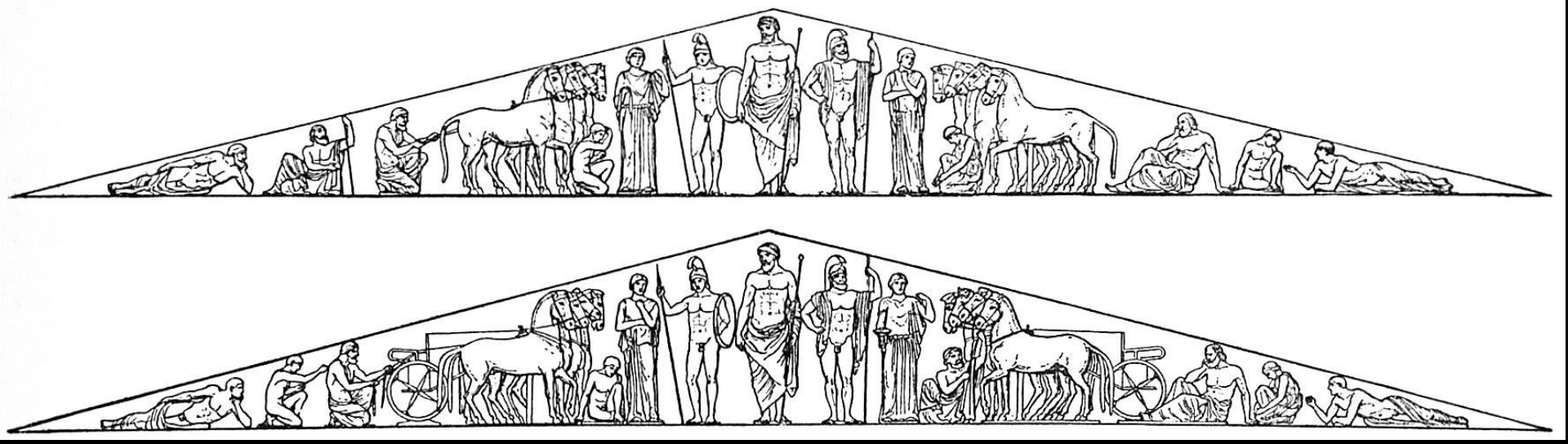

Далі зображені квадриги, які готуються до змагання Пелопса та Еномая

У кутах фронтону – сидячі фігури жерців та напівлежачі фігури алегорії річок в Олімпії Алфея і Кладея, які визначають місце події

Храм Зевса в Олімпії,
графічні варіанти реконструкції
східного фронтону
Реконструкція головного східного фасаду

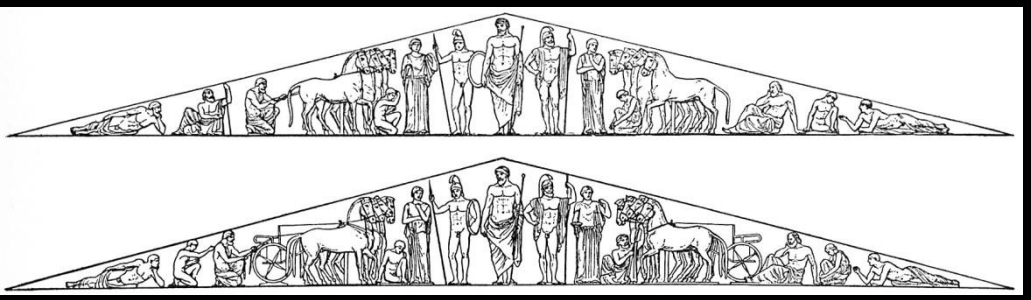

Східний фронтон храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Графічні варіанти реконструкції
східного фронтону

СЮЖЕТ СХІДНОГО ФРОНТОНУ «Змагання Пелопса та Еномая»

Царю міста Піси (недалеко від Олімпії) Еномаю було передбачено, що його вб'є зять, тому усіх претендентів на руку доньки Гіпподамії він випробовував у змаганнях під час перегонів на колісницях

Рівних Еномаю в перегонах не було, адже коней він мав від самого бога війни Ареса, тому усі юнаки гинули

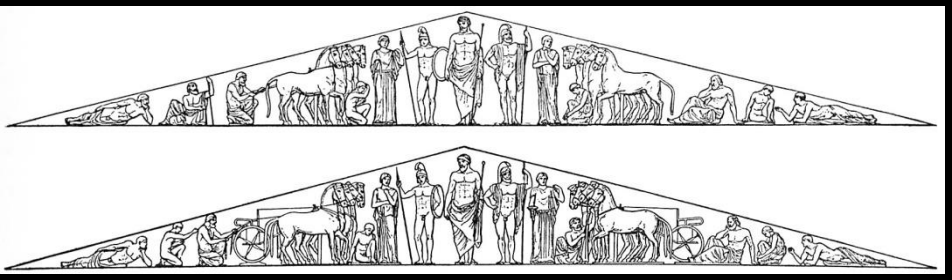

Східний фронтон храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Графічні варіанти реконструкції
східного фронтону

Коли до Гіпподамії посватався Пелопс, він підкупив візника і той перед початком перегонів надламав вісь колісниці Еномая

Еномай загинув, Пелопс одружився на Гіпподамії (її ім’я означає «приборкувачка коней») і став правителем, на честь нього був названий півострів Пелопонес

Ці перегони поклали початок Олімпійським іграм (за іншою версією їх започаткував Геракл)

Гіпподамія заснувала жіночі ігри на честь Гери

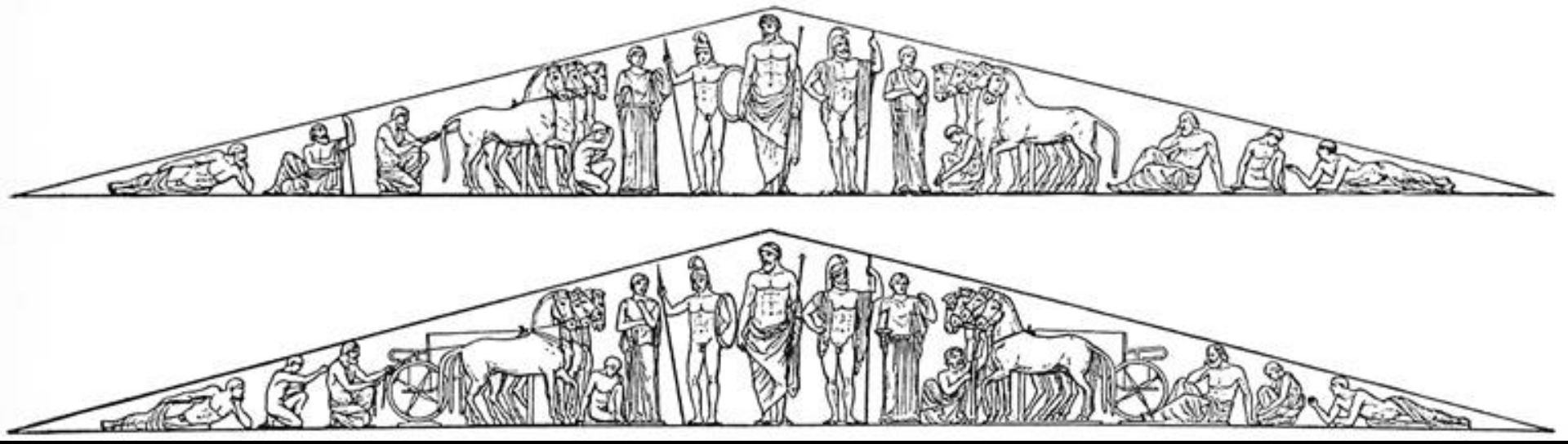

Графічні варіанти реконструкції східного фронтону
храму Зевса в Олімпії

Скульптури східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

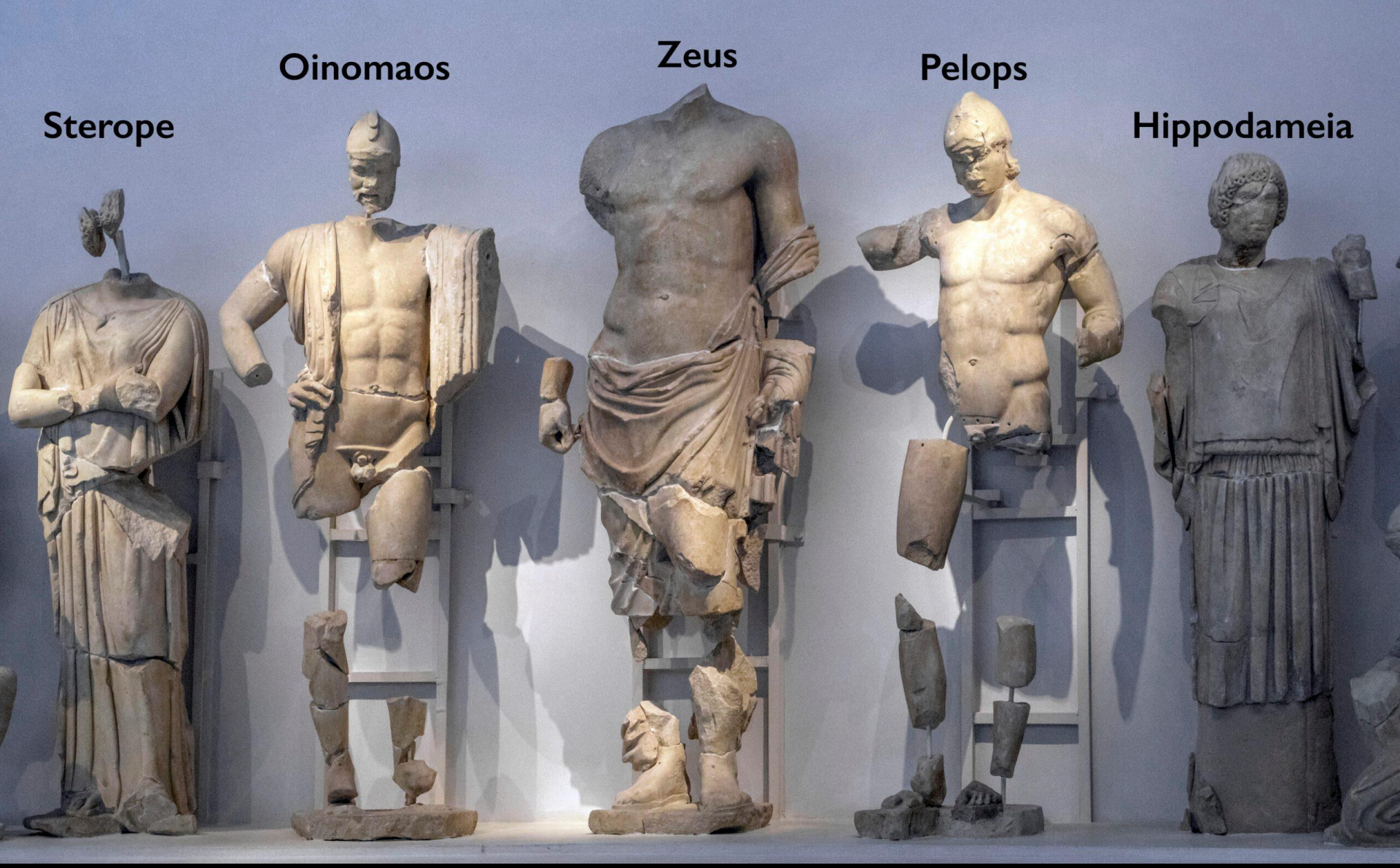

Центральні фігури східного фронтону:
Стеропа, Еномай, Зевс, Пелопс, Гіпподамія
Храм Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Еномай, Зевс, Пелопс
Скульптури східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

ФІГУРА ЗЕВСА

Центральна скульптура східного фронтону – фігура Зевса, нижню частину тіла якого огортає плащ

Важкі складки драпіровки та ідеальний торс бога з м’язами типові для стилю ранньої класики

Не зважаючи на те, що ноги Зевса збереглися частково, ми бачимо, що вагу свого тіла він переносить на праву ногу, а ліва нога зігнута в коліні – цей характерний класичний прийом (поза контрапосту) надає статуї живості та натуралістичності

Зевс
Скульптура східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Гіпподамія та коні Пелопса
Скульптури східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Гіпподамія та коні Пелопса
Скульптури східного фронтону
храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

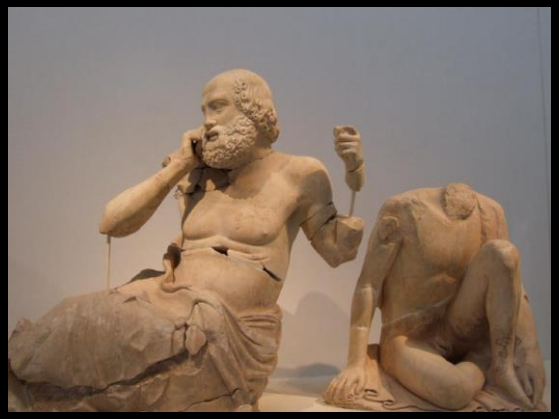

Фігура жерця, який передбачив результат змагань
Скульптури східного фронтону
храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

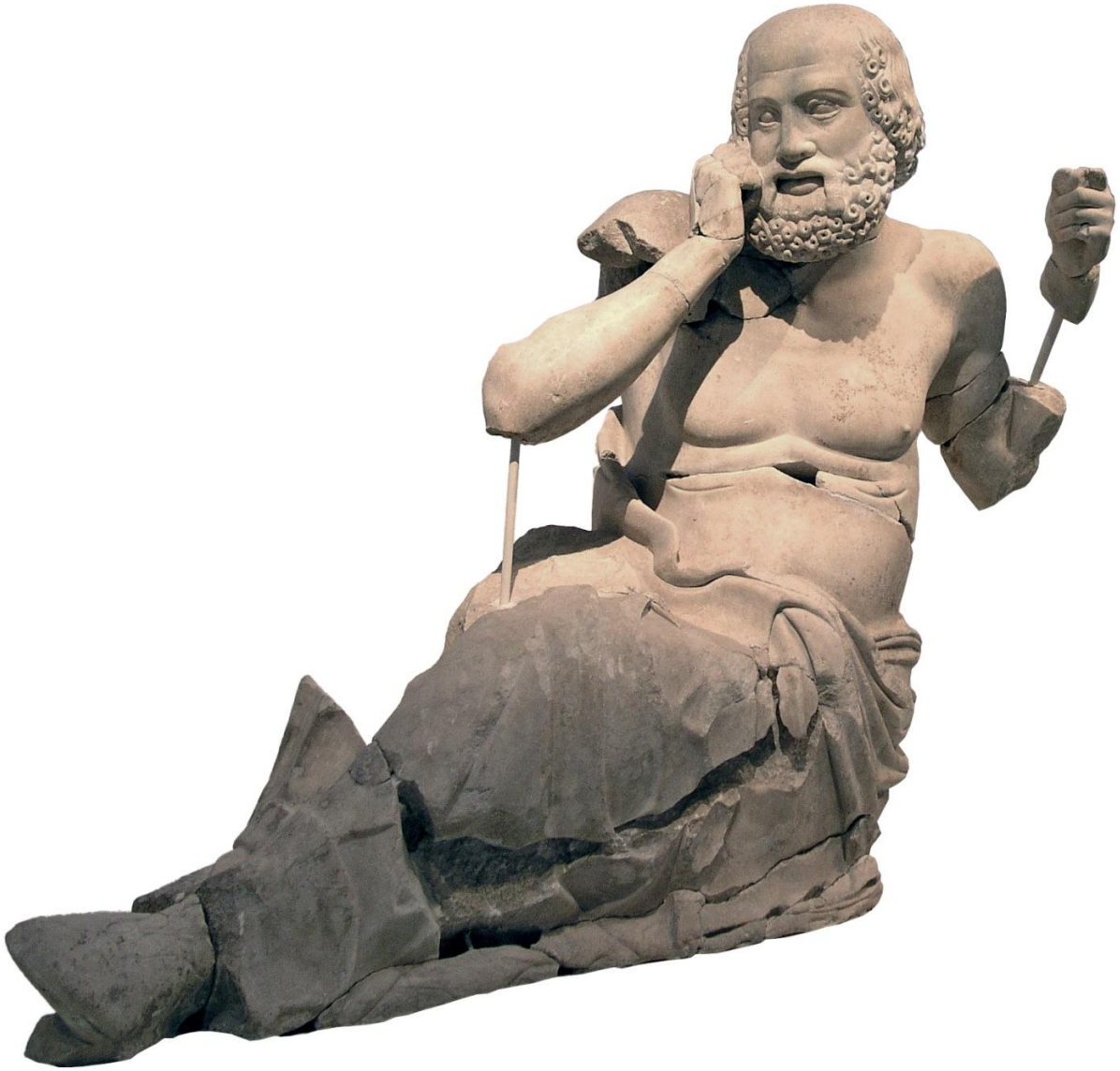

ФІГУРА ЖЕРЦЯ

Поза жерця зі східного фронтону зображує занепокоєність тим, що відбувається – він передбачає результат перегонів та загибель Еномая

Обвислі груди і лисина вказують на його немолодий вік

Зморщене чоло і прикладений кулак до щоки демонструють занепокоєність

Фігура жерця-провидця
Скульптура східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Скульптури східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Скульптури східного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

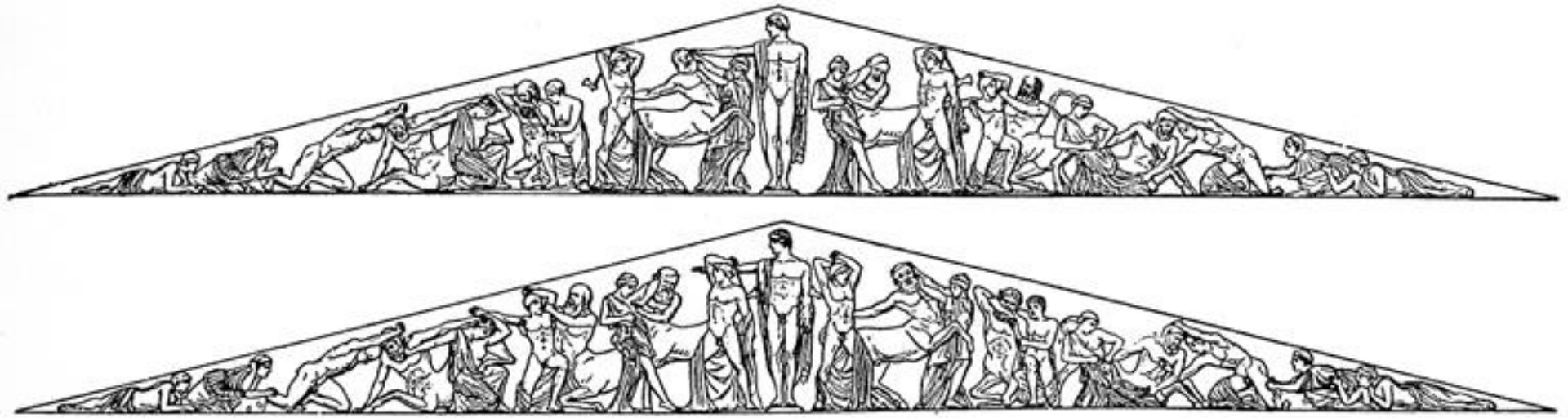

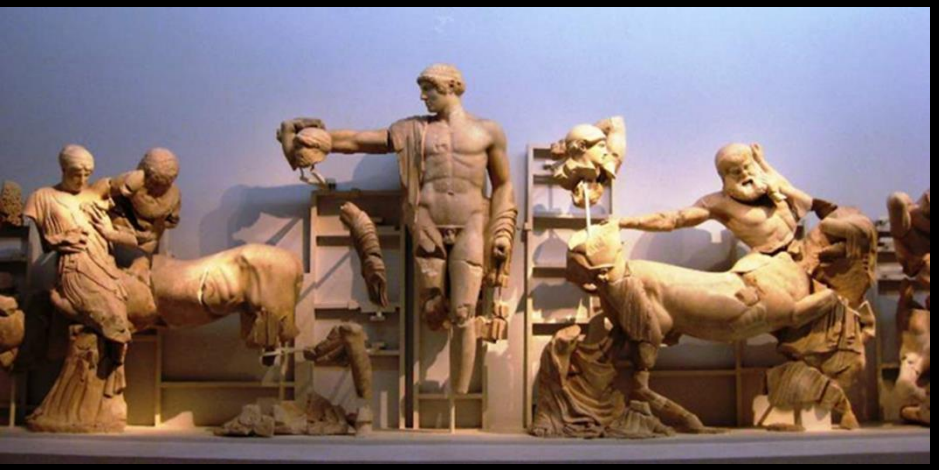

Графічні варіанти реконструкції західного фронтону

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

ЗАХІДНИЙ ФРОНТОН ХРАМУ ЗЕВСА

У композиції західного фронтону по центру зображений Аполлон як уособлення космічного порядку та гармонії

По обидва боки від нього зображені Періфой і Тесей, які б'ються з кентаврами

Далі зображена битва з кентаврами Діадамії (або Гіпподамії) та інших лапіфів (грецьких племен)

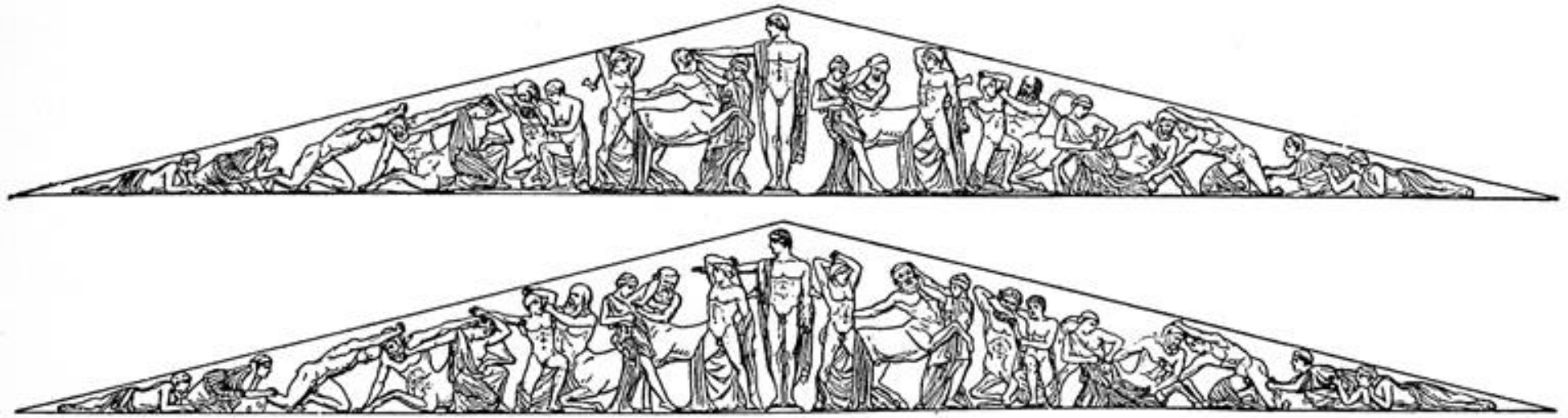

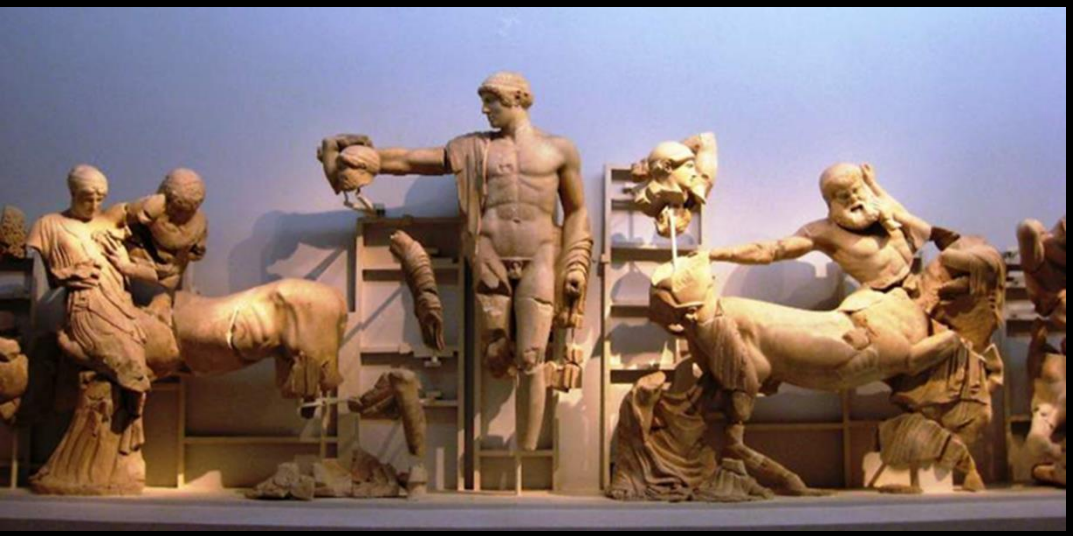

Графічні варіанти реконструкції західного фронтону

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

СЮЖЕТ ЗАХІДНОГО ФРОНТОНУ «Кентавромахія»

Кентаври були запрошені на весілля царя Періфоя (сина Зевса) з царицею Діадамією (за іншою версією Гіпподамією)

Кентаври сп’яніли і почали викрадати жінок, за них заступилися чоловіки-лапіфи – Періфой, його друг афінянин Тесей та інші

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

КОМПОЗИЦІЯ ЗАХІДНОГО ФРОНТОНУ «Кентавромахія»

Битва лапіфів і кентаврів зображена як динамічна подія, повна руху і боротьби

Фігури об’єднані в групи по дві чи три, зображення руху правдоподібне, тіла з розвиненою мускулатурою виглядають натуралістично

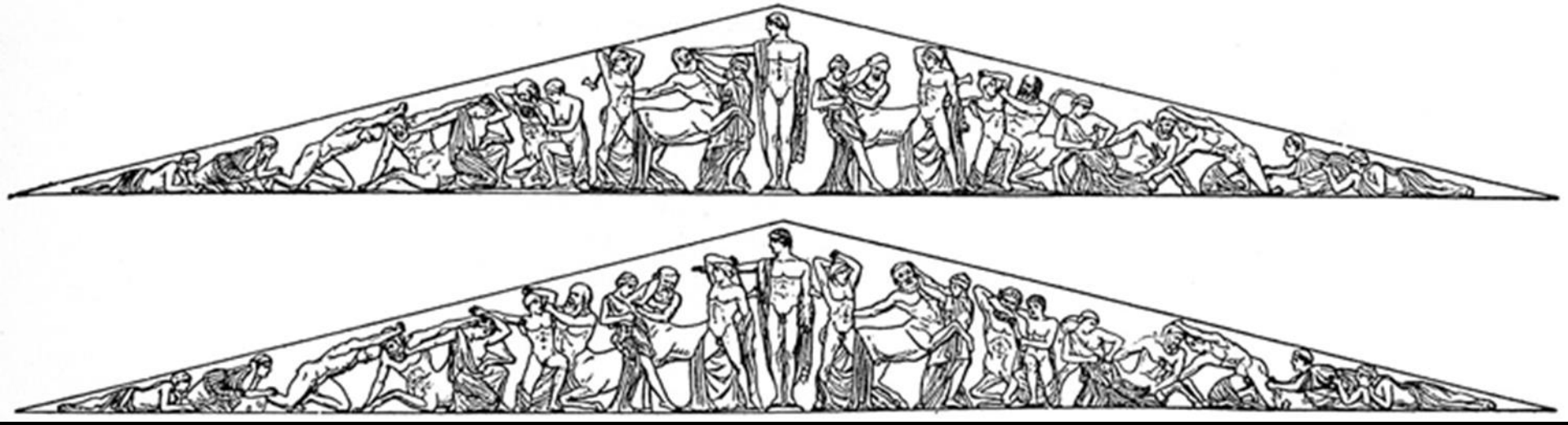

Графічні варіанти реконструкції західного фронтону

Західний фронтон храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Аполлон, фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

ФІГУРА АПОЛЛОНА

Центральна скульптура західного фронтону – оголена фігура Аполлона

На його плечі та руці лежить плащ з важкими складками, голова і права рука направлені в бік

Аполлон стоїть в класичній позі контрапосту, переносячи вагу тіла на одну ногу

Аполлон
Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

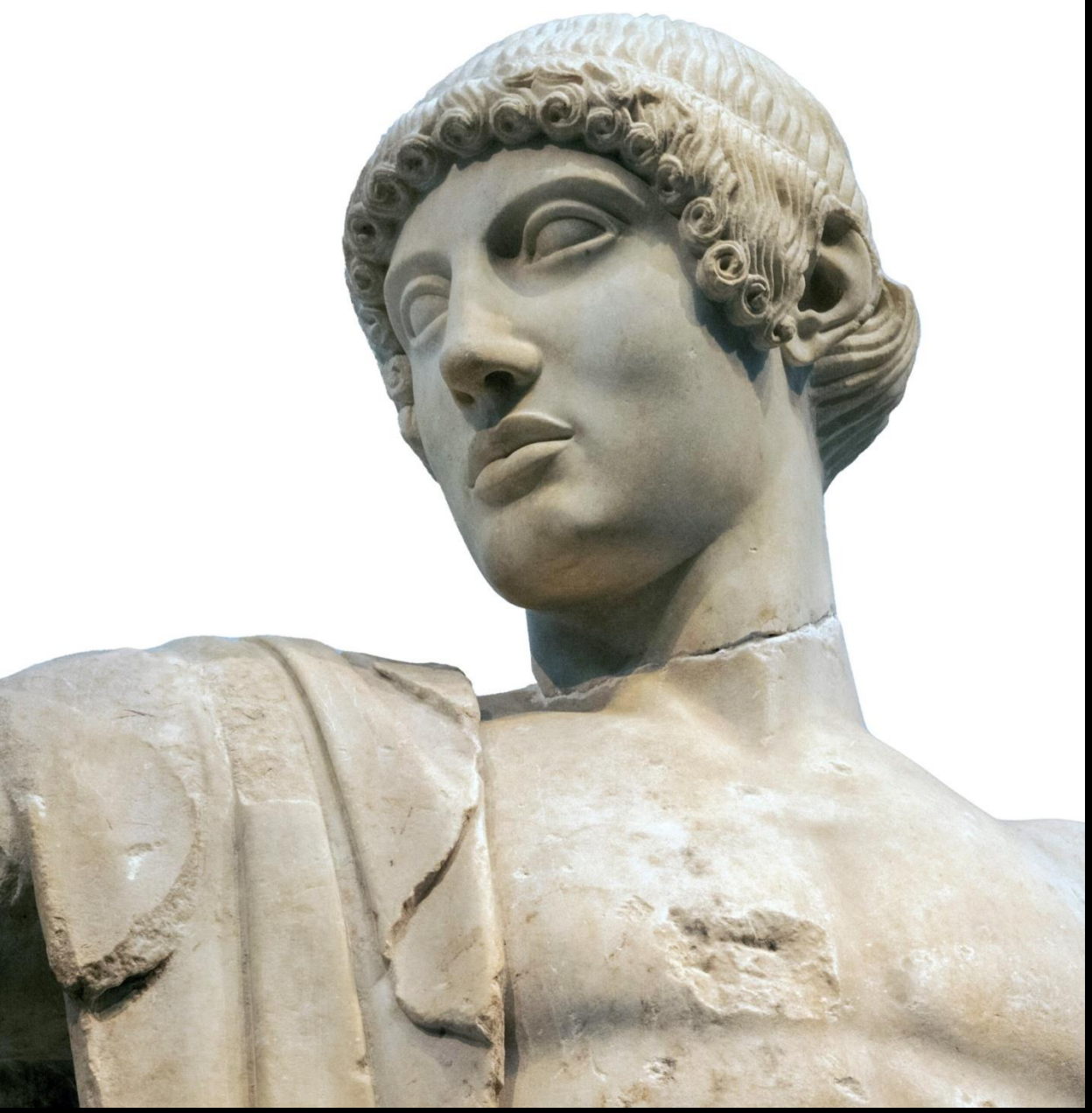

Аполлон
Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Обличчя Аполлона має характерні ознаки періоду **ранньої класики:**

овальне обличчя;

важке округле підборіддя;

пряме перенісся (так званий «грецький профіль»);

великі повіки;

пухкі однакової товщини губи, з верхньою у формі лука Аполлона;

волосся щільно прилягає до голови, подібно шапці

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Жінка-лапіфія і кентавр (фрагмент)
Отвори в голові кентавра, можливо, використовувались для металевих кріплень, можливо, для прядок волосся
Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

ФІГУРИ ЖІНКИ-ЛАПІФІЇ ТА КЕНТАВРА

В образі жінки-лапіфії можна простежити типові деталі для ранньокласичного суворого стилю:

Сукня лапіфії спадає важкими складками на її тіло з правдоподібною вагою

Її округле обличчя має важке підборіддя, повні губи та великі повіки

Жінка-лапіфія і кентавр (фрагмент)
Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Сцена боротьби жінки-лапіфії та кентавра передає активний рух

Проте вираз їхніх облич відрізняється: лапіфія приборкує свої емоції – її обличчя спокійне, вона уособлює космос, порядок, панування розуму над пристрастями

Обличчя кентавра викривлене гримасою, він уособлює хаотичне начало в природі, де панують інстинкти

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Алегоричні фігури річок
Фрагмент західного фронтону
храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону
храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей
в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Фрагмент західного фронтону храму Зевса в Олімпії Археологічний музей в Олімпії

КОМПОЗИЦІЇ
СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО ФРОНТОНІВ

Східний і західний фронтони храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Східний і західний фронтони храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

СИМВОЛІКА КОМПОЗИЦІЙ СХІДНОГО І ЗАХІДНОГО ФРОНТОНІВ

Оздоблення давньогрецьких храмів втілювало ідею циклічності руху сонця та дуальності світу

Головний східний фронтон уособлював народження-життя сонця та космічний порядок, де панує розум

Західний фронтон був пов’язаний з помиранням-відродженням сонця і хаотичним водним началом, де панують почуття та інстинкти

Східний і західний фронтони храму Зевса в Олімпії Археологічний музей в Олімпії

Композиція східного фронтону втілює космічну впорядкованість і стриманість: фігури розташовані на однакових відстанях, у спокійних позах, вираз обличь беземоційний

Композиція західного фронтону уособлює хаос, емоції і почуття: фігури згруповані з різними інтервалами між ними, пози динамічні, складні ракурси; напівтваринні образи кентаврів втілюють хаотичне начало, на їхніх обличчях зображуються неконтрольовані емоції

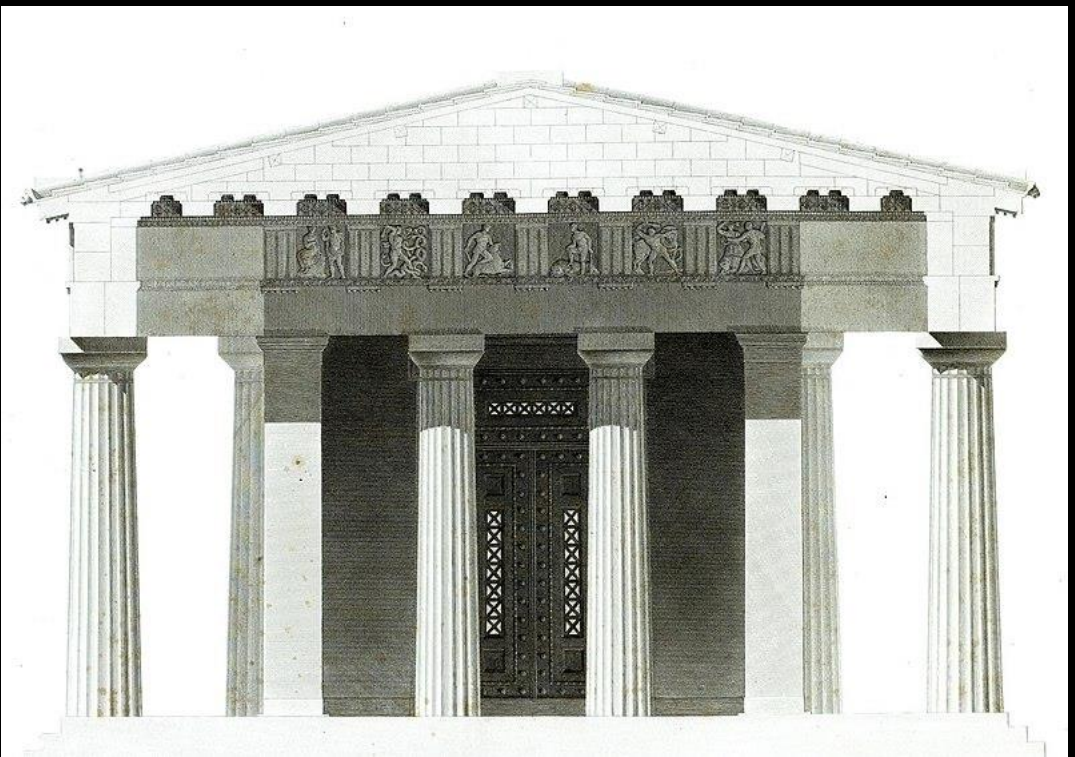

МЕТОПИ ХРАМУ ЗЕВСА 12 подвигів Геракла

Згідно з легендою Геракл, син Зевса, заснував святилище та Олімпійські ігри

Дванадцять подвигів Геракла були зображені на рельєфних метопах фризів коротких сторін (східної і західної частини) цели храму

Шість були розташовані на передній східній стороні і шість – на задній західній стороні

Метопи на фасаді храму Зевса в Олімпії. Реконструкція храму в розрізі

Реконструкція фасаду виконана Гійомом-Абелем Блуе та Ахіллом Пуаро, близько 1831 р.

«Геракл і Афіна»
тондо червонофігурного кіліка, 480 – 470 рр. до н. е.
Державні музеї, Мюнхен

12 ПОДВИГІВ ГЕРАКЛА

Геракл був сином Зевса і смертної Алкмени, спадкоємиці героя Персея

У нападі безумства, насланого Герою, Геракл убив своїх дітей та дружину

Страждаючи від злодіяння, він відправився у Дельфи до піфії, яка звеліла йому вирушати до царя Еврісфея

За наказом царя Геракл мав здійснити дванадцять подвигів

Метопи храму Зевса в Олімпії
Експозиція Археологічного музею в Олімпії

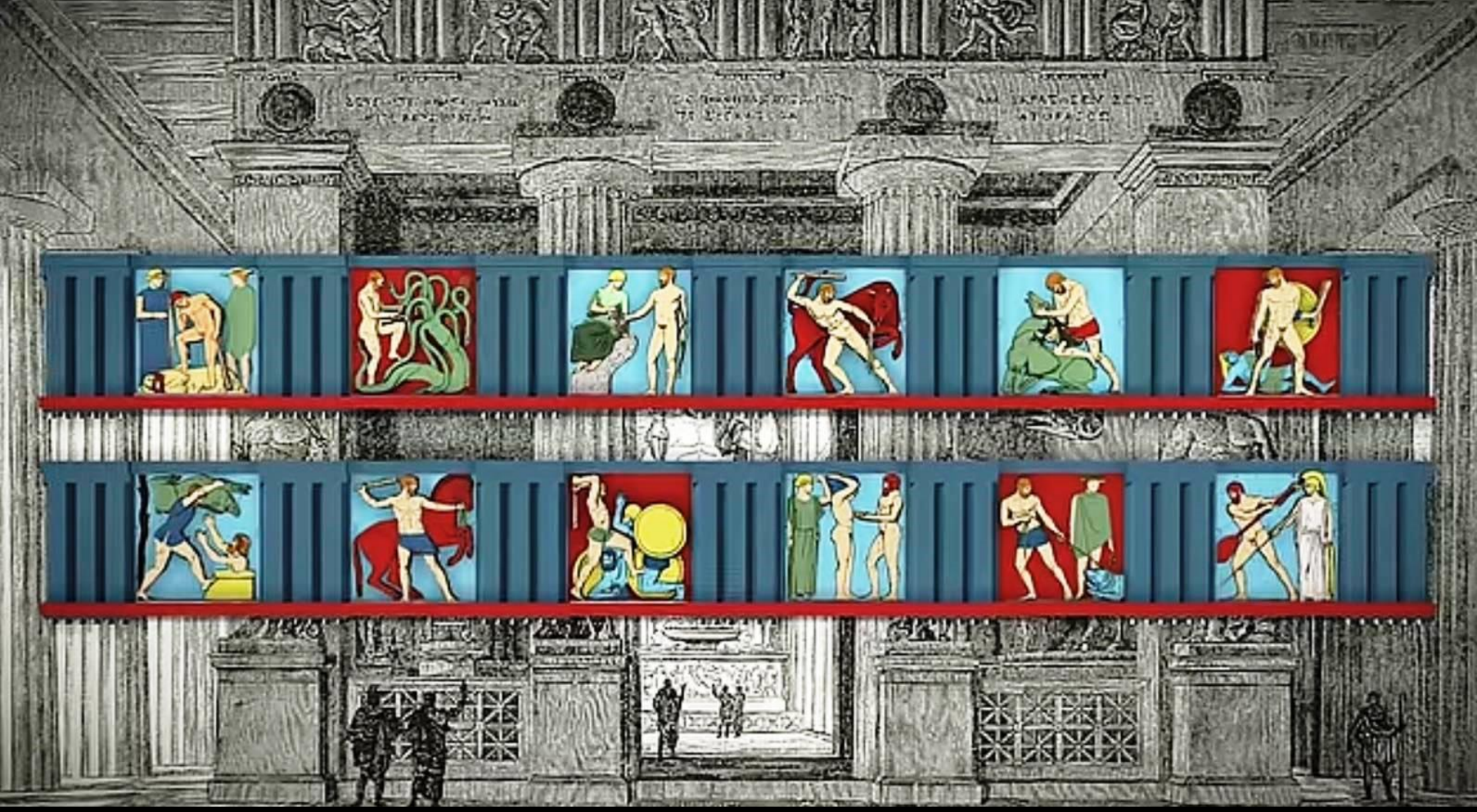

12 ПОДВИГІВ ГЕРАКЛА

1. Немейський лев
2. Лернейська гідра
3. Стимфалійські птахи
4. Критський бик
5. Керинейська лань
6. Чарівний пояс цариці амазонок
7. Ериманфський вепр
8. Кобилиці Діомеда
9. Корови Геріона
10. Яблука Гесперид
11. Цербер, охоронець Аїду
12. Авгієві стайні

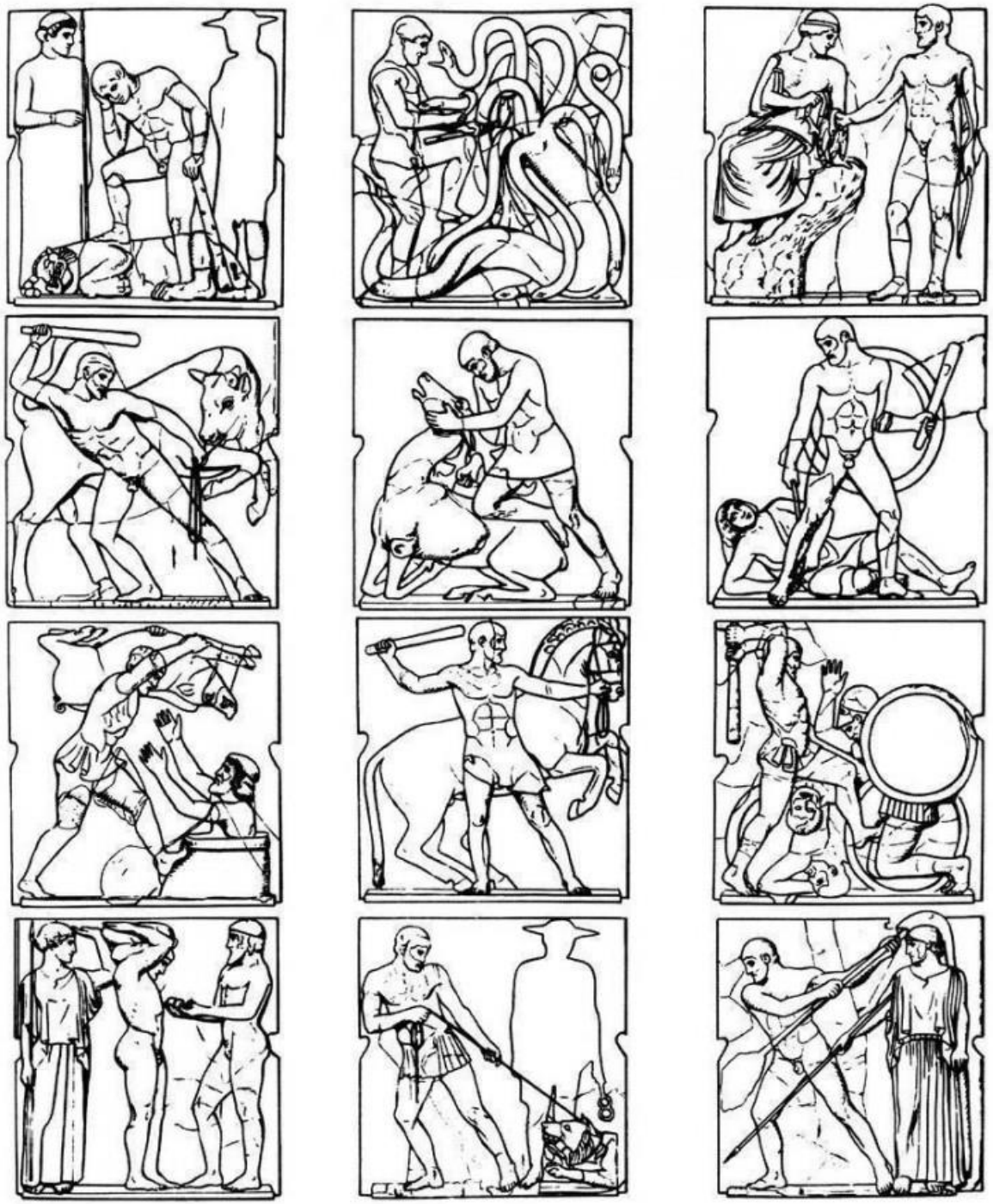

12 ПОДВИГІВ ГЕРАКЛА

1. Немейський лев
2. Лернейська гідра
3. Стимфалійські птахи
4. Критський бик
5. Керинейська лань
6. Чарівний пояс цариці амазонок

7. Ериманфський вепр
8. Кобилиці Діомеда
9. Корови Геріона
10. Яблука Гесперид
11. Цербер, охоронець Аїду
12. Авгієві стайні

Метопи храму Зевса в Олімпії
Графічна реконструкція

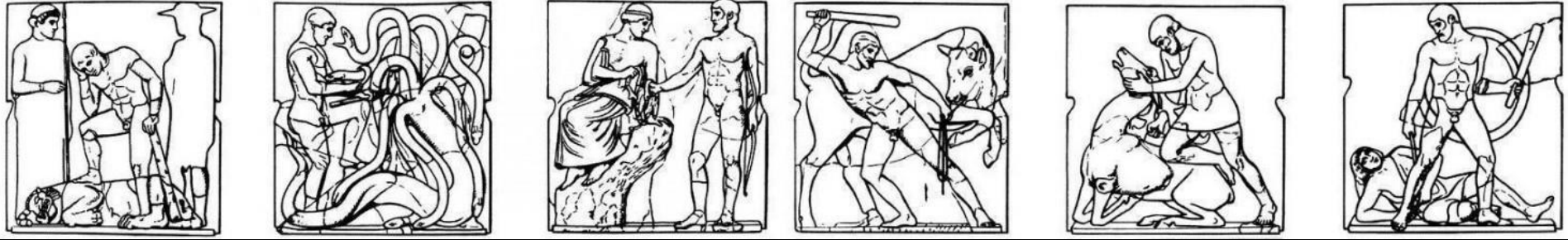

Західні метопи храму Зевса в Олімпії

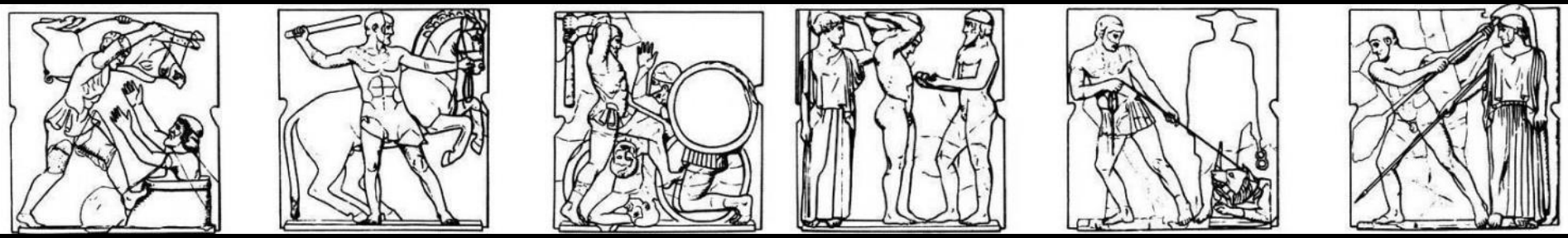

Східні метопи храму Зевса в Олімпії

12 ПОДВИГІВ ГЕРАКЛА

Шість західних метоп:

1. Немейський лев
2. Лернейська гідра
3. Стимфалійські птахи
4. Критський бик
5. Керинейська лань
6. Чарівний пояс цариці амазонок

Шість східних метоп:

7. Ериманфський вепр
8. Кобилиці Діомеда
9. Корови Геріона
10. Яблука Гесперид
11. Цербер, охоронець Аїду
12. Авгієві стайні

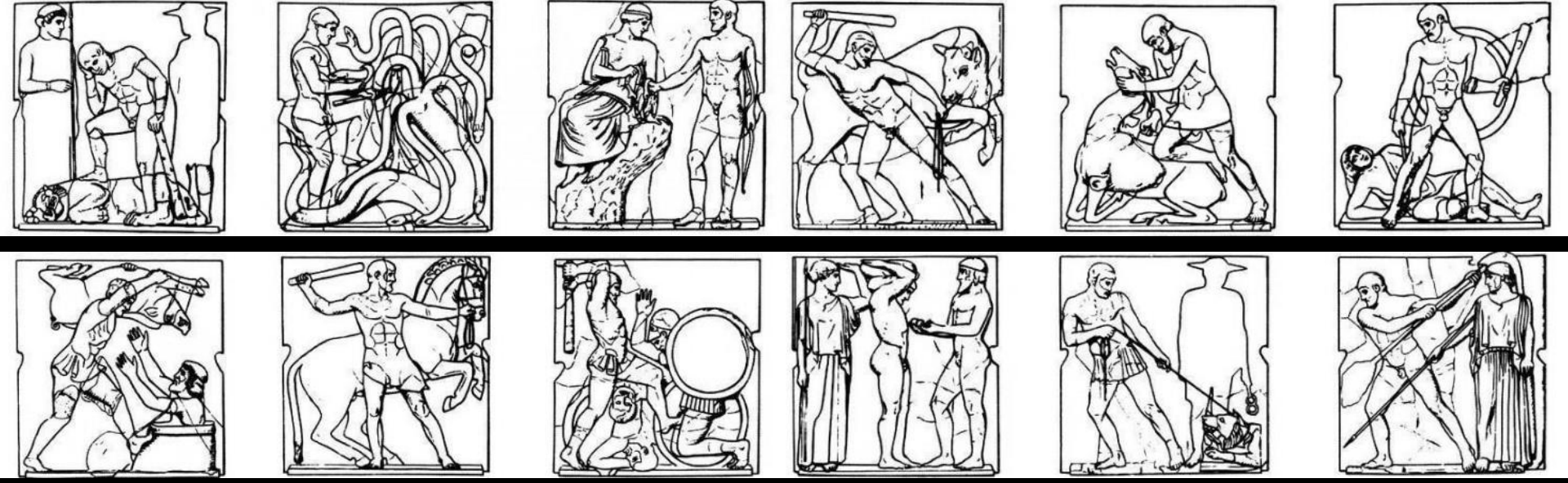

Геракл, що бореться з Немейським левом (фрагмент), західна метопа 1

Геракл, який чистить Авгієві стайні (фрагмент), східна метопа 6

БОРОДА ГЕРАКЛА

На рельєфах метоп **зовнішність Геракла поступово змінюється за віком**

На першій метопі («Немейський лев») Геракл показаний **без бороди** як молода людина, проте до дванадцятої останньої метопи («Авгієві стайні») у нього **відросла густа борода,** що вказує на те, що він став дорослим і постарів

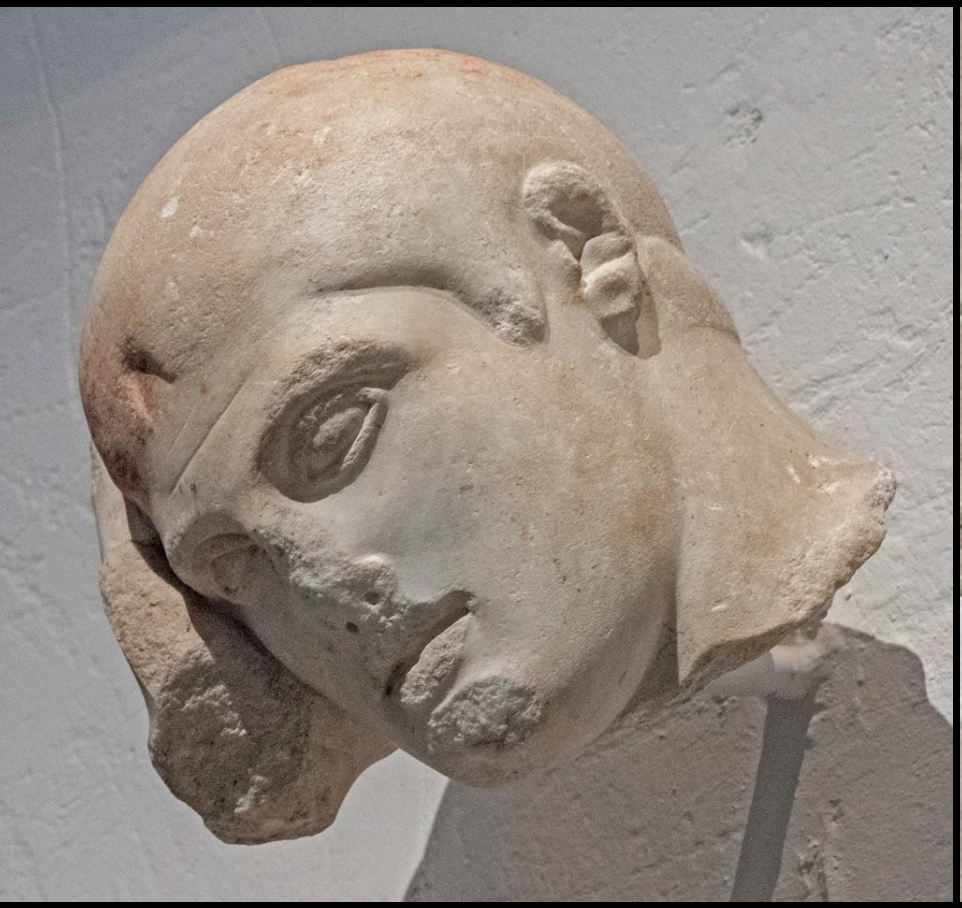

Геракл, що бореться з Немейським
левом (фрагмент),
західна метопа 1
храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Геракл, який чистить Авгієві стайні
(фрагмент),
східна метопа 6
храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

«Стимфалійські птахи»
західна метопа 3
з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

«СТИМФАЛІЙСЬКІ ПТАХИ»
західна метопа 3

На третій метопі на західній стороні храму Геракл показаний після завершення подвигу

Він щойно переміг стимфалійських птахів-людоїдів, які нападали на людей

Спочатку Геракл не міг дістатися до болота, де жили птахи, але богиня Афіна допомогла йому

На метопі поруч з Гераклом зображено Афіну

Вона сидить на камені й повертається, щоб подивитися на героя, який простягає руку, щоб передати їй щось, можливо, одного з птахів

«Стимфалійські птахи»
західна метопа 3
з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Характерні риси стилю ранньої класики:

Сукня Афіни важкими складками падає на її тіло, відкриваючи форму її грудей і ніг, хоча й водночас частково приховує їх

Характерними для цього періоду також є складки драпіровки, волосся, схоже на шапочку, спокійний вираз обличчя Афіни

Оголений Геракл показаний з ідеалізованим тілом, яке правдоподібно рухається в просторі

«Стимфалійські птахи»
західна метопа 3
з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

Ракурси фігур Афіни і Геракла створюють відчуття реалістичної взаємодії

Щоб досягнути такого натуралістичного руху, скульптор у деяких місцях вирізав свій рельєф особливо глибоко

Наприклад, права рука Геракла повністю вільна від фону метопи

«Геракл і критський бик»
західна метопа 4 з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

«КРИТСЬКИЙ БИК»
західна метопа 4

На метопі західної сторони храму зображена динамічна композиція – Геракл у процесі захоплення агресивного критського бика

Геракл і бик зображені надзвичайно натуралістично

Бик встає на диби і повертається направо від глядача, він повертає голову назад, щоб подивитися на героя

«Геракл і критський бик», західна метопа 4 з храму Зевса в Олімпії, 470 – 457 рр. до н. е., мармур, 1,6 х 1,6 м. Археологічний музей в Олімпії

Голова бика повністю виступає з фону метопи

Геракл намагається протидіяти силі тварини, відхиляючись назад, вліво

М’язи героя помітно напружуються, погляд направлений прямо на його противника

Геракл і бик рухаються в протилежних напрямках, пересікаються і протистоять один одному, створюючи композицію, повну напруження

«Золоті яблука Гесперид»
східна метопа 4
храм Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

«ЯБЛУКА ГЕСПЕРИД»
східна метопа 4

На четвертій метопі східної сторони храму зображений один з останніх подвигів Геракла

Гераклу було доручено вкрасти золоті яблука безсмертя з саду Гесперид

Коли він прибув до саду, Геракл зіштовхнувся з Атласом – титаном, який був змушений підтримувати небо цілу вічність після поразки в битві із Зевсом та олімпійськими богами

Геракл попросив Атласа принести йому золоті яблука, запропонувавши потримати небо під час його відсутності

«Золоті Яблука Гесперид»
східна метопа 4
з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

На цій метопі ми бачимо момент повернення Атласа з саду Гесперид із золотими яблуками в руках

Геракл тримає небосхил, підклавши на плечі зігнуту подушку

Афіна позаду Геракла рукою допомагає підтримувати Гераклу небо

Тіло Геракла напружене під непомірною вагою

Афіна ж спирається на одну ногу, інша в коліні розслаблена. Афіна з легкістю підтримує небо

Цей контраст нагадує нам, що вражаюча сила героя Геракла все ще значно менша за силу богів

Афіна зображена без обладунків
у дорійському пеплосі, подібна до колони

Так само, як і Геракл уподібнений аналогу дорійської колони – атланту, що підтримує антаблемент храму

«Золоті Яблука Гесперид»
східна метопа 4
з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей
в Олімпії

«Золоті Яблука Гесперид»
східна метопа 4
з храму Зевса в Олімпії
470 – 457 гг. до н. е.,
мармур, 1,6 х 1,6 м
Археологічний музей
в Олімпії

«Авгієві стайні»
східна метопа 6
з храму Зевса в Олімпії
Археологічний музей в Олімпії

«АВГІЄВІ СТАЙНІ»
східна метопа 6

На шостій метопі східної сторони храму зображений останній подвиг Геракла

Гераклу було доручено очистити стайні, які належали царю Авгію

Ці стайні не чистили тривалий час, Гераклу потрібно було вичистити їх від гною

Геракл вирішив очистити стайні за допомогою проточної води, змінивши русла двох річок, які проклав саме через стайні

На метопі зображено, як Геракл змінює русло однієї річки, Афіна стоїть позаду, допомагаючи герою

«Авгієві стайні»
східна метопа 6
з храму Зевса в Олімпії
470 – 457 гг. до н. е.,
мармур, 1,6 х 1,6 м
Археологічний музей в Олімпії

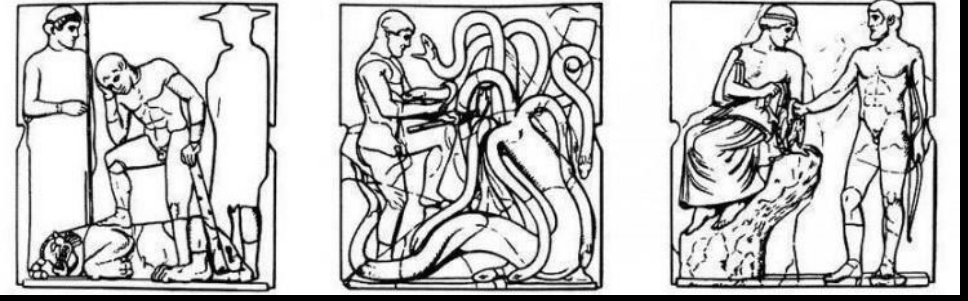

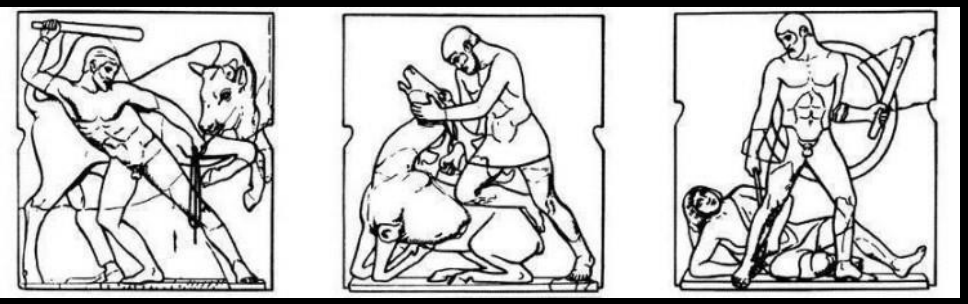

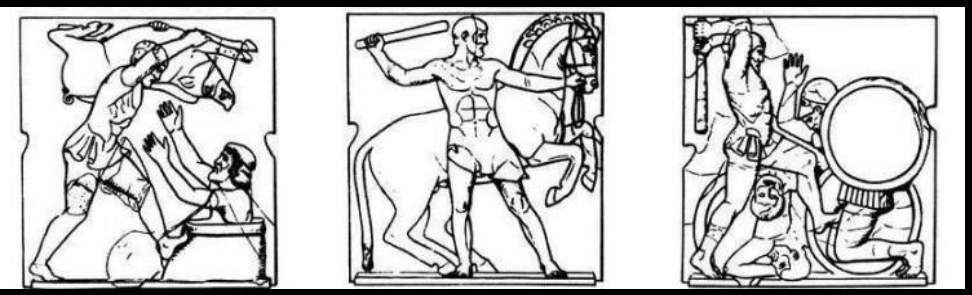

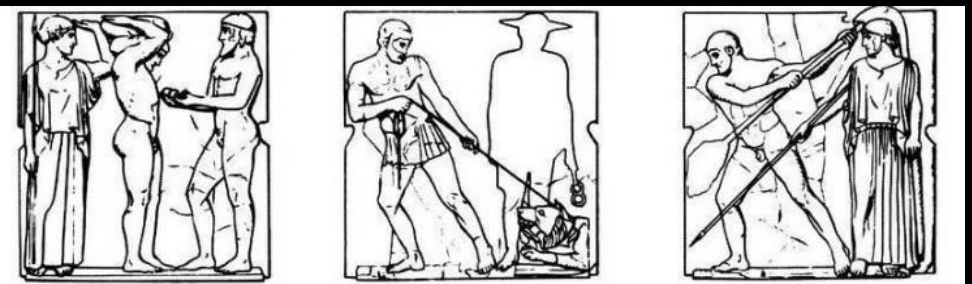

СИМВОЛІКА ПОДВИГІВ ГЕРАКЛА

Образ Геракла пов’язаний з сонячною символікою

Подвиги розпочинаються із західної (тильної) сторони храму, там Геракл постає молодим безбородим, і поступово долаючи труднощі, він дорослішає як фізично, так і духовно – завершуються подвиги на східному (лицьовому) боці храму, пов’язаній з народженням сонця

Герой (напівбог) Геракл долає в собі тваринну хаотичну сутність, спокутує гріх вбивства дітей, і врешті, відроджує, оновлює себе в новій іпостасі, яка дасть можливість батькові Зевсу зробити Геракла після загибелі безсмертним богом

Період ВИСОКОЇ КЛАСИКИ

ВИСОКА КЛАСИКА

Доба найвищого розквіту грецького мистецтва припала на другу половину V ст. до н. е.

Перемога над персами стала причиною розквіту Греції в період високої класики

У скульптурі та архітектурі склалися класичні образи і пропорції

Художні твори набули героїчної величності, монументальним і гармонійним образам людей притаманні природність та ідеалізація

Голова статуї Афродіти,
V ст. до н. е.

В архітектурі сформувався панеллiністичний (всееллінський) стиль, який об’єднав риси різних регіонів – поєднання доричних та іонічних форм

Виник коринфський ордер

Коринфський ордер

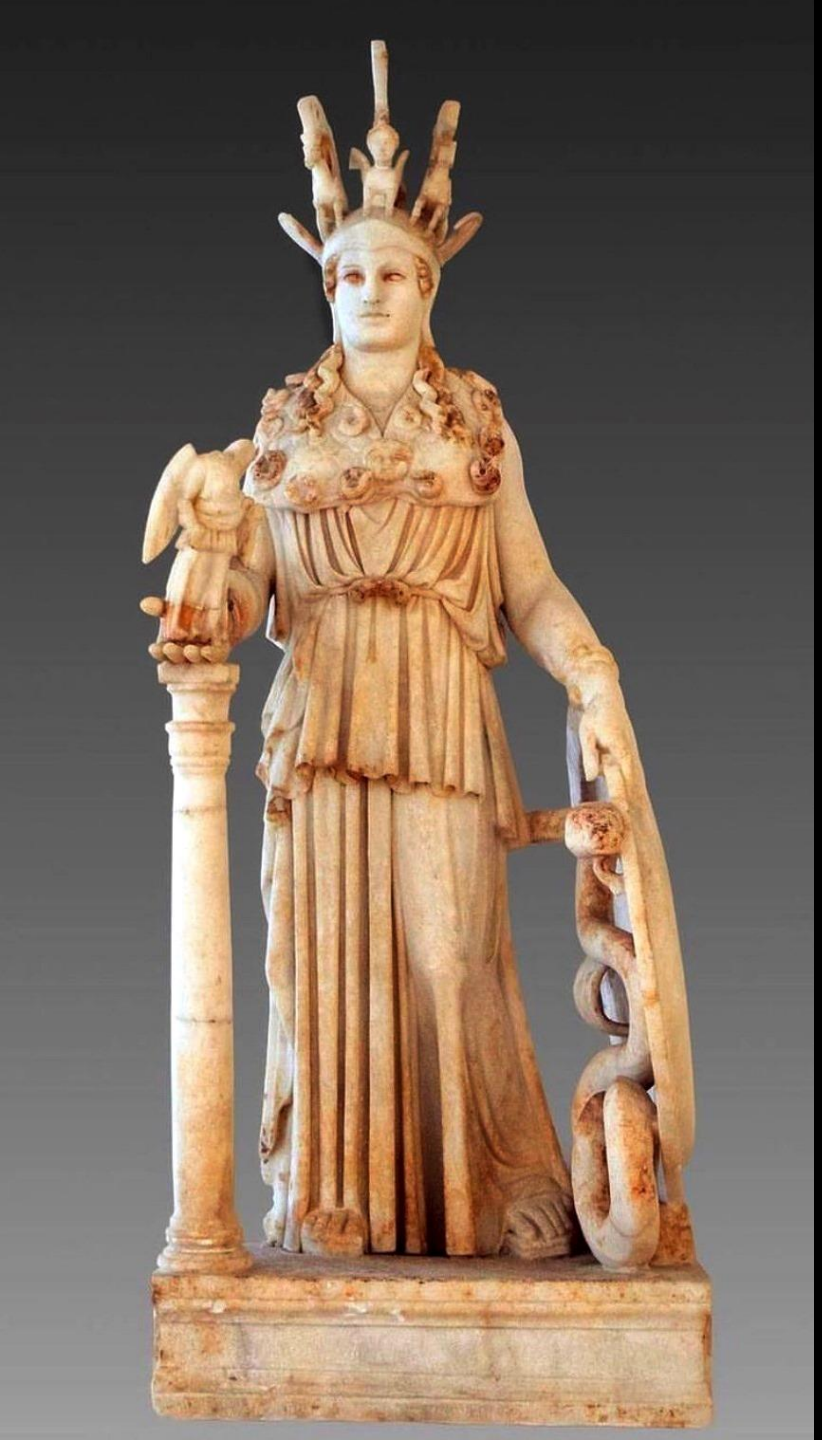

Афінський акрополь

СВЯТИЛИЩЕ АФІНИ

в Афінах

«Битва грека і перса», кілік V ст. до н. е.
Національний археологічний музей, Афіни

ВИСОКА КЛАСИКА

Натхненні перемогою над могутньою перською імперією, Афіни зберігали роль політичного і культурного центру Греції

Під час боротьби з персами було створено оборонний Афінський морський союз, що дало можливість підвищитися Афінам серед інших полісів та розгорнути будівництво Афінського акрополя

Бюст Перикла
Римська копія з грецького оригіналу V ст. до н. е.
Музей Піо-Кристіано, Ватикан

АНСАМБЛЬ АФІНСЬКОГО АКРОПОЛЯ
друга половина V ст. до н. е.

Монументальним пам'ятником перемоги греків над персами став архітектурний ансамбль Акрополя – одне з найвищих досягнень світового мистецтва

Побудувати основні споруди випало на долю державного діяча, оратора і стратега (воєначальника) Перикла, який у 443–429 рр. до н. е. очолював афінську державу

Він використав кошти Афінського морського союзу не лише для військового захисту грецьких полісів від персів, а й для відбудови святилища Афіни, зруйнованого персами

Перикл перетворив Афіни на інтелектуальний центр, де жили поети Софокл і Еврипід, історик Геродот, філософ Анаксагор, скульптор Фідій

ДАВНІ АФІНИ

Ще з мікенської доби місто Афіни поділялося на укріплене верхнє місто – акрополь (від грец. «akra polis» – «верхнє місто»), де жила верхівка суспільства, і нижнє місто – агору з ринковою площею, ремісничими кварталами та житловою забудовою

У період архаїки разом з оборонними функціями акрополь став святилищем, тут звели храми Афіни і Посейдона

Вид на Афінський акрополь і сучасні Афіни

Афінський акрополь. Реконструкція

Афінська агора. Реконструкція

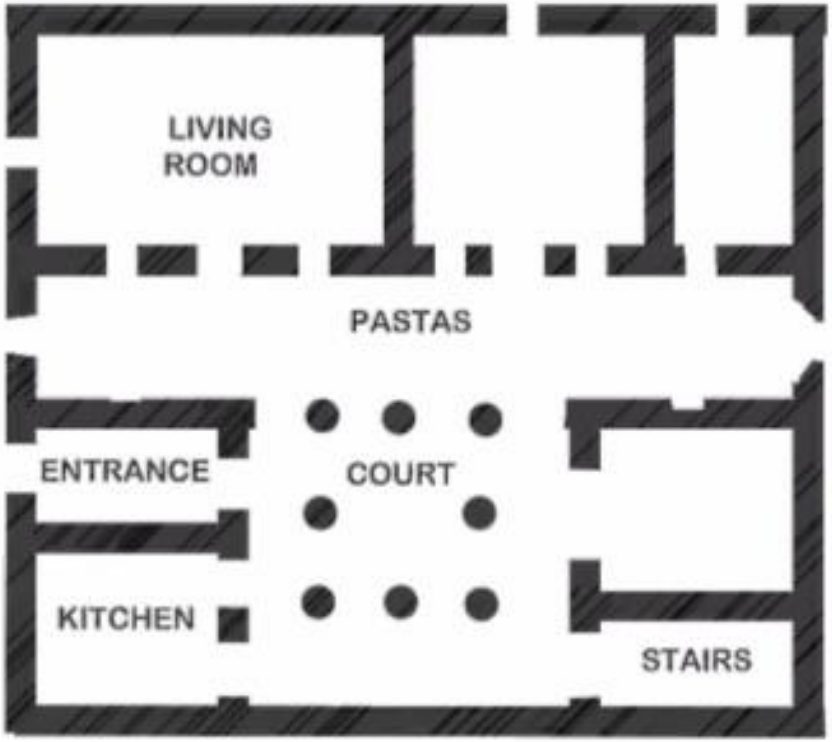

Грецький будинок
Реконструкція та план

Грецький будинок був двоповерховим і мав внутрішнє подвір'я, навколо якого розташовувалися кімнати

Існувала жіноча частина кімнат – гінекей, і чоловіча – андрон

АФІНСЬКИЙ АКРОПОЛЬ

Афінський акрополь являє собою 156-метровий скелястий пагорб з бузково-сірого вапняку

На пологій вершині пагорба на майданчику завдовжки 300 м і завширшки до 130 м, був зведений комплекс храмів, скульптур та архітектурних споруд святилища

Вид на Афінський акрополь

ПАНАФІНЕЙСЬКІ СВЯТА

Нічний вид
на Афінський акрополь

Ідейним змістом архітектурного ансамблю Афінського акрополя стали увічнення перемоги греків над персами та звеличення Афін як могутнього міста серед грецьких полісів

Це демонстрували під час численних свят, зокрема щорічних Малих Панафінейських (Всеафінських) свят на честь богині Афіни та Великих Панафіней, що проходили кожні чотири роки

Відкриття Панафіней розпочиналося з нічних подій: танців, музичних і театральних вистав, ходи зі смолоскипами

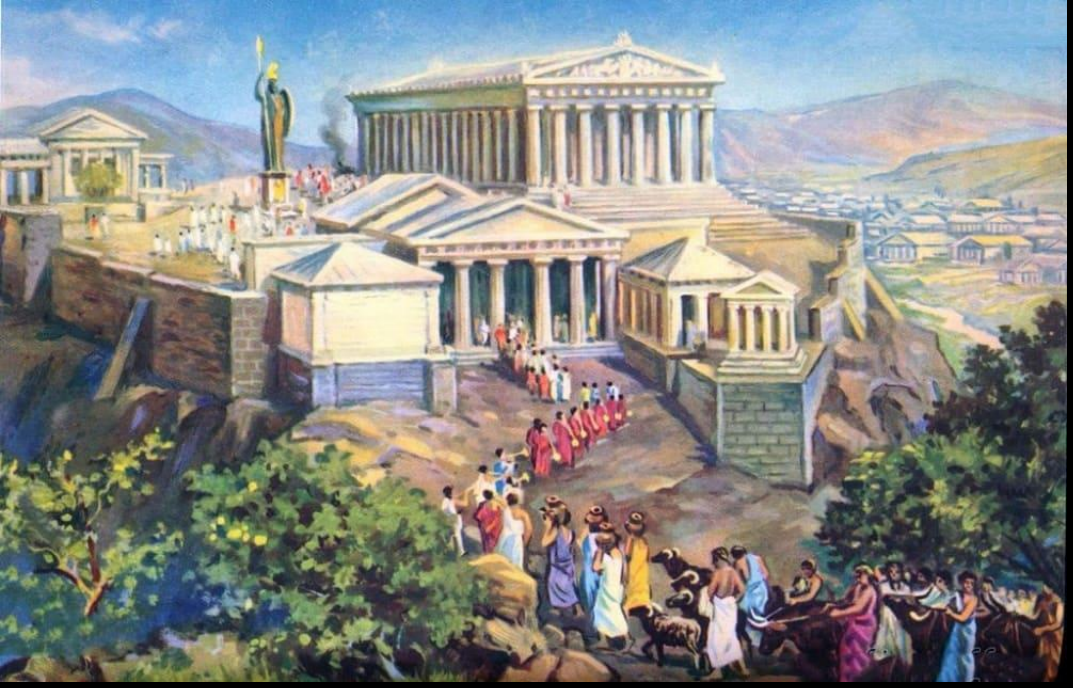

На другий день, перед початком змагань, відбувалася святкова хода афінян з Агори на Акрополь

Її очолювали авторитетні громадяни і благородні жінки, які несли святкові кошики

Кульмінацією ходи було підношення богині Афіні священного одягу – пеплосу, витканого двома дівчатами протягом дев’яти місяців

Процесію завершували жертвоприношенням корів, биків і овець, м’ясом яких потім годували мешканців міста під час свята

Хода під час Панафінейських свят на Афінський акрополь
Художня реконструкція

За сценарієм обряду процесія всіх афінян на чолі з найшановнішими громадянами формувалась у передмісті Керамік і рухалася містом так, щоб весь час бачити Акрополь з головним храмом Парфеноном нагорі та в різних ракурсах інші біломармурові споруди, що відрізнялися від природного мальовничого середовища

Минувши ринкову площу і пагорб Ареопагу, процесія обходила ансамбль зі сходу, далі проходила вздовж одейону Перикла, театру Діоніса і південної стіни

Афінський акрополь
Реконструкція та сучасний вид

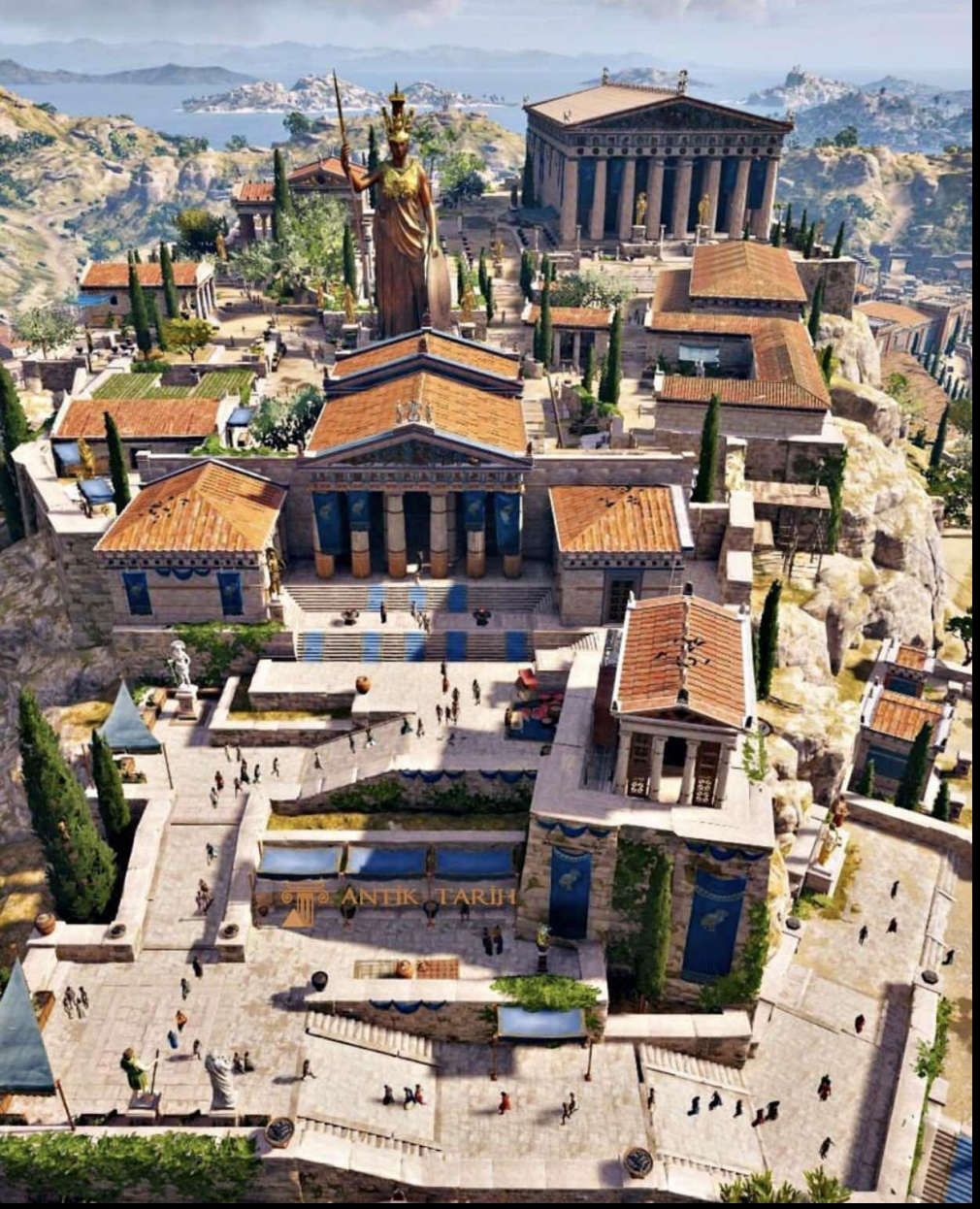

Афінський акрополь
Реконструкція

Першим перед процесією відкривався храм Ніки Аптерос (Перемоги Безкрилої), що тендітно височів на масивному виступі скелі – піргосі та розкривався перед глядачами різними фасадами

Зигзагоподібний підйом завершувала зустріч з монументальними Пропілеями

Пройшовши крізь них, процесія опинялася на майданчику Акрополя і перед нею відкривалася 10-метрова бронзова статуя Афіни Промахос на п'єдесталі, що панувала не тільки над передньою частиною майданчика, а й над долиною міста

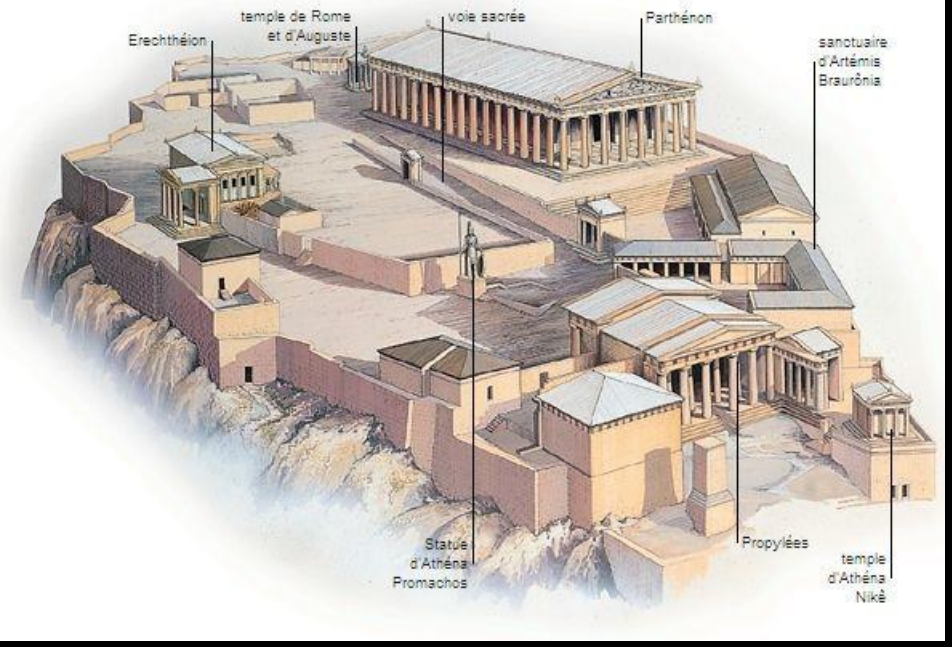

Тут вже починалася Священна дорога, праворуч від неї знаходилися святилища Артеміди Бравронії, покровительки ремесл Афіни Ергани, халкотека для зберігання пожертв

Далі процесія прямувала вздовж північного фасаду Парфенона і могла з одного боку милуватися скульптурним фризом на стіні храму, де було зображено саме святкування великих панафіней, а з іншого – бачити храм Ерехтейон

Завершували свято перед східним фасадом Парфенона біля вівтаря Афіни, де жрець урочисто приймав пеплос, на якому були вишиті сцени боротьби богів із гігантами

Афінський акрополь. Реконструкція

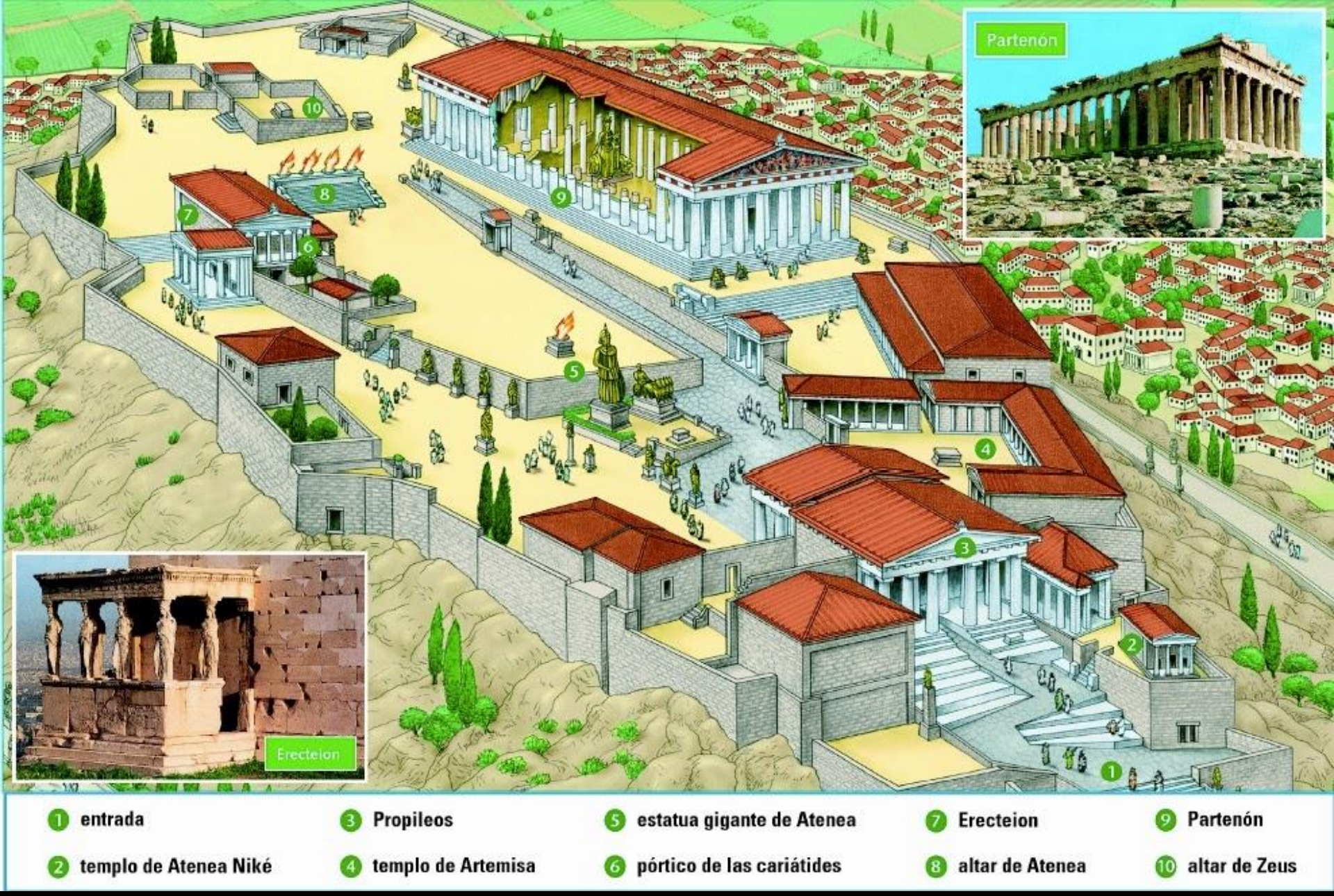

Афінський акрополь
Реконструкція

Стадіон Панатінаїкос, Афіни

На Всеафінських святах відбувалися Панафінейські ігри, започатковані у 565 р. до н. е. міфічним першим царем Афін Ерехтеєм

Спортивні змагання під час Панафінейських ігор проводили на стадіоні Панатіаїкос (від грец. «всеафінський») – єдиний у світі стадіон, побудований із білого мармуру в Афінах

У добу класики на стадіоні облаштували дерев'яні лави, а в 329 році до н. е. за ініціативи архонта Лікурга стадіон звели з мармуру, в 140 році до н. е. його розширили і оновили – тоді він мав 50 000 сидінь

Залишки давньої споруди були розкопані та відновлені в середині XIX ст., тут у 1895 році провели перші сучасні Олімпійські ігри

Панафінейська амфора
Агон: скачки на квадригах

На Панафінейських іграх відбувалися різні агони (змагання): музичні (гра на арфі та флейті, сольний і хоровий спів, виконання гімнів, поезії) та спортивні (кінні перегони на колісницях, біг, боротьба, кидання диску та спису, стрибання в довжину)

Переможців увінчували вінками зі священного дерева оливи та вручали панафінейські амфори з оливковою олією

Панафінейські амфори прикрашалися з однієї сторони фігурою богині Афіни, з іншої зображувався вид агону, в якому переміг учасник змагань

Переможець у кінних перегонах міг отримати 140 панафінейських амфор з оливковою олією

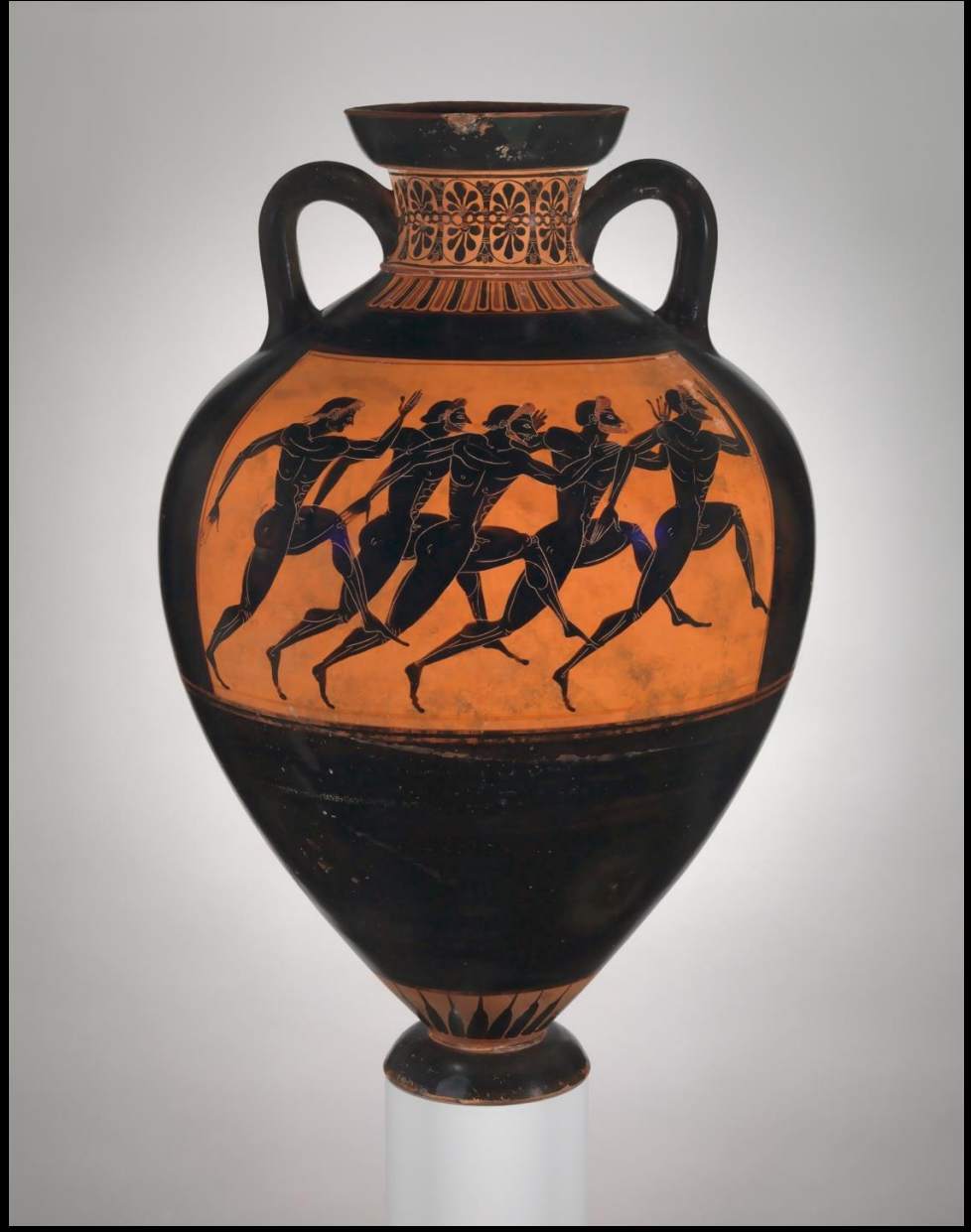

Панафінейська амфора, 530 р. до н. е.,
вазописець Євфілет
Метрополітен музей, Нью-Йорк

Панафінейська амфора
бл. 560 р. до н. е.
Британський музей, Лондон

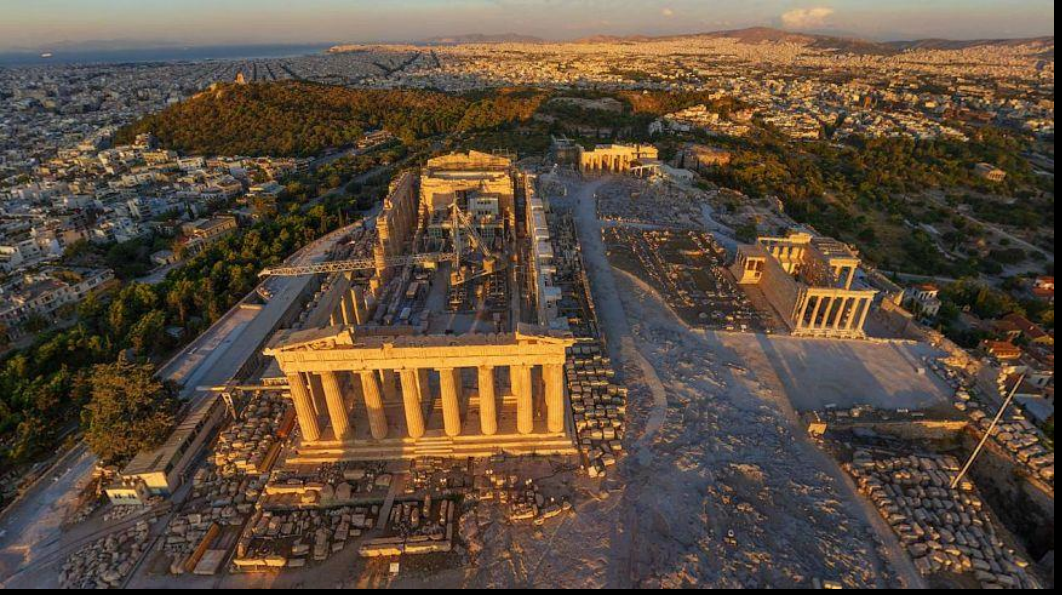

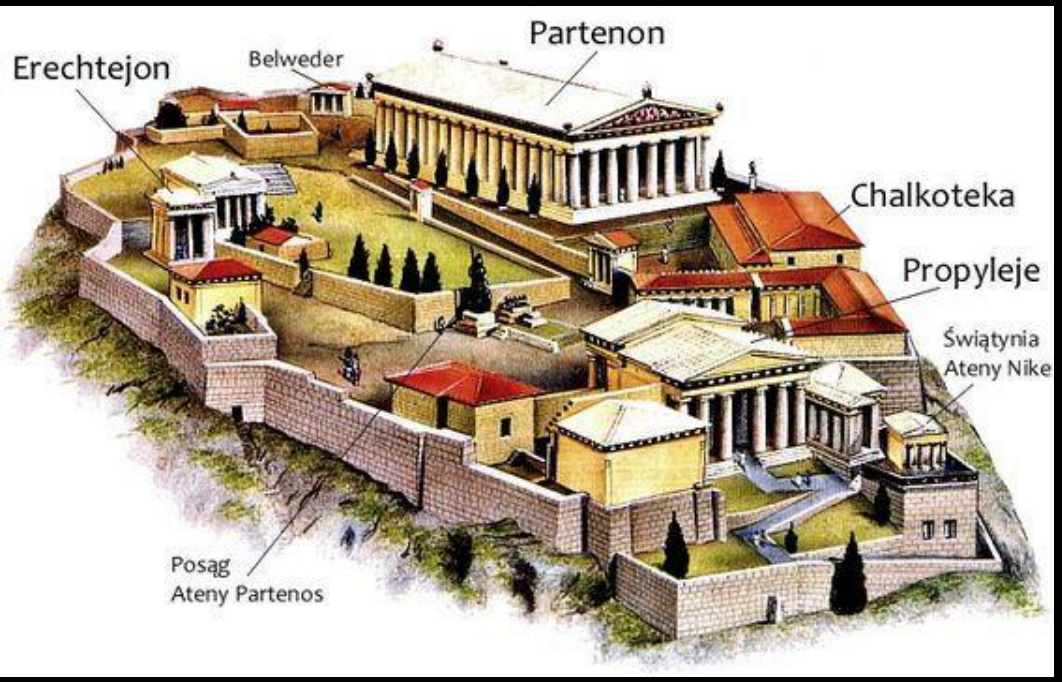

Афінський акрополь
Руїни та реконструкція

АРХІТЕКТОРИ І СКУЛЬПТОРИ АФІНСЬКОГО АКРОПОЛЯ

Задуманий ансамбль Афінського акрополя мав зберегти риси давньої фортеці та стати всееллінським духовним центром, створювався дуже швидко і надзвичайно якісно

Для реалізації грандіозного задуму Перикл залучив найвидатніших архітекторів і скульпторів

Художнім керівником створення ансамблю і автором основних скульптур був Фідій

Всі споруди виконані з білого пентелійського мармуру за проєктами архітекторів Іктина, Каллікрата і Мнесікла

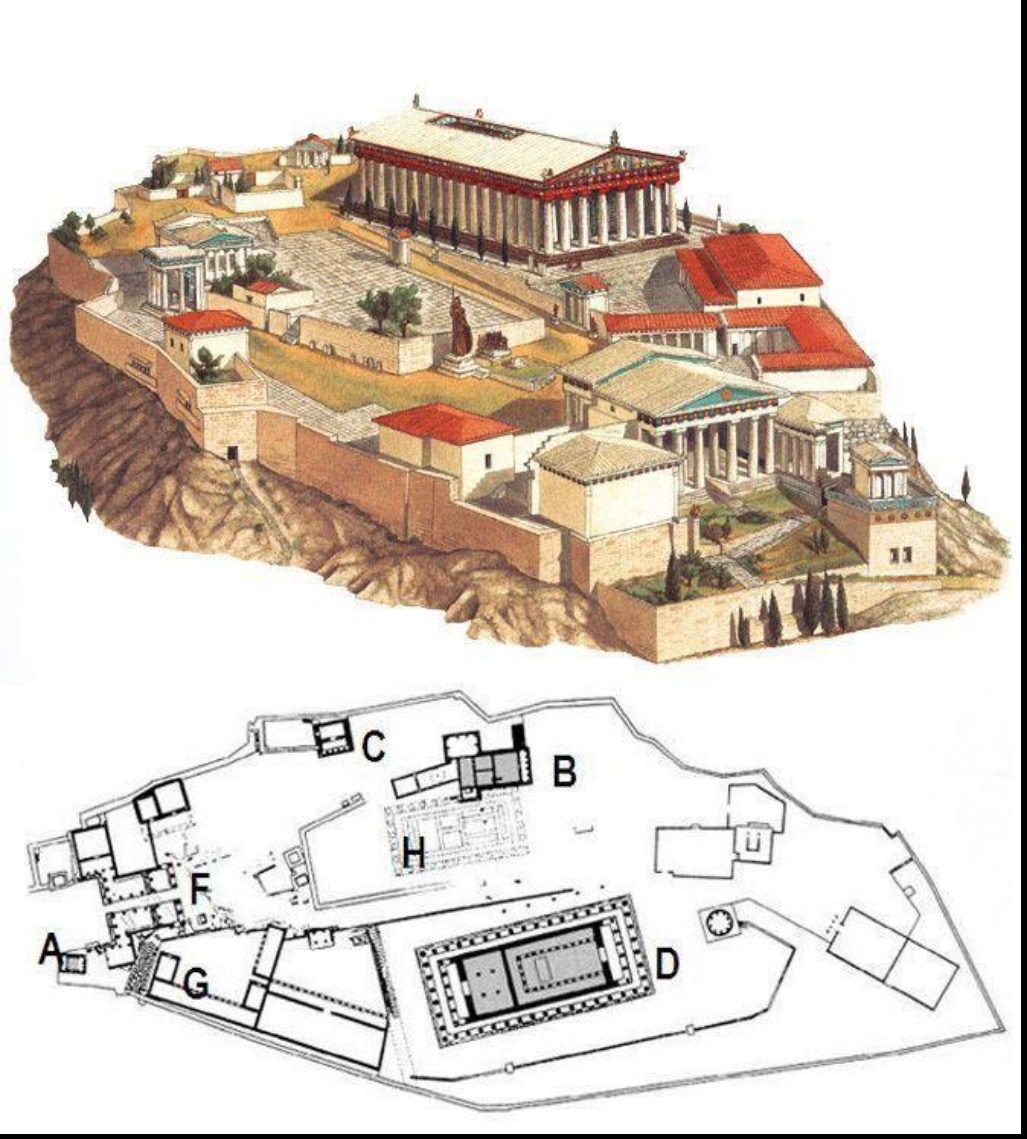

Ансамбль Афінського акрополя
Реконструкція, план
F – пропілеї (вхід), A – храм Ніки Аптерос,
D – Парфенон (храм Афіни), B – Ерехтейон
(храм Афіни, Посейдона і Ерехтея)

КОМПОЗИЦІЯ АНСАМБЛЮ АФІНСЬКОГО АКРОПОЛЯ

Композиційним принципом ансамблю став відступ від чіткої геометричності та суворої симетрії в розміщенні споруд:

споруди, вписані в природний рельєф ландшафту, були розміщені вільно;

споруди різних розмірів і форм врівноважують одна одну;

кожну споруду показано об'ємною;

відсутність паралельності в розташуванні споруд давала змогу уникнути одноманітності та досягти мальовничих сполучень, витонченої гри світла й тіні

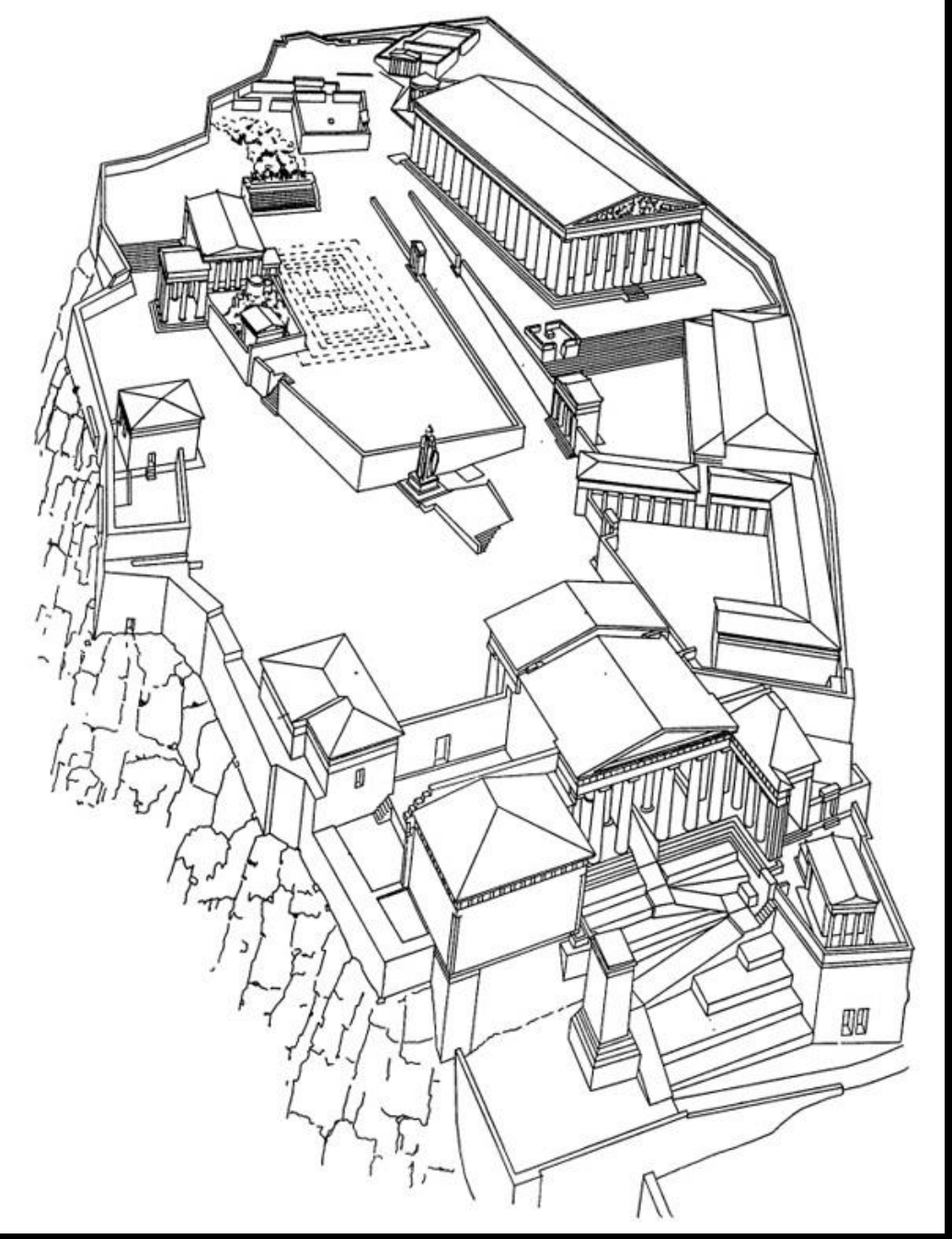

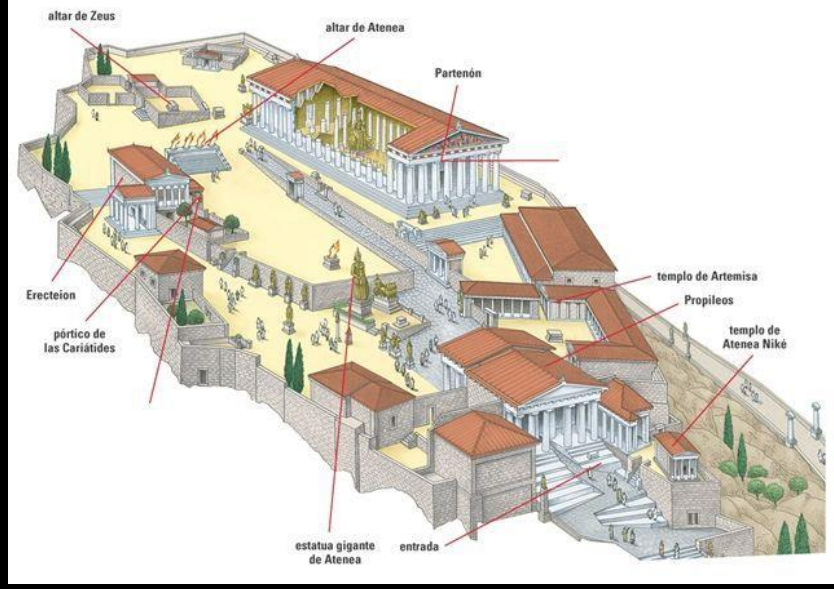

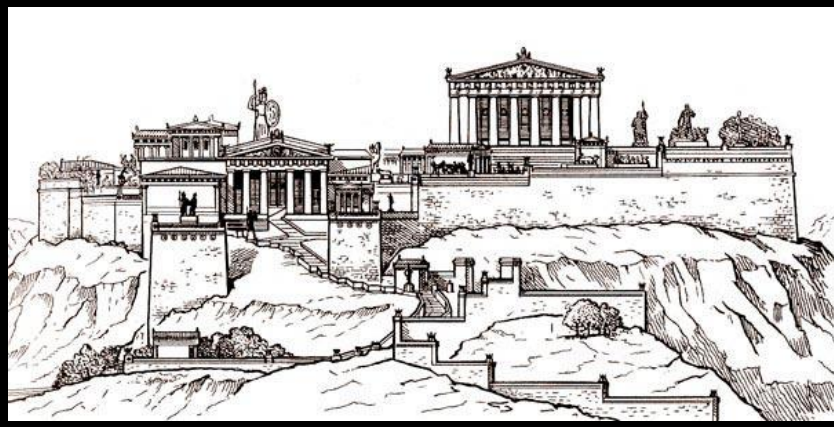

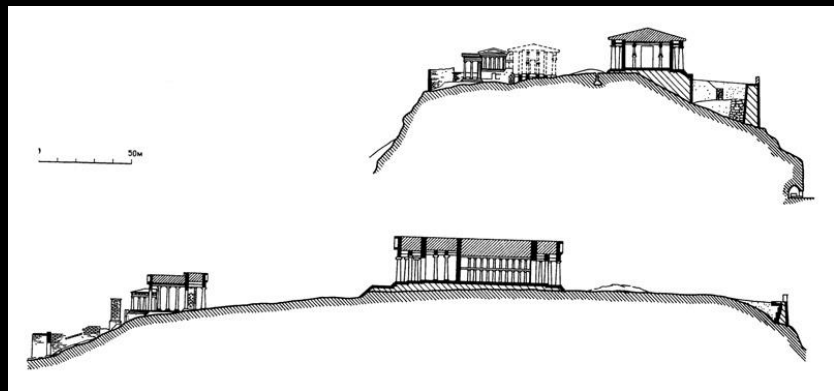

Афінський акрополь. Реконструкція. Розріз

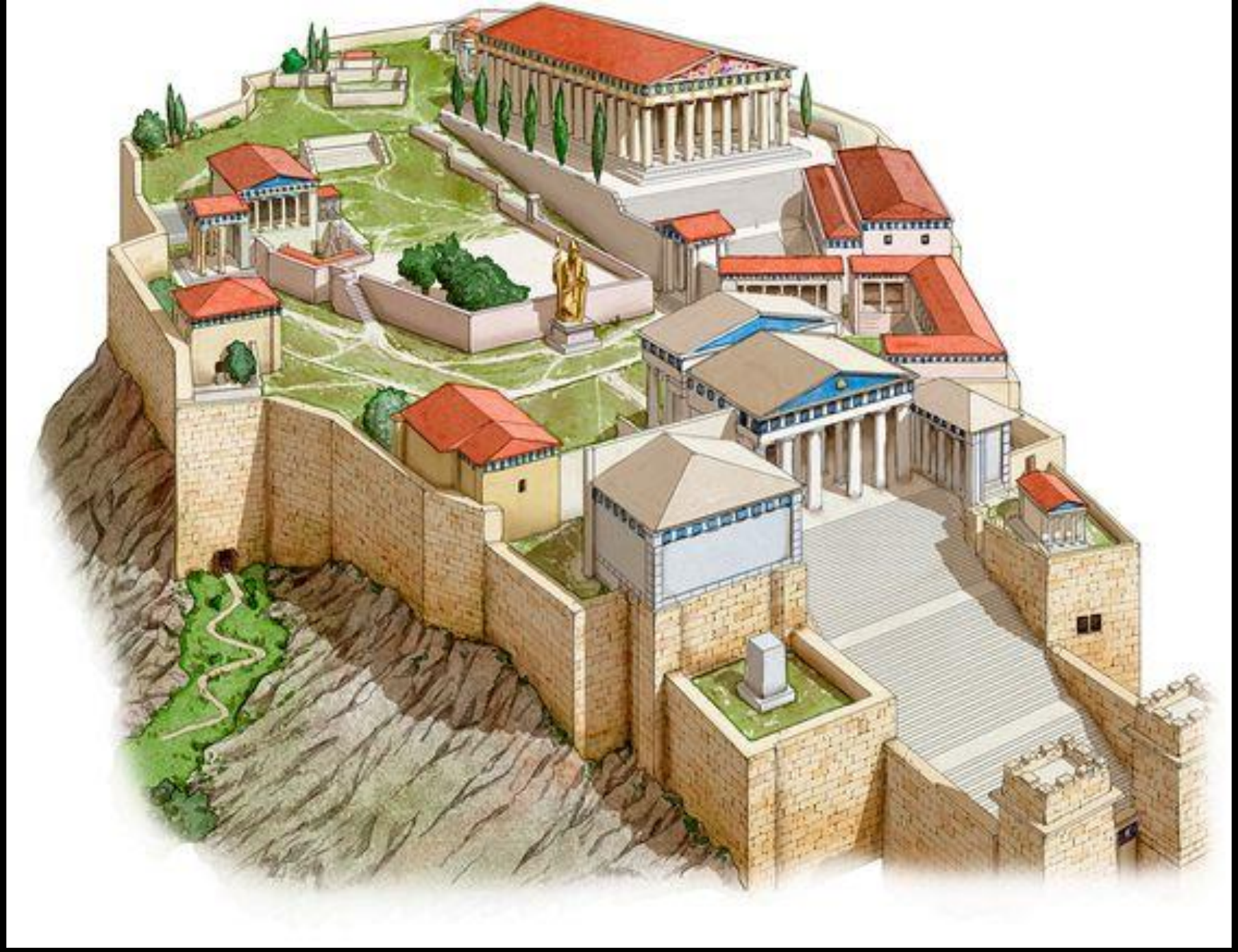

Афінський акрополь. Реконструкція

Афінський акрополь
Реконструкція

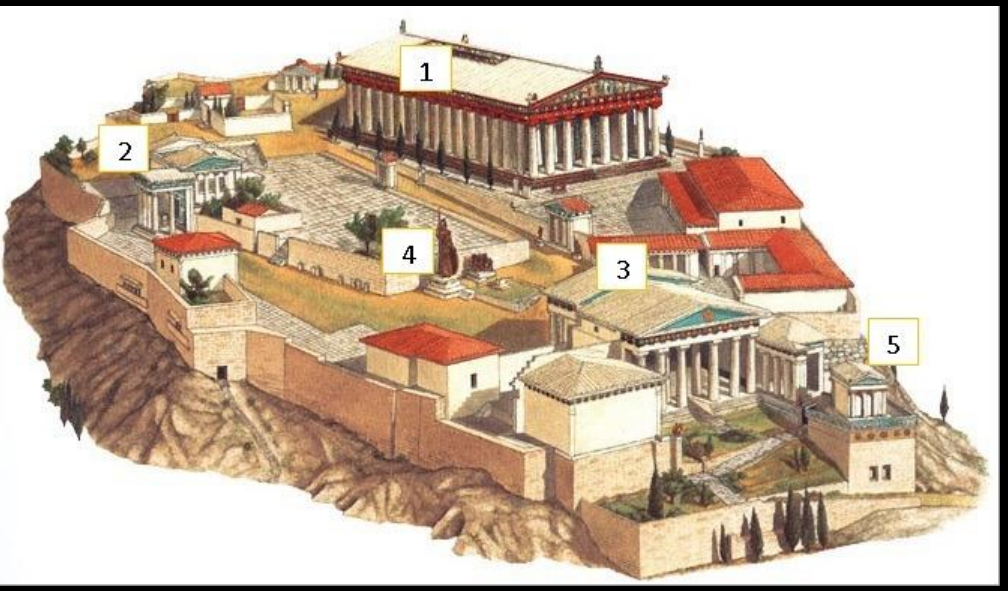

Ансамбль Афінського акрополя
Реконструкція
3 – пропілеї (вхід), 5 – храм Ніки Аптерос,
1 – Парфенон, 2 – Ерехтейон

СПОРУДИ АНСАМБЛЮ АФІНСЬКОГО АКРОПОЛЯ

У спорудах ансамблю Афінського акрополя вперше було створено панелліністичний стиль – поєднані доричний та іонічний ордери

До ансамблю входять основні споруди:

ПРОПІЛЕЇ – вхід на акрополь до святилища Афіни;

Храм НІКИ АПТЕРОС – безкрилої богині слави і перемоги;

Храм ПАРФЕНОН – богині Афіни-Діви;

Храм ЕРЕХТЕЙОН – богів Афіни, Посейдона і міфічного царя Афін Ерехтея

Статуя Афіни Промахос (Войовниці)
Афінський акрополь
Реконструкція

Домінантою ансамблю Афінського акрополя був головний храм Парфенон, присвячений Афіні-Парфенос (Діві) та колосальна бронзова статуя Афіни Промахос (Войовниці), створена Фідієм (не зберіглася), розміщена навпроти входу, на відкритій площі

Статуя Афіни Промахос височіла над простором і, виблискуючи на сонці, слугувала маяком для мореплавців

Руїни Афінського акрополя

Реконструкція Афінського акрополя

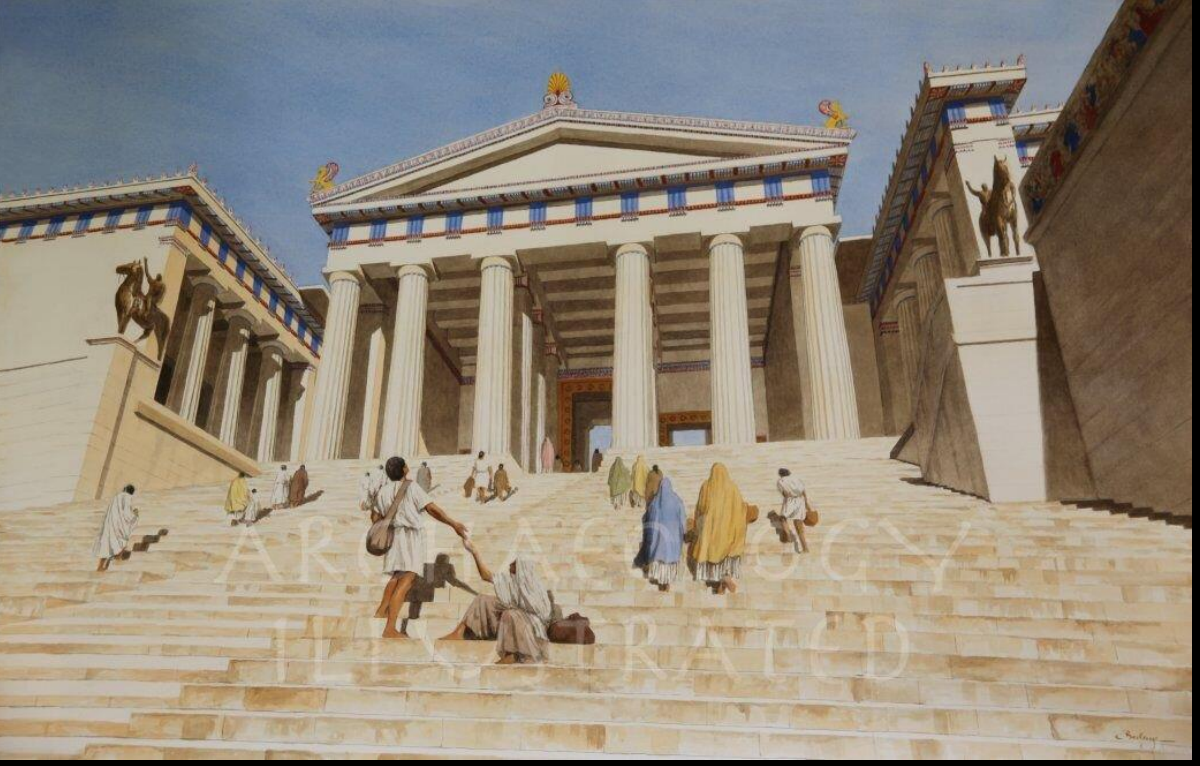

ПРОПІЛЕЇ
437–432 рр. до н. е., архітектор Мнесикл

Пропілеї – урочистий **вхід** на Афінський акрополь

Споруда Пропілей складається з центральної **прохідної частини** у вигляді шестиколонного портика та **двох крил, що примикали до нього**

Пропілеї – вхід на Афінський акрополь
Реконструкції та руїни

Пропілеї – вхід на Афінський акрополь

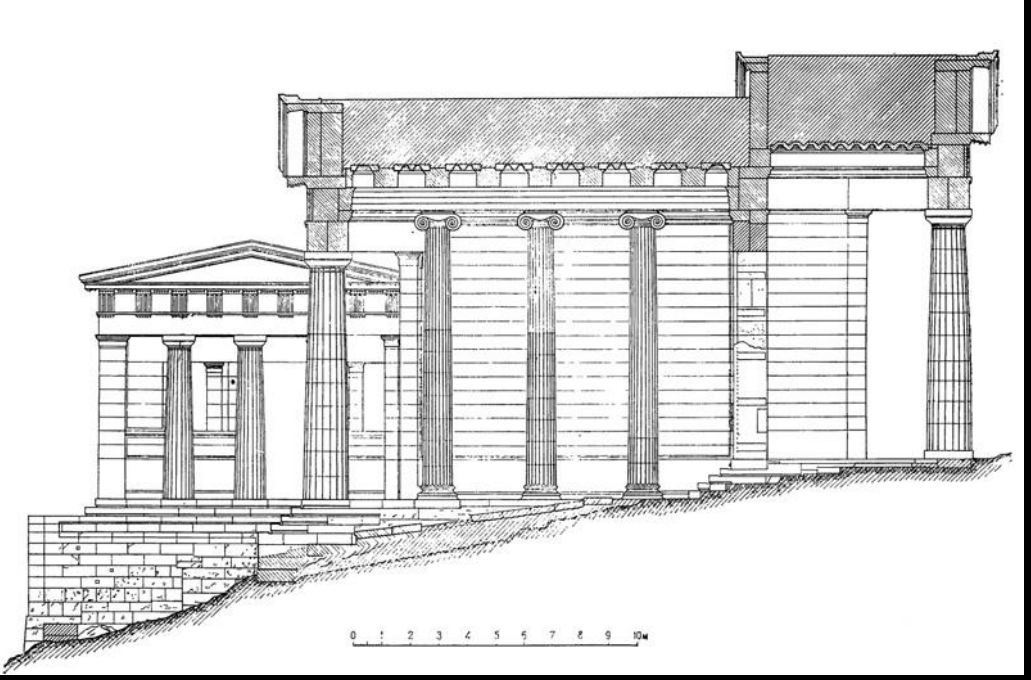

Архітектор Мнесикл звів Пропілеї на схилі гори, вписавши споруду в природний ландшафт: цоколь і дах мають перепад – підвищуються, щоб не порушити пропорції колон ордеру

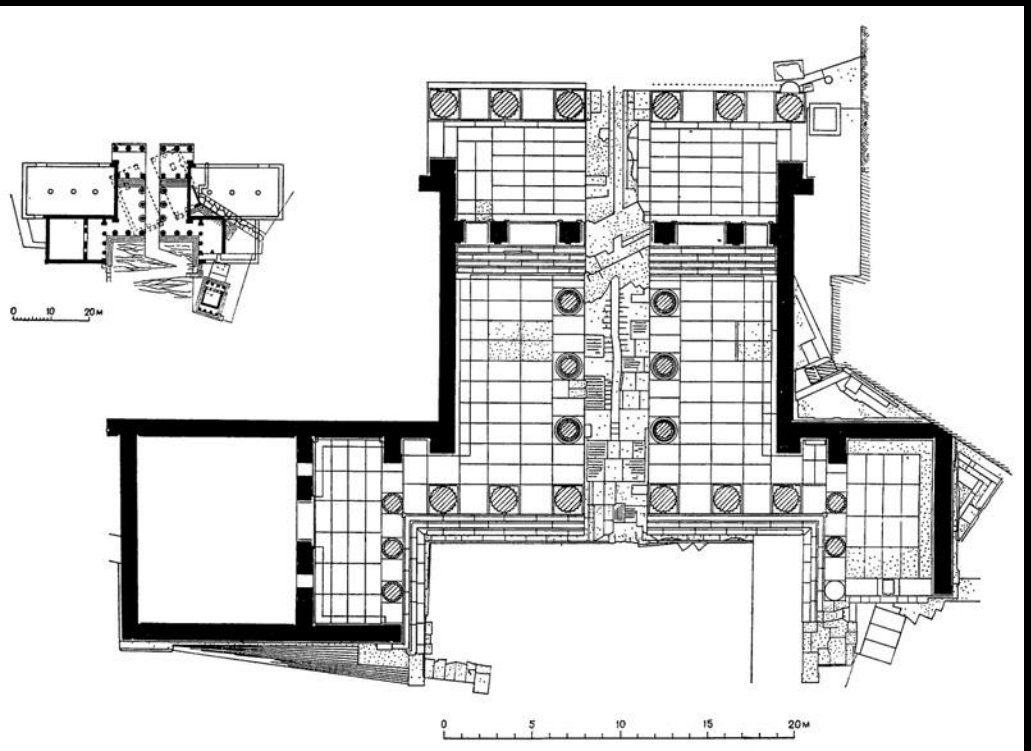

Пропілеї Афінського акрополя
Схема бокового розрізу, план

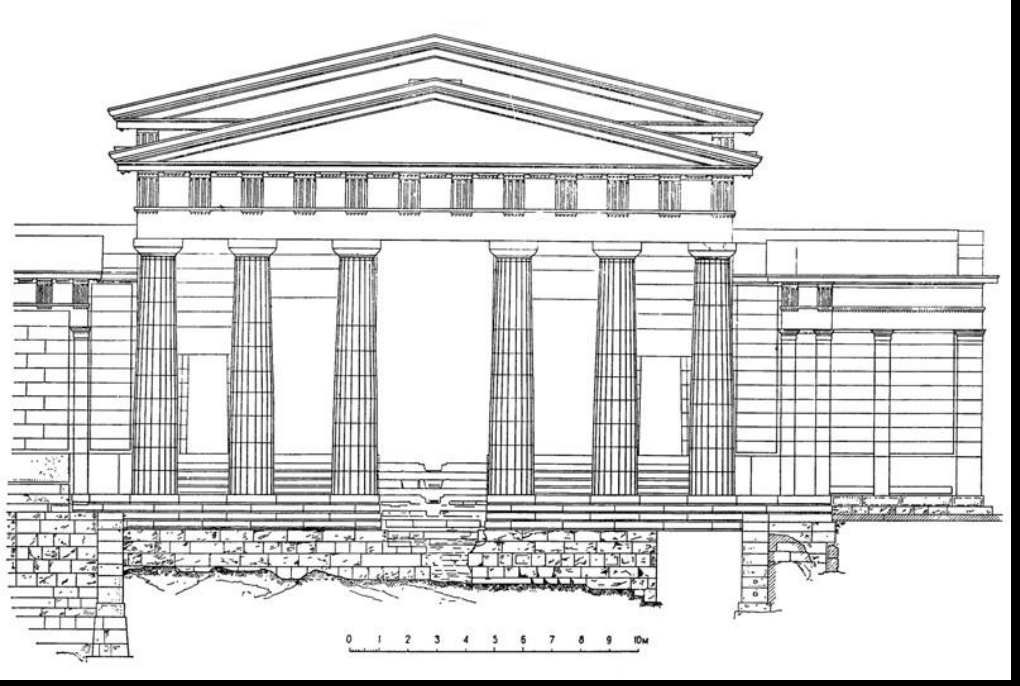

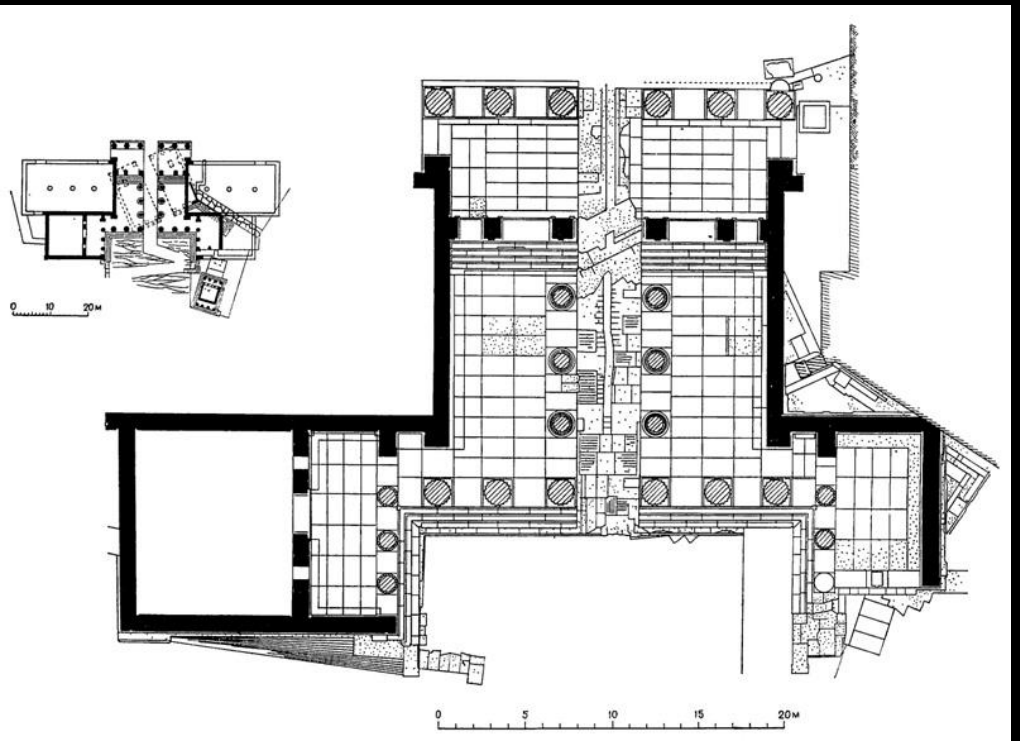

У споруді Пропілей були використані два ордери – доричний та іонічний

Фасади Пропілей з обох боків мають по шість колон портиків, виконаних у доричному ордері, вони мають ширший середній інтерколумній (проміжок між колонами) для проходження урочистих процесій по пандусу і сходах

У центральній частині прохідної зони Пропілей архітектор Мнесикл розмістив шість колон іонічного ордеру

Пропілеї Афінського акрополя
Схема фасаду, план

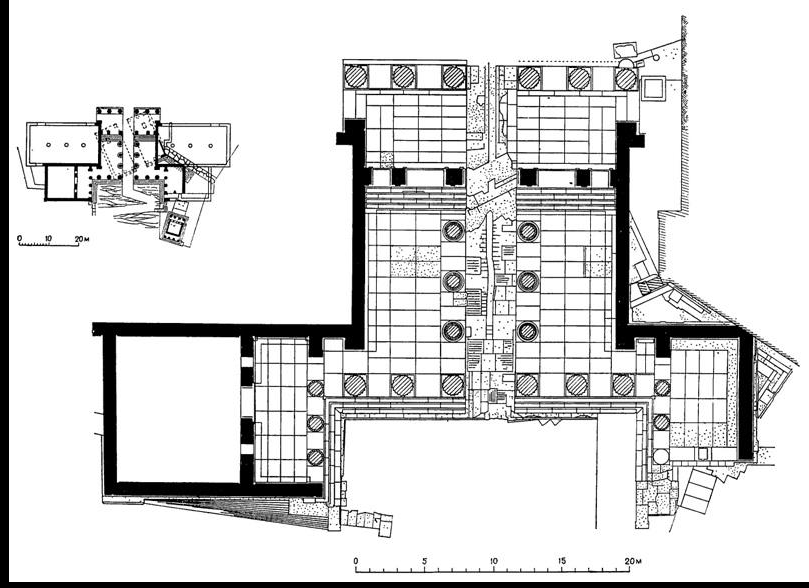

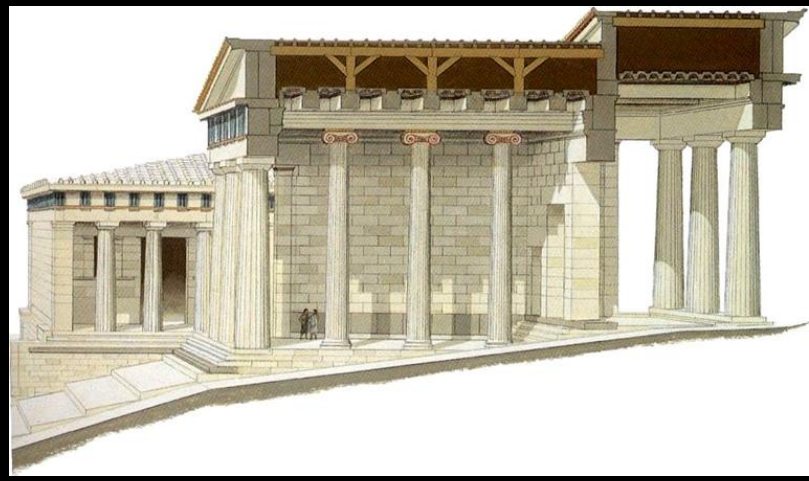

Пропілеї Афінського акрополя
Вид фасадів портиків із зовнішнього (західного) і внутрішнього (східного) боків акрополя
План і розріз

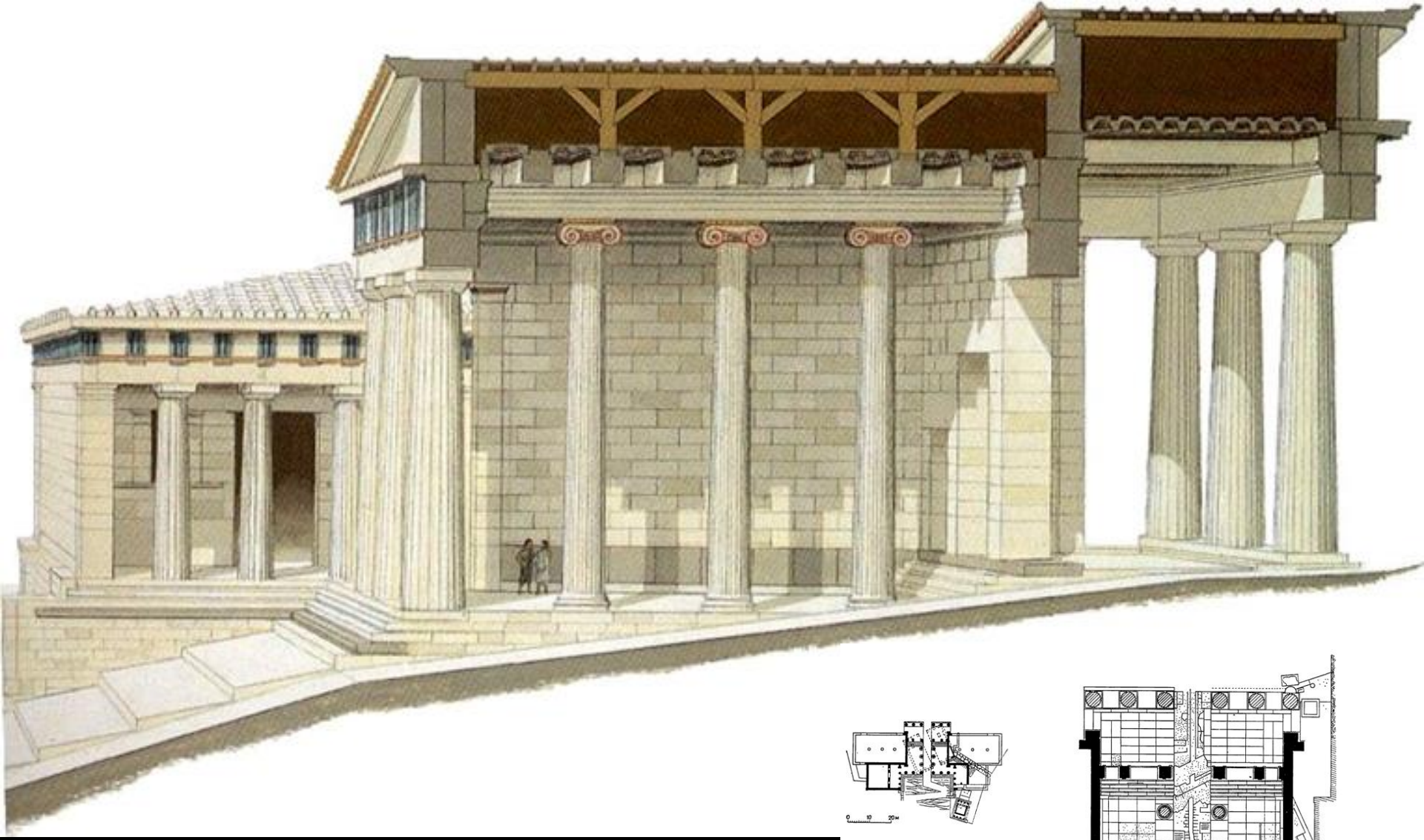

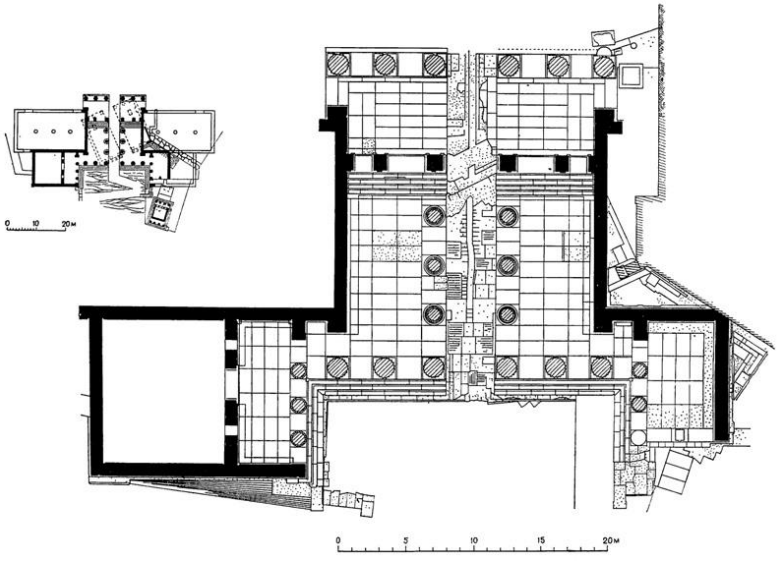

Пропілеї Афінського акрополя
Повздовжній розріз і план

Крила Пропілей, утворені двома невеликими приміщеннями, подібними до храму в антах, мають колонні портики

Ліве крило використовувалося як пінакотека – зібрання картин, що були підношеннями богині, їх створювали в техніці енкаустики (восковими гарячими фарбами на дерев’яній основі)

Праве крило використовувалося як архів міста

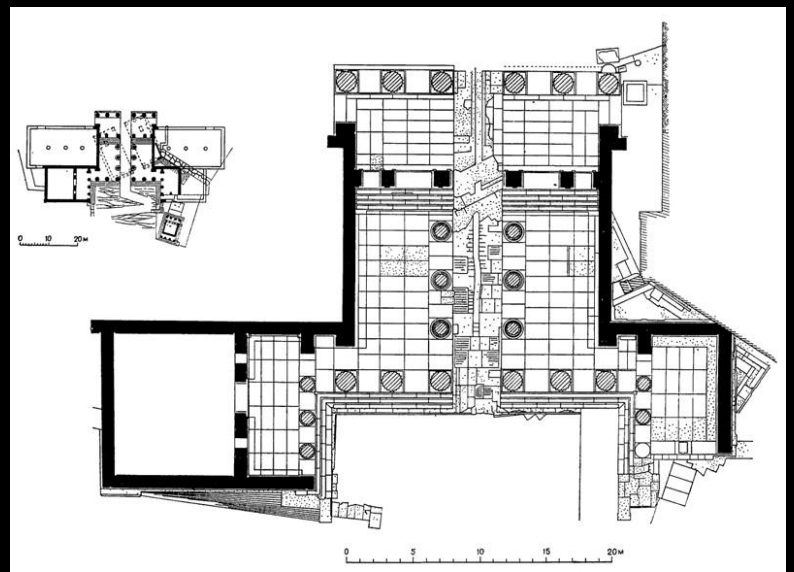

Пропілеї Афінського акрополя
Ліве і праве крило, план Пропілей

Основний матеріал, з якого зведені Пропілеї – пентелійський мармур білого кольору

Для створення акцентів на білосніжному полотні будівлі використали елевсинський мармур сірого відтінку

Згідно з описами, кесонована стеля Пропилей була пофарбована в синій колір, а поверх розписана золотими зірками

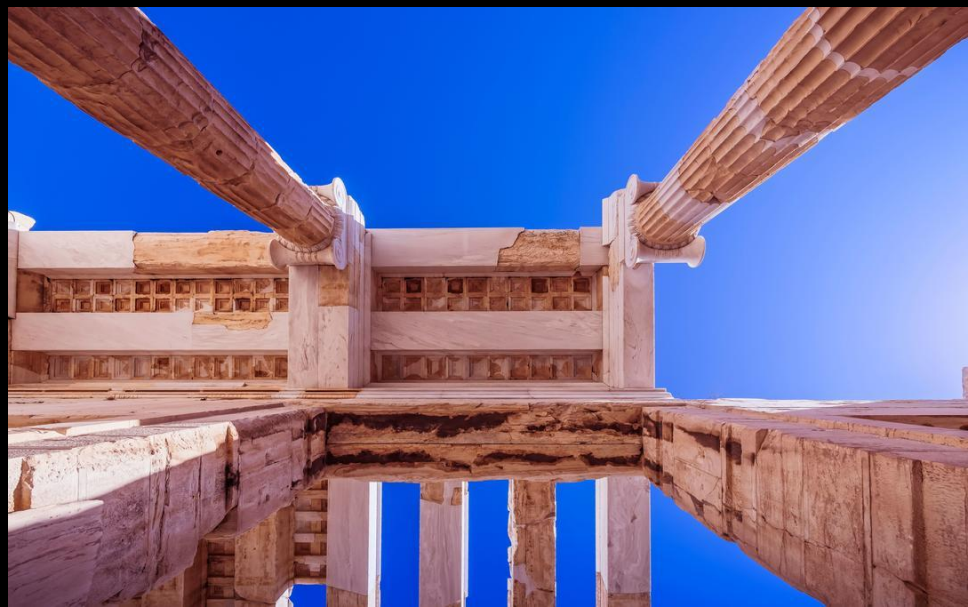

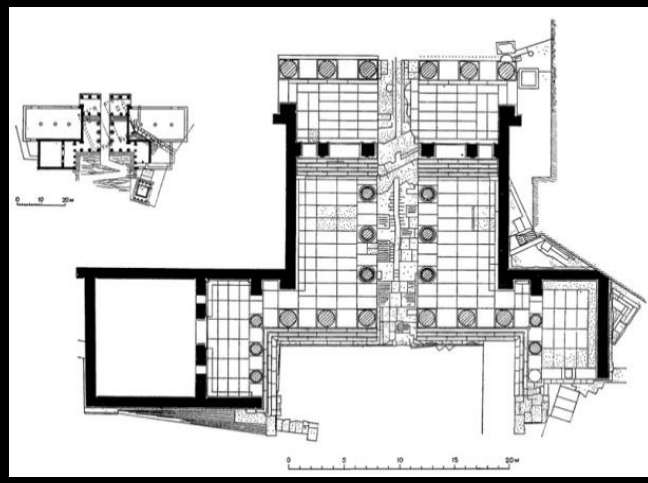

Пропілеї Афінського акрополя. План

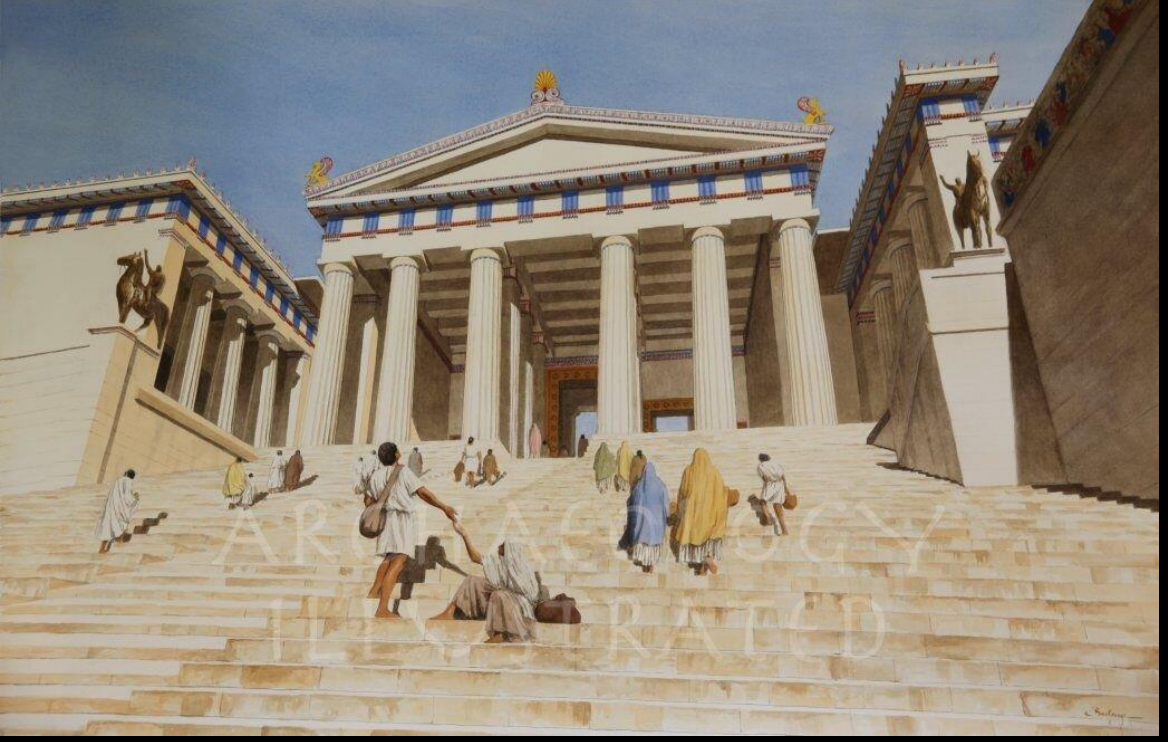

Під крилами височіли облицьовані мармуром стовпи, увінчані кінними статуями Діоскурів, відлитими з бронзи Лікієм, та розташовано зліва високу статую, на п'єдесталі якої римляни згодом поставили зображення Агріппи (не збереглися)

Пропілеї Афінського акрополя
Реконструкція і руїни

ХРАМ НІКИ АПТЕРОС
427–421 рр. до н. е., архітектор Каллікрат

Біля західної частини Пропілей знаходиться храм Ніки Аптерос (Ніки Безкрилої)

Богиня Ніка – супутниця богині Афіни, символізує славу й перемогу, традиційно зображується з крилами

Після перемоги над персами греки вирішили створити храм безкрилої Ніки, щоб афінян ніколи не залишала слава і перемога

Храм Ніки Аптерос, Афінський акрополь. Реконструкція

Храм Ніки Аптерос стоїть на піргосі, який служив п’єдесталом, – він наче парить над простором

Храм являє собою амфіпростиль, збудований в іонічному ордері з пентелійського мармуру

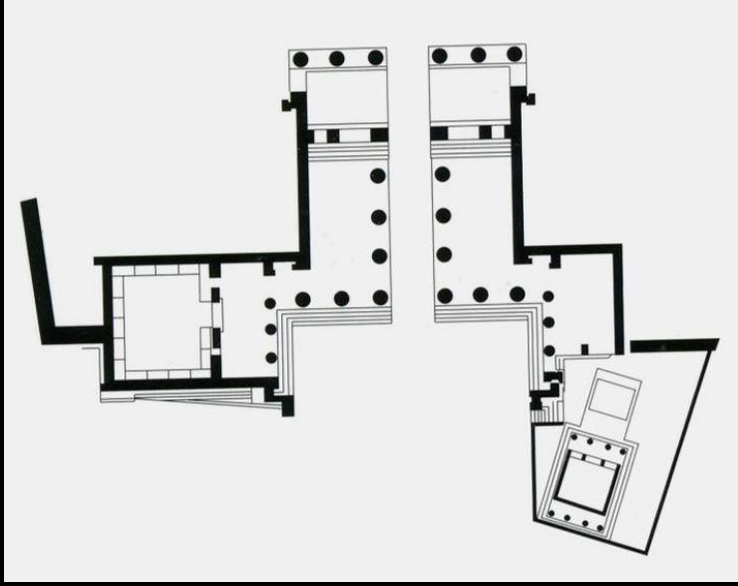

План Пропілей і храму Ніки

Храм Ніки Аптерос,
Афінський акрополь

Розміри храму Ніки Аптерос невеликі:

по стилобату 5,4 х 8,14 м;

висота колон іонічного ордеру 4,04 м

Храм Ніки Аптерос
Афінський акрополь
План

Храм Ніки Аптерос
Афінський акрополь

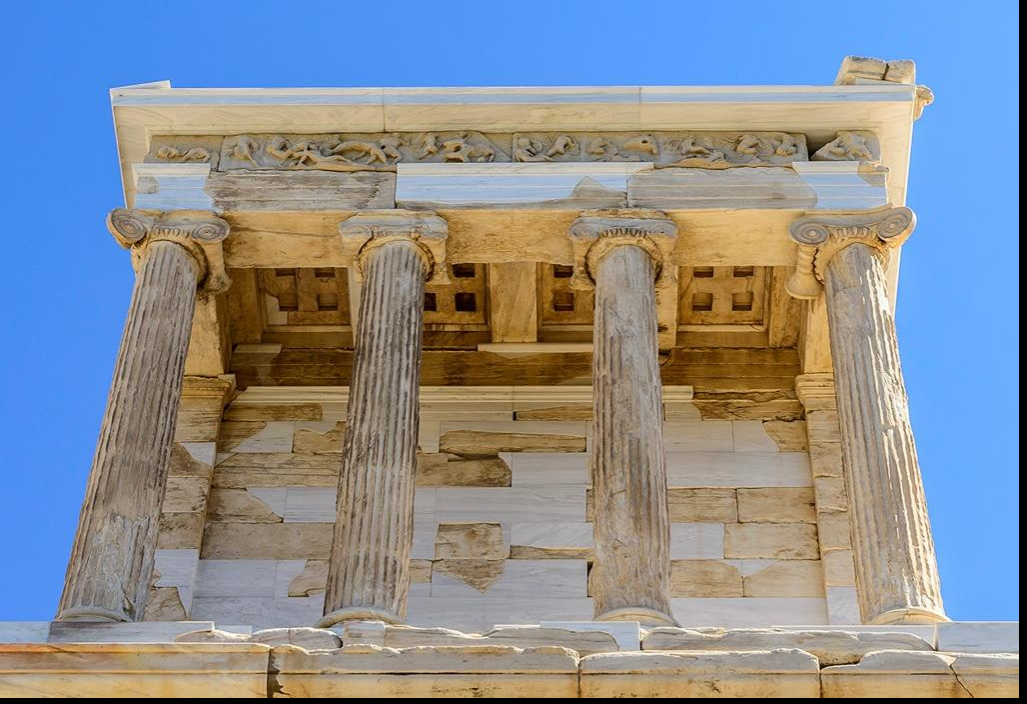

У храмі Ніки Аптерос уперше застосовано форму кутової капітелі

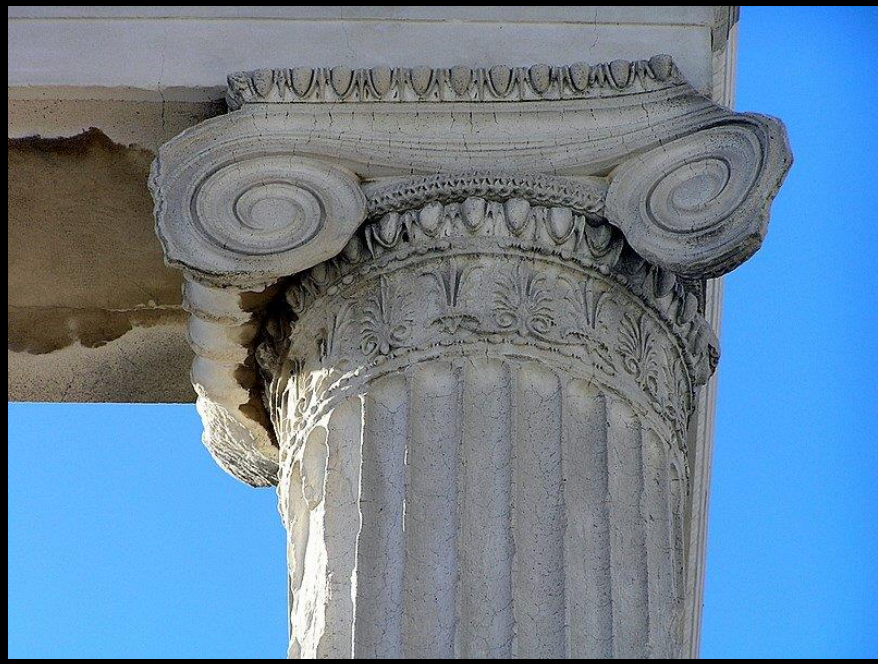

Храм Ніки Аптерос, Афінський акрополь
Кутова іонічна капітель

СКУЛЬПТУРА ХРАМУ НІКИ АПТЕРОС

На трьох боках суцільного іонічного фризу зображені битви греків з персами, на четвертій східній – олімпійські боги, які спостерігають за подіями

В інтер'єрі стояла статуя Афіни (не зберіглася), в одній руці Афіна тримала шолом, в іншій – гранат (символ переможного миру)

Рельєфи фризу храму Ніки Аптерос

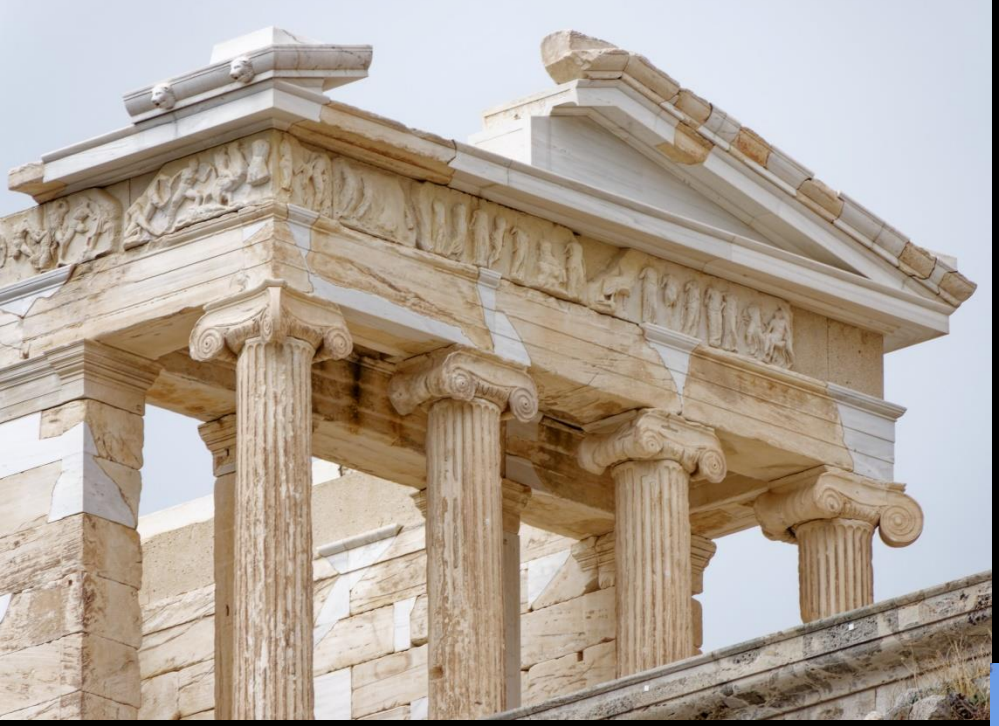

Рельєфи фризу храму Ніки Аптерос
Афінський акрополь

Кольорова реконструкція рельєфів
храму Ніки Аптерос

Храм Ніки Аптерос
Афінський акрополь
Реконструкція

Храм Ніки Аптерос, Афінський акрополь. Реконструкція

РЕЛЬЄФИ ПАРАПЕТУ

Над прямовисними стінами піргоса з трьох боків храмового майданчика було влаштовано парапет, прикрашений рельєфами із зображеннями богині Перемоги Ніки

Кольорова реконструкція
і рельєфи парапету храму Ніки
Аптерос, музей Афінського акрополя

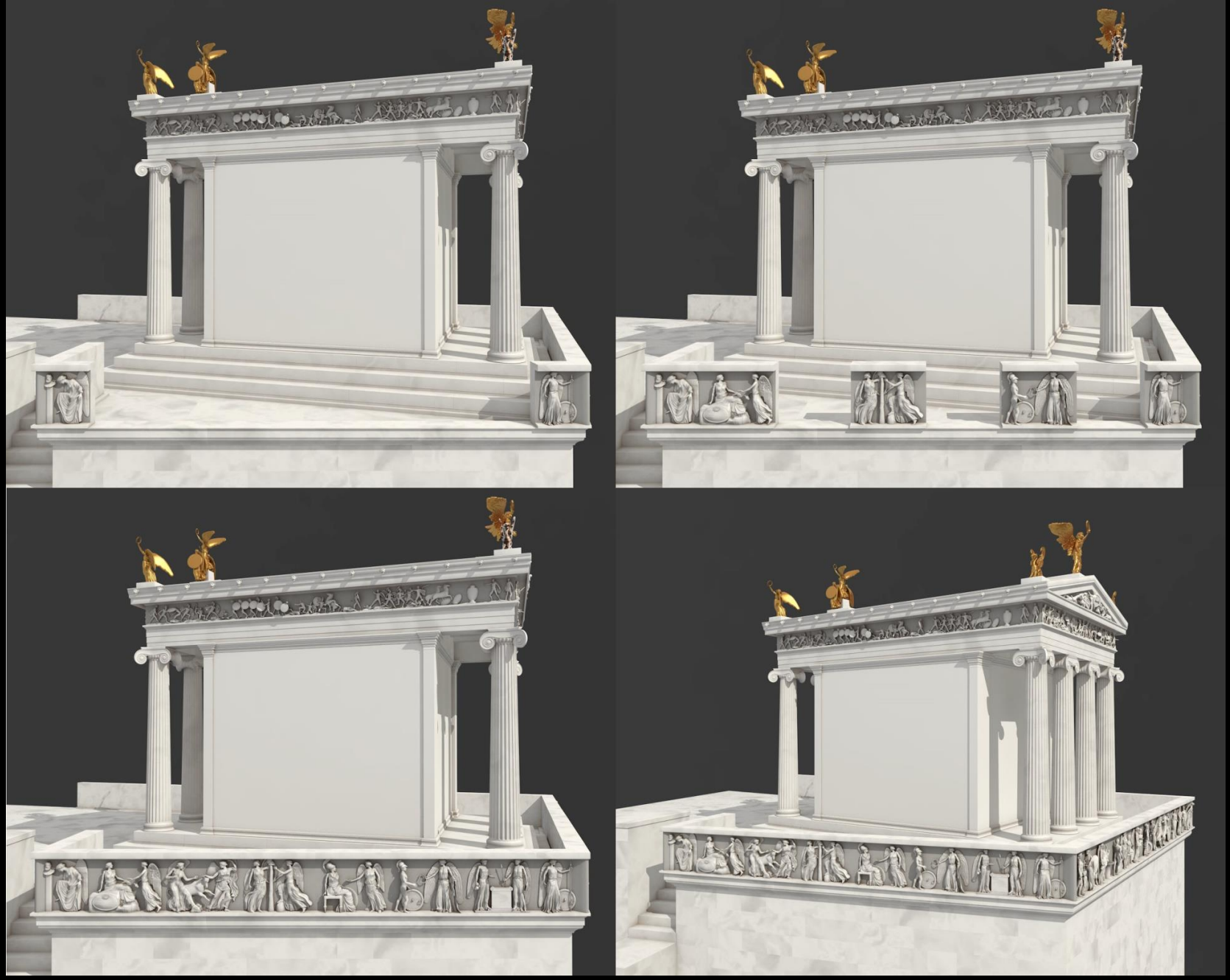

Храм Ніки Аптерос, Афінський акрополь. Реконструкція

Рельєфи парапету храму Ніки Аптерос
Афінський акрополь
Реконструкція

РЕЛЬЄФ ПАРАПЕТУ «НІКА, ЩО ЗАВ’ЯЗУЄ САНДАЛІЮ»

На одному з рельєфів парапету зображено богиню Ніку, що зав'язує свою сандалію

Скульптор зобразив момент, коли богиня зупинилася на мить, щоб поправити взуття

Складки одягу огортають тіло та підкреслюють його красу і пластичність

Над оздобленням храмів Афінського акрополя працював скульптор Фідій, для творів якого характерним стало зображення складок одягу, подібних до вологої тканини, з-під яких проступає жіноче тіло (так звані «мокрі складки» Фідія)

«Ніка, що зав’язує сандалію», майстерня Фідія, рельєф парапету храму Ніки Аптерос Афінський акрополь

Рельєфи парапету храму Ніки Аптерос, майстерня Фідія, Афінський акрополь

Рельєфи парапету храму Ніки Аптерос,
майстерня Фідія, Афінський акрополь

ХРАМ ПАРФЕНОН
447–432 рр. до н. е., архітектори Іктин та Каллікрат

Ще в архаїчні часи на Акрополі стояв великий храм Афіни – Гекатомпедон (стофутовий), проте під час греко-перської війни в 480 р. до н. е. він був зруйнований

У 447 р. до н. е. почали зводити новий храм за проєктом Іктина і Каллікрата

Через 9 років будівництво закінчили, у 438 р. до н. е. споруду освятили, а оздоблювальні роботи під керівництвом Фідія завершили в 432 р. до н. е.

Храм Парфенон, Афінський акрополь
Руїни та реконструкція

Парфенон є головним храмом і домінантою ансамблю Афінського акрополя

У просторовій композиції ансамблю храм розташовується під кутом 45° відносно Пропілей – входу до святилища

Таке розташування дає змогу бачити одночасно дві сторони храму, що може скласти уяву про споруду в цілому, її «тіло»

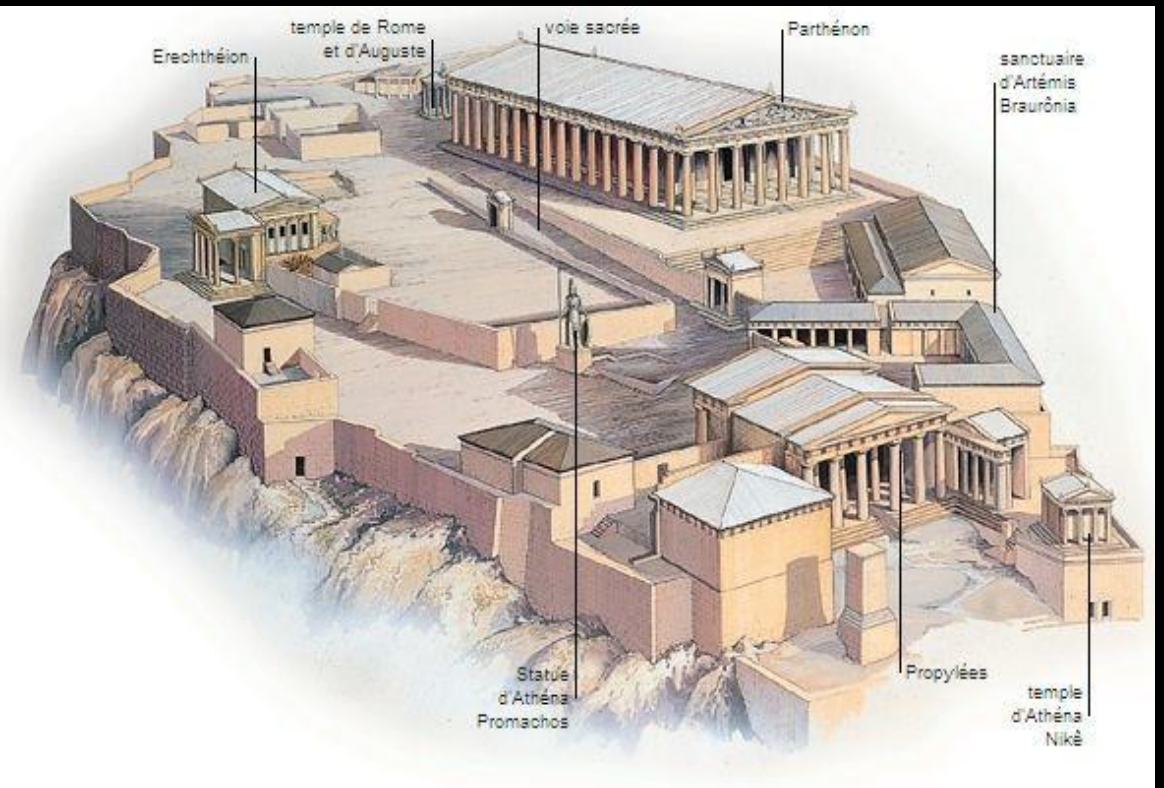

Храм Парфенон, Афінський акрополь. Реконструкція

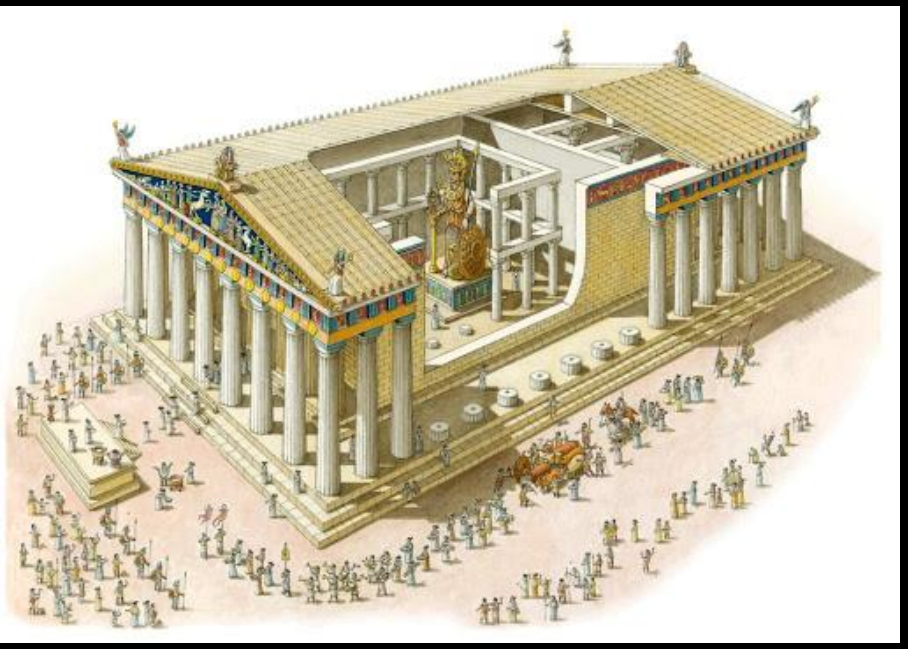

Храм Парфенон,
руїни та реконструкція
Афінський акрополь

Парфенон був найбільшим храмом периптером у метрополії:
розміри по стилобату: 30,86 х 69,51 м;

кількість колон на торцевих
і поздовжніх фасадах: 8 х 17

У Парфеноні поєдналися елементи доричного та іонічного ордерів: доричними були зовнішня колонада, внутрішня двохярусна колонада цели, яка оточувала статую богині Афіни, зовнішній метопний фриз;

у задньому приміщенні, що мало назву Парфенон, дівчата ткали священну сукню пеплос, там були чотири іонічні колони, також іонічним був суцільний фриз, який огортав ззовні вгорі стіну храму

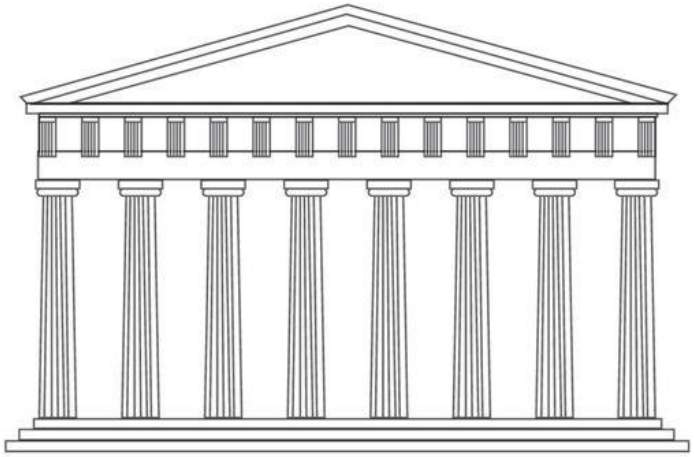

Без оптичних коригувань

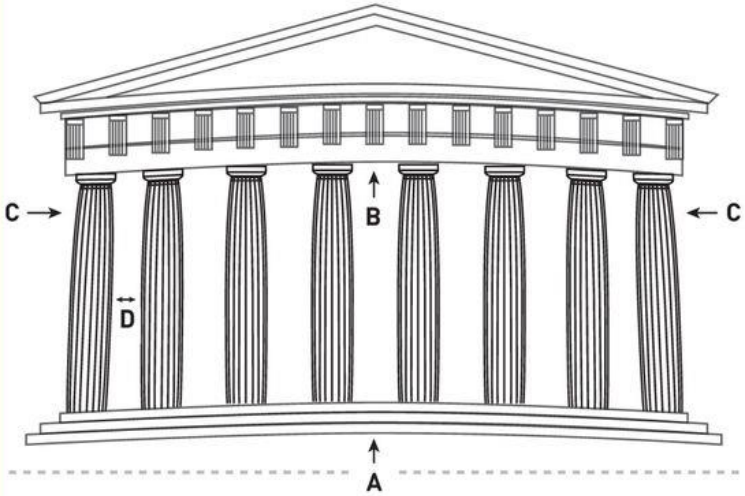

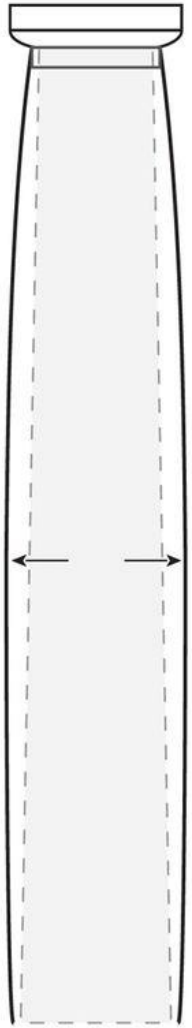

ЕНТАЗИС

A – стилобат посередині піднятий догори
B – викривлення архітрава вгору
C – на кутах невеликий нахил колон всередину
D – менша відстань між крайніми колонами

Курватури Парфенона

КУРВАТУРИ – ОПТИЧНІ КОРЕКЦІЇ

Під час будівництва Парфенона архітектори застосовували курватури – невеликі викривлення для оптичної корекції архітектурного образу

Курватура (від лат. curvatura – кривизна) – прийом в архітектурній композиції, коли відходять від суворої симетрії, геометричних форм, прямих ліній та площин

Курватури застосовувалися для усунення оптичних викривлень під час сприйняття будівлі в ракурсах, зблизька та при яскравому сонячному світлі, а також для посилення пластичної виразності архітектури

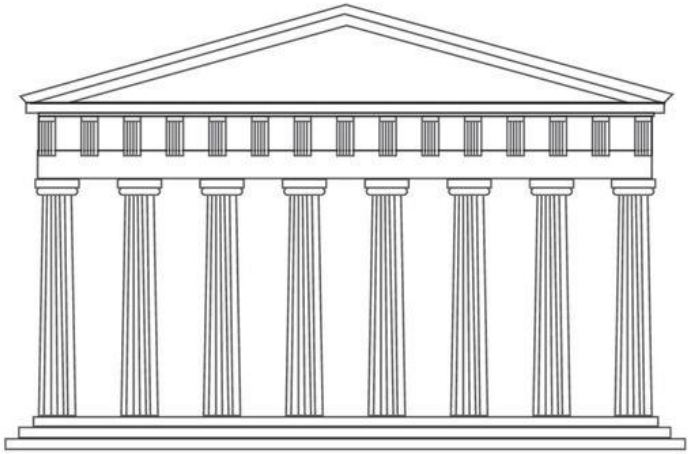

Без оптичних коригувань

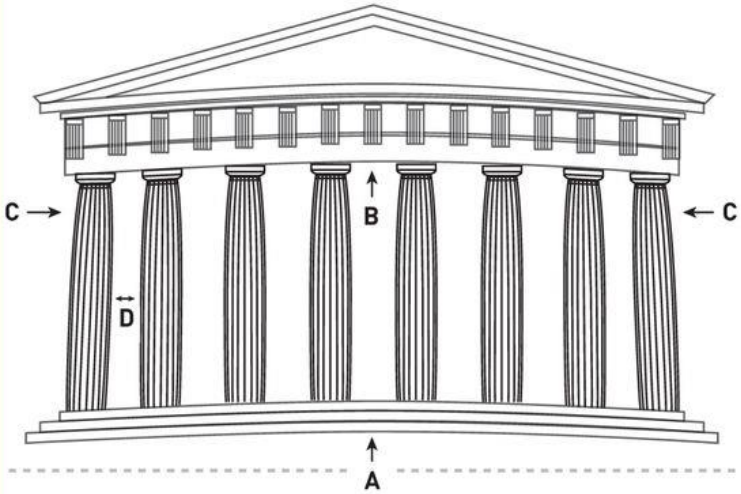

A – стилобат посередині піднятий догори
B – викривлення архітрава вгору
C – на кутах невеликий нахил колон всередину
D – менша відстань між крайніми колонами

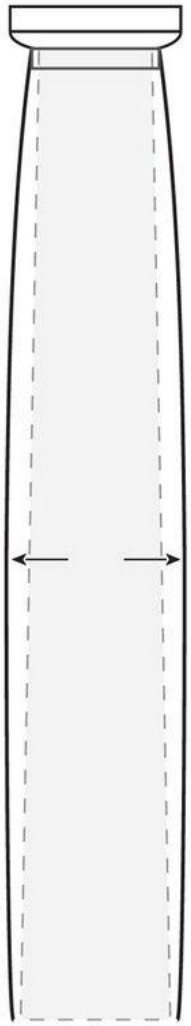

ЕНТАЗИС

Курватури Парфенона

КУРВАТУРИ ПАРФЕНОНА

Ентазис (від грец. «напруга») – невелике **потовщення колони** приблизно на одній третині висоти від основи, застосовувався для створення зорового ефекту напруги та для усунення ілюзії увігнутості фусту (стовбура) колони

Курватури (вигини) горизонтальних ліній:
з деякої відстані горизонталь здається увігнутою, тому робили невеликий «прогин» горизонтальних ліній – **стилобат посередині трохи піднімали;**

висота стилобату Парфенона по краях нижче на 10 см, ніж в центрі

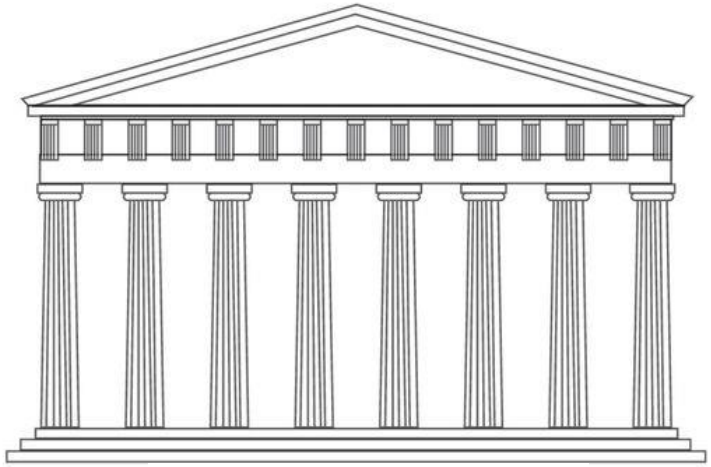

Без оптичних коригувань

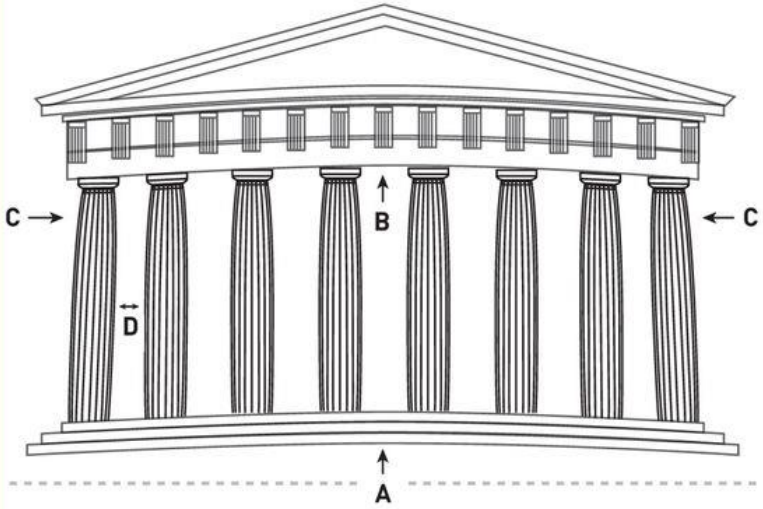

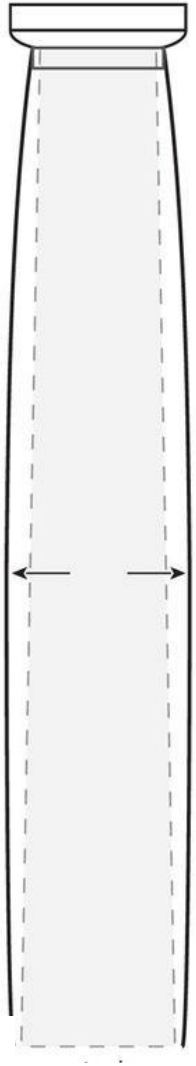

ЕНТАЗИС

A – стилобат посередині піднятий догори
B – викривлення архітрава вгору
C – на кутах невеликий нахил колон всередину
D – менша відстань між крайніми колонами

Курватури Парфенона

Курватури (нахили) вертикальних ліній:
колони, що оточували храм, поступово **зближували до кутів** – це компенсувало ілюзорне зорове потоншення кутових колон, освітлених яскравим сонячним сяйвом;

з цією ж метою **кутові колони** робили дещо **товщими** за інші (у Парфеноні товстіші на 5 см) та злегка **нахиляли всередину** (нахили від 6,5 см до 8,3 см);

дві центральні колони злегка нахилені **до кутів**

Храм Парфенон,
Афінський акрополь

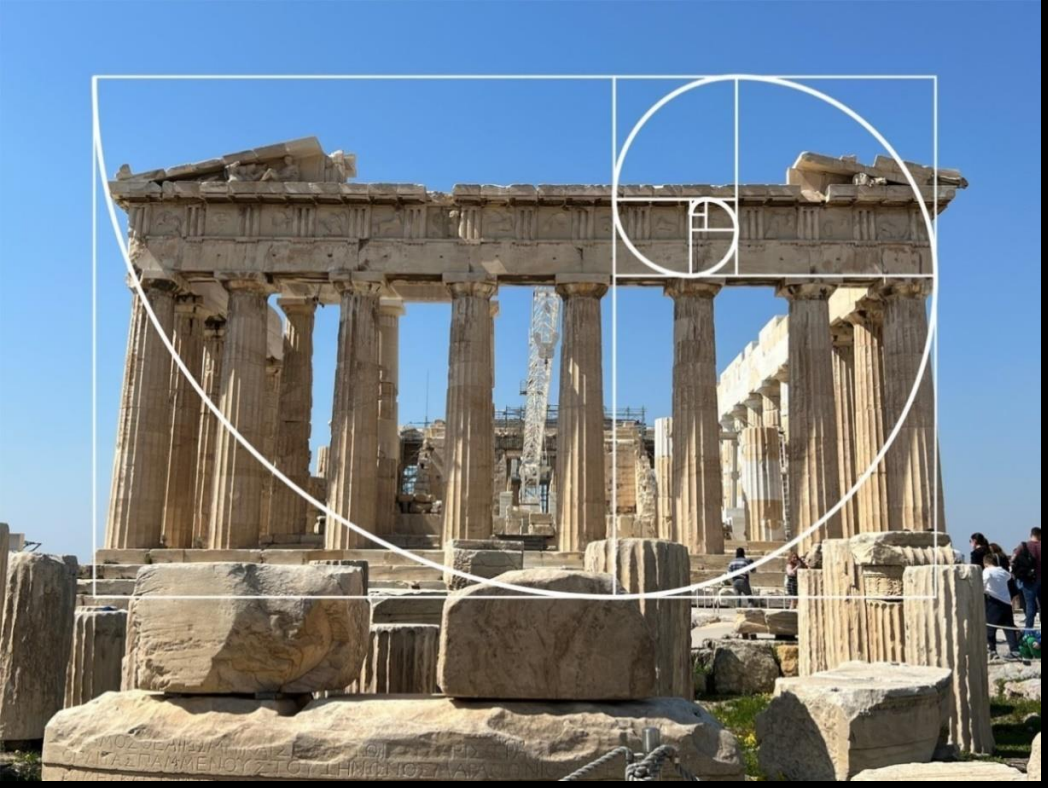

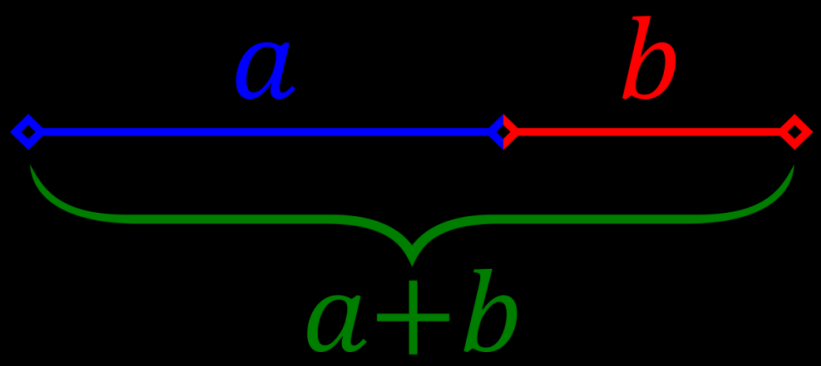

Золота спіраль, вписана у фасад Парфенона
Пропорційні відношення золотого перетину

«ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН»

Під час будівництва Парфенону архітектори втілили пропорції «золотого перетину»

Золотий перетин – гармонійні пропорції, відношення частин до цілого, які застосовуються в композиції архітектури або образотворчого мистецтва

Золотий перетин – це таке відношення частин до цілого, коли більша частина так відноситься до меншої, як ціла частина до більшої

Це відношення складає 1,618 – число «фі», назване на честь скульптора та архітектора Фідія, який використовував у своїх творах ці правила

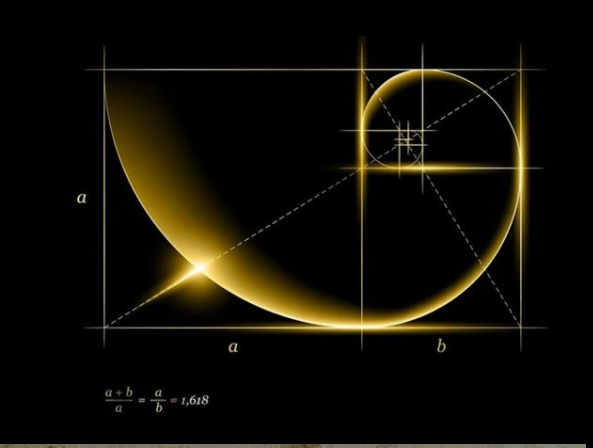

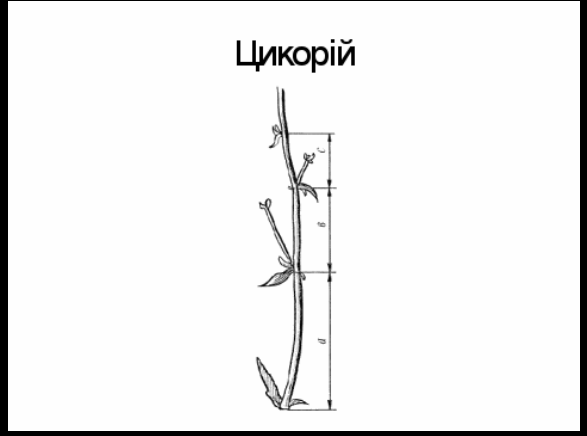

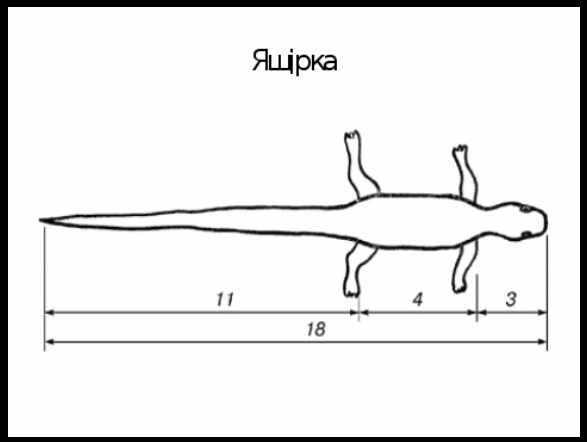

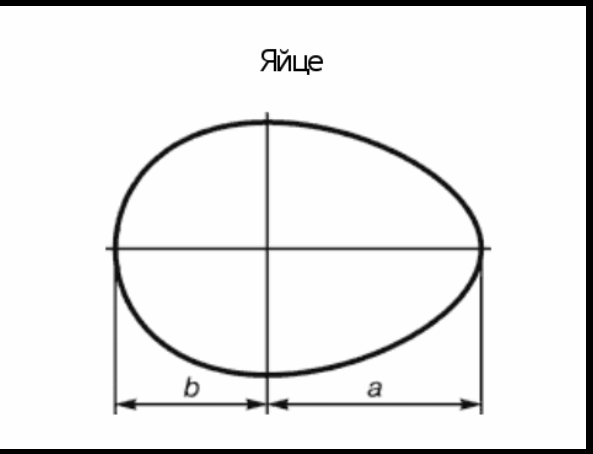

Пропорції золотого перетину **зустрічаються в природі**, наприклад: розгортання мушлі, зростання листя на пагоні, пропорції будови тіла людини, тварин тощо

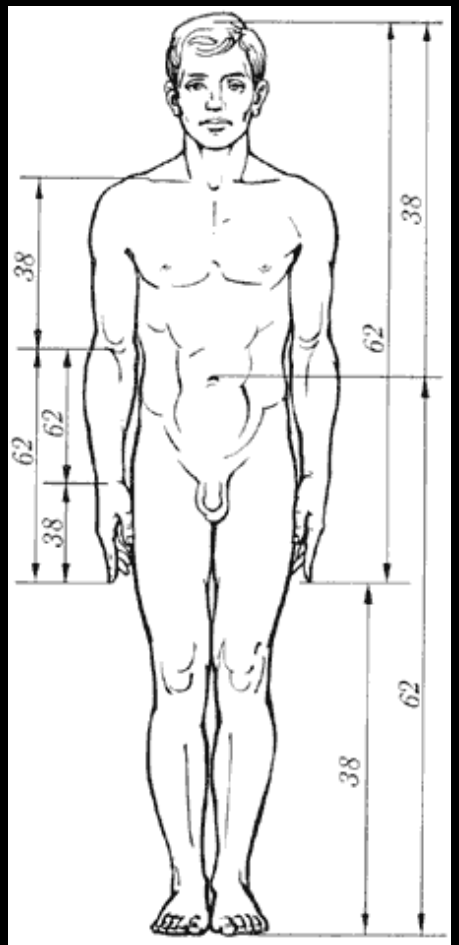

Пропорції золотого перетину в природі

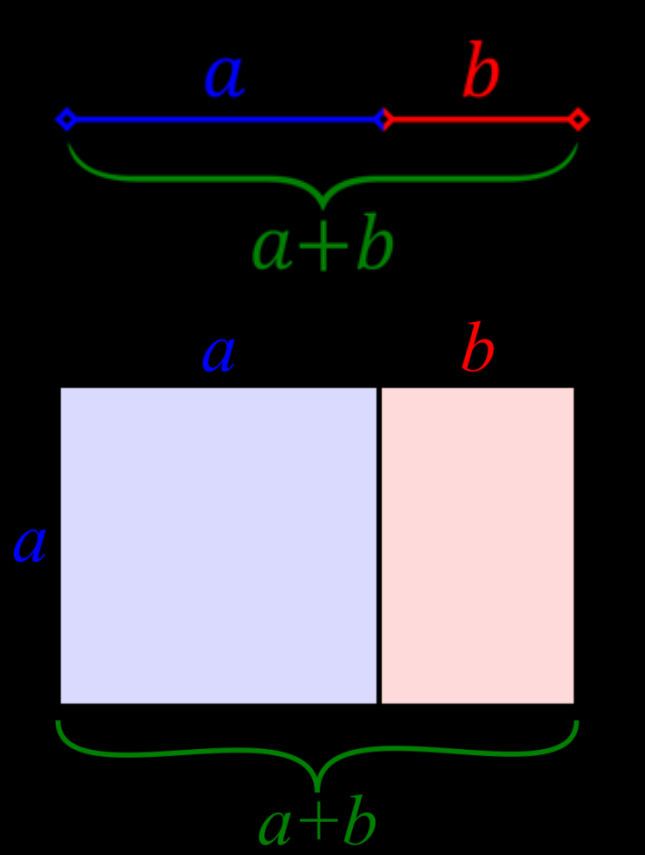

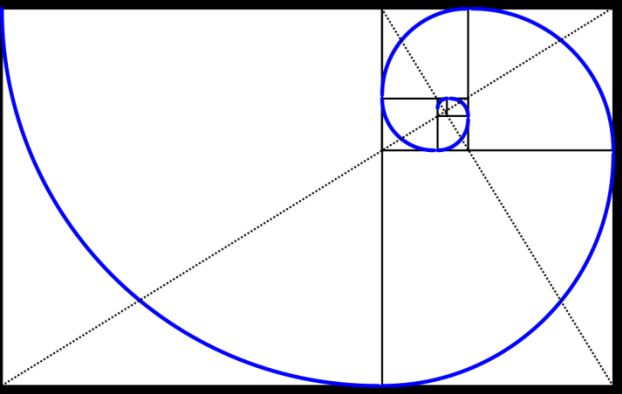

Золота спіраль (спіраль Фібоначчі), вписана в золотий прямокутник

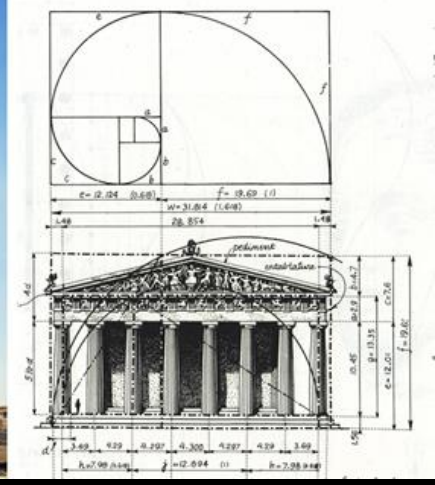

Фасад Парфенона

Золотий перетин також застосовується в мистецтві й архітектурі, найчастіше у вигляді **золотого прямокутника**

Вважається, що поняття про золотий перетин запровадив **Піфагор**, імовірно, запозичивши знання про золотий перетин у єгиптян і вавилонян

Ідеї Піфагора у своїх дослідженнях продовжив філософ **Платон**, у його діалозі «Тімей» висвітлюються математичні й естетичні переконання школи Піфагора і, зокрема, питання золотого перетину

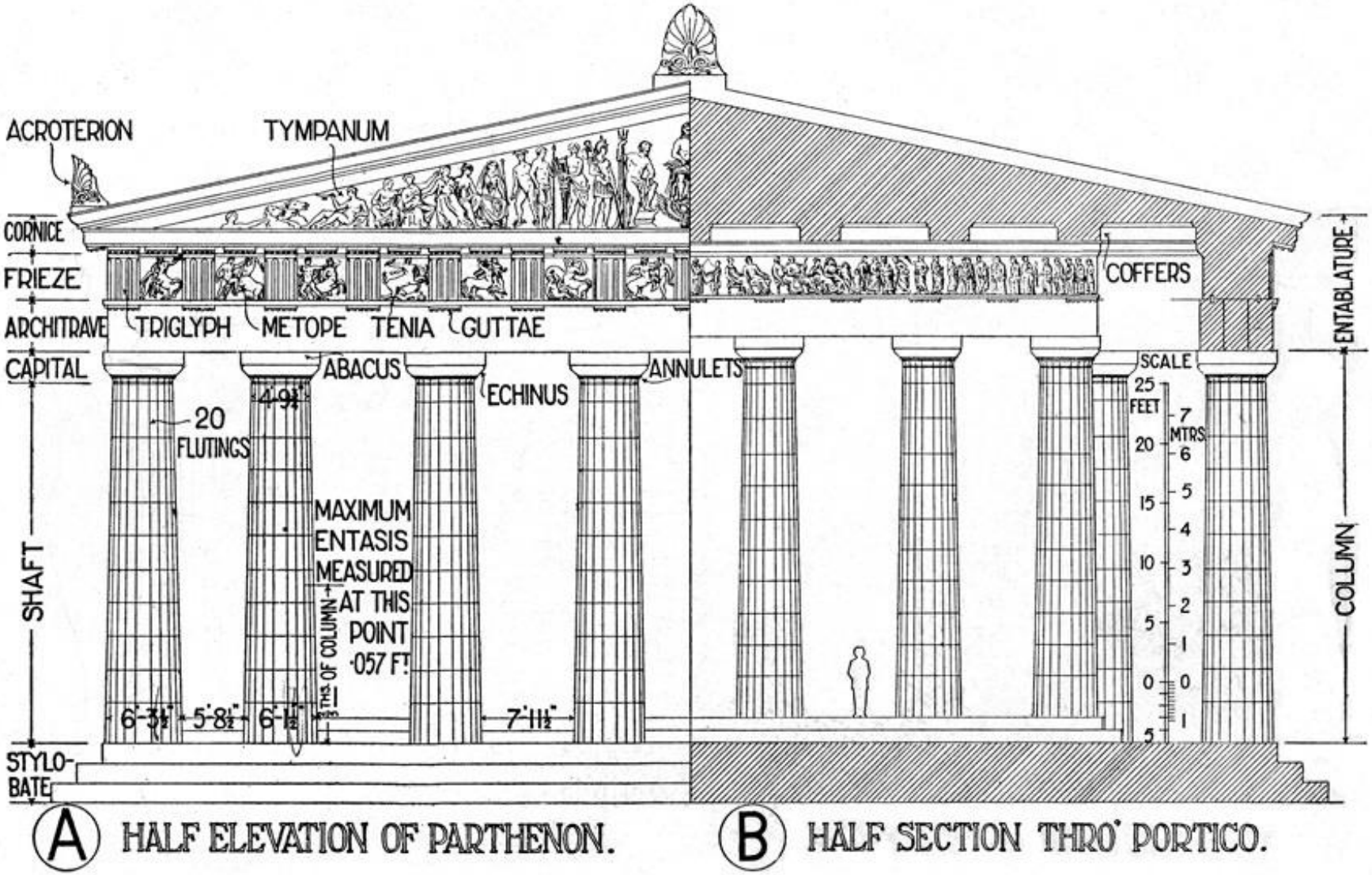

Храм Парфенон,
прорисовка частин та пропорцій

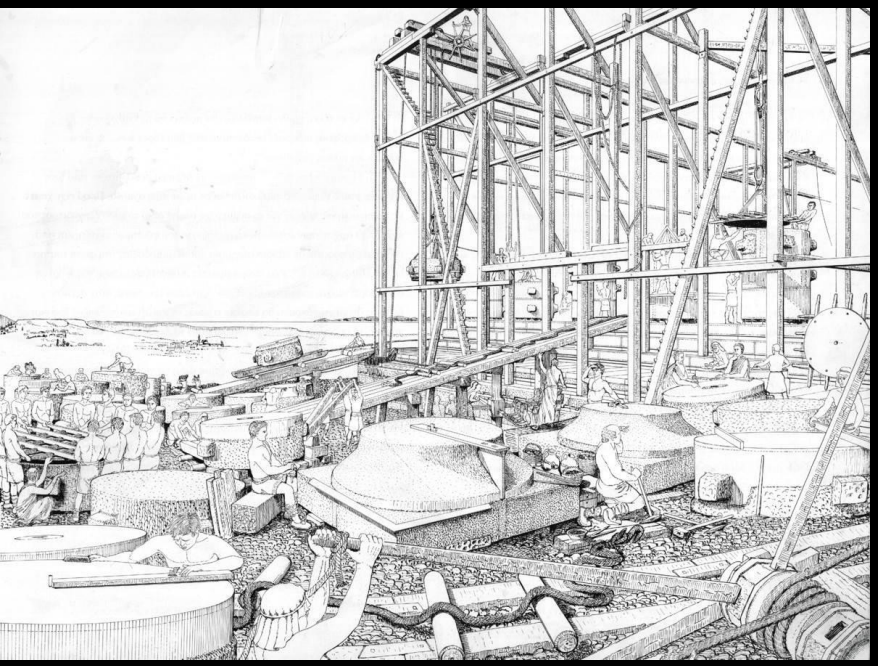

Храм Парфенон, Афінський акрополь
Прийоми будівництва

БУДІВЕЛЬНА ТЕХНІКА

Парфенон збудовано з пентелійського мармуру, що піддавався дуже точній обробці, відзначався білизною, але з часом покривався золотистою патиною надзвичайної краси, подібної до теплого кольору тіла людини

Кладку плит і квадрів здійснювали насухо, по горизонталі їх скріплювали залізними двотаврами, залитими свинцем, по вертикалі – залізними штирями

10 – 12 барабанів колони з'єднували кипарисовими штирями в особливих гніздах

Черепиці завтовшки 5 см виконали з паросського мармуру

ПОЛІХРОМНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ПАРФЕНОНУ

Спорудження храму з мармуру і відсутність тинькування зумовили стримане застосування кольору

Тектоніка споруди (її конструкція) підкреслювалася фарбуванням у темно-червоний і синій кольори, виділяючи форми верхніх частин храму

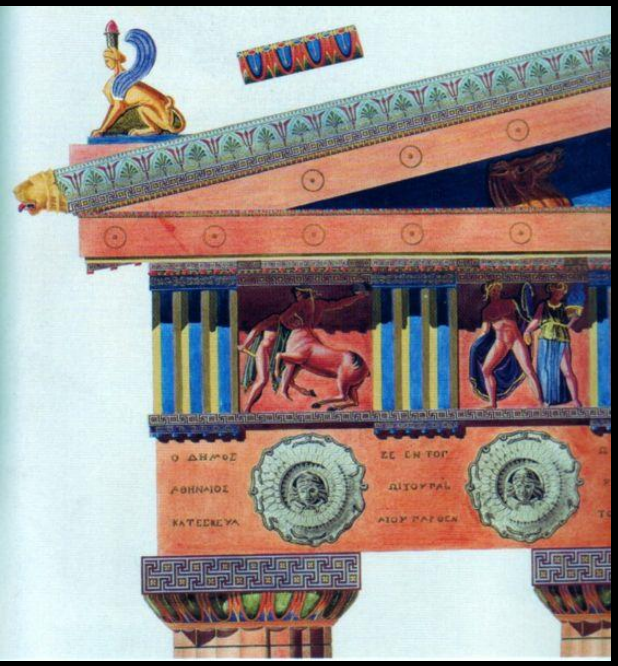

Реконструкція поліхромного оздоблення Парфенону

Реконструкція розпису Парфенону
Британський музей

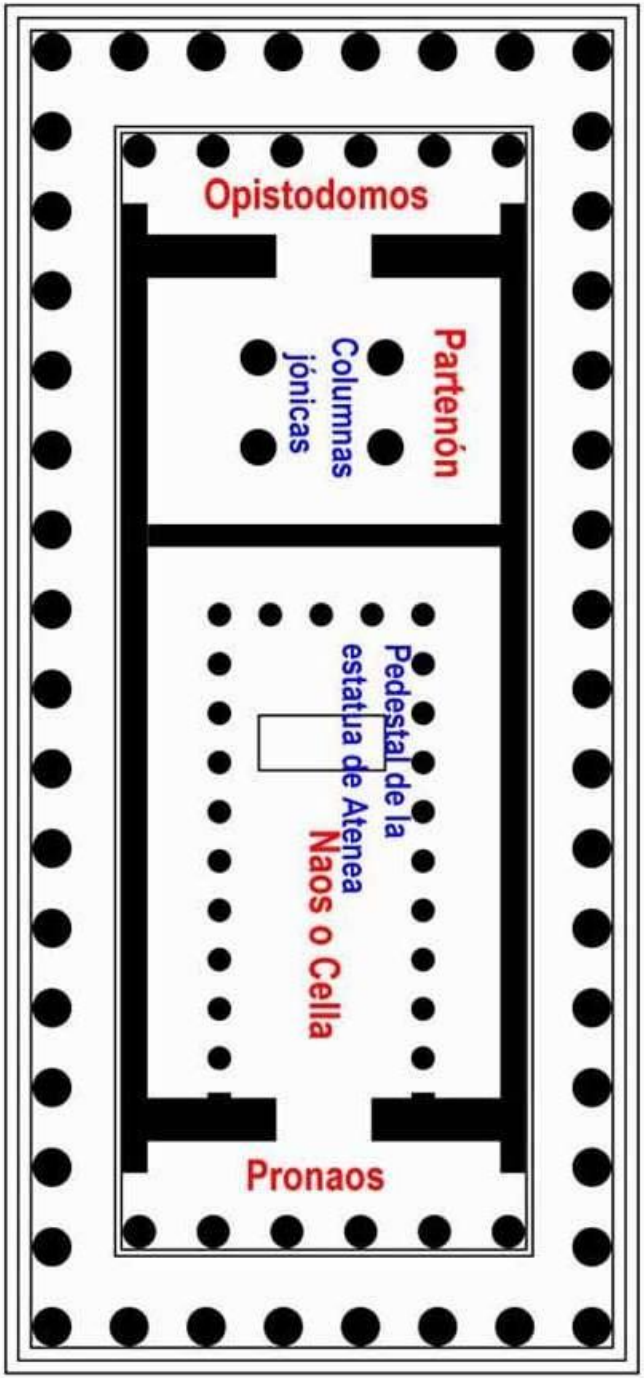

ПЛАН ХРАМУ ПАРФЕНОН

Внутрішній простір храму Парфенон мав такі частини:

пронаос («перед наосом») – вхідна зона у вигляді колонного портика;

наос (або цела) – основна частина храму, де стояла статуя богині Афіни Парфенос. Наос поділявся П-подібною двохярусною колонадою, яка оточувала статую, на неї спиралися балки перекриття і це давало можливість зробити простір храму великим;

зала Парфенон – заднє приміщення храму з чотирма іонічними колонами, призначалася для обраних дівчат, які ткали пеплос для богині, слугувала також скарбницею;

опістодом – заднє приміщення, вхідний колонний портик

Храм Парфенон, Афінський акрополь
Реконструкція

СКУЛЬПТУРНЕ ОЗДОБЛЕННЯ ХРАМУ ПАРФЕНОН

Оздобленням храму займався скульптор Фідій та його учні

Серед помічників Фідія відомі такі скульптори: Агоракрит, Алкамен та Каллімах

Храм Парфенон, західний фасад
Реконструкція

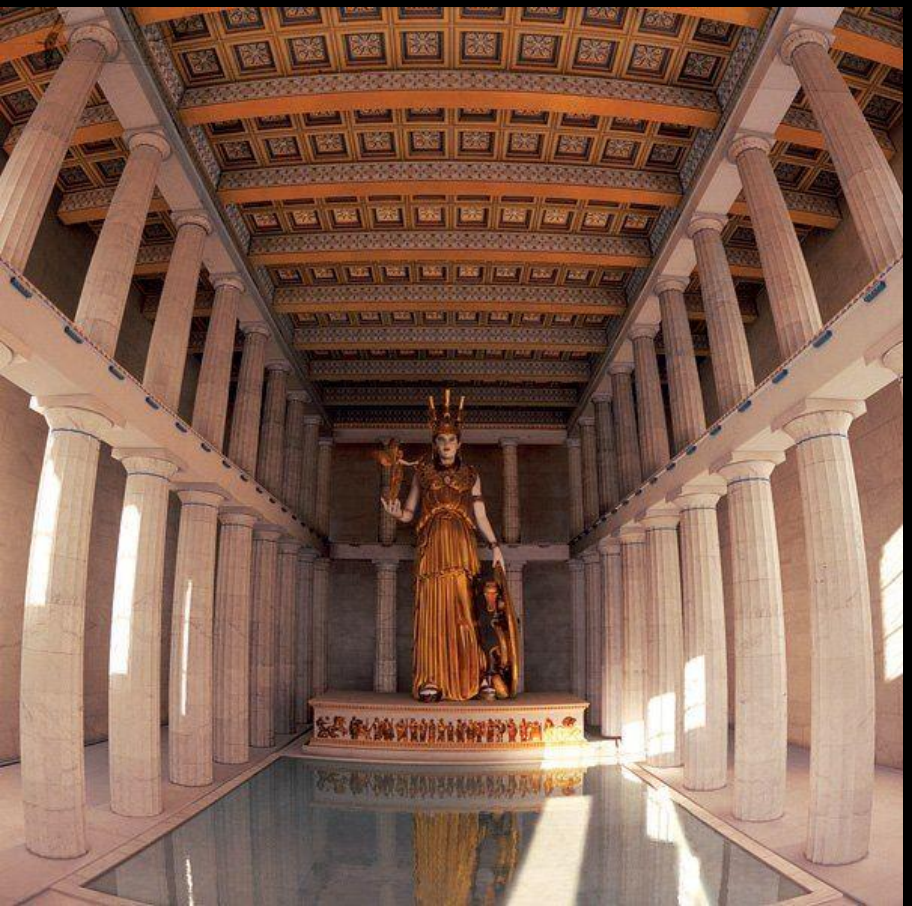

ТВОРИ ФІДІЯ ДЛЯ АКРОПОЛЯ І ПАРФЕНОНА

Для Акрополя Фідій виконав колосальну бронзову статую богині Афіни-Промахос – покровительки та захисниці міста (не зберіглася)

Для Парфенона Фідій створив 12-метрову статую богині Афіни-Парфенос у дорогій та складній хрисоелефантинній техніці: з дерев'яної основи, вкритої золотом і слоновою кісткою (не зберіглася)

Фідій
колосальна бронзова статуя Афіни-Промахос
та хрисоелефантинна статуя Афіни Парфенос
в храмі Парфенон
Реконструкції

Храм Парфенон
Реконструкція

Також Фідій створив багатофігурні композиції з круглої скульптури, які заповнювали два глибокі (до 90 см) трикутні фронтони

Ще додалися горельєфи для 92 метоп фризу над зовнішньою колонадою та барельєфний фриз цели із зображенням «Панафінейської ходи», загальною довжиною 160 метрів, висотою 1 метр. Загалом у фризі було створено близько 350 піших та 150 кінних фігур

Храм Парфенон, Афінський акрополь
Реконструкція

СТАТУЯ АФІНИ ПАРФЕНОС, скульптор Фідій

В інтер'єрі храму в наосі було встановлено 12-метрову статую Афіни Парфенос (Діви), створену скульптором Фідієм

Статуя була виконана у хрисоелефантинній техніці – мала дерев'яну основу, вкриту листами золота та слонової кістки

Статуя не збереглася, існує тільки римська зменшена копія

Статуя Афіни Парфенос
з храму Парфенон
Масштабна модель
Королівський музей, Онтаріо

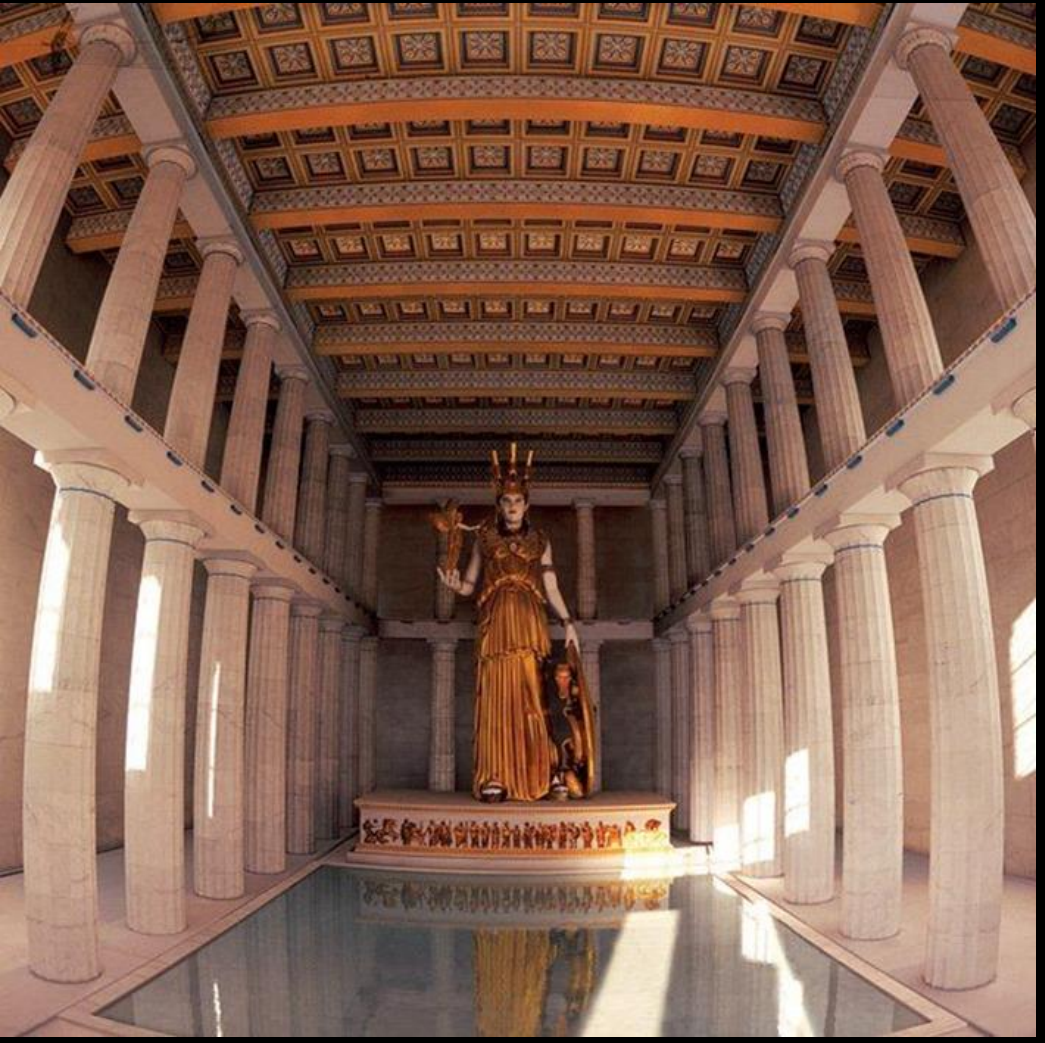

Статуя Афіни Парфенос
з храму Парфенон
Реконструкція

За описами, перед статуєю був влаштований неглибокий **басейн,** який зволожував повітря, щоб запобігти розтріскуванню дерева й кістки

Для кращого збереження елементи статуї зі слонової кістки змащували **оливковою олією**

Олія стікала у басейн, утворювала на поверхні плівку, на якій відбивалося, наче у дзеркалі, золото, – це створювало **ефект підсвічування статуї знизу**

Така гра світла особливо вражала в напівтемряві внутрішнього простору, куди світло потрапляло через дверний прохід

Статуя Афіни Парфенос
з храму Парфенон
Масштабна модель,
Королівський
музей, Онтаріо

«Афіна Варвакіон»
Римська мармурова копія III ст. н. е. зі статуї «Афіни Парфенос»
V ст. до н. е.
з храму Парфенон

ЗВИНУВАЧЕННЯ І СМЕРТЬ ФІДІЯ

Плутарх писав у своєму творі «Життя Перикла», що Фідія звинуватили у крадіжці золота, яке пішло на створення одягу для статуї Афіни Парфенос

Для доказу своєї чесності Фідій зняв золоті елементи зі статуї та зважив їх, виявилося, що вага відповідала тій кількості золота, яку він отримав на початку роботи

Статуя Афіни Парфенос
з храму Парфенон
Масштабна модель
Королівський музей, Онтаріо

Наступним звинуваченням Фідія було образа божества: на щиті Афіни серед персонажів битви греків з амазонками скульптор зобразив портрет Перикла і власний автопортрет (на фрагменті щита римської копії можна побачити образ Фідія)

За це зухвальство Фідія посадили у в’язницю і змусили випити отруту

Як писав Плутарх, над Фідієм тяжіла слава його творів, яка не давала спокою його сучасникам

Фрагмент щита Афіни з сюжетом «Амазономахія» з автопортретом Фідія Римська копія

Фрагмент щита Афіни Парфенос з сюжетом «Амазономахія» з автопортретом Фідія Британський музей, Лондон

Макети реконструкції
східного та західного фронтонів
Парфенону

ФРОНТОНИ ХРАМУ ПАРФЕНОН
Фідій та його школа
438–431 рр. до н. е.

На східному фронтоні зображено «Народження Афіни з голови Зевса»

На західному фронтоні зображена «Суперечка Афіни і Посейдона за владу над Аттикою»

СХІДНИЙ ФРОНТОН ХРАМУ ПАРФЕНОН

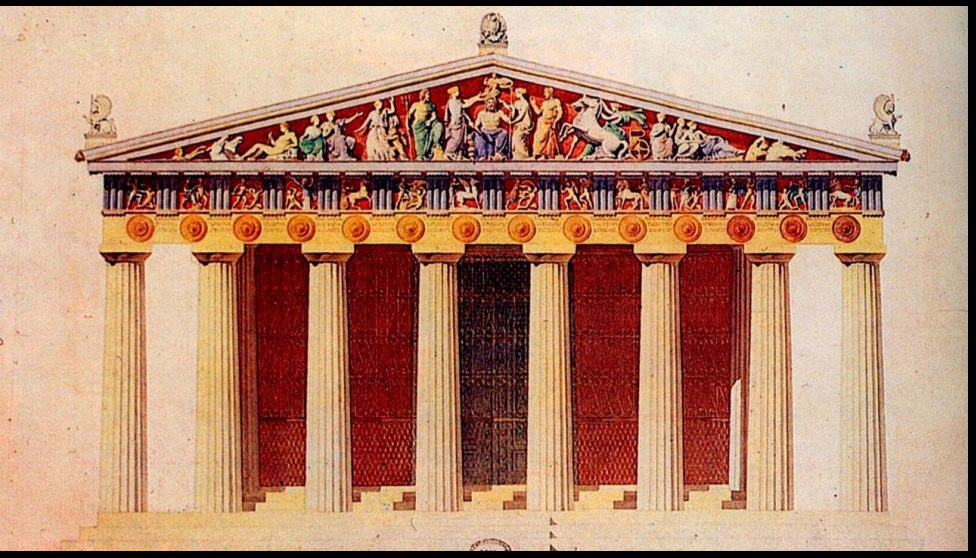

Макет і реконструкція східного фронтону Парфенону
Британський музей, Лондон

На східному фронтоні зображено сюжет «Народження Афіни з голови Зевса»

У композиції східного фронтону по центру зображений Зевс на троні, праворуч від нього – його донька Афіна у військових обладунках, між ними – крилата фігура богині слави й перемоги Ніка, яка увінчує Афіну

По обидва боки від них зображені Олімпійські боги, які присутні в момент народження Афіни

«Народження Афіни з голови Зевса»
Макет-реконструкція
східного фронтону Парфенона
Британський музей, Лондон

«Народження Афіни з голови Зевса»
Макет-реконструкція
східного фронтону Парфенону

СЮЖЕТ СХІДНОГО ФРОНТОНУ «Народження Афіни з голови Зевса»

Першою дружиною Зевса стала титаніда океаніда Метіда – богиня мудрості

Зевсу було напророчено, що Метіда народить дітей, які скинуть з трону свого батька

Зевс, коли дізнався, що Метіда вагітна, побоюючись пророцтва, проковтнув її

Через деякий час Зевс відчув сильну біль у голові

Він попросив сина Гефеста, бога ковальства, розрубати йому голову ударом сокири

«Народження Афіни з голови Зевса»
Фрагмент чорнофігурної вази, VI ст. до н. е.

З голови Зевса вистрибнула його донька Афіна – в обладунках, доросла богиня-діва, богиня мудрості, справедливої війни, покровителька ткацтва і ремесл, міста Афін та Аттики

Символічно народження Афіни з голови Зевса підкреслювало патріархальний уклад суспільства, ієрархію богів та означало її зв’язок із космічним порядком

«Народження Афіни з голови Зевса»
Фрагмент чорнофігурної вази,
VI ст. до н. е.

«Народження Афіни з голови Зевса», центральна частина
Макет реконструкції
східного фронтону Парфенона
Британський музей, Лондон

«Іріда», східний фронтон, фрагмент композиції «Народження Афіни з голови Зевса», 432 р. до н. е. Британський музей, Лондон

ФІГУРИ СХІДНОГО ФРОНТОНУ ХРАМУ ПАРФЕНОН

Збереглися три фрагменти від багатофігурної композиції східного фронтону

Напівлежача фігура юнака – імовірно, образ Діоніса

Богиня веселки Іріда

Чоловічі фігури оголені, жіночі одягнені в хітони з неймовірної краси складками, характерними для творчості Фідія (т. зв. «мокрі складки»), які дозволяють відтворити світлотіньову гру, легкість повітряної тканини, що вільно співпадає з рухом, або проявляє його

«Іріда»,
східний фронтон, фрагмент композиції
«Народження Афіни з голови Зевса»,
432 р. до н. е.
Британський музей, Лондон

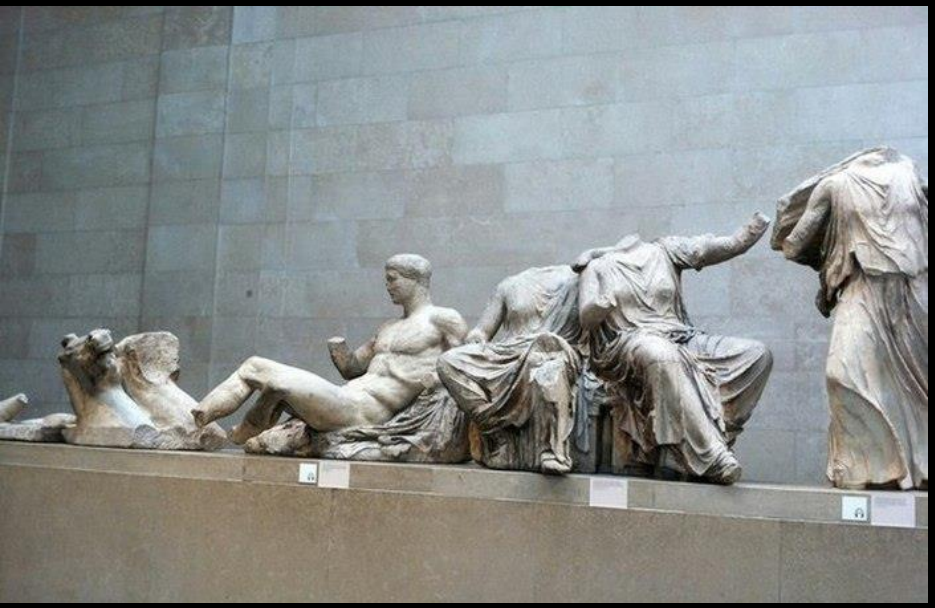

Східний фронтон Парфенона
«Народження Афіни з голови Зевса»
Британський музей, Лондон

Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції «Народження Афіни з голови Зевса»
Британський музей, Лондон

«Діоніс», східний фронтон храму Парфенон

«Діоніс»
Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції
«Народження Афіни з голови Зевса»

«Деметра, Персефона, Артеміда»
Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції «Народження Афіни з голови Зевса»

«Деметра і Персефона», Східний фронтон храму Парфенон

«Деметра і Персефона»,
Східний фронтон храму Парфенон

У глибоких складках одягу
збереглися **рештки розфарбовки**

Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції «Народження Афіни з голови Зевса»
Британський музей, Лондон

«Три богині»
(три мойри – богині долі, або Афродіта, Пейто і Діона)
Західний фронтон храму Парфенон, фрагмент
Британський музей, Лондон

У лівому куті східного фронтону поруч з напівлежачою фігурою Діоніса зображені коні Геліоса, бога Сонця, які підіймаються над горизонтом з Океану

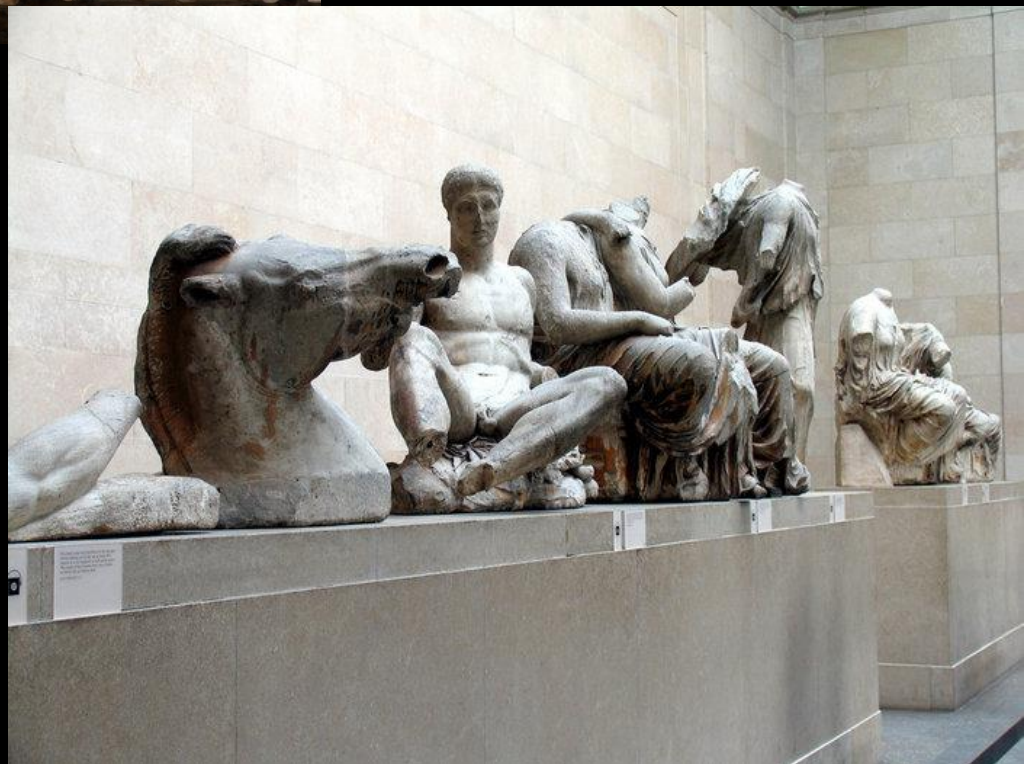

«Коні Геліоса»
Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції
«Народження Афіни з голови Зевса»

У правому куті східного фронтону зображені коні Селени, богині Місяця, які опускаються в Океан

«Коні Селени»
Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції
«Народження Афіни з голови Зевса»

«Коні Селени»
Східний фронтон храму Парфенон,
фрагменти композиції
«Народження Афіни з голови Зевса»

Кольорова реконструкція

ЗАХІДНИЙ ФРОНТОН ХРАМУ ПАРФЕНОН

У тимпані західного фронтону храму Парфенон зображено суперечку Афіни і Посейдона за владу над Аттикою

У центрі композиції – Афіна і Посейдон зі своїми дарунками людям: оливковим деревом, джерелом води та конями

Навколо центральних фігур зображені греки, які мають обрати одного з богів покровителем Аттики

У кутах зображені напівлежачі алегоричні фігури річок

Західний фронтон храму Парфенон
Реконструкція, Британський музей, Лондон

СЮЖЕТ СХІДНОГО ЗАХІДНОГО ФРОНТОНУ «Суперечка Афіни і Посейдона за владу на Аттикою»

Західний фронтон храму Парфенон, фрагмент
Реконструкція, Британський музей, Лондон

За міфом, греки мали обрати одного з богів – Афіну чи Посейдона, покровителем своїх земель

Боги вирішили дати дарунки людям, за якими вони мали зробити вибір

Посейдон подарував коней та вдарив тризубцем об скелю, з якої потекло солоне джерело

Афіна подарувала оливкове дерево. Боги визнали дарунок Афіни більш корисним для людей, і панування над Афінами та Аттикою було віддано Афіні

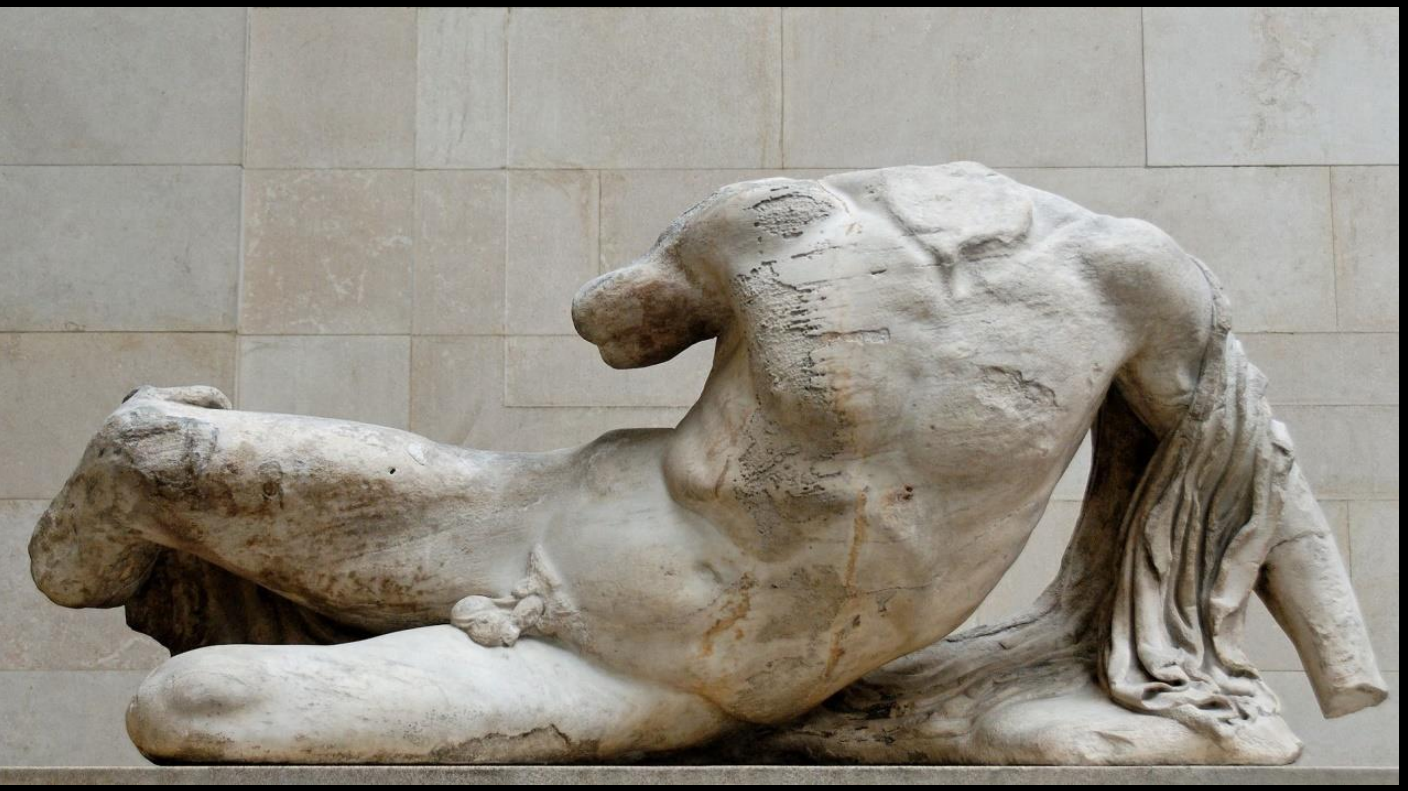

Із західного фронтону зберіглась чоловіча фігура, що уособлює річку Ілісс

Західний фронтон храму Парфенон, фрагмент
Реконструкція, Британський музей, Лондон

«Ілліс»
Західний фронтон храму Парфенон, фрагмент
Британський музей, Лондон

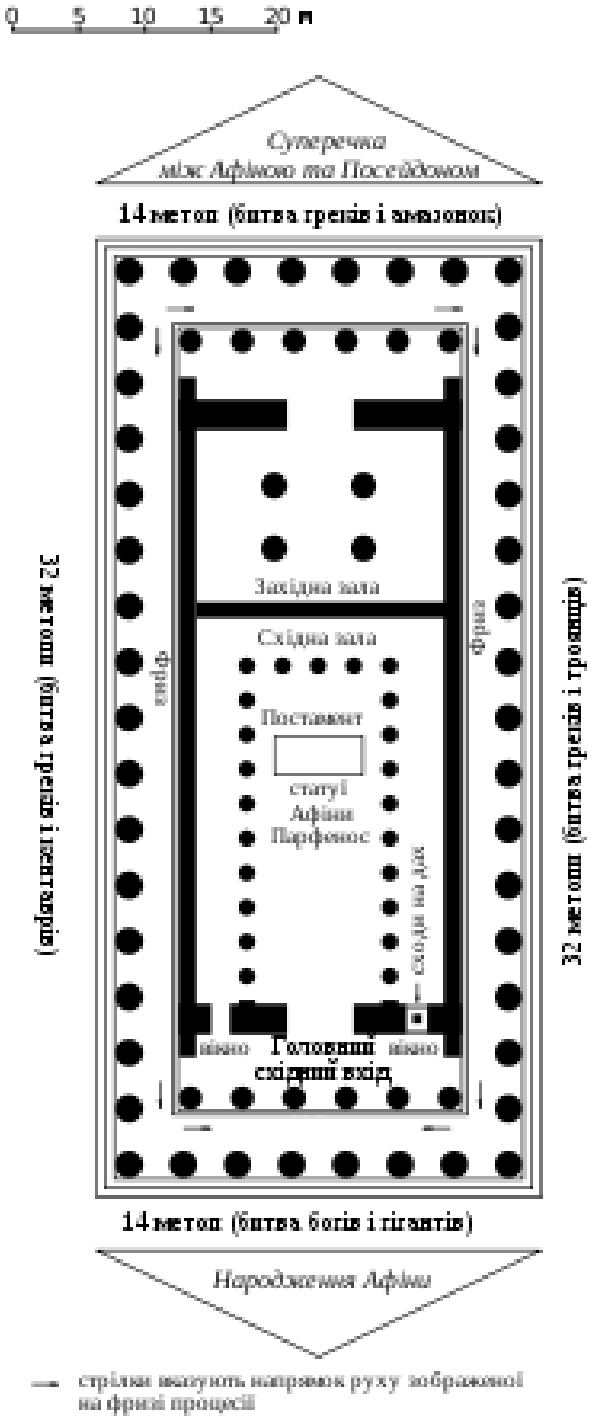

МЕТОПИ ХРАМУ ПАРФЕНОН

У квадратних метопах фризу з чотирьох сторін храму розміщено різні сюжети, що присвячені битвам (по-грецьки «махіям»):

західний фасад – амазономахія (битва греків з амазонками);
північний фасад – битва греків і троянців;
східний фасад – гігантомахія (битва олімпійців з гігантами);
південний фасад – кентавромахія (битва грецьких племен лапіфів з кентаврами)

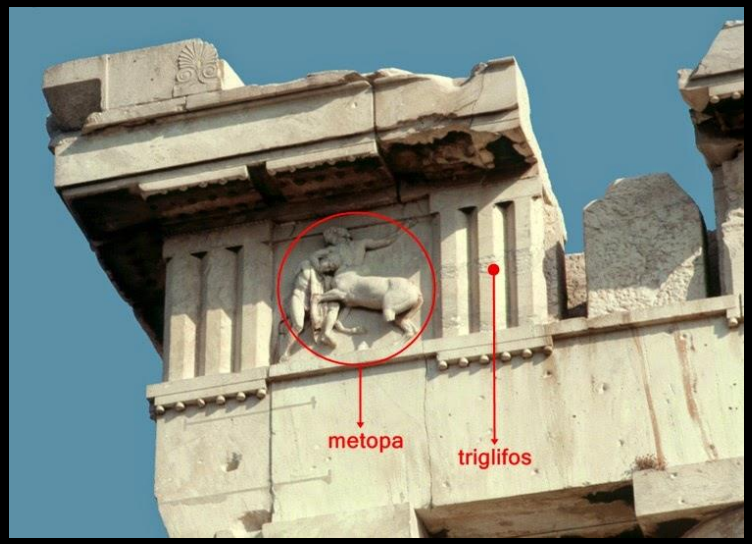

План-схема

Розташування скульптурного оздоблення храму Парфенон

Фідій та учні «Битва лапіфів і кентаврів»
Одна з 92 метоп храму Парфенон

КОМПОЗИЦІЯ І СТИЛЬ ЗОБРАЖЕНЬ МЕТОП ХРАМУ ПАРФЕНОН

Метопи представляють собою двохфігурні композиції, в яких персонажі зображені в різноманітних рухах

Вони виконані різними майстрами – це в першу чергу відчувається в стилістиці зображень

Деякі образи дещо незграбні, деякі природно і вільно відображають реальну дію та гармонію досконалої людини

Найкраще збереглися метопи з сюжетом «Кентавромахія»

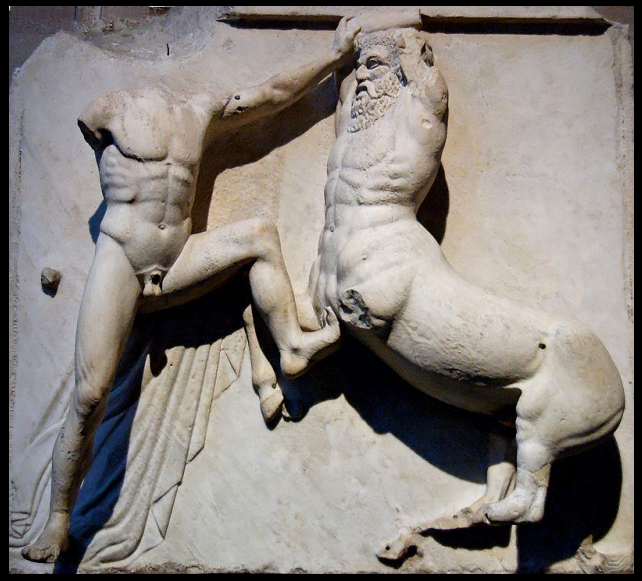

Фідій та його учні
«Кентавромахія» («Битва лапіфів і кентаврів»)
рельєфи південних метоп доричного фризу храму Парфенон

Фідій та учні
«Битва лапіфів і кентаврів»
Одна з 92 метоп храму Парфенон

СЮЖЕТ «КЕНТАВРОМАХІЯ» МЕТОПИ ХРАМУ ПАРФЕНОН

Лапіфи – міфічне грецьке плем’я, яке жило в регіоні Фесалії та брало свій початок від Лапіфа – сина Аполлона і Стільби, дочки річкового бога Пенея

Битва лапіфів з кентаврами розпочалась під час весілля царя племені лапіфів Піріфоя

На весілля були запрошені кентаври (напівлюди-напівконі), які напилися й кинулися на жінок-лапіфянок

Фідій та учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
Одна з 92 метоп
храму Парфенон

Фідій та учні
«Битва лапіфів і кентаврів»
Одна з 92 метоп храму Парфенон

СИМВОЛІКА МЕТОП ХРАМУ ПАРФЕНОН

Основна ідея, яка об’єднує сюжети метоп – це боротьба космосу з хаосом, а також це алегорія боротьби і перемоги греків над персами

Греки, олімпійці уособлюють космічне начало, розум, вони впорядковують світ

Кентаври мають тваринну нижню частину, тому являють собою хаотичне начало, інстинкти

Фідій та учні
«Битва лапіфів і кентаврів»
Одна з 92 метоп храму Парфенон

ОБЛИЧЧЯ ТА ЕМОЦІЇ

Космічні персонажі (греки, олімпійські боги) не проявляють емоцій на обличчях, не зважаючи на напругу тіла і складні динамічні пози; їхні обличчя спокійні – вони здатні контролювати свої емоції за допомогою розуму

Хаотичні образи (кентаври, гіганти, амазонки, троянці), навпаки, мають виражену міміку обличь, в яких зображені напруга, біль, страждання – вони живуть у першу чергу інстинктами, а не розумом, тому емоції проявляються на обличчі

Фідій та учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
Одна з 92 метоп
храму Парфенон

Фідій та учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
Одна з 92 метоп
храму Парфенон

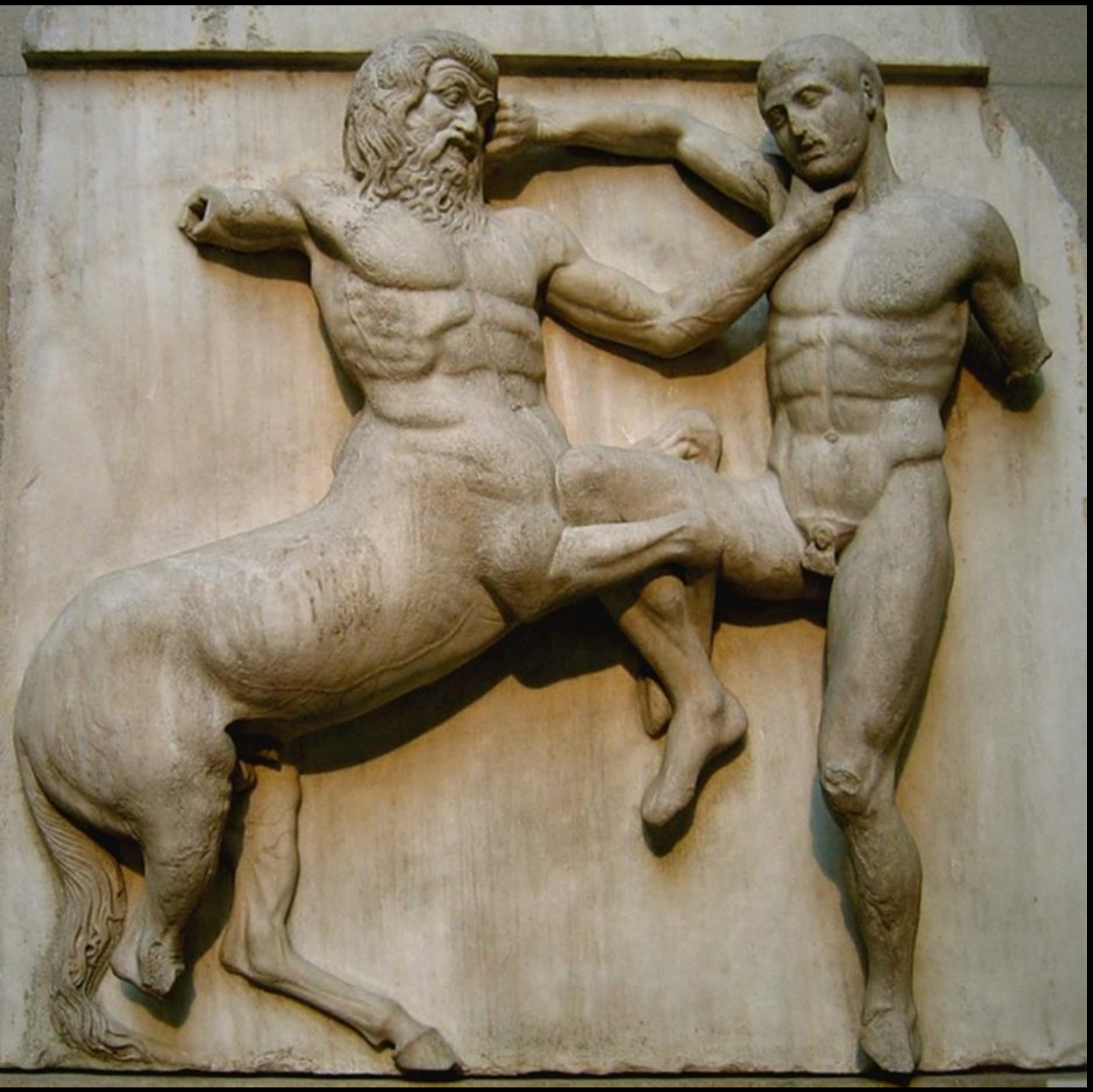

Фідій та учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
Одна з 92 метоп
храму Парфенон

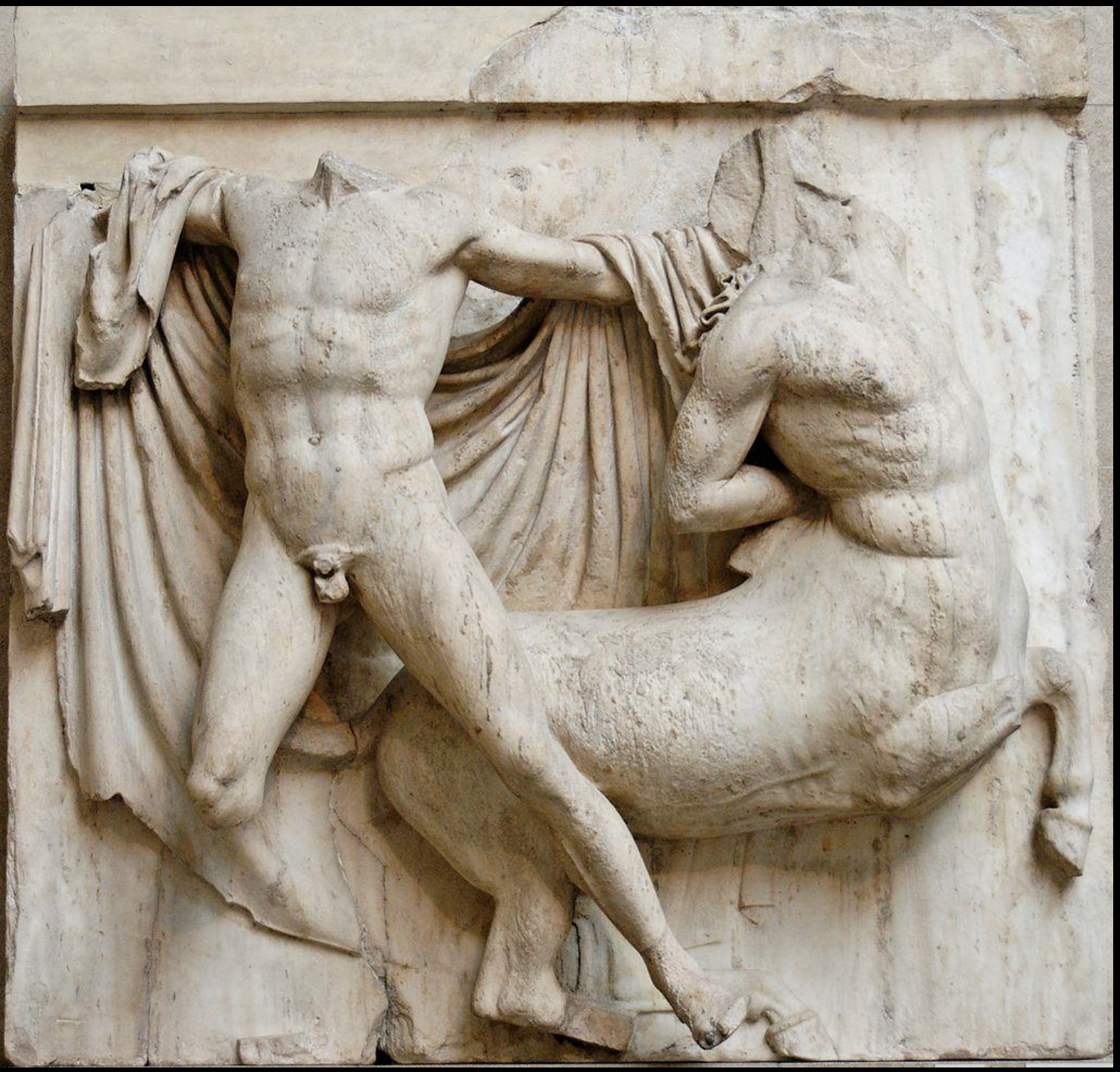

Фідій
та його учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
південна метопа
доричного фризу
Парфенона

Фідій та учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
Одна з 92 метоп
храму Парфенон

Фідій та його учні «Битва лапіфів і кентаврів»
південна метопа доричного фризу Парфенона

Фідій та учні
«Битва лапіфів і кентаврів»
Одна з 92 метоп храму
Парфенон

Фідій
та його учні
«Битва лапіфів
і кентаврів»
південна метопа
доричного фризу
Парфенона

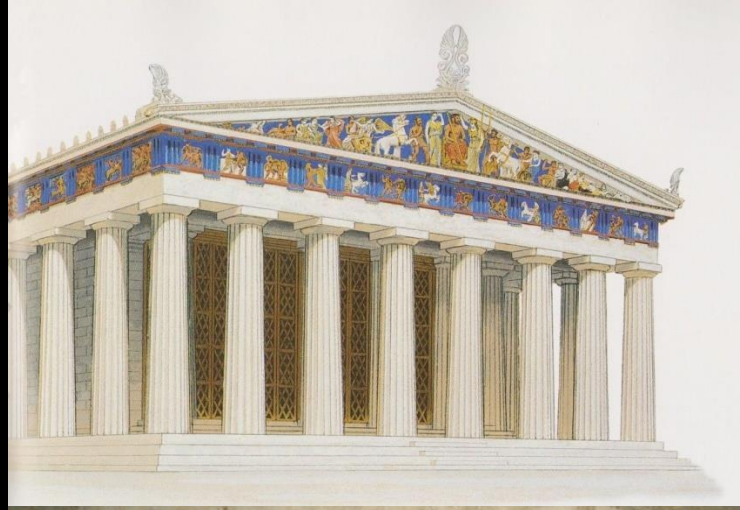

Кольорова реконструкція метопи «Битва лапіфів і кентаврів», храм Парфенон

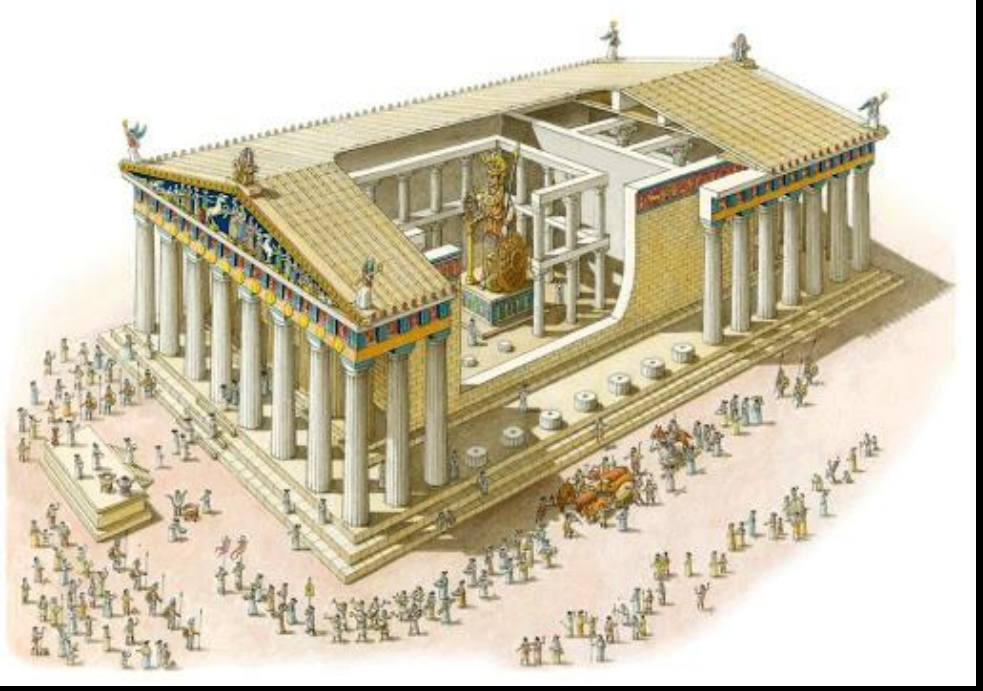

ІОНІЧНИЙ ФРИЗ ЦЕЛИ – «ПАНАФІНЕЙСЬКА ХОДА» 447–433 рр. до н. е.

У храмі Парфенон за колонадою вгорі на стіні цели на висоті 11 метрів від стилобату зображений рельєфний фриз, який огортає храм по периметру

Загальна довжина фризу – 160 м, висота барельєфів – 1 метр

На рельєфі зображена «Панафінейська хода», в якій беруть участь афіняни, що несуть дарунки Афіні під час Панафінейських свят

Загалом у фризі нараховують 350 піших та 150 кінних фігур

Храм Парфенон, реконструкція та руїни з іонічним фризом (копія)

Іонічний фриз «Панафінейська хода», фрагмент
Храм Парфенон, Афінський акрополь

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ФРИЗУ

Під час створення рельєфів фризу, було враховано ракурс, з якого люди будуть його бачити

Оскільки фриз розташований високо, верхні частини фризу зробили більш виступаючими над площиною (до 6 см), а нижні частини менше виступають над площиною (до 4 см)

Для рельєфів властива виключна тонкість виконання

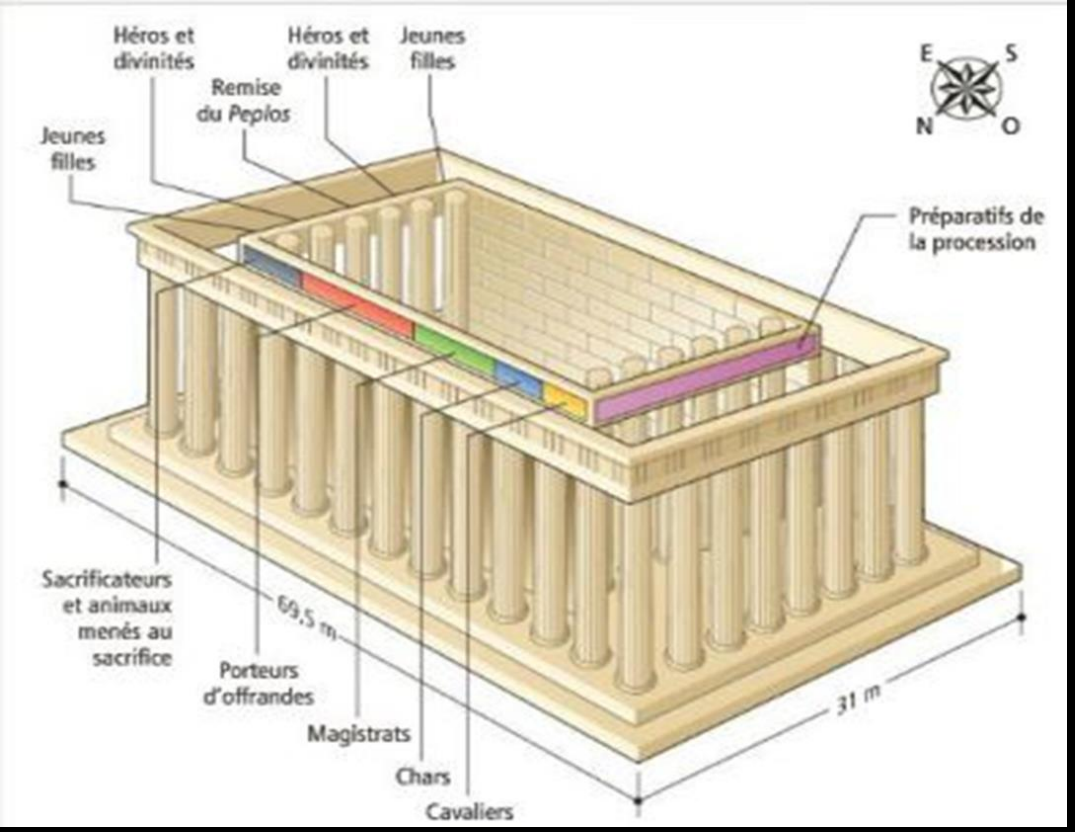

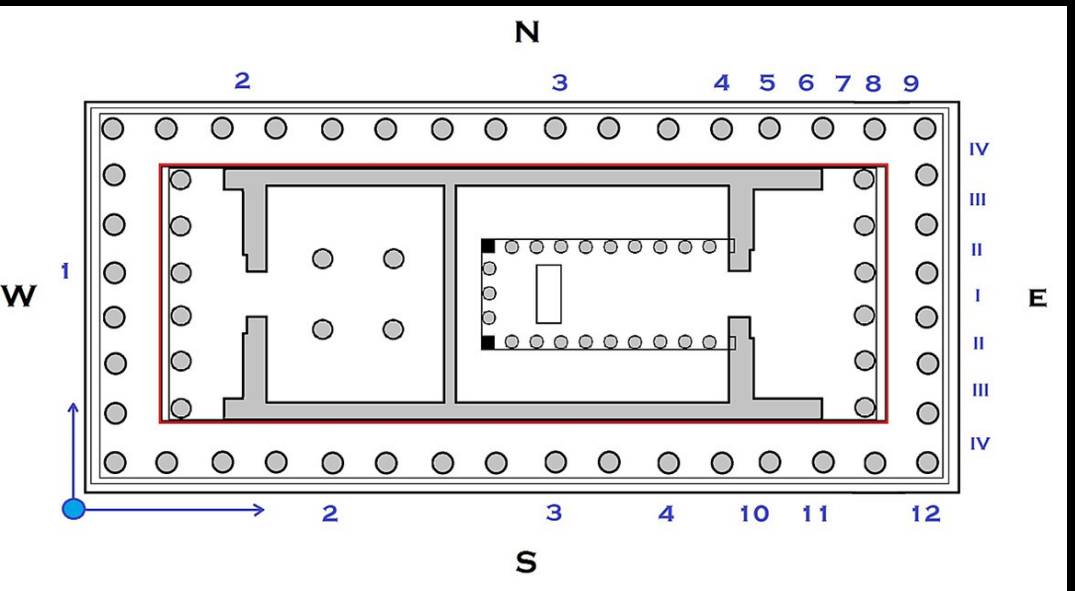

ЗА ЗМІСТОМ ФРИЗ ПОДІЛЯЄТЬСЯ НА 4 ЧАСТИНИ:

1) західна стіна: підготовка до руху;

2), 3) північна і південна стіни: рух процесії вздовж бокових сторін цели;

4) східна стіна: над входом до храму зображена заключна частина – сцена передачі пеплоса (священної сукні Афіни) жерцю і жриці Афіни в присутності богів

Модель і план Парфенона з розташуванням іонічного фризу на стіні цели

КОМПОЗИЦІЯ

Іонічний фриз Парфенона вважається однією з вершин грецького класичного мистецтва

Жодна з 500 фігур піших та кінних юнаків, старців, дівчат, жертовних тварин не повторює одна одну

При всій різноманітності пластики руху фриз відрізняє композиційна єдність

Іонічний фриз Парфенона «Панафінейська хода», фрагменти
Кольорова реконструкція

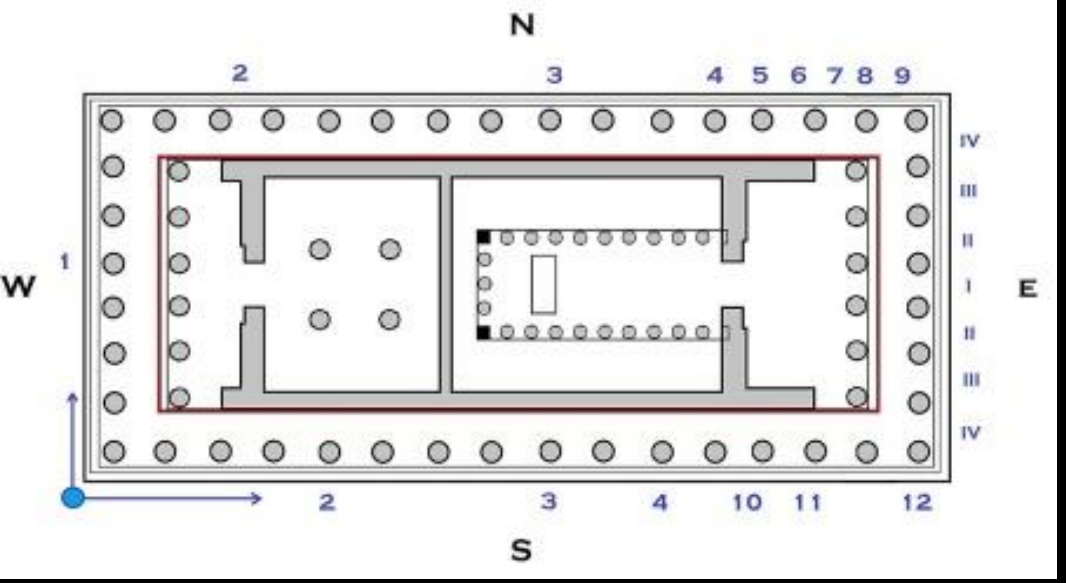

План Парфенона з напрямком розташування іонічного фризу на стіні цели

ХВИЛЕПОДІБНИЙ РУХ У КОМПОЗИЦІЇ

Рух на фризі «Панафінейська хода» розпочинається з південно-західного кута, йде двома напрямками і сходиться разом на східній стіні над входом до храму

Хвилеподібний ритм руху пронизує весь фриз: від західної до північної та південної сторін рух поступово наростає, а на східній стіні уповільнюється, фігури то зближуються, майже зливаючись одна з одною, то простір між ними розширюється

Фрагмент фризу «Панафінейська хода», храм Парфенон

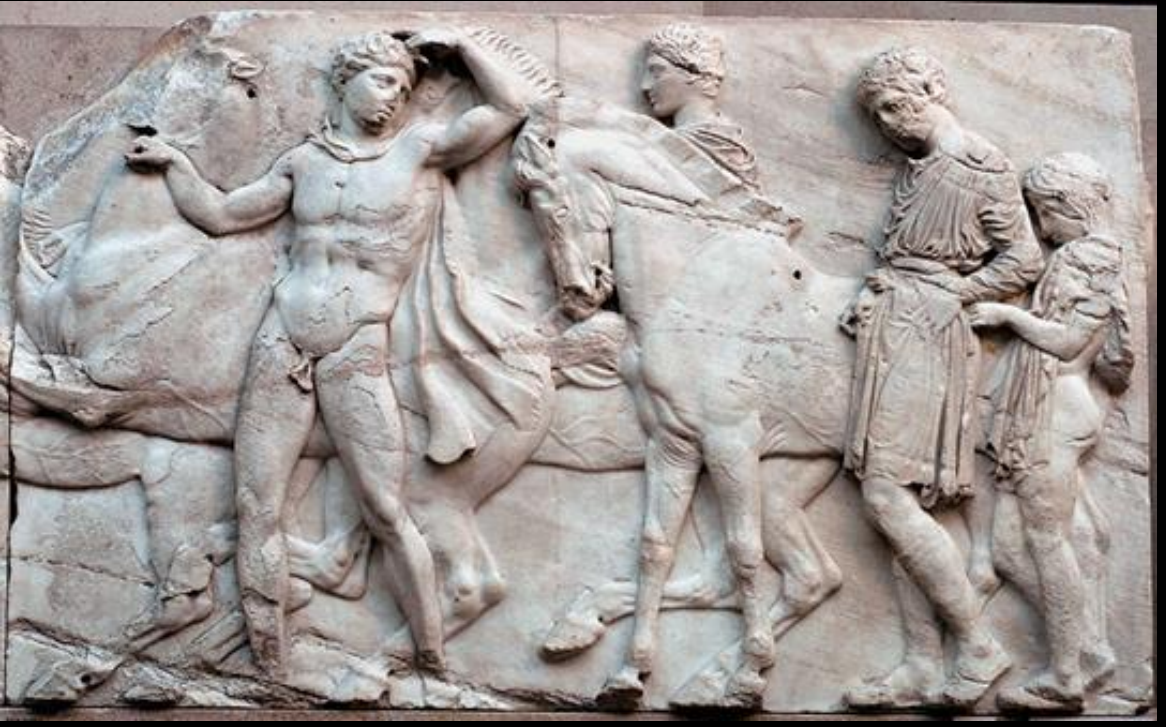

КОМПОЗИЦІЙНІ ПАУЗИ В РУСІ

Щоб урізноманітнити зображення руху в одному напрямку, Фідій створює композиційні паузи – деякі персонажі зображені з головою, оберненою назад, тим самим вони наче призупиняють рух

Іонічний фриз Парфенона «Панафінейська хода», фрагменти

ПРИЙОМ ІЗОКЕФАЛІЇ

Для гармонізації образів у період класики грецькі майстри застосовували прийом ізокефалії або рівноголів’я (від грец. ísos – рівний, однаковий, подібний та kephalé – голова)

Цей прийом можна побачити в тих частинах композиції, де зображені вершники або піші юнаки, які ведуть коней – голови юнаків та голови коней зображені майже на одному рівні

Символічно рівноголів’я ототожнюється з впорядкованістю та космічною гармонією

Іонічний фриз Парфенона «Панафінейська хода», фрагменти

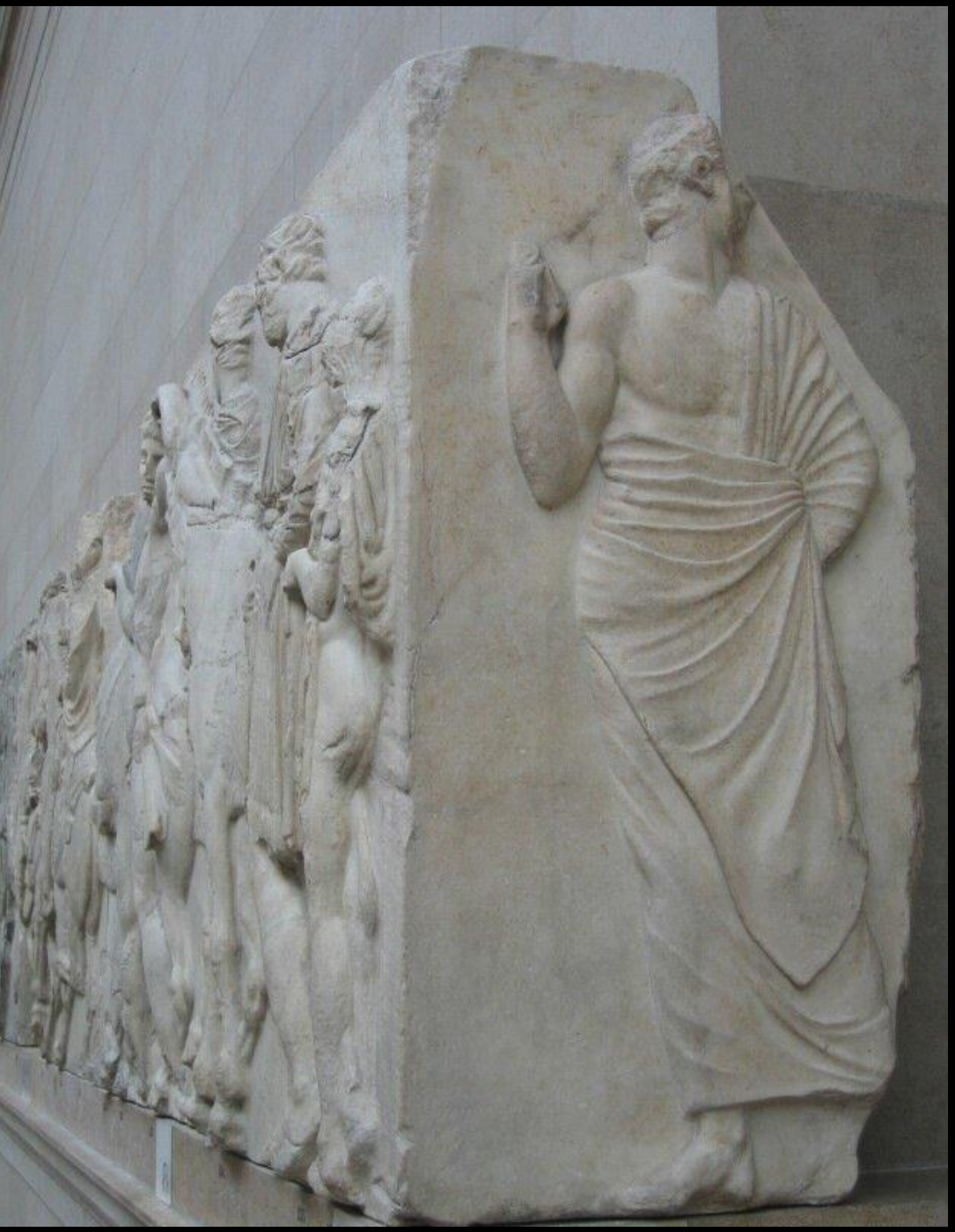

ЗАХІДНА ЧАСТИНА ФРИЗУ
Початок Панафінейської ходи

Фігура чоловіка на куті цели храму, з якої розпочинається зображення руху процесії, виконана статично, проте на фото ми бачимо, що чоловік готовий почати рух у двох напрямках – його стопи повернуті в лівий бік, а голова – у правий

Іонічний фриз Парфенона «Панафінейська хода», Британський музей, Лондон

ЗАХІДНА ЧАСТИНА ФРИЗУ
Підготовка до Панафінейської ходи

У сцені підготовки до ходи рухи юнаків, які зав’язують ремені на сандаліях, чистять коней, чи просто стоять в очікуванні, спокійні

Лише зрідка цей спокій порушується різким рухом коня, який встав на диби, або якимось стрімким жестом юнака

Коли збори закінчені та розпочинається сама хода, рух розвивається все швидше і швидше

Західна частина фризу
«Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода»
храму Парфенон

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Західна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

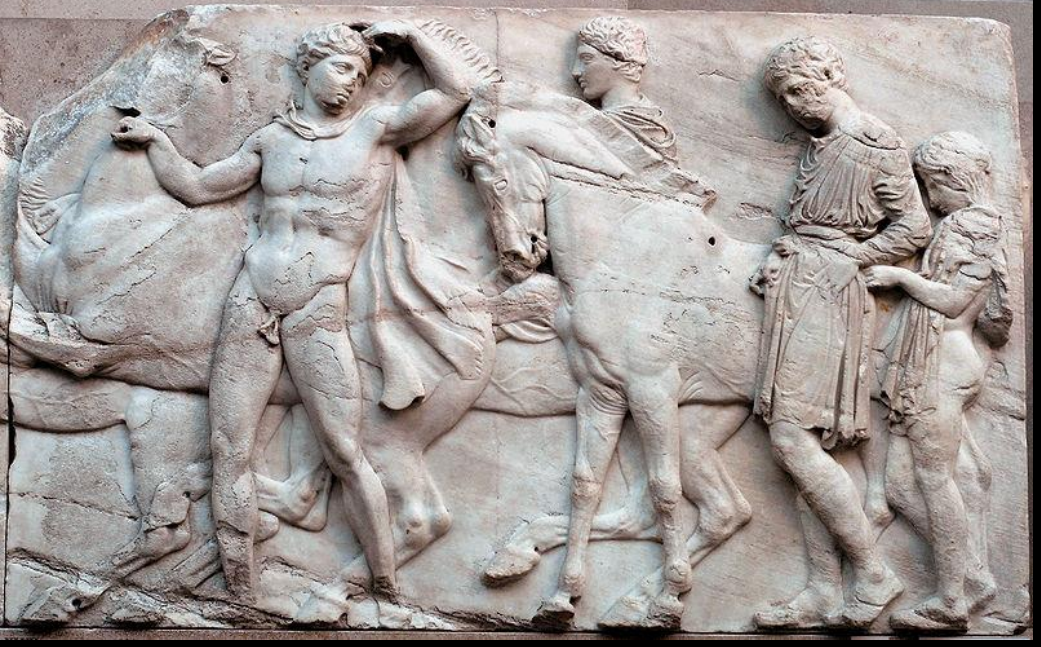

ПІВНІЧНА ЧАСТИНА ФРИЗУ
Панафінейська хода

У фризах, розташованих вздовж північної і південної сторін цели, зображена процесія вершників, колісниць, громадян Афін, що рухається із заходу на схід

Очолюють ходу музиканти, люди з дарами, жертовні вівці та бики

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

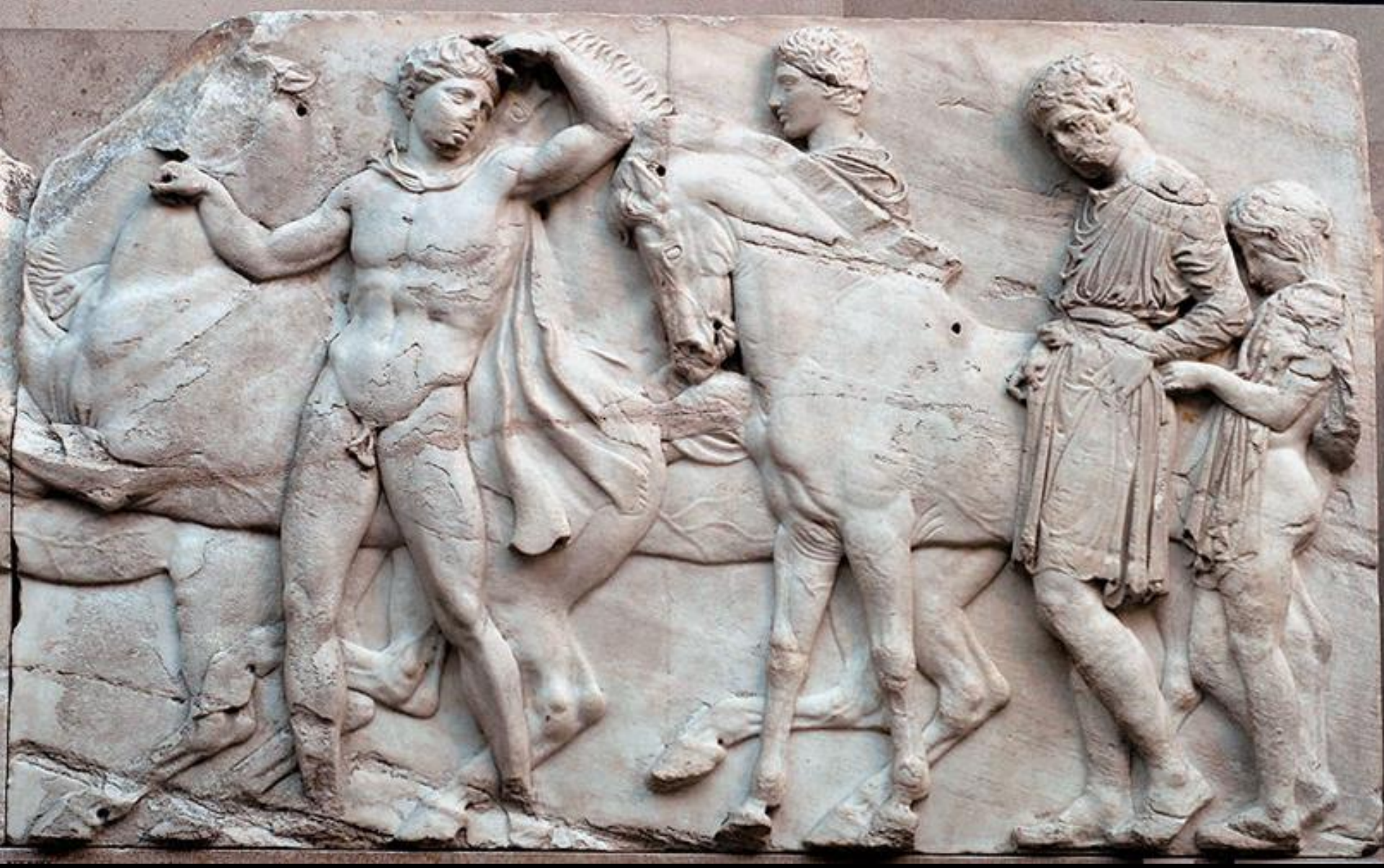

Північна частина фризу «Панафійнеська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон, музей Акрополя, Афіни

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон,
Британський музей, Лондон

«Музиканти», північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон, музей Акрополя, Афіни

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

Північна частина фризу
«Панафінейська хода»
храму Парфенон

Північна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

Північна частина фризу
«Панафінейська хода»
храму Парфенон
Музей Акрополя, Афіни

ПІВДЕННА ЧАСТИНА ФРИЗУ
Панафінейська хода

На південній стороні цели у фризі попереду вершників зображені люди, які ведуть жертовних биків та овець

Південна частина фризу
«Панафінейська хода» храму Парфенон

Південна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Південна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Південна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Південна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Південна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон,
Британський музей, Лондон

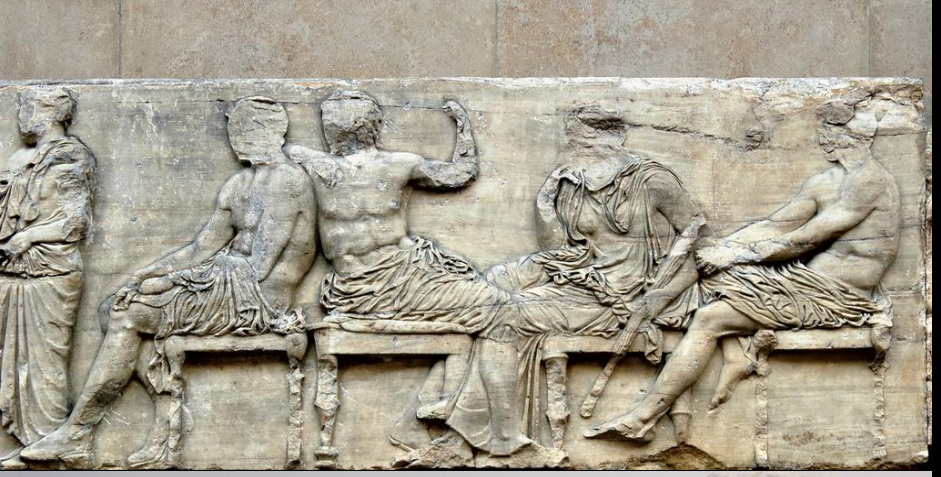

СХІДНА ЧАСТИНА ФРИЗУ
Панафінейська хода

Урочистий рух уповільнюється і завершується на східному фасаді, де боги спостерігають, як жрець Афіни розгортає коштовний пеплос богині

Східна частина фризу
«Панафінейська хода» храму Парфенон

Східна частина фризу «Панафінейська хода»
храму Парфенон

Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон,
музей Акрополя, Афіни

Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон,
музей Акрополя, Афіни

Олімпійські боги спостерігають за процесією і спілкуються між собою
Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Над входом у храм – головний сюжет:
жриця і жрець приймають священні дари: діфлоси і пеплос
Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Жрець приймає священний дарунок
Афіні – сукню пеплос
Східна частина фризу
«Панафінейська хода»
храму Парфенон
Британський музей, Лондон

«Іріда, Гера і Зевс»
Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

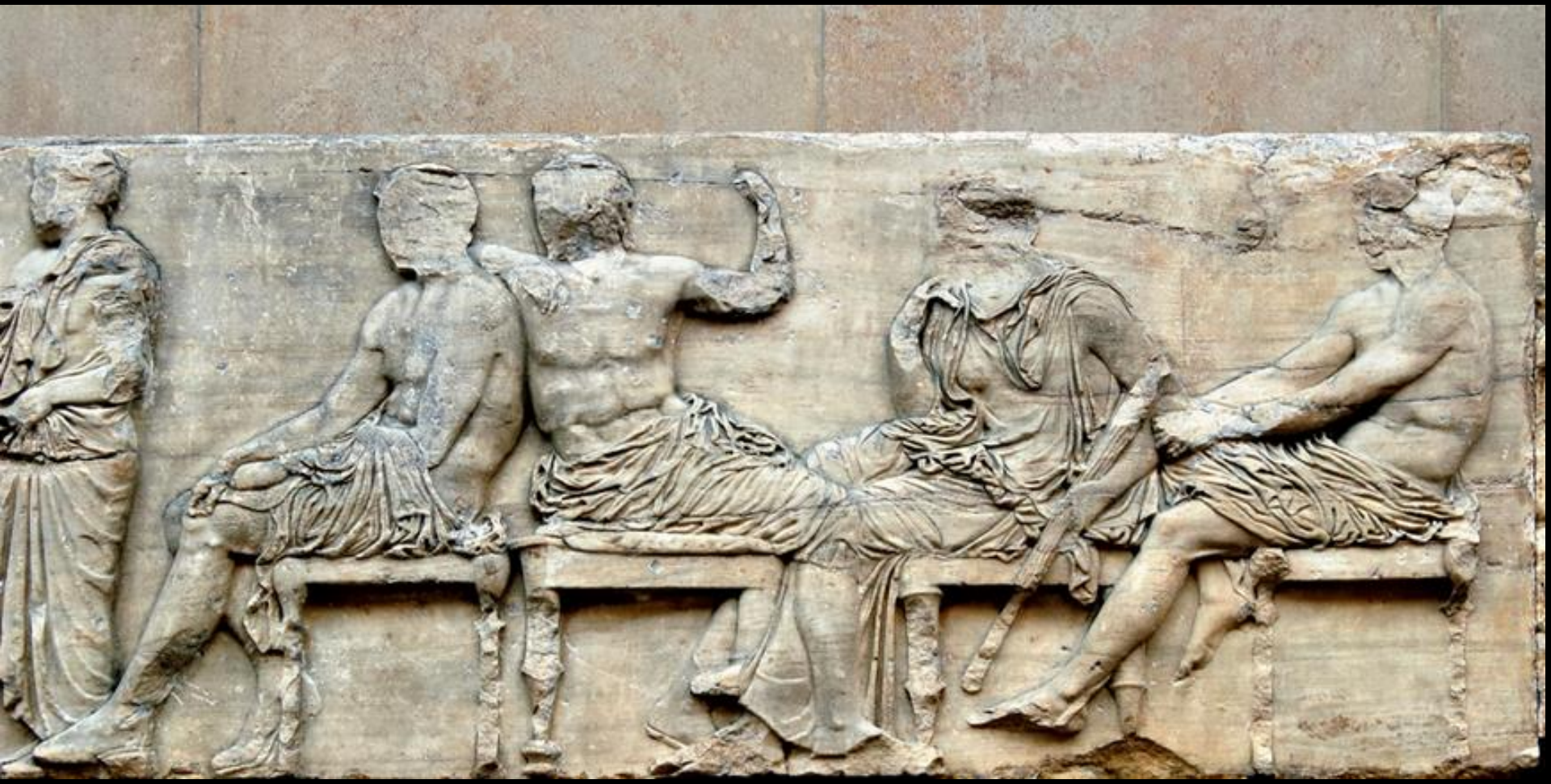

«Гермес, Діоніс, Деметра і Арес»
Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

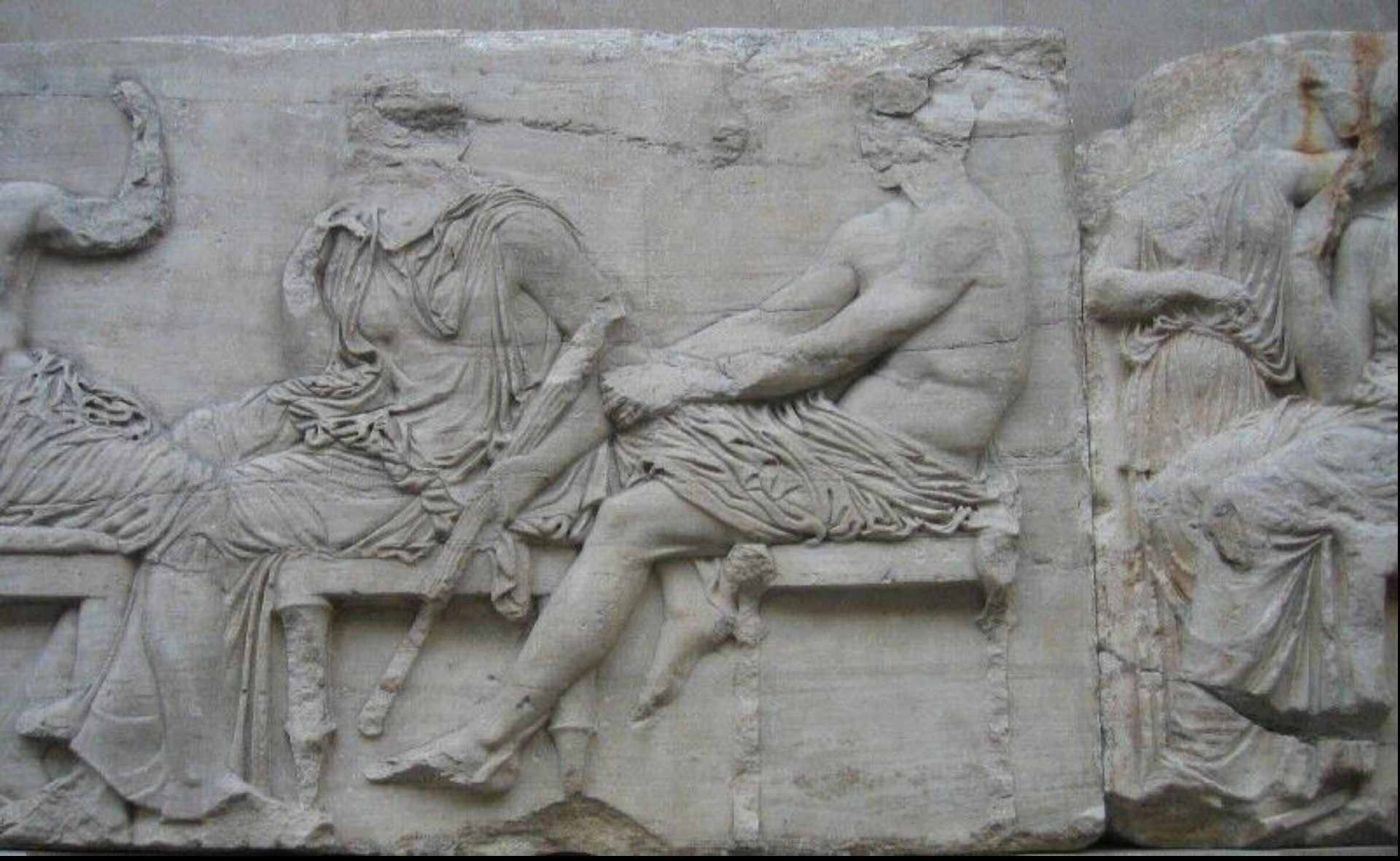

«Деметра і Арес»
Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

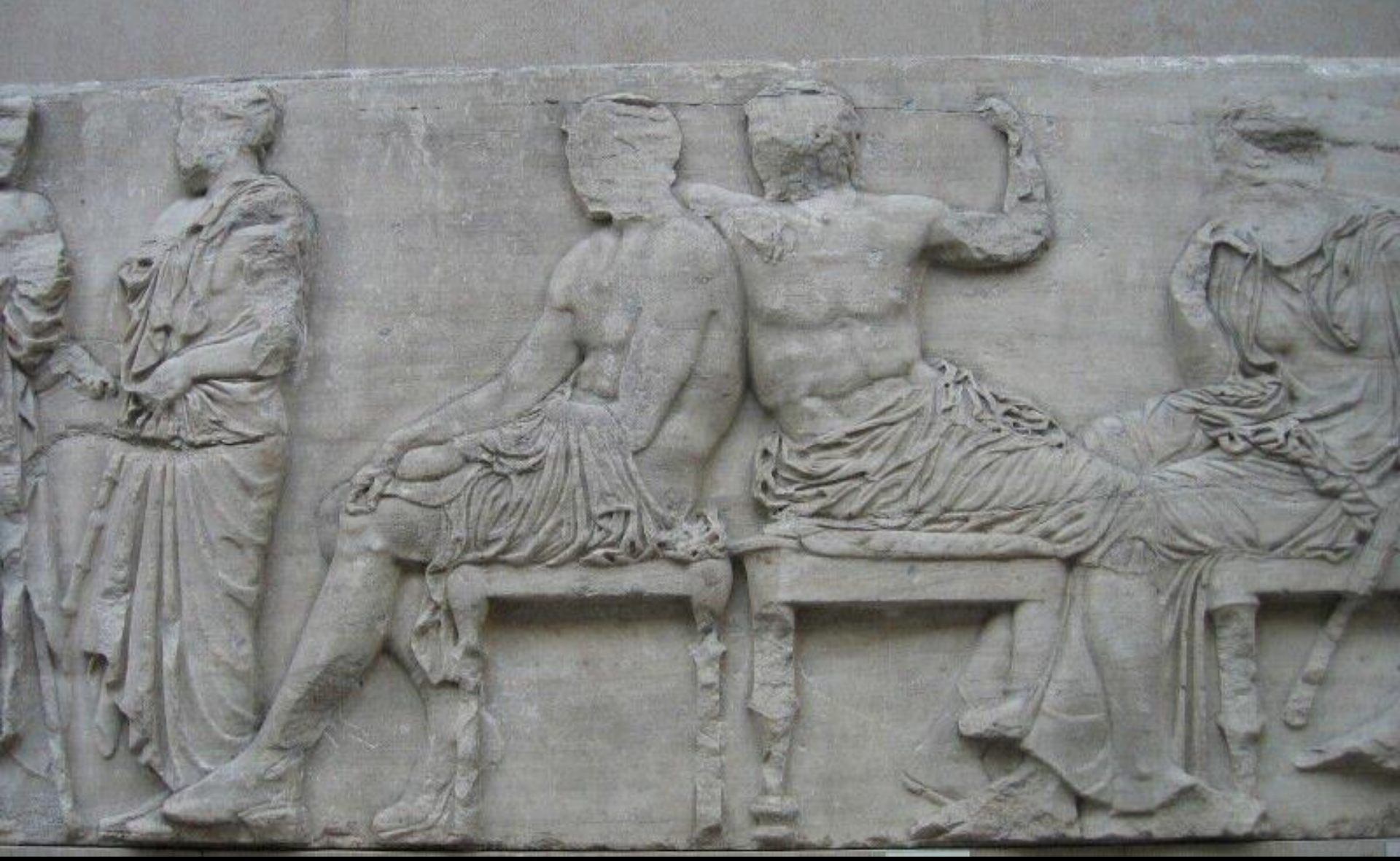

«Гермес, Діоніс і Деметра»
Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Східна частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон
Британський музей, Лондон

Кольорова реконструкція східної частини фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

Частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон, фрагмент

Отвори на фігурах фризу говорять про те, що рельєфи колись доповнювалися мідними деталями збруї коней, а поверхня мармуру була розфарбована

Кольорова реконструкція частини фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

Експозиція Британського музею, Лондон
Частина фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

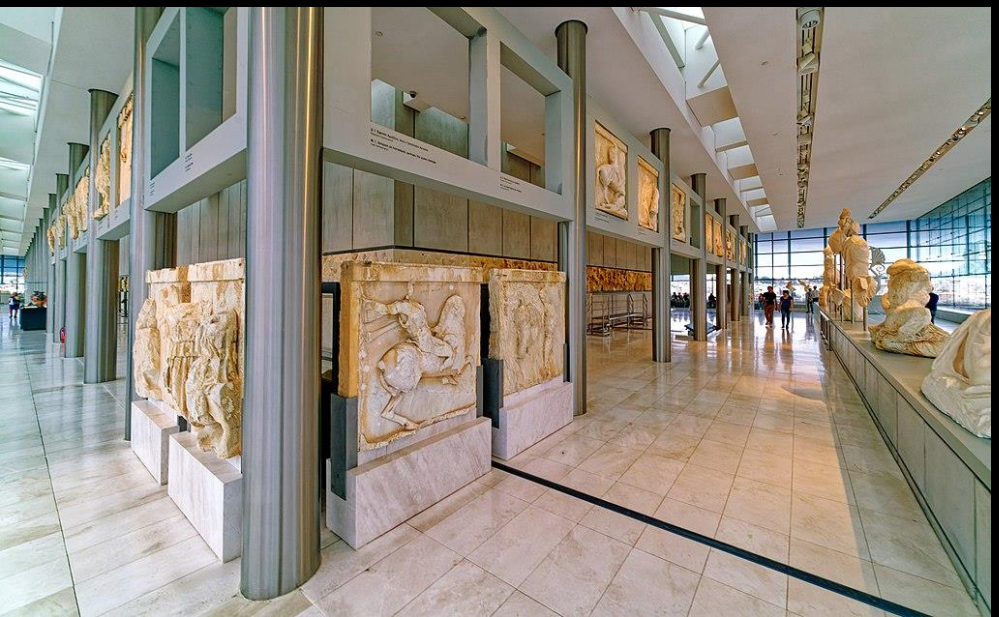

ЛОРД ЕЛДЖІН та вивезення скульптур Парфенону до Великобританії

У часи, коли Греція була під владою Османської імперії, англійський лорд Томас Елджін у 1799 отримав дозвіл султана на вивезення скульптур фронтону, фризу і метоп Парфенону

Протягом 1802–1812 рр. більша частина збереженого оздоблення Парфенону була перевезена у Великобританію, а пізніше потрапила до колекції Британського музею в Лондоні

По сьогоднішній день тривають перемовини щодо повернення скульптур у Грецію

Експозиція музею Акрополя, Афіни
Частини фризу «Панафінейська хода» храму Парфенон

Лоуренс Альма-Тадема, картина «Фідій і фриз Парфенону»,
1868–1869 рр., Бірмінгемські музеї, Англія

ЕРЕХТЕЙОН
421 – 406 рр. до н. е., архітектор Мнесікл

Храм Ерехтейон був збудований на легендарному місці, де відбулася суперечка Афіни з Посейдоном за володіння Аттикою

Храм присвячений Афіні, Посейдону та міфічному першому правителю Афін Ерехтею, якого виховала Афіна, як рідного сина

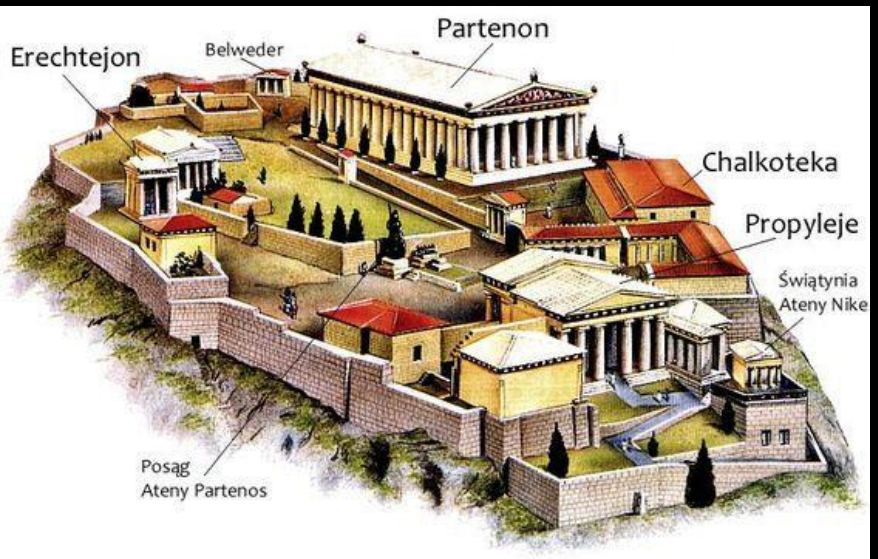

Храм Ерехтейон
Реконструкція ансамблю Афінського акрополя

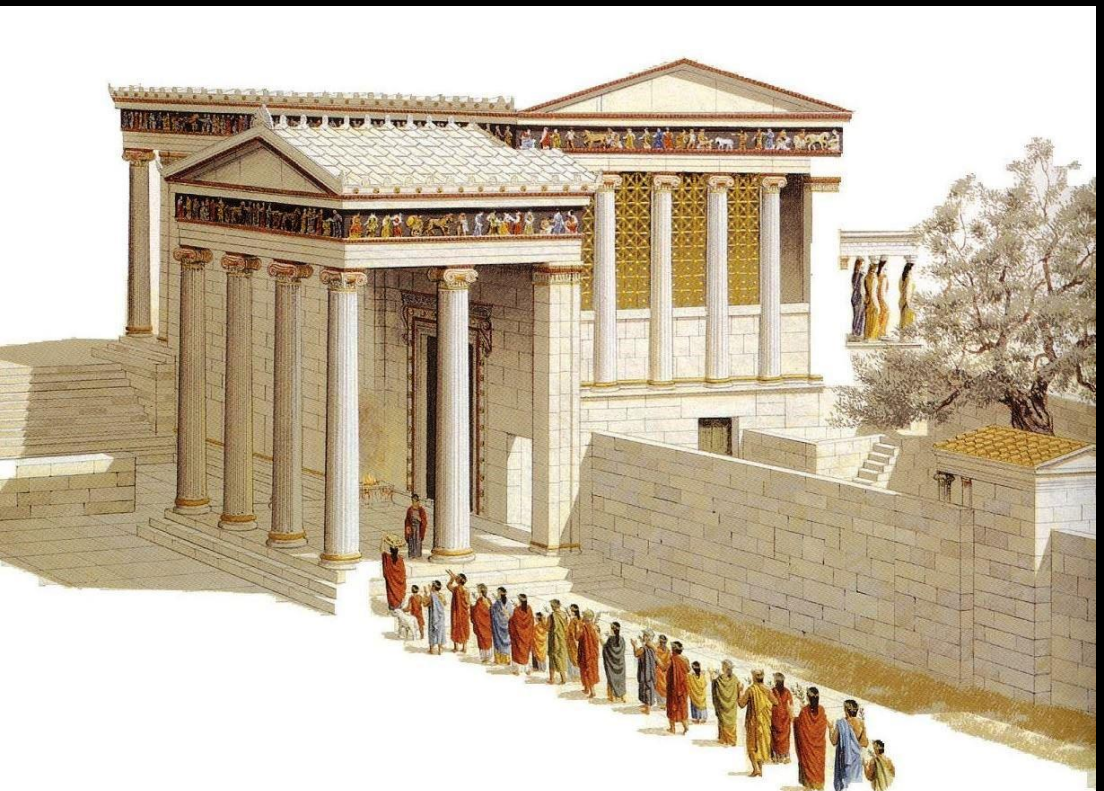

ОЛИВА АФІНИ, ДЖЕРЕЛО ПОСЕЙДОНА

На подвір'ї храму Ерехтейон росте оливкове дерево, яке нібито посадила Афіна в дарунок афінянам, а під храмом наче тече подароване афінянам джерело солоної води, яке видобув своїм тризубцем Посейдон, вдаривши об скелю, коли сперечався з Афіною про володіння над Аттикою

Храм Ерехтейон
Афінський акрополь
Реконструкція

КОМПОЗИЦІЯ ХРАМУ ЕРЕХТЕЙОН

Храм Ерехтейон розташований на нерівній ділянці, тому його три вхідні портики стоять на різних рівнях

Через різкий перепад рельєфу південна стіна споруди вища, а північна та західна стіни – значно нижчі, майже на 3 м

Храм Ерехтейон,
Афінський акрополь
3D реконструкція

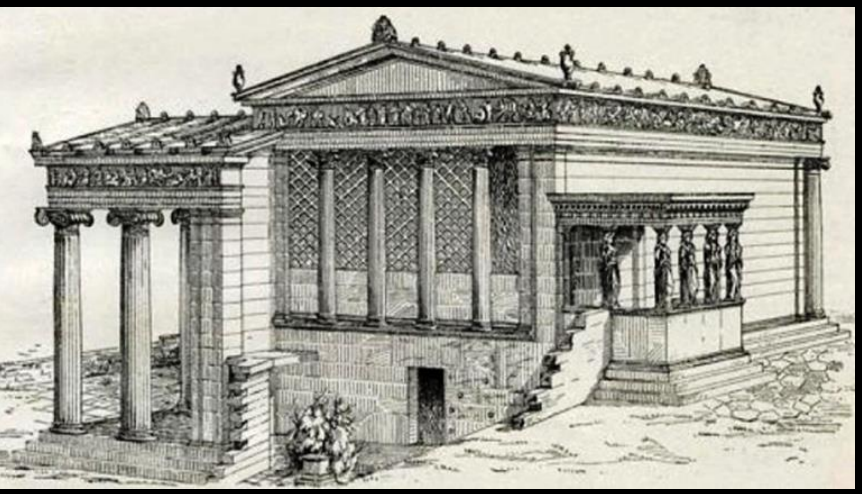

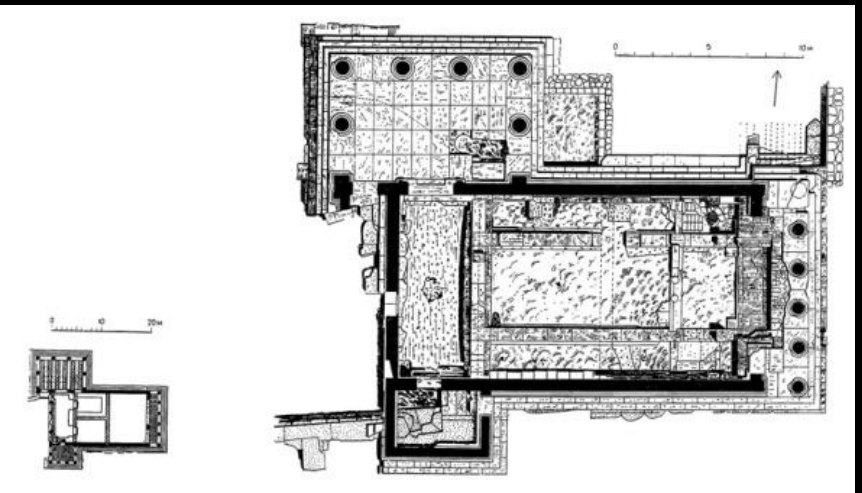

ПЛАН ТА ІНТЕР'ЄР ХРАМУ ЕРЕХТЕЙОН

Храм побудований в іонічному ордері та має асиметричний план, що було винятком для грецької архітектури

Інтер'єр храму був поділений стіною на дві частини:

східна – святилище Афіни, де стояла давня дерев'яна статуя богині, перед якою у виконаному Каллімахом золотому світильнику горів невгасимий вогонь;

західна поділялася на два приміщення, де були святилища Посейдона та Ерехтея

Храм Ерехтейон, Афінський акрополь
Реконструкція і план

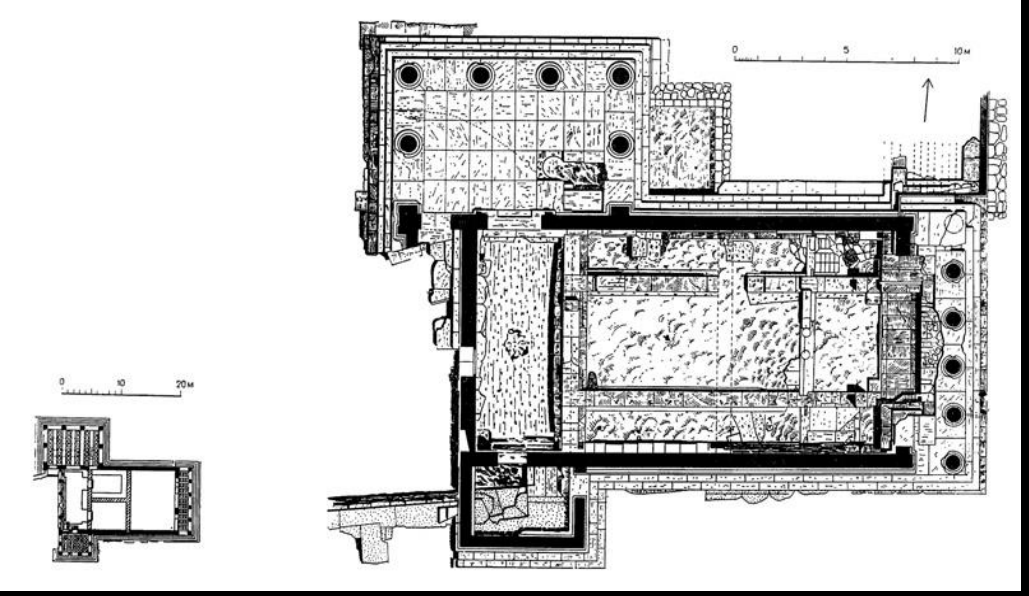

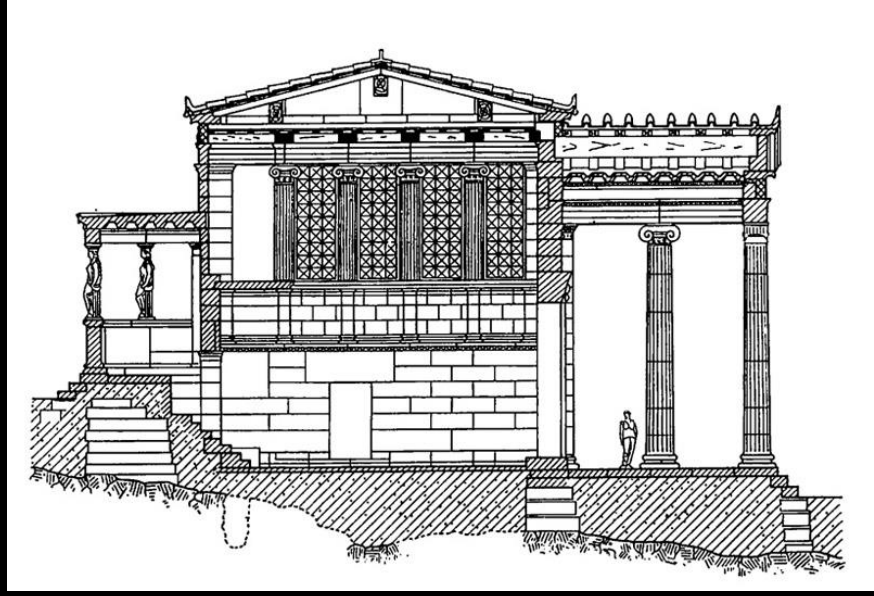

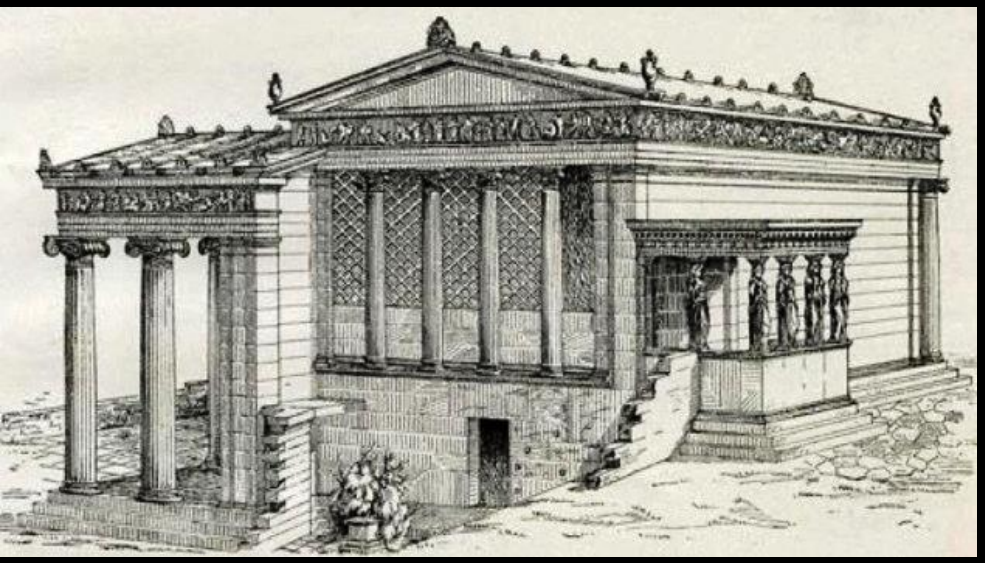

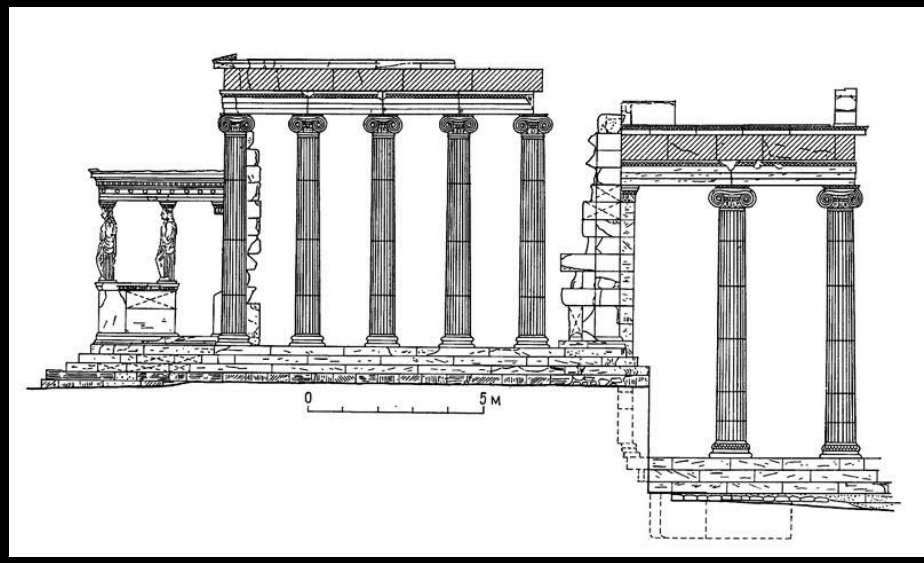

Храм Ерехтейон, Афінський акрополь
План, реконструкція і поперекові розрізи

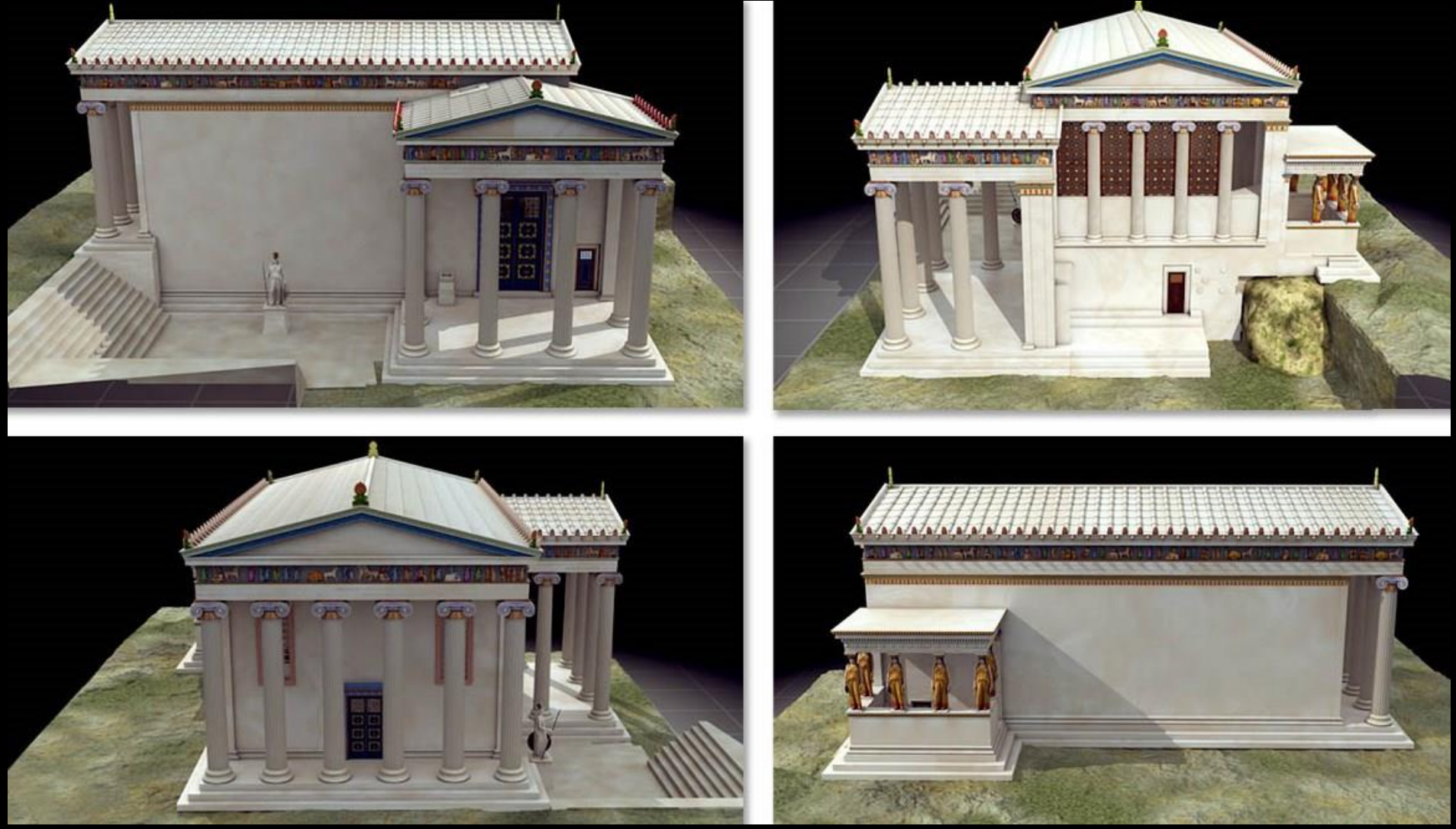

3D реконструкція різних фасадів храму Ерехтейон, Афінський акрополь

З усіх боків храм Ерехтейон мав майже суцільний антаблемент з іонічним фризом, різні вхідні портики та оригінальне вирішення кожного фасаду

Східний та північний портики храму Ерехтейон, Афінський акрополь

Східний та південний портики храму Ерехтейон, Афінський акрополь

ТРИ ПОРТИКИ

З трьох сторін храму розташовані три вхідні портики:

6-колонний східний портик вів до святилища Афіни Поліади (хранительки міста);

6-колонний північний портик прибудований до храму асиметрично, значно виступає та вищий за інші – вів до святилища Посейдона та Ерехтея;

південний портик Каріатид – асиметричний відносно обох фасадів, має високий цоколь – 2,6 м, замість іонічних колон вперше були використані статуї 6 жіночих фігур – кор або каріатид, висотою 2,3 м, які головами підтримували антаблемент

3D реконструкція храму Ерехтейон
Афінський акрополь

Архітектор Мнесикл, храм Ерехтейон
Афінський акрополь

Архітектор Мнесикл, храм Ерехтейон
Афінський акрополь

Східний портик та південний портик каріатид
храму Ерехтейон, Афінський акрополь

Північний портик храму Ерехтейон
Афінський акрополь

Південний портик каріатид та східний портик храму Ерехтейон
Афінський акрополь

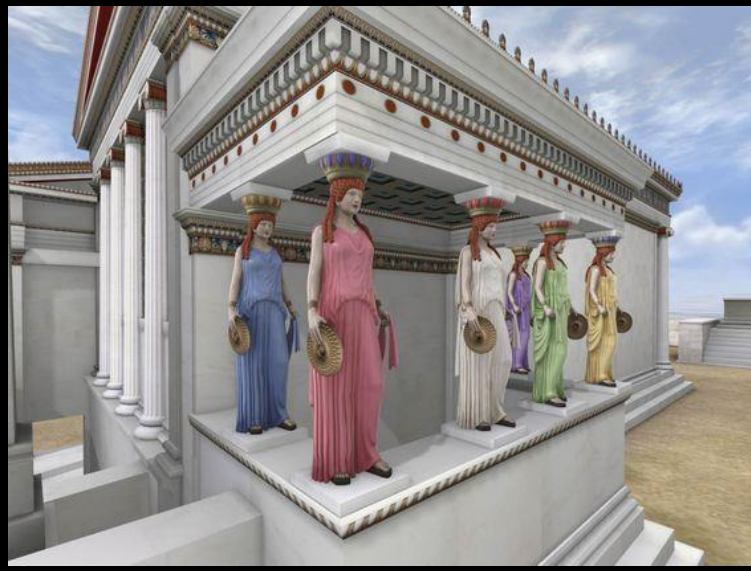

Південний портик каріатид
храму Ерехтейон
Афінський акрополь
Кольорова реконструкція

Південний портик каріатид храму Ерехтейон
Афінський акрополь

Південний портик каріатид храму Ерехтейон
Афінський акрополь

Південний портик каріатид храму Ерехтейон
Афінський акрополь

ПОРТИК КАРІАТИД

Вважається, що каріатиди на голові тримають кошики (калафи) з дарами Афіні, які підносили богині під час Панафінейських свят

Статуї каріатид південного портика храму Ерехтейон (оригінали статуй)
Музей Акрополя, Афіни

Південний портик каріатид храму Ерехтейон (оригінали статуй)
Музей Акрополя, Афіни

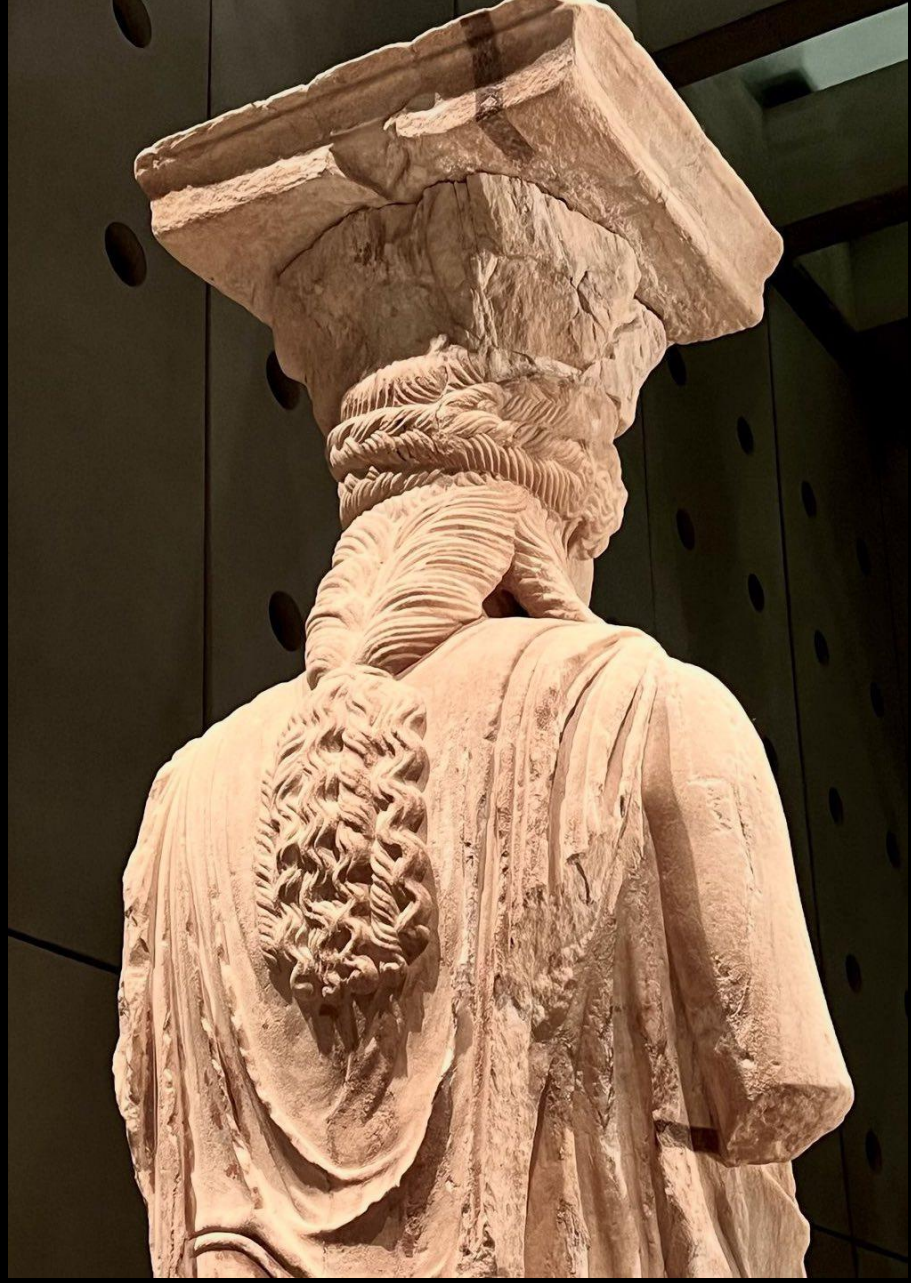

Статуї каріатид
південного портика храму Ерехтейон